

338.4991
ก 233 ก
ร. 2

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

พ 4 ค.ค. 2552



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2552
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

S 35 235'

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร



เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
พฤษภาคม 2552

วรภัทร สยนานนท์. (2552). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัด
มะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร. ปรินท์งานพิมพ์ วท.ม.
(การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม :
ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร.ไพบุลย์ อ่อนมั่ง, อาจารย์ ดร. รักชนก โคโด.

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของ
ตลาดน้ำคลองลัดมะยม และศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน ใน
การศึกษานี้ได้เน้นการศึกษาการจัดการใน 4 ด้านได้แก่ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและ
กระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งศึกษาผลกระทบด้านต่าง ๆ ต่อชุมชนโดยรอบได้แก่
ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม โดยจะเน้นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็น
สำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากที่สุด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการ
ท่องเที่ยว รายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว การสัมภาษณ์ การสังเกต
ผลการวิจัยพบว่าตลาดน้ำถูกจัดการโดยผู้ก่อตั้งตลาดน้ำและผู้ร่วมก่อตั้ง ซึ่งมีการจัดการที่คำนึงถึง
สิ่งแวดล้อมโดยให้ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและชุมชนน้อยที่สุด ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมและ
ได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยว แต่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนอยู่ในระดับการมีส่วน
ร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of Tokenism or Participation) ขั้นที่ปรึกษา
(Consultation) มีกิจกรรมที่เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของ
แหล่งท่องเที่ยว ส่วนผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชนหลังจาก
ที่มีตลาดน้ำแล้วเศรษฐกิจในชุมชนดีขึ้น รายได้ของประชาชนในชุมชนเพิ่มขึ้น ประชาชนมีคุณภาพชีวิต
ที่ดีขึ้น ระบบคมนาคมในชุมชนพัฒนาขึ้น ระบบสาธารณูปโภคในชุมชนดีขึ้น มูลค่าที่ดินในชุมชนเพิ่มขึ้น
มีการรวมกลุ่มของชุมชนเพื่อทำการค้าขาย สภาพแม่น้ำลำคลองเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น สะอาดมากขึ้น
ประชาชนมีจิตสำนึกรักษ์ในแม่น้ำลำคลอง มีการเปลี่ยนแปลงด้านการดำรงชีวิตบ้าง แต่ยังคงสามารถ
รักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นในเรื่องการทำสวน และดำรงรักษาเอกลักษณ์การเป็นชาวบ้านริมคลองได้
เหมือนเดิม

COMMUNITY BASED ECOTOURISM MANAGEMENT
AT KLONG LAD MA YOM FLOATING MARKET IN TA LING CHAN DISTRICT, BANGKOK



Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Science Degree in Planning and Management Ecotourism
at Srinakharinwirot University
May 2009

Worapat Sayananontha. (2009). *Community Based Ecotourism Management at Klong Lad Ma Yom Floating Market In Ta Ling Chan District, Bangkok*. Master thesis, M.S. (Planning and Management Ecotourism). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist.Prof.Lt.JG.Dr.Paiboon Onmung, Dr. Rakchanok Koto.

This research has main purposes as following in order; to study about the ecology management by the community of Klong Lad Ma Yom Floating Market and to study affecting of tourism to the community at Klong Lad Ma Yom Floating Market Meanwhile, there are 4 site to scope for studying; location, management, activities and events progress, participation of community also study about those of effects impact around the community which may be economic, social, environment and culture.

The methods for this research are quality researching, to find out the information with using resource audit tool and facility check list, interviewing tourists and observe the information as results those researcher has found out. The results have been found out by interviewing many persons who concern to the market, representatives. The management of the market must care to the environment, and community's environment impact even at least. The participation of people around the market, they should realize and care with the environment management that can be suited for the market. The levels those affect to the tourism benefit of the community, there are Degree of Tokenism or Participation, Consultation, with aim to the progress of learning by studying about the environment around the community by the environment impact with the Klong Lad Ma Yom Floating Market Tourism Management. The management can help the growth of economic at the market, incoming of the people, people's lives quality, developing of the transportation, water and electricity supply management, and growth of plantation consideration value. Therefore the participation of retail marketing of the community should be improved, the environment of the river should be better and cleaned. The people and tourists' mind should think of and care to the environment as usual. The growth of tourism should care the environment and folk's live management such as farmer and the unique of the community's lives.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

ของ
วรภัทร สยนานนท์

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่ ๒๒ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๒

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

..... ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. รักชนก โคโต)

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ประธาน
(รองศาสตราจารย์สุภาพร สุขสีเหลือง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. รักชนก โคโต)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปัญญา วีระวิทยเลิศ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จด้วยดีเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจากอาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ สุภาพร สุกสีเหลือง ประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรือโท ดร. ไพบุลย์ อ่อนมั่ง กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ อาจารย์ ดร.รักษนก โคโต กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ให้แนวทางและเวลาอันมีค่า เพื่อให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ ทำให้ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จและสมบูรณ์ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา ชีระวิทยเลิศ ที่ได้ใช้เวลาเพื่อร่วมเป็นกรรมการในการสอบปากเปล่า อาจารย์ ดร.ปิ่นกนก วงปิ่นเพชร และอาจารย์ ดร.สิรินทร ภูจินดา ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจแบบสัมภาษณ์และให้คำแนะนำในการทำวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ให้ความรู้แก่ผู้วิจัยในการศึกษาตามหลักสูตร และขอกราบขอบพระคุณ คุณชวน ชูจันทร์ ประธานกรรมการตลาดน้ำคลองลัดมะยม คุณอัจฉรา แสงทวีป นักวิชาการเกษตร 5 และคุณพรพิมล ไตรธรรม เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 5 สำนักงานเขตคลองเตย ผู้ประกอบการ นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมทุกท่านที่กรุณาให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บิดา มารดา ญาติพี่น้อง และเพื่อน ๆ ทุกคนสำหรับกำลังใจที่มีให้ตลอดระยะเวลาที่ทำปริญญานิพนธ์จนสำเร็จได้ด้วยดี

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยหวังว่างานวิจัยฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องและสนใจไม่มากนัก

วรภัทร สยนานนท์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3
ความสำคัญของการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	3
นิยามศัพท์เฉพาะ	4
กรอบแนวคิดในการศึกษา	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	6
แนวคิดเกี่ยวกับบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	28
แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน	36
เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยว	48
ความรู้เกี่ยวกับตลาดน้ำ	51
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเขตดงลิ้น	54
ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม	60
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	65
3 วิธีดำเนินการวิจัย	68
การสำรวจพื้นที่	68
การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ	68
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	68
การเก็บรวบรวมข้อมูล	70
การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล	71

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	72
ผลการศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	72
ผลการตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว.....	72
ผลการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว.....	78
แผนที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	105
การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	110
ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน.....	119
การวิเคราะห์ SWOT ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	123
 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	 125
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	125
วิธีการดำเนินการวิจัย.....	125
สรุปผลการวิจัย.....	126
อภิปรายผลการวิจัย.....	131
ข้อเสนอแนะ.....	135
 บรรณานุกรม.....	 136
 ภาคผนวก	 142
ภาคผนวก ก แบบสัมภาษณ์.....	143
ภาคผนวก ข แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว.....	183
ภาคผนวก ค หนังสือขอความอนุเคราะห์.....	191
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	 195

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 รายการทรัพยากรธรรมชาติ.....	48
2 รายการทรัพยากรวัฒนธรรม.....	49
3 รายการทรัพยากรด้านมหกรรม ปรางค์การณํสำคัญ.....	49
4 รายการทรัพยากรด้านกิจกรรม.....	49
5 รายการพัฒนาทรัพยากรด้านบริการ.....	50
6 รายการมหกรรมและเหตุการณ์สำคัญในรอบปี.....	50



บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	5
2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ.....	16
3 การจัดการท่องเที่ยว.....	28
4 การวางแผนและการบริหารการท่องเที่ยว.....	29
5 แสดงบันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม.....	37
6 แผนที่เขตดลิ่งชั้น.....	55
7 แผนที่ตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	60
8 (ก-ค) บรรยากาศภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	62
8 (ง-ฉ) บรรยากาศภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	63
8 (ช-ฌ) บรรยากาศภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	64
9 การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลโดยการเชื่อมโยงสามเส้า.....	71
10 (ก-ข) ผักและผลไม้ท้องถิ่น.....	73
11 (ก-ค) พระอารามหลวงที่สำคัญ.....	74
12 งานประเพณีชักพระ.....	75
13 (ก-ข) กิจกรรมนั่งควายเทียมเกวียน.....	75
14 (ก-ข) ร้านตัดผมสำหรับผู้ชาย.....	76
15 (ก-ค) เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ และอัตราค่าบริการ.....	77
16 (ก) เส้นทางการเดินทาง.....	78
16 (ข-ค) เส้นทางการเดินทาง.....	79
16 (ง-จ) เส้นทางการเดินทาง.....	80
16 (ฉ-ช) เส้นทางการเดินทาง.....	81
16 (ช-ฌ) เส้นทางการเดินทาง.....	82
16 (ฏ-ฎ) เส้นทางการเดินทาง.....	83
16 (ฐ-ฒ) เส้นทางการเดินทาง.....	84
16 (ท-ณ) เส้นทางการเดินทาง.....	85
16 (ด) เส้นทางการเดินทาง.....	86
17 (ก-ข) แสดงสิ่งชี้บ่งว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว.....	87

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
17 (ค) แสดงสิ่งชี้บ่งว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว.....	88
18 ที่ตั้งศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว.....	88
19 ห้องสุขา.....	89
20 (ก-ง) ร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	90
20 (จ-ช) ร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	91
20 (ซ-ฎ) ร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	92
21 (ก-ค) ร้านจำหน่ายของที่ระลึก.....	93
21 (ง-ฉ) ร้านจำหน่ายของที่ระลึก.....	94
22 (ก-ค) ป้ายบอกชื่อพรรณไม้.....	95
23 (ก-ข) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น.....	96
24 ป้ายข้อมูลที่เป็นแหล่งข้อมูลให้นักท่องเที่ยว.....	97
25 ผังแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว.....	98
26 (ก) ลานจอดรถของตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	98
26 (ข-ค) ลานจอดรถของตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	99
27 (ก-ข) ที่นั่งพักผ่อนในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	100
27 (ค) ที่นั่งพักผ่อนในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	101
28 (ก-ค) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว.....	102
28 (ง) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว.....	103
29 การประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำผ่านเว็บไซต์.....	103
30 (ก-ข) ถังขยะตามจุดต่างๆ.....	104
31 แผนที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน.....	105
32 แผนที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	106
33 แผนที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม บริเวณฝั่งใต้.....	107
34 แผนที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม บริเวณฝั่งเหนือ.....	108
35 แผนที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม บริเวณฝั่งเหนือ.....	109
36 แผนผังโครงข่ายของการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม.....	121

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีอัตราการเติบโตเร็วและก่อให้เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจอย่างมหาศาล โดยองค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization: WTO) ได้มีการคาดการณ์แนวโน้มของการท่องเที่ยวโลกในปี 2563 ว่าจะมีนักท่องเที่ยวจำนวนถึง 1,561 ล้านคน โดยกล่าวถึงภูมิภาคหลักที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญ ได้แก่ ยุโรปคาดการณ์ว่าจะมีนักท่องเที่ยวจำนวน 717 ล้านคน รองลงมาคือ เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแปซิฟิกจำนวน 397 ล้านคน อเมริกาจำนวน 282 ล้านคน แอฟริกาจำนวน 77 ล้านคน ตะวันออกกลางจำนวน 69 ล้านคน และเอเชียใต้จำนวน 19 ล้านคน (World Tourism Organization.2001) ประเทศไทยนั้นนับว่าเป็นประเทศหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มที่ได้รับการคาดการณ์ว่าจะมีอัตราการขยายตัวของการท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นในอนาคต

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เพราะประเทศไทยมีศักยภาพด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ทั้งในด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่สามารถสร้างความประทับใจในเรื่องของความสวยงาม อีกทั้งแหล่งท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม อันแสดงถึงอารยธรรมที่หลากหลายทำให้ประเทศไทยยังคงเป็นประเทศที่อยู่ในความสนใจของนักท่องเที่ยวทั่วโลก

จากสถิติข้อมูลของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยพบว่าตั้งแต่ปี 2541 ถึงปี 2550 มีจำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอด ในปี 2541 มีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศจำนวน 7.76 ล้านคน สร้างรายได้ 242,177 ล้านบาท และสถิติล่าสุดในปี 2550 พบว่ามีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเพิ่มขึ้น 14.46 ล้านคน สร้างรายได้ 547,782 ล้านบาท (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.ออนไลน์) และมีแนวโน้มที่จะมากขึ้นในอนาคต การคาดการณ์นี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้มีการกำหนดกรอบนโยบายปี 2550 – 2554 เพื่อรองรับการเติบโตในอนาคต สาระสำคัญของกรอบดังกล่าวคือ การมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของชาติ ก่อให้เกิดการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ ส่งเสริมให้การท่องเที่ยวเจริญเติบโตอย่างยั่งยืน โดยเน้นการขยายฐานตลาดนักท่องเที่ยวคุณภาพ รวมทั้งการส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตคนไทย กระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวภายในประเทศ ก่อให้เกิดการเรียนรู้อันจะนำไปสู่การสร้างและกระตุ้นจิตสำนึกรักษาสงแวดล้อมความรักและภาคภูมิใจในเอกลักษณ์วัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้การท่องเที่ยวกระจายตัวสู่แหล่งท่องเที่ยวรองมากขึ้น จากกรอบนโยบายเหล่านี้ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศได้รับการส่งเสริมและพัฒนาเพื่อรองรับกรอบนโยบายดังกล่าวรวมทั้งกรุงเทพมหานครด้วย

กรุงเทพมหานครนับเป็นเมืองประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเมืองหนึ่งของไทย มีพัฒนาการมานานกว่า 200 ปี เป็นทั้งเมืองท่าและเมืองหลวง เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม จึงมีผู้คนจากหลายชาติพันธุ์มาอาศัยร่วมกัน ประกอบไปด้วยชุมชนเก่าแก่มากมายหลากหลาย วัฒนธรรมทั้งที่อยู่ริมแม่น้ำริมแม่น้ำลำคลอง ชายทะเล ภายในชุมชนต่าง ๆ เหล่านี้มีพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงและการดำรงอยู่เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยลักษณะทางกายภาพของกรุงเทพมหานครที่ตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำซึ่ง ทำให้ต้องอาศัยคลองเป็นเส้นทางคมนาคมขนส่ง รวมทั้งเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนสินค้า จนกลายเป็นตลาดที่พ่อค้าแม่ค้าพาเรือบรรทุกสินค้ามาขายในย่านที่มีการเดินเรือ เช่น บริเวณปากคลอง ตลาด ตลาดน้ำบางกอกน้อย ตลาดน้ำวัดไทร ซึ่งตลาดน้ำบางแห่งได้กลายเป็นตลาดบกที่มีการซื้อขายกันจนถึงปัจจุบัน

๒๐๒๕-๒๕๖๕ ตลาดน้ำนับเป็นแหล่งท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญประเภทหนึ่งที่แสดงถึงวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยที่ผูกพันกับสายน้ำตลอดมาโดยเฉพาะการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยตามแหล่งแม่น้ำลำคลอง (สมนทา หลบภัย. 2543: 3; อ้างอิงจาก สมัย สุทธิธรรม. 2539: 1) ปัจจุบันตลาดน้ำได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมอย่างมากจากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าทั้งภาครัฐและเอกชนได้พยายามพัฒนาพื้นที่บริเวณริมน้ำให้เหมาะสมเพื่อใช้เป็นแหล่งท่องเที่ยว

ในกรุงเทพมหานครพบว่ามีย่านน้ำในพื้นที่เขตคลองสาน ซึ่งนับว่าเป็นเขตที่มีจำนวนตลาดน้ำมากถึง 3 แห่งได้แก่ ตลาดน้ำคลองสาน ตลาดน้ำวัดสะพานและตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตลาดน้ำทั้ง 3 แห่งนี้ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะความพร้อมด้านทรัพยากรการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเหมาะกับการเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยว (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. 2551: 2-3) และเมื่อพิจารณาตลาดน้ำคลองสาน จากการวิจัยของปิยนุช พุทธรัตน์ (2545) ที่ได้ทำการศึกษาการสื่อสารกับการพัฒนาประชาคมตลาดน้ำคลองสาน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงกลไกการจัดการตลาดน้ำที่สำคัญ คือ การส่งเสริมความร่วมมือจากภาครัฐนั้นเอง ทั้งนี้ผลการวิจัยได้กล่าวถึงความร่วมมือในรูปของการประสานงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์สำนักงานเขตคลองสาน จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญทำให้ตลาดน้ำคลองสานกลายเป็นตลาดน้ำที่เป็นที่รู้จักและนิยมของนักท่องเที่ยว ซึ่งแตกต่างจากตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่เน้นการบริหารจัดการจากภาคประชาชนเป็นสำคัญ

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จึงเป็นตลาดน้ำที่ผู้วิจัยสนใจศึกษาเนื่องจากตลาดน้ำแห่งนี้มีการดำเนินการมากกว่า 4 ปี โดยความร่วมมือร่วมของประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ ไม่ได้อาศัยการจัดการจากภาครัฐเป็นหลัก อีกทั้งจากการสังเกตพบว่าสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปยังคงสภาพทางธรรมชาติอยู่มากเมื่อเปรียบเทียบกับตลาดน้ำอื่น ๆ จึงเป็นที่น่าสนใจว่าตลอดระยะเวลา 4 ปีที่ผ่านมาตลาดน้ำแห่งนี้มีการจัดการการท่องเที่ยวอย่างไร จึงทำให้เป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมชมได้อย่างต่อเนื่อง ในขณะที่เดียวกันยังสามารถรักษาและอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติโดยรอบได้อย่างสมบูรณ์ จนได้รับรางวัลชุมชนท่องเที่ยวดีเด่นจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในปี 2550

ดังนั้น จึงนำมาสู่ประเด็นการวิจัยการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม รวมทั้งผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชนโดยรอบ ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยครั้งนี้สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคตและสามารถเป็นแบบอย่างการจัดการให้กับตลาดน้ำแห่งอื่น ๆ ได้ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำคลองลัดมะยม
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่มีการจัดการร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ตลาดน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต และเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนโดยรอบและเป็นแบบอย่างการจัดการให้กับตลาดน้ำแห่งอื่น ๆ ได้

ขอบเขตของการวิจัย

ในการทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม โดยครอบคลุมในองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน จากแนวคิดองค์ประกอบการท่องเที่ยวของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งศึกษาผลกระทบด้านต่าง ๆ ต่อชุมชนโดยรอบได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม

ขอบเขตด้านประชากร

การวิจัยครั้งนี้ มีประชากรที่ใช้ในการวิจัย 5 กลุ่มได้แก่ ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม ประชาชนในชุมชน กลุ่มพ่อค้าและแม่ค้าที่ขายสินค้าบริเวณตลาดน้ำ นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน

ขอบเขตด้านสถานที่

สถานที่ที่ใช้ทำการวิจัยได้แก่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยมและชุมชนโดยรอบ ตั้งอยู่ในแขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน หมายถึง วิธีการและกระบวนการ การปฏิบัติงานของประชาชนในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและบรรลุ เป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่

1.1 ด้านพื้นที่ หมายถึง การจัดการที่เกี่ยวข้องกับเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งรวมถึงแหล่ง วัฒนธรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ

1.2 ด้านการจัดการ หมายถึง วิธีการและกระบวนการที่มุ่งประเด็นความรับผิดชอบต่อ สิ่งแวดล้อมและสังคม ซึ่งครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกัน และกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต

1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ หมายถึง การจัดการที่เน้นกระบวนการเรียนรู้โดยมี การให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว การสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนในท้องถิ่น นักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ

1.4 ด้านการมีส่วนร่วม หมายถึง การจัดการที่เน้นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและ ประชาชนในท้องถิ่นโดยรอบตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติ ได้รับ ประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ และการร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัด มะยม อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น

2. ผลกระทบ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงอันสืบเนื่องมาจากการจัดการท่องเที่ยวของ ตลาดน้ำคลองลัดมะยมในด้านต่าง ๆ ทั้งที่คาดหมายและไม่ได้คาดหมาย ทั้งที่เกิดขึ้นระหว่างและ ภายหลังการจัดตั้งตลาดน้ำ ที่อาจกระทบต่อการพัฒนาตลาดน้ำ ชุมชน หรือประชาชน ซึ่งมีประเด็น ต่างๆ ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการเพิ่มขึ้นของรายได้ของ คนในชุมชน เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพ การกระตุ้นการผลิตและธุรกิจบริการต่าง ๆ รวมทั้งการ เพิ่มขึ้นของมูลค่าที่ดินและทรัพย์สินในท้องถิ่น

2.2 ด้านสังคม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการนำความเจริญสู่ท้องถิ่น การ พัฒนาระบบคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภค คุณภาพชีวิตที่ดี และการรวมกลุ่มเพื่อร่วมกันบริหาร จัดการทรัพยากรของชุมชน

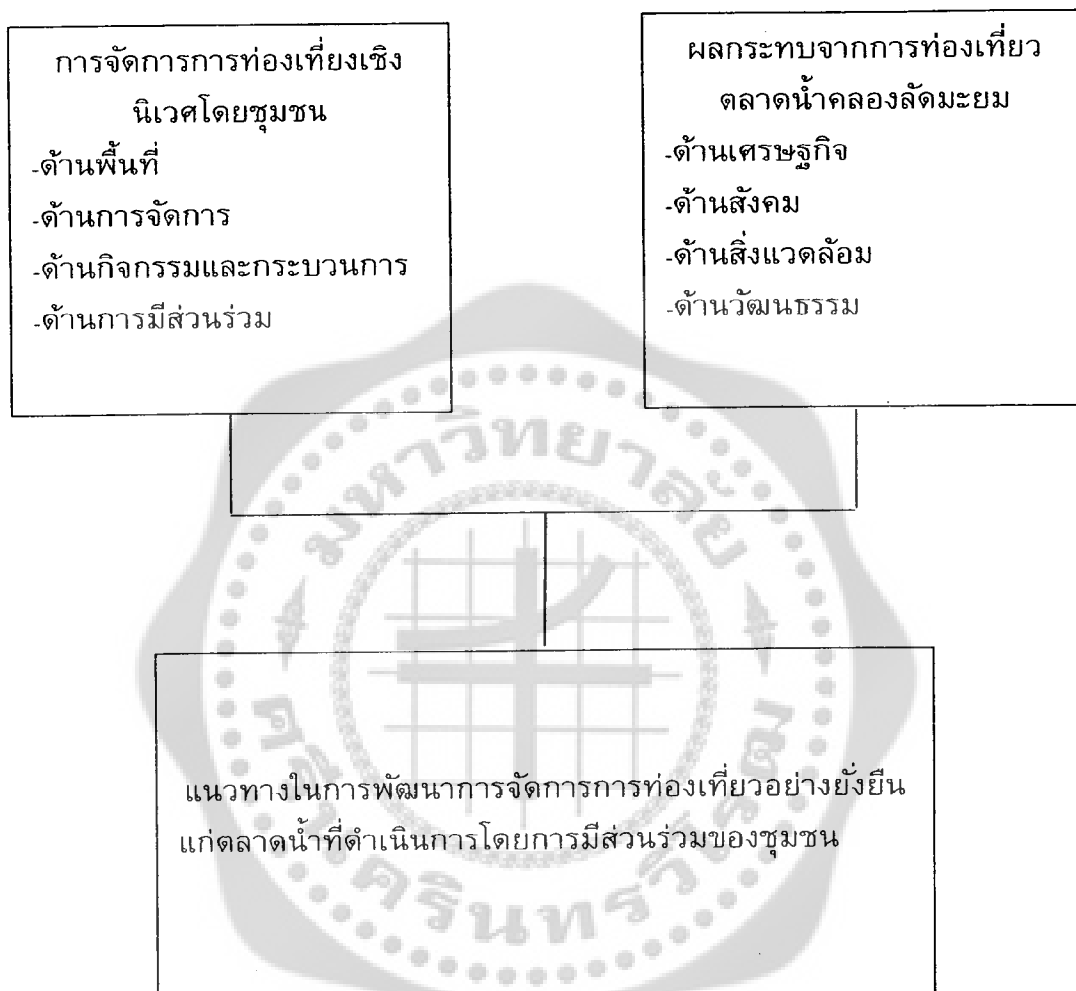
2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพ ได้แก่ สภาพแม่น้ำ ลำคลอง การกำจัดสิ่งปฏิกูล

2.4 ด้านวัฒนธรรม หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเอกลักษณ์ภูมิปัญญาของท้องถิ่น ความ เข้มแข็งในการดำรงรักษาความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนและวิถีชีวิตดั้งเดิม

3. ตลาดน้ำคลองลัดมะยม หมายถึง สถานที่ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าโดยอาศัย ลำคลอง รวมถึงกิจกรรมทางการท่องเที่ยวอื่นที่อยู่บริเวณริมคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาไว้ดังนี้



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สาระสำคัญต่าง ๆ ในบทนี้ผู้วิจัยนำเสนอเพื่อเป็นการทำความเข้าใจในแนวคิดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร” โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
2. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน
4. ความรู้เกี่ยวกับตลาดน้ำ
5. ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม
6. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ความหมายของการท่องเที่ยว

จากการทบทวนความหมายของการท่องเที่ยวนั้น พบว่ามีนักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวไว้ ได้แก่

จี,ชอย และมาสเคนส์ (นิคม จารุมณี. 2544: 3; อ้างอิงจาก Gee, Choy; & Maskens.1984: 4-5) ได้ให้ความหมายของการเดินทางว่า การเดินทางคือ การออกจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่อื่น ๆ เช่น การเดินทางออกจากบ้านตามปกติ และการเดินทางเพื่อไปอาศัยที่อื่น

องค์การสหประชาชาติ(Peter E. Murphy 1985: 4; United Nation 1981: 5) การท่องเที่ยว นั้นเป็นปัจจัยในการกระตุ้นการดำเนินชีวิตของมนุษยชาติ เพราะมันส่งผลต่อสังคม วัฒนธรรม การเรียนรู้ รวมทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งของพื้นเพของเศรษฐกิจ ของสถานะสังคมในประเทศและยังรวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างประเทศด้วย

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (นิคม จารุมณี. 2544: 1; อ้างอิงจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้อธิบายศัพท์ “การท่องเที่ยว” ไว้ว่าเป็นคำที่มีความหมายค่อนข้างกว้างขวาง เพราะว่ามีได้หมายความว่าเฉพาะเพียงการเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ หรือเพื่อความสนุกสนานบันเทิงเริงรมย์ดังที่คนส่วนมากเข้าใจกัน การเดินทางเพื่อการประชุมสัมมนา เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษาเพื่อติดต่อกิจการ ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้อง นับว่าเป็นการท่องเที่ยวทั้งสิ้น ฉะนั้นปรากฏการณ์ในการท่องเที่ยวในปัจจุบัน จึงเป็นกิจกรรมรายใหญ่ที่มีการขยายตัวตามลำดับ จนกระทั่งมีผู้กล่าวว่าธุรกิจการท่องเที่ยวในทุกวันนี้เป็นธุรกิจที่ใหญ่ที่สุดในโลกหากเทียบกับธุรกิจอื่น ๆ ด้วยกัน

ปรีชา แดงโรจน์ (2544: 29) ให้ความหมายว่า การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งกระทำเพื่อผ่อนคลายความตึงเครียดจากกิจกรรมงานประจำ โดยปกติการท่องเที่ยวจะหมายถึงการเดินทางจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่งโดยไม่คำนึงว่าระยะทางนั้นจะใกล้หรือไกล และการเดินทางนั้นจะมีการค้างแรมหรือไม่

ทวี วรกวิน; พิพัฒน์ นวลอนันต์; และพิเศษ เสนาวงษ์. (2546: 8) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่เกิดจากการสร้างปฏิสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรม เพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลิน เพื่อการศึกษาทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม หรือเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อการโยกย้ายถิ่นแบบถาวร

องค์การสหประชาชาติ. (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา 2542: 15-18; อ้างอิงจาก องค์การสหประชาชาติ, 2543: 2-3) ได้ให้นิยามของการท่องเที่ยว ไว้ในการประชุมว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ณ กรุงโรม ประเทศอิตาลี ว่า การท่องเที่ยวหมายถึง การเดินทางที่มีเงื่อนไข 3 ประการคือ

1. การเดินทางจากที่อยู่อาศัยปกติไปยังที่อื่นเป็นการชั่วคราว
2. เป็นการเดินทางด้วยความสมัครใจ
3. เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่มีใช้เพื่อประกอบอาชีพ หรือหา

รายได้

วาลิกา แสนคำ (2545: 10) การท่องเที่ยว หมายถึง การเดินทางของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลจากสถานที่ซึ่งเป็นที่พักอาศัยอยู่เป็นประจำไปยังสถานที่อื่นเป็นการชั่วคราว และเดินทางกลับไปยังที่อาศัยเดิม โดยการเดินทางนั้นไม่ใช่เพื่อประกอบอาชีพโดยตรง แม้ว่ารูปแบบของการท่องเที่ยวบางประเภทจะมีเรื่องของอาชีพ หรือธุรกิจการงานเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่บ้าง

ศรัณยา วรากุลวิทย์ (2546: 2) กล่าวถึงการประชุมว่าด้วยการเดินทางและการท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลก (World Tourism Organization หรือ WTO) ได้กำหนดความหมายของการท่องเที่ยวไว้ว่าการเดินทางใด ๆ ก็ตามที่เป็นการเดินทางตามเงื่อนไขสากล 3 ประการดังต่อไปนี้

1. การเดินทางจากสถานที่อยู่อาศัยเป็นประจำไปยังสถานที่อื่น ๆ เป็นการชั่วคราว
2. การเดินทางนั้นผู้เดินทาง เดินทางด้วยความสมัครใจ ไม่ใช่เป็นการถูกบังคับ
3. การเดินทางเพื่อวัตถุประสงค์ใด ๆ ก็ตามที่ไม่ใช่เดินทางเพื่อประกอบอาชีพ

หรือหารายได้

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 5-7) ได้กล่าวถึงการจัดการประชุมขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยการเดินทางและท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี และได้ให้คำจำกัดความของคำว่า “ การท่องเที่ยว ” ไว้ว่า เป็นการเดินทางเพื่อความบันเทิง รื่นเริงใจ เยี่ยมญาติหรือการไปร่วมประชุม แต่มีใช้เพื่อการประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน หรือไปพำนักรถเป็นการถาวร “พร้อมกับให้ประเทศสมาชิกใช้คำว่า “ผู้มาเยือน” (Visitors) แทนคำว่า “นักท่องเที่ยวที่ค้างคืน” (Tourist) คำว่า “ผู้มาเยือน” มีความหมาย 2 ประการ ได้แก่

1. ผู้มาเยือนชั่วคราว ซึ่งพักอยู่ในประเทศที่มาเยือนตั้งแต่ 24 ชั่วโมงขึ้นไปโดยใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ (Local accommodation) และเดินทางมาเยือนเพื่อพักผ่อน พักผ่อน ทดสอบศึกษาประกอบศาสนกิจร่วมแข่งขันกีฬา ติดต่อธุรกิจ ร่วมการประชุม สัมมนา เป็นต้น โดยการแยกตามลักษณะของนักท่องเที่ยวดังนี้

1.1 International tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวระหว่างประเทศที่ค้างคืน เดินทางเข้ามาในประเทศและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่เกิน 60 วัน

1.2 Domestic tourist หมายถึง นักท่องเที่ยวภายในประเทศที่ค้างคืน อาจเป็นคนไทยหรือต่างด้าวที่อยู่ในประเทศไทยเดินทางมาจากจังหวัดของตนไปยังจังหวัดอื่น โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางอะไรก็ตามที่มีใช้เพื่อไปทำงานหารายได้ และระยะเวลาพำนักอยู่ไม่เกิน 60 วัน

2. นักท่องเที่ยวที่ไม่ค้างคืน (Same day visitor) ได้แก่ ผู้มาเยือนชั่วคราวและมาอยู่ในประเทศที่มาเยือนไม่น้อยกว่า 24 ชั่วโมง และไม่ได้ใช้บริการสถานที่พักแรม ณ แหล่งท่องเที่ยวหนึ่ง ๆ เช่น ผู้เดินทางมากับเรือสำราญ (Cruise) โดยแยกตามลักษณะของการท่องเที่ยวได้คือ

2.1 International excursionist หมายถึง นักทัศนาจรระหว่างประเทศ

2.2 Domestic excursionist หมายถึง นักทัศนาจรภายในประเทศ ทั้งนักท่องเที่ยวประเภท Tourist และ Same day visitor เป็นกลุ่มนักเดินทาง (Traveler) ที่สามารถติดตามการเดินทางและจัดเก็บข้อมูลสถิติได้สำหรับประเทศไทยได้ยึดถือคำจำกัดความที่ได้กำหนดขึ้นที่กรุงโรม นี่เป็นหลักในการจดบันทึกนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ซึ่งสรุปแล้วหมายถึง ชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยและพำนักอยู่ครั้งหนึ่ง ๆ ไม่น้อยกว่า 1 คืน และไม่ต่ำกว่า 60 วัน โดยมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางเข้ามาเพื่อ

1. ท่องเที่ยวพักผ่อน มาเยี่ยมญาติหรือมาเพื่อพักผ่อน ฯลฯ
2. ร่วมประชุมหรือเป็นตัวแทนสมาคม ผู้แทนทางศาสนา นักกีฬา ฯลฯ
3. เพื่อติดต่อธุรกิจ แต่ไม่ใช่เพื่อทำงานหารายได้
4. มากับเรือเดินสมุทรที่แวะจอด ณ ท่าเรือ แม้ว่าจะแวะน้อยกว่า 1 คืน

จากความหมายข้างต้นจึงพอสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นปรากฏการณ์ของมนุษย์ที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมโดยเป็นการเดินทางเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อความบันเทิงรื่นเริงใจ เยี่ยมญาติ ประชุมสัมมนาซึ่งมิใช่การที่ย้ายถิ่นฐานอย่างถาวร และไม่ได้เดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพ หรือหารายได้ ดังนั้น ผู้วิจัย จึงเห็นว่าการท่องเที่ยวหมายถึง กิจกรรมอย่างหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ผ่อนคลายความตึงเครียดในห้วงระยะเวลาหนึ่ง เป็นการเดินทางไปยังสถานที่อื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เพื่อพักผ่อนจิตใจ เพื่อการทำกิจกรรมเป็นหมู่คณะ เพื่อศึกษาหาความรู้ เพื่อการศึกษา ตลอดจนการเยี่ยมญาติพี่น้อง เพื่อติดต่อธุรกิจใดก็ตามที่มีใช้การเดินทางเพื่อไปประกอบอาชีพหรือหารายได้ และมีใช้การโยกย้ายถิ่นแบบถาวร

ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเป็นแนวคิดสำคัญของการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงได้รับความสนใจจากนักวิชาการทางการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบการให้ความหมายที่สำคัญดังนี้

การท่องเที่ยวออสเตรเลียตะวันตก (Tourism Western Australia. 2004: ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวถึงการท่องเที่ยวธรรมชาตินิเวศ ไว้ว่า การท่องเที่ยวแบบธรรมชาตินิเวศนั้นจะเน้นเฉพาะเจาะจงไปที่ชุมชน ตัวบุคคลและระดับการท่องเที่ยว และยังรวมถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนจะได้รับ โดยคนในชุมชนเองต้องช่วยกันสร้างโอกาสนั้นขึ้นมา เช่น ช่วยกันกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับระหว่างคนกับธรรมชาติ

การท่องเที่ยวมลรัฐนิวเซาท์เวล (Tourism New South Wales. 2008: 1-3) ได้มีการให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่าเป็นอีกจุดหนึ่งที่มุ่งสู่การเรียนรู้ในระบบนิเวศวิทยา ด้วยการอธิบายความแตกต่างในแวดลอมทางธรรมชาติของแต่ละพื้นที่นั้น ๆ ถึงสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว กับชนบทธรรมชาติ หรือการรู้จักคุณค่าและรู้จักปกป้องมันไว้

สมาคมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวอเมริกัน (Travel Industry Association of America's. Charles R. Goeldner, J. R. Brent Ritchie 2006: 473-475; อ้างอิงจาก Travel Industry Association of America's. ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ที่เน้นให้เห็นและรู้จักรักษาที่อยู่ของสัตว์ตามธรรมชาติและข้อมูลทางโบราณคดี

ซีฟเฟอร์ (Stuart S. Nagel 2002: 247; อ้างอิงจาก Ziffer 1989: 6) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่เกิดจากประวัติศาสตร์ทางธรรมชาติในพื้นที่ ๆ หนึ่ง ซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรมของชนชาวพื้นเมือง ในพื้นที่ที่ยังไม่มีความเจริญเข้าไปถึง

ริชาร์ดสัน (Thomas G. Bauer 2001: 7; อ้างอิงจาก Richardson 1993: 8) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเดินทางไปในที่ที่สงบไม่วุ่นวายหรือมีความเรียบง่ายด้วยจุดประสงค์ที่จะแสวงหาการเรียนรู้ ต้องการความสบายใจและสร้างความเพลิดเพลินในภูมิประเทศที่ไปรวมถึงวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่

ราชบัณฑิตยสถาน (อุษาวดี พูลพิพัฒน์. 2545: 40; อ้างอิงจาก ราชบัณฑิตยสถาน. ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติ มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และการท่องเที่ยว โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง ภายใต้การจัดการอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

ศุนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2540) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางไปเยี่ยมแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ธรรมชาติ วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

ด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ ในขณะเดียวกันก็ช่วยสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจที่ส่งผลดีต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและเกิดประโยชน์ต่อประชากรท้องถิ่น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (พิตาล ดันลิน. 2547: 5; อ้างอิงจาก การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2538 : ไม่ปรากฏเลขหน้า) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใดแห่งหนึ่ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา ชื่นชม และเพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพสภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น บนพื้นฐานของความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ

นพดล ปราศราดี (2547: 2) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นโดยมีแนวโน้ม 2 ประการ คือ แนวโน้มเกี่ยวกับการอนุรักษ์กับการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และแนวโน้มของมนุษย์หรือนักท่องเที่ยวที่ต้องการท่องเที่ยวแบบผจญภัยหรือท่องเที่ยวแบบธรรมชาติ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมและสัมผัสธรรมชาติอย่างแท้จริงซึ่งจุดมุ่งหมายหลักของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างกระแสอนุรักษ์ และกระแสพัฒนาเศรษฐกิจ

ราไพพรรณ แก้วสุริยะ (2548: 334) ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) หมายถึง การท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นและแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน

จากความหมายต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ว่า เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นและเป็นแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับระบบนิเวศ โดยการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ธรรมชาติ วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ อย่างระมัดระวังเพื่อมิให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือทำลายคุณค่าของระบบนิเวศ

โดยผู้วิจัยได้มีความคิดเห็นต่อความหมายของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติเชิงบูรณาการโดยมีการจัดการที่ดี เป็นการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ ที่มีการร่วมกันพัฒนาของคนในพื้นที่เองและผู้ท่องเที่ยวเอง มีความระมัดระวัง และรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และระบบนิเวศของท้องถิ่น เพื่อสร้างทั้งโอกาสทางเศรษฐกิจและยังสามารถอนุรักษ์ทรัพยากรของท้องถิ่น เพื่อคงสภาพพื้นที่เพื่อเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีการจัดการที่ดีต่อไป

ประเภทของการท่องเที่ยว

สำหรับการทบทวนประเภทของการท่องเที่ยวที่ปรากฏในเอกสารต่าง ๆ นั้นพบการจัดประเภทของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

การแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์การท่องเที่ยวของโฮโลเวย์ (Holloway. 1983: 6) กล่าวว่าไว้ว่าการท่องเที่ยวขึ้นนั้นเกิดจากสาเหตุ 3 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวในวันหยุดพัก เช่น การเดินทางเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ การเดินทางไปเยี่ยมญาติ

2. การท่องเที่ยวด้านธุรกิจ เช่น การเดินทางเพื่อไปประชุมสัมมนา

3. การท่องเที่ยวเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ เช่น การเดินทางไปศึกษา การรักษาสุขภาพ การเล่นกีฬา ฯลฯ

จริญญา เจริญสุขใส และสุวัฒน์ จุฑากรณ์ (2545: 116) แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภทคือ

1. การท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์การเดินทางและถิ่นพำนักของนักท่องเที่ยว แบ่งเป็น 2 รูปแบบคือการท่องเที่ยวระหว่างประเทศและการท่องเที่ยวภายในประเทศ

2. การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือการท่องเที่ยวเพื่อความเพลิดเพลินและการพักผ่อน การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ และการท่องเที่ยวเพื่อความสนใจเป็นพิเศษ

3. การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการเดินทาง แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบคือการท่องเที่ยวแบบหมู่คณะและการท่องเที่ยวแบบจัดการเดินทางเอง

ในขณะที่ วรรณ วรชวานิช (2546: 17) ได้แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. การท่องเที่ยวภายในประเทศ (Domestic tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ต่าง ๆ ภายในประเทศ การท่องเที่ยวลักษณะนี้จะต้องมีสิ่งจูงใจหลายอย่าง เช่น ความสวยงามของภูมิประเทศ ความสะดวกสบายในการเดินทาง ความปลอดภัยตลอดจนการโฆษณาหรือมีสิ่งจูงใจโดยเฉพาะของสถานที่นั้น เช่นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ หรือศิลปวัฒนธรรมประจำท้องถิ่น เป็นต้น

2. การท่องเที่ยวต่างประเทศ (International tourism) เป็นการท่องเที่ยวไปยังสถานที่ที่ต่างไปจากประเทศของตน และต้องผ่านกระบวนการระหว่างประเทศหลายอย่าง เช่น ศุลกากรด่านตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น ใช้ภาษาต่างประเทศ และอาจจะต้องมีมัคคุเทศก์เป็นผู้นำ การท่องเที่ยวต่างประเทศนี้ ขนาดของประเทศเป็นสิ่งสำคัญ เช่น ประเทศที่มีขนาดใหญ่มักจะมีสิ่งดึงดูดนักท่องเที่ยวมาก เพราะมีโอกาสมากที่จะมีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสิ่งอื่น ๆ หลายอย่างมากกว่าประเทศที่มีขนาดเล็ก แต่บางครั้งการที่จะต้องเดินทางไกล ๆ ก็อาจจะเป็นอุปสรรคหรือทำให้นักท่องเที่ยวหมดความสนใจ หรือมีความสนใจน้อยลงก็ได้

✓ ศรัณยู วรากุลวิทย์ (2546 : 15-20) แบ่งประเภทของการท่องเที่ยวออกเป็น 3 ประเภท

1. การท่องเที่ยวตามลักษณะพื้นฐานของการท่องเที่ยว พิจารณาตามวัตถุประสงค์
ในการเดินทางของนักท่องเที่ยว เช่น เพื่อการพักผ่อน เพื่อการกีฬา เพื่อการศึกษา เพื่อสุขภาพ

2. การท่องเที่ยวตามมาตรฐานสากล เช่น การท่องเที่ยวภายในประเทศ และการท่องเที่ยวต่างประเทศการท่องเที่ยวลักษณะส่วนตัว การท่องเที่ยวเป็นหมู่คณะ

3. การท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการ มีรูปแบบดังนี้

3.1 กำหนดโดยประเภท เช่น การท่องเที่ยวภายในประเทศ และการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ

3.2 กำหนดโดยระยะทาง เช่น การท่องเที่ยวระยะไกลและการท่องเที่ยวระยะใกล้

3.3 กำหนดโดยวัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว เช่น การเยี่ยมชมวัด การประชุมและการกีฬา

3.4 กำหนดโดยระยะเวลา เช่น การไปแวะเยี่ยม หรือทัศนอาจร

3.5 กำหนดโดยนักท่งเที่ยว นักท่งเที่ยวเป็นผู้กำหนดแหล่งท่งเที่ยวและเส้นทางอาจเป็นการท่งเที่ยวคนเดียวหรือการท่งเที่ยวเป็นกลุ่ม

3.6 กำหนดโดยวิธีการจัดการ ได้แก่ การท่องเที่ยวแบบอิสระ และการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ

อดม เขยกีวงศ์ และคณะ (2548: 48) ได้แบ่งประเภทการท่องเที่ยวออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. การท่องเที่ยวเพื่อสันทนาการ (Recreational tourism) เป็นการเข้าร่วมในการแข่งขันกีฬาเล่นกีฬาแช่น้ำพุแร่รักษาโรค การอาบแดด และการสมาคมกันในสิ่งแวดล้อมที่ผ่อนคลาย จิตใจสถานที่ดังกล่าว เช่น ชายทะเล สนามกอล์ฟ สนามเทนนิส ฯลฯ

2. การท่องเที่ยวเพื่อเป็นรางวัล (Intensive tourism) เป็นการท่องเที่ยวจัดขึ้นเพื่อเป็นรางวัลแก่พนักงานเป็นสวัสดิการของหน่วยงาน และบริษัทห้างร้านต่าง ๆ เพื่อดูงานการสนทนาการ โดยหน่วยงานผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายทั้งหมด

3. การท่องเที่ยวเพื่อชมประวัติศาสตร์ (Historical tourism) เป็นการท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานและโบสถ์เก่า ๆ ที่เน้นความรุ่งเรืองในอดีต อาจเป็นการเยือนอนุสาวรีย์ โบสถ์ วิหาร วังต่าง ๆ ชมการแสดงแสงเสียงเหตุการณ์เด่น ๆ ในอดีต

4. การท่องเที่ยวเพื่อธุรกิจ (Business tourism) มีลักษณะเด่นคือ การประชุมหรือพบปะกัน หรือการสัมมนา ซึ่งมักจะรวมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ ด้วย

5. การท่องเที่ยวเพื่อชมวัฒนธรรม (Culture tourism) เป็นการเดินทางเพื่อสัมผัส และเข้าร่วมวิถีชีวิตเก่า ๆ ที่หาได้ยาก ห้องถิ่นเก่าที่มีความน่าสนใจเป็นที่ดึงดูดความสนใจ เช่น เครื่องแต่งกายตามประเพณี การวิ่งระบำพื้นบ้าน การแสดงศิลปะและหัตถกรรมโบราณ ฯลฯ

6. การท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์ (Ethnic tourism) เป็นการเดินทางด้วยวัตถุประสงค์ที่สังเกตเห็นแสดงออกทางวัฒนธรรม และแบบแผนการใช้ชีวิตประชากรต่างเผ่าพันธุ์ ซึ่งรวมทั้งการไปเยือนบ้านเกิดเมืองนอน การเข้าร่วมพิธีการพืชมงคล และการเข้าร่วมพิธีทางศาสนาต่าง ๆ

7. การท่องเที่ยวเพื่อสิ่งแวดล้อม (Environmental tourism) คล้ายคลึงกับการท่องเที่ยวเพื่อชาติพันธุ์แต่เน้นสิ่งดึงดูดใจที่เป็นสิ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าที่เน้นชาติพันธุ์มนุษย์ การกลับคืนสู่ธรรมชาติ และการชื่นชมต่อความสัมพันธ์ของผู้คนกับพื้นที่พิภพ ซึ่งรวมทั้งการถ่ายภาพ การเดินทางไกล การปีนเขา การล่องเรือเล็ก และการตั้งแคมป์

จากประเภทการท่องเที่ยวที่นำเสนอข้างต้นจะเห็นได้ว่ามีนักวิชาการได้มีการแบ่งประเภทไว้หลากหลายอย่างไรก็ตามสิ่งที่ผู้วิจัยพบคือการแบ่งประเภทดังกล่าวแม้จะมีการแบ่งย่อยที่หลากหลายแต่สาระในแต่ละประเภทนั้นมีความคล้ายกันอยู่มาก นั่นคือเราอาจเห็นการแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ของการเดินทางและการท่องเที่ยวที่เน้นถึงการท่องเที่ยวแบบเฟลิดเฟลิน หรือด้วยความสนใจพิเศษ ดังในแนวคิดของศรัญยา วรากุลวิทย์, จริญญา เจริญสุขใส และสุวัฒน์ จูชากรณ์ , และอุดม เชยกิจวงศ์ และคณะ หรือการแบ่งโดยยึดตามสภาพภูมิศาสตร์โดยการแบ่งประเภทเป็นการท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศในแนวคิดของศรัญยา วรากุลวิทย์, จริญญา เจริญสุขใส, สุวัฒน์ จูชากรณ์ และวรรณ วรณานิช หรือแบ่งตามการจัดการการเดินทาง ในแนวคิดของศรัญยา วรากุลวิทย์, จริญญา เจริญสุขใส และสุวัฒน์ จูชากรณ์ ดังนั้นจากประเภทการวิจัยที่หลากหลายของนักวิชาการต่าง ๆ ผู้วิจัยได้สรุปประเภทของการท่องเที่ยวที่สำคัญไว้ 3 ประเภทได้แก่การท่องเที่ยวตามสภาพภูมิศาสตร์ การท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ของการเดินทาง และการท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการเดินทาง

✓ ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

✓ แม้ว่าการท่องเที่ยวจะแบ่งออกเป็นหลาย ๆ ประเภท ซึ่งสามารถแบ่งการท่องเที่ยวได้ตามสภาพภูมิศาสตร์ ตามวัตถุประสงค์การเดินทาง และการท่องเที่ยวตามลักษณะการจัดการเดินทาง แต่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมีลักษณะที่สำคัญที่เน้นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ขนบธรรมเนียมวัฒนธรรม และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่และนักท่องเที่ยว เพื่อการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน โดยมีงานวิจัยที่ได้กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ดังนี้

ไอริน (2006: 71 - 73) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ต้องช่วยกันรักษาสภาพแวดล้อม และส่งเสริมความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีลักษณะดังนี้

- การท่องเที่ยวต้องสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด
- การท่องเที่ยวเป็นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ
- การท่องเที่ยวเป็นการสร้างประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว

- การท่องเที่ยวเป็นการรักษาและการจัดการต่อระบบเศรษฐกิจ

พยอม ธรรมบุตร. (ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสรุปได้ดังนี้

1. การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านสภาพภูมิศาสตร์ และด้านวิถีวัฒนธรรม ประเพณีโดยจะต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่าเราจะต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

2. การจัดการยั่งยืน การท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจสังคมและสิ่งแวดล้อม ประเทศทุกประเทศ ท้องถิ่นทุกท้องถิ่นจำเป็นต้องพยายามจัดการท่องเที่ยวของตน โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม หรือให้กระทบน้อยที่สุด

3. การท่องเที่ยววัฒนธรรม รวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีค่านิยม ตลอดจนวิถีชีวิตเอกลักษณ์ของท้องถิ่นและประเทศ ซึ่งเป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่าง ๆ ทางด้านสังคม และวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านั้น

4. สิ่งแวดล้อมศึกษา โดยจะต้องให้การศึกษากับนักท่องเที่ยว และประชากรในท้องถิ่นเป็นการศึกษาที่ต้องการจะหยั่งลึกลงในจิตสำนึกของแต่ละคนให้ตระหนักถึงความจำเป็นและความสำคัญอย่างยิ่งยวดในอันที่ถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบตัว

5. การมีส่วนร่วม โดยเน้นตรงจุดที่ว่าจัดการการท่องเที่ยวประชาชนในพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ และสามารถได้รับผลประโยชน์ จากกำไรของการท่องเที่ยว และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะเป็นกุญแจสำคัญไขไปสู่การกระจายรายได้

6. ผลิตภัณฑ์ดั้งเดิม จากมุมมองเชิงตลาดมีจุดเน้นที่ว่า ผลิตภัณฑ์ คือ ทิวทัศน์ ๆ จะต้องเป็นทิวทัศน์ที่ครบตามเกณฑ์ที่กล่าวมาในข้อ 1-5 มิใช่การนำเอาชื่อ Ecotourism ไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิมเท่านั้น

7. ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว ความพอใจของนักท่องเที่ยวนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน นักท่องเที่ยวที่พอใจจึงจะกลับมาเที่ยวอีก กิจกรรมที่บริษัททัวร์เสนอต่อนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์จะต้องเป็นกิจกรรมที่ตรง หรือเกิดความคาดหวังของนักท่องเที่ยว

นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวถึงลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สำคัญ คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมทั้งทางด้านชีวภาพ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณี เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง นอกจากนี้ยังจะต้องมีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้งเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคม และวัฒนธรรม รวมทั้งจะต้องให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งผู้ประกอบการธุรกิจ นักท่องเที่ยวผู้ดูแลนักท่องเที่ยว และประชาชนในท้องถิ่น ได้รับความรู้ และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว เพื่อสร้างจิตสำนึกในการรักษาสภาพแวดล้อมไว้ โดยจะต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนตัดสินใจ และได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำไปสู่การกระจาย

รายได้ รวมถึงต้องคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแต่ละแหล่งท่องเที่ยว ทั้งด้านของจำนวนนักท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยว ชุมชนและสภาพแวดล้อม ทั้งยังจะต้องให้ธุรกิจท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจ และกลับมาท่องเที่ยวซ้ำอีก (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. 2542: 16-17)

จากลักษณะสำคัญที่กล่าวมาข้างต้นผู้วิจัยมีเห็นว่าลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นโดยพื้นฐานแล้วต้องให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ภูมิศาสตร์ วัฒนธรรม ประเพณี อารยธรรม ที่แสดงถึงความยั่งยืน รวมถึงการมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วม การสร้างสิ่งทดแทนโดยยังคงรักษาความเป็นระบบนิเวศดั้งเดิมเพื่อรักษาให้อยู่ยั่งยืนต่อไป

องค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 2-4) กล่าวถึงองค์ประกอบหลักที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ คือ

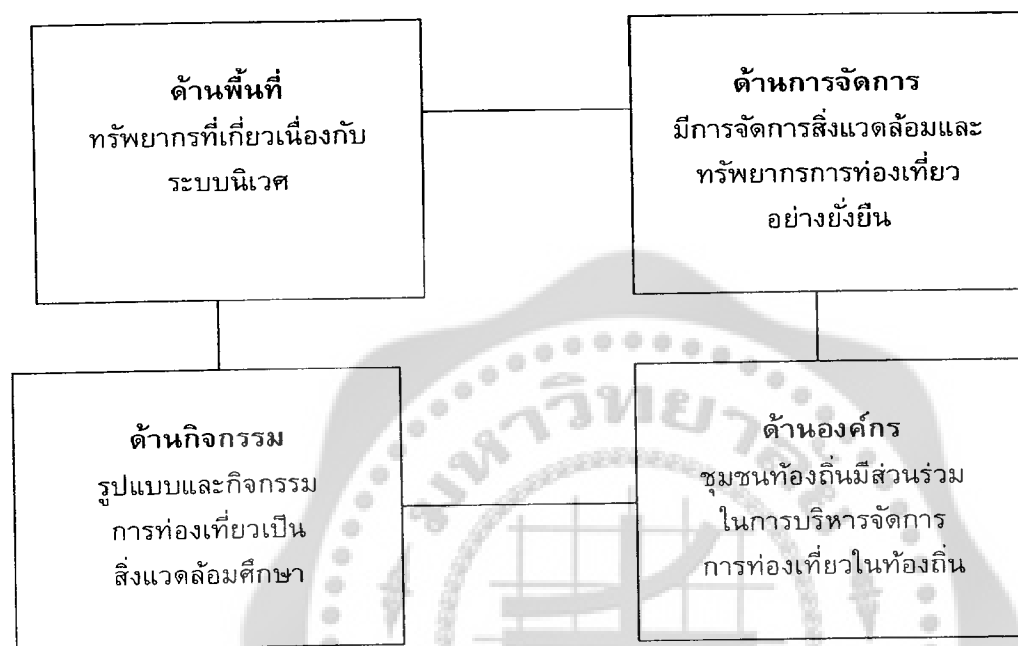
1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (Identity or authentic or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ (Ecosystem) ในพื้นที่นั้น ๆ ดังนั้นองค์ประกอบด้านพื้นที่จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีพื้นฐานอยู่กับธรรมชาติ (Nature-based tourism)

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต จึงเป็นการท่องเที่ยวที่มีการจัดการอย่างยั่งยืน (Sustainable managed tourism) เพื่อให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อ (Responsible travel) ที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) โดยมีการให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้องต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวสิ่งแวดล้อมศึกษา (Environmental education-based tourism)

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เป็นการท่องเที่ยวที่มีการคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนท้องถิ่น (Involvement of local community or people participation) ที่มีส่วนร่วมในการคิด วางแผน ปฏิบัติตามแผน ได้รับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบตลอดจนร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในท้องถิ่น ทั้งการกระจายรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิตและการได้รับผลตอบแทนเพื่อกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย และในที่สุดแล้วท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ

ท้องถิ่นในที่นี้เริ่มต้นจากระดับรากหญ้า (Grass root) จนถึงการปกครองส่วนท้องถิ่น และอาจรวมไปถึงการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงเป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation-based tourism)



ภาพประกอบ 2 องค์ประกอบหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544 ก)

จากองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยผู้วิจัยเห็นว่าเป็นการนำเสนอองค์ประกอบที่มีความครอบคลุมอย่างมากต่อการทำความเข้าใจในการศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งเรื่องทางสภาพแวดล้อมด้านกายภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบนิเวศการจัดการที่ยั่งยืน รูปแบบและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องรวมทั้งประเด็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น ดังนั้นผู้วิจัยจะได้นำองค์ประกอบเหล่านี้มาเป็นกรอบแนวคิดที่จะนำไปใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ต่อไปซึ่งประกอบไปด้วย

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่
2. องค์ประกอบด้านการจัดการ
3. องค์ประกอบด้านกิจกรรมและกระบวนการ
4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม

หลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

อุดม เชยกิจวงศ์; วิมลสิโรจน์พันธ์; และประชิด สกุนะพัฒน์ (2548: 81-82) กล่าวถึงหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

1. Nature based การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความหลากหลายทางชีวภาพ ด้านภูมิศาสตร์ วิถีชีวิต ประเพณี โดยยึดหลักว่าต้องการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2. Sustainable managed การท่องเที่ยวทุกประเภทจะต้องเป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมหรือมีผลกระทบน้อยที่สุด

3. Inclusive of social and cultural aspects การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นรวมถึงการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมและประเพณี วิถีชีวิต ค่านิยม เอกลักษณ์ในท้องถิ่นซึ่งเป็นจุดดึงดูดในการท่องเที่ยว เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการที่จะศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลาย

4. Environmentally educative การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องให้การศึกษา ด้านสิ่งแวดล้อมทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่น ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นการศึกษาที่ต้องการให้เกิดจิตสำนึกในแต่ละบุคคล

5. Benefit and involvement of local people การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเน้นในเรื่องการจัดการการท่องเที่ยว ประชาชนบนพื้นที่จะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผน การลงมือปฏิบัติ และการประเมิน การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนของตนได้รับประโยชน์จากกำไรของการท่องเที่ยว และเป็นกุญแจสำคัญที่จะไขไปสู่การกระจายรายได้

6. Product authentic ในมุมมองเชิงนิเวศตลาดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น มีจุดเน้นเรื่องผลิตภัณฑ์ คือ ทัวร์ต่าง ๆ จะต้องมีลักษณะตามเกณฑ์ดัง ข้อ 1-5 ไม่ใช้การนำเอาชื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไปติดบนผลิตภัณฑ์เดิม ดังนั้นผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีลักษณะที่โดดเด่นเป็นของตัวเองได้

7. Tourist satisfaction ความพอใจของนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งสำคัญในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนถ้านักท่องเที่ยวมีความพอใจก็จะกลับมาท่องเที่ยวอีก บริษัททัวร์เสนอกิจกรรมแก่นักท่องเที่ยว การจัดขึ้นต้องเป็นกิจกรรมที่ตรงหรือเกินความคาดหวังของนักท่องเที่ยวโดยอยู่ในกรอบของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2548: 272) ได้กำหนดหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ประการ คือ

1. เป็นการท่องเที่ยวที่มีผลกระทบน้อยที่สุดต่อทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยการออกแบบสิ่งก่อสร้างจะต้องกลมกลืนกับธรรมชาติ

2. เป็นการท่องเที่ยวที่มีการให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว โดยผ่านสื่อต่างๆ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและได้รับความเพลิดเพลิน สร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ และช่วยลดผลกระทบด้านลบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

3. เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวในรูปแบบต่างๆ เช่น การจ้างงาน การบริการนำเที่ยว การให้บริการที่พัก การขายสินค้าที่ระลึก เป็นต้น

4. เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมตัดสินใจ และจัดการ เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นเจ้าของ

จากการศึกษาหลักการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากการนำเสนอของนักวิชาการทั้งสองข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้เห็นถึงหลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องอยู่บนรากฐานของการเรียนรู้ของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว การศึกษาถึงรากฐานที่สำคัญของชุมชนนั้นๆ ความเข้าใจในเรื่องของวิถีชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มรดกทางปัญญา และการบูรณาการอย่างมีส่วนร่วมทั้งทางภาครัฐและชุมชน เพื่อส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่

หลักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนนั้นจะต้องมีการร่วมแรงร่วมใจจากทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยยังเห็นถึงผลกระทบของการท่องเที่ยวว่าเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษาในครั้งนี้ด้วย ซึ่งจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมีนักวิชาการที่ได้นำเสนอผลกระทบของการท่องเที่ยวไว้ดังนี้

จิราภรณ์ อัมพรพรวดี (2551: ออนไลน์) ได้แบ่งออกเป็นผลกระทบจากหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านเศรษฐกิจ

เมื่อมีการท่องเที่ยวย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบต่อประเทศดังต่อไปนี้

1.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ

1.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ กล่าวคือในระยะแรกยังไม่มีมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจการผลิตจะเป็นเศรษฐกิจการเกษตร ครั้นพอมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากเศรษฐกิจการเกษตรไปเป็นเศรษฐกิจอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

1.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ กล่าวคือเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจจากเศรษฐกิจการเกษตรเป็นเศรษฐกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแล้ว ย่อมก่อให้เกิดการขยายตัวของธุรกิจท่องเที่ยวในที่ต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อให้สนองความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

1.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างอาชีพและการจ้างงาน กล่าวคือเมื่อมีการขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยวมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดการสร้างอาชีพและการจ้างงานเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เพราะการท่องเที่ยวเป็นธุรกิจที่ต้องใช้แรงงานมาก จึงเปิดโอกาสให้เกิดการจ้างงานทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเป็นมูลค่ามหาศาล

1.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดรายได้ เมื่อมีการท่องเที่ยวมีนักท่องเที่ยวเข้ามา ย่อมก่อให้เกิดการใช้สอยในการซื้อสินค้า และบริการในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้รายได้ต่าง ๆ ซึ่งเป็นรายได้หลักอันดับต้น ๆ ของประเทศ รายได้เหล่านี้จะตกอยู่กับผู้ประกอบการ ผู้ให้บริการและประชาชนท้องถิ่นในสถานที่ท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่งเป็นรายได้ที่มีมูลค่ามหาศาลและลงทุนน้อยที่สุด

1.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระจายรายได้สู่ภูมิภาค กล่าวคือ ทรัพยากรการท่องเที่ยวต่าง ๆ มีได้อยู่แค่ในเมืองหลวงหรือเมืองใหญ่เท่านั้น สถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจมีมากมายในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ ก่อให้เกิดรายได้กระจายสู่ชุมชนในแต่ละภูมิภาคของประเทศ ประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวต่างจังหวัดมีรายได้ในรองรับการท่องเที่ยว เช่น การขายของที่ระลึก การให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว เป็นต้น

1.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการกระตุ้นการผลิต เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในที่ต่าง ๆ ย่อมก่อให้เกิดการผลิตเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดอุตสาหกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาอีกมากมาย อาทิเช่น การผลิตสินค้า ของที่ระลึก อาหาร และรวมถึงการผลิตบุคลากรเพื่อรองรับกับความต้องการของนักท่องเที่ยวอีกด้วย

1.1.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยแก้ปัญหาดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เนื่องจากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นมูลค่ามหาศาลจากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นรายได้อันนับต้น ๆ ควบคู่กับการส่งออก แต่การท่องเที่ยวใช้เงินลงทุนน้อยกว่าดังนั้นรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยวนี้สามารถชดเชยดุลการค้ากับประเทศต่าง ๆ ในการนำเข้าสินค้า ช่วยลดปัญหาการขาดดุลการค้าได้

1.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวในด้านเศรษฐกิจ

1.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหารายได้เป็นฤดูกาล กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวมากขึ้นย่อมก่อให้เกิดรายได้ที่ไม่สม่ำเสมอขึ้นตามฤดูกาลท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงฤดูการท่องเที่ยวน้อย (Low Season) ก็จะมีรายได้จากการท่องเที่ยวน้อยลงตามไปด้วย เป็นเหตุให้ไม่สามารถพึ่งพิงรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นหลักได้ เพราะจะมีความเสี่ยงสูงอีกทั้งเกิดปัญหาการว่างงานในช่วงนอกฤดูการท่องเที่ยวแก่ชุมชนท้องถิ่นด้วย

1.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาด้านคุณภาพแรงงาน กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นย่อมก่อให้เกิดแรงงานในด้านการท่องเที่ยวมากขึ้น เป็นเหตุให้เกิดการถ่ายเทแรงงานจากชุมชนถิ่นอื่นเข้ามาทำงานในชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวจะมีแรงงานส่วนหนึ่งที่เป็นแรงงานด้อยคุณภาพเข้ามาด้วย ก่อให้เกิดผลเสียของการท่องเที่ยวโดยส่วนรวมอีกทั้งยังต้องเสียค่าใช้จ่ายในการพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพมากขึ้นด้วย

1.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาและค่าครองชีพ กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวมากขึ้น ย่อมต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นเหตุให้ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวถือโอกาสโก่งราคาสินค้า และบริการท่องเที่ยวให้สูงขึ้น เกิดภาวะเงินเฟ้อ ทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้นตาม นอกจากนี้ราคาที่ดินบริเวณ

สถานที่ท่องเที่ยวเพิ่มสูงขึ้น เพราะแย่งกันประมูลที่ดินที่มีทำเลดีเหมาะแก่การลงทุนประกอบธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อขึ้นไปอีก

1.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ย่อมเกิดความต้องการสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว วัตถุประสงค์บางอย่างต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศเพื่อทำการผลิต ก่อให้เกิดปัญหาการขาดดุลการค้ามากขึ้น

1.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการแก่งแย่งผลประโยชน์ กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมนำมาซึ่งการแข่งขันในการผลิตและจำหน่ายสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว เป็นเหตุให้เกิดการแก่งแย่งผลประโยชน์ขึ้นในหมู่ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งอาจจะมีการตัดราคาขายอมขาดทุนกันอันเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวม

1.2.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหас่วนแบ่งผลประโยชน์ กล่าวคือการท่องเที่ยวเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาดำเนินธุรกิจท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวที่นั้น ซึ่งบางธุรกิจท่องเที่ยวอาจมีบริษัทต่างชาติเข้ามาผูกขาดการดำเนินการ ทำให้คนไทยหรือคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวที่นั้น ได้รับส่วนแบ่งผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวในอัตราส่วนแบ่งค่อนข้างน้อย ซึ่งในความถูกต้องผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ควรตกอยู่กับคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น

1.2.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบของแหล่งท่องเที่ยว เมื่อเกิดการท่องเที่ยวมากขึ้น ทำให้มีนักท่องเที่ยวและแรงงานจากคนท้องถิ่นอื่นหลั่งไหลเข้ามามากมาย ย่อมสร้างปัญหาทำให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรม โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการจัดระเบียบของคนในสถานที่ การกำจัดของเสียขยะมูลฝอย และค่าใช้จ่ายในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากร จนถึงค่าใช้จ่ายในการจัดหาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้นเป็นต้น

1.2.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาราคาที่ดิน กล่าวคือ การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการขายตัวของธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจเหล่านี้ต้องใช้ที่ดินในการประกอบการ จึงทำให้อาณาที่ดินสูงขึ้นในทำเลที่ดี จึงมีการแย่งประมูล ทำให้อาณาที่ดินถีบตัวสูงขึ้นอีก แม้ภาวะที่ดินราคาสูงอาจเป็นผลดีต่อเจ้าของที่ดินที่ได้ราคาดี แต่ในระยะยาวอาจมีผลกระทบต่อลูกหลานของคนในท้องถิ่นในการตั้งหลักฐาน อาจเกิดปัญหาการบุกรุกที่ดินป่าสงวนหรือที่ดินสาธารณประโยชน์อื่น ๆ

2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวด้านสังคม

2.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสังคม

2.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชน กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมเกิดธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้น เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว ทำให้ประชาชนในสถานที่ท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในธุรกิจท่องเที่ยวในลักษณะที่เป็นผู้ประกอบการท่องเที่ยวหรือผู้รับจ้างในธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อ

การเปลี่ยนแปลงแบบแผนการประกอบอาชีพของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวจากการทำการเกษตร มาสู่อาชีพด้านการท่องเที่ยวอันเป็นอาชีพหลักใหม่หรืออาชีพเสริม

2.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม กล่าวคือเมื่อเกิดการท่องเที่ยว ย่อมต้องสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการลงทุนทั้งภาครัฐบาลและเอกชน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว อันเป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ด้วย

2.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพ กล่าวคือ เมื่อการท่องเที่ยวก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ มีการสร้างอาชีพ และการจ้างงานมากขึ้นในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ทำให้คนในชุมชนมีรายได้และอำนาจซื้อมากขึ้น ทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้นอันเป็นการช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวให้ดีขึ้น

2.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างครอบครัวของประชาชน เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการสร้างอาชีพ และการจ้างงานของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ซึ่งผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวต้องการความมั่นคงของครอบครัว จึงมีแนวโน้มที่จะให้ขนาดของครอบครัวเล็กลง อันเป็นการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางครอบครัวของประชาชนในแหล่งท่องเที่ยวให้มีความมั่นคงมากขึ้น

2.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างประเทศชาติ ศาสนา ซึ่งการท่องเที่ยวย่อมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีการแลกเปลี่ยนทำความเข้าใจต่อขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละชาติ อันก่อให้เกิดความสัมพันธและความเข้าใจอันดีระหว่างประชาชนไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติ

2.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความสามัคคีให้แก่สังคมชุมชน การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจ ตระหนักในคุณค่า ความรัก และความหวงแหนทรัพยากรการท่องเที่ยวของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ ยังผลให้เกิดความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการร่วมมือพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ให้อยู่อย่างยั่งยืน

2.1.7 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ย่อมก่อให้เกิดการสร้างอาชีพการจ้างงานภายในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ จึงทำให้คนในชุมชนไม่ยากย้ายถิ่นไปทำงานในเมืองใหญ่ ๆ อันเป็นการป้องกันการอพยพย้ายถิ่นของคนในชุมชน

2.1.8 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างการศึกษา กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยว ย่อมทำให้ประชาชนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ มีความต้องการด้านการศึกษามากขึ้น เพื่อพัฒนาตัวเองให้มีความรู้ความสามารถมากขึ้น และมีโลกทัศน์กว้างขวางยิ่งขึ้น อันนำไปใช้ในการประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนตนเองให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

2.1.9 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างความปลอดภัย กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น จึงต้องมีการเสริมสร้างความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวจะเลือกเดินทางท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวที่ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน ดังนั้นชุมชนในแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ จึงต้องเสริมสร้างความปลอดภัยให้เพียงพอ อันเป็นการดีต่อคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวอีกด้วย

2.2 ผลการทบทวนด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสังคม

2.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในสังคม กล่าวคือชุมชนท้องถิ่นเคยมีวิถีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมเป็นเหตุให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นชื่นชมและเลียนแบบนักท่องเที่ยว ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่

2.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความผูกพันทางครอบครัว กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมเปิดโอกาสให้หนุ่มสาวมีงานทำในธุรกิจท่องเที่ยว ซึ่งธุรกิจท่องเที่ยว มักมีวันหยุดไม่แน่นอน จึงทำให้ห่างเหินจากครอบครัว ทำให้ความผูกพันทางครอบครัวน้อยลง

2.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมในสังคม และการเอาเปรียบนักท่องเที่ยว เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้ประชาชนบางส่วนมองเห็นความแตกต่างในการดำรงชีวิตของตนเมื่อเปรียบเทียบกับนักท่องเที่ยว โดยเห็นว่านักท่องเที่ยวเป็นผู้มีฐานะดี จึงมุ่งหวังหาผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวมากเกินไป โดยไม่คำนึงถึงคุณธรรมและคุณค่าของความเป็นมิตรซึ่งเป็นอุปนิสัยพื้นฐานอันดีของคนในสังคมไทย นอกจากนี้ยังมีการหลอกลวง เอาเปรียบ จอโกง นักท่องเที่ยว และก่ออาชญากรรมนักท่องเที่ยวขึ้น ทำให้ภาพพจน์การท่องเที่ยวเสื่อมเสีย

2.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาเพศพาณิชย์ กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้เกิดธุรกิจการขายบริการทางเพศเพิ่มมากขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้จะส่งผลกระทบต่อศีลธรรมแล้วยังเกิดปัญหาอื่น ๆ ตามมาอีกด้วย เช่น ปัญหาโรคติดต่อ การล่อลวงผู้หญิง และเด็ก ปัญหายาเสพติด เป็นต้น

2.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดความขัดแย้งของคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยวกับนักท่องเที่ยว กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้สถานที่บางแห่งต้องสงวนไว้สำหรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ ทำให้ประชาชนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว นั้น ๆ รู้สึกไม่พอใจที่ถูกกีดกันไม่ให้ใช้สถานที่เหล่านั้น ก่อให้เกิดความไม่เป็นมิตรกับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยว บางอย่างอาจขัดแย้งกับความรู้สึกของคนในชุมชน อาจถึงขั้นต่อต้านและไม่ต้อนรับนักท่องเที่ยวได้ เช่น การเปลือยกายอาบแดด การแต่งกายไม่สุภาพเข้าไปยังศาสนสถาน การกอดจูบในที่สาธารณะ เป็นต้น

3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

3.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

3.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมก่อให้เกิดการกระตุ้นให้คนในชุมชนแหล่ง

ท่องเที่ยววนั้น ๆ ตระหนักถึงคุณค่าของสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยี่ยมเยือนมากขึ้น

3.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้คนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ เห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว เป็นเหตุให้มีการช่วยกันรักษาสภาพภูมิทัศน์ของสิ่งแวดล้อมในชุมชน เพื่อสามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาชมมากขึ้น และสามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวมาสนับสนุนในการดูแลรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยววนั้น ๆ อันเป็นการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่า

3.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมทำให้คนในชุมชนในท้องถิ่นมีความร่วมมือร่วมใจพัฒนาและปรับปรุงสิ่งแวดล้อมของชุมชนให้ดีขึ้น เช่นการช่วยกันรักษาความสะอาด การปลูกไม้ดอกไม้ประดับให้ร่มรื่นสวยงาม

3.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าหาแนวทางรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยกระตุ้นให้เกิดการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อม เพื่อให้มีแนวทางในการรักษาสีเขียวสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งมีการออกกฎหมายควบคุมป้องกันสิ่งแวดล้อมไม่ให้เสื่อมโทรม

3.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม

3.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรป่าไม้ ทำให้พื้นที่ป่าไม้บางส่วนถูกทำลาย เพื่อเปลี่ยนเป็นพื้นที่สร้างที่พักแรม รีสอร์ท ร้านอาหาร และบริการอื่น ๆ ทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดน้อยลง นอกจากนี้ปัญหาไฟป่าอันเป็นผลมาจากความประมาทและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของนักท่องเที่ยวยังทำให้ทรัพยากรป่าไม้ลดน้อยลงอีก

3.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรน้ำ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมต้องการน้ำดื่ม น้ำใช้เพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนน้ำดื่ม น้ำใช้ เป็นเหตุให้มีการเจาะน้ำบาดาลเพิ่มมากขึ้น เกิดปัญหาพื้นดินยุบตัว นอกจากนั้นสถานบริการท่องเที่ยวบางแห่งยังมีระบบบำบัดน้ำทิ้งที่ไม่ได้มาตรฐาน ทำให้น้ำเสียไหลลงสู่แหล่งน้ำใกล้เคียงทำ ให้คุณภาพน้ำเสื่อมโทรม สิ่งมีชีวิตในน้ำอาจตายได้

3.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรชีวภาพ การท่องเที่ยวอาจก่อให้เกิดการรบกวนและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์จากที่ดิน อันส่งผลกระทบต่อพืชและสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณนั้น อีกทั้งอาจทำให้พืชหรือสัตว์สูญพันธุ์ได้

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหามลภาวะต่าง ๆ เช่น ปัญหาน้ำเสีย ขยะมูลฝอย ปัญหาอากาศเป็นพิษ มลภาวะทางเสียง ล้วนมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างยิ่ง

- การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาทำลายภูมิทัศน์เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมมีสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ตามมาด้วย เช่น โรงแรม รีสอร์ท ซึ่งสิ่งก่อสร้างบางแห่งอาจก่อให้เกิดปัญหาดับง ทำลายทัศนียภาพที่สวยงาม หรือไม่กลมกลืนกับสภาพสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังไม่เป็นระเบียบในการก่อสร้าง ก่อให้เกิดความสกปรกตื้นในสถานที่ท่องเที่ยวขึ้น ๆ

4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรม

4.1 ผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรม

4.1.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการใช้วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรท่องเที่ยว กล่าวคือ วัฒนธรรมเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวประเภทหนึ่งที่ทำให้เกิดการท่องเที่ยวขึ้น เพราะเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาเยี่ยมชมและสามารถให้ผลตอบแทนเป็นรายได้จากการท่องเที่ยวในรูปค่าเข้าชม เช่นรายได้จากการเก็บค่าเข้าชมโบราณสถาน พิพิธภัณฑ์ ต่าง ๆ เป็นต้น

4.1.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยวเกี่ยวกับวัฒนธรรมของตน กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ทำให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสได้พบเห็นวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตของคนในชุมชน ย่อมก่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตที่แตกต่างกัน และยอมรับในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ

4.1.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการช่วยฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมของประเทศไทย และชุมชน เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ก็จะเป็นตัวเร่งในการชักจูงประชาชนให้ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีของตนที่เสื่อมลงไปให้คืนกลับมา และพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีที่มีอยู่ในปัจจุบันให้โดดเด่นยิ่งใหญ่ไพโรจน์ เพื่อเป็นเอกลักษณ์และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชม

4.1.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการสร้างความรัก ความหวงแหนและความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง ย่อมทำให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าวัฒนธรรมประเพณีของตน อันเนื่องมาจากวัฒนธรรมประเพณีของตนเป็นตัวดึงดูดใจนักท่องเที่ยวที่สำคัญ และย่อมก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์วัฒนธรรมของตนเองอย่างพร้อมเพรียง เช่น มีการตั้งชมรมอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นในด้านต่าง ๆ ขึ้น เป็นต้น

4.1.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างประชาชนในชุมชนและนักท่องเที่ยว อันเป็นการส่งเสริมและเกิดการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกหัดเรียนรู้ภาษาของกันและกัน นอกจากนี้ อาจมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับวัฒนธรรมของกันและกันอีกด้วย

4.1.6 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ในการส่งเสริมการผลิตและจำหน่ายงานศิลปหัตถกรรมของชุมชนในท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนสามารถส่งเสริมงานอาชีพศิลปะ หัตถกรรมเป็นสินค้าที่ระลึก แล้วนำมาจำหน่ายให้กับนักท่องเที่ยว เป็นการสร้างรายได้ และเป็นการอนุรักษ์เผยแพร่งานศิลปะของชุมชนอีกด้วย

4.2 ผลกระทบด้านลบของการท่องเที่ยวต่อวัฒนธรรม

4.2.1 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการขัดแย้งทางวัฒนธรรมระหว่างนักท่องเที่ยวและคนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว เมื่อมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมเยือนและนักท่องเที่ยวบางส่วนไม่เข้าใจวัฒนธรรมขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีของคนในชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ จึงเผลอหรือรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ประพฤติปฏิบัติตนตามความเคยชิน จนบางครั้งกลายเป็นผิดกาลเทศะ หรือลบหลู่จารีตประเพณีของชุมชนในท้องถิ่น ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความไม่พอใจ มีการต่อต้านขับไล่ นักท่องเที่ยวขึ้น

4.2.2 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น กล่าวคือ เมื่อชุมชนท้องถิ่นมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้น ย่อมนำความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามาสู่ชุมชนท้องถิ่น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงค่านิยมทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่โบราณ ถ้าหากพิจารณา มองการณ์ไกลแล้ว นับเป็นการทำลายเอกลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนท้องถิ่นอันเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจ นักท่องเที่ยวให้เข้าไปเยี่ยมเยือน

4.2.3 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ และลดคุณค่าของวัฒนธรรม เมื่อชุมชนท้องถิ่นเกิดการท่องเที่ยวขึ้นย่อมมีการนำประเพณีท้องถิ่นมาเป็นสิ่งดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นแต่ความสวยงามความสนุกสนาน ไม่สนใจในพิธีกรรมและความเชื่อของชุมชนที่เป็นเจ้าของวัฒนธรรมประเพณี ทำให้รูปแบบและคุณค่าของวัฒนธรรมในชุมชนเปลี่ยนแปลงในทางที่ไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสม

4.2.4 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดการลดคุณค่าของงานศิลปหัตถกรรม เมื่อมีการท่องเที่ยว ย่อมก่อให้เกิดการนำงานศิลปหัตถกรรมเป็นสินค้าที่ระลึกมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว แต่ถ้ามุ่งเน้นคำนึงถึงปริมาณ มากกว่าคุณภาพก็ทำให้คุณค่าของงานศิลปะอันละเอียดอ่อนประณีตบรรจงลดคุณค่าลงไป อันเป็นการทำลายคุณค่าของงานศิลปะให้หมดความนิยมลง

4.2.5 การท่องเที่ยวก่อให้เกิดปัญหาการทำลายศิลปวัตถุ โบราณสถาน กล่าวคือเมื่อมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นก่อให้เกิดการทำลายงานศิลปวัตถุโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่นการขีดเขียนบนศิลปวัตถุ หรือนำมาเป็นสมบัติส่วนตัว ก่อให้เกิดการขโมยศิลปวัตถุไปขายให้นักท่องเที่ยว หรือตัวเศียรพระพุทธรูปไปขายให้นักท่องเที่ยว เป็นต้น

จึงกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม ซึ่งผลกระทบจากการท่องเที่ยวนี้มีทั้งด้านบวกและด้านลบ โดยผลกระทบด้านบวกของการท่องเที่ยวก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประชาชนในชุมชนแหล่งท่องเที่ยว และประเทศชาติ ซึ่งเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องให้ความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ในการวางแผนพัฒนาและจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์มากที่สุด หากไม่มีการวางแผนพัฒนาและจัดการด้านการท่องเที่ยวอย่างมีประสิทธิภาพย่อมก่อให้เกิดผลกระทบทางด้านลบ อันเป็นปัญหาด้านการท่องเที่ยวที่ประชาชนทุกคนต้องเผชิญและแก้ไขต่อไป

นอกจากนี้ นิคม จารุมณี (2544: 244-246) ได้เสนอว่าอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในฐานะที่เป็นตัวสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ส่งออกที่มีความสำคัญและคุณค่าต่อประเทศในด้านเศรษฐกิจ

ก่อให้เกิดรายได้จำนวนมากเข้าสู่ประเทศ ผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวเป็นผลิตภัณฑ์ส่งออกชนิดเดียวที่นักท่องเที่ยวเข้ามาชื่นชมและสัมผัสด้วยตนเอง ไม่สามารถบรรจุห่อหีบเอากลับไปได้ อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวแม้จะมีข้อดีหลายประการต่อสังคมและประเทศ แต่ก็ยังมีข้อเสียหรือผลกระทบสำคัญ ๆ อันควรพิจารณา ได้แก่ ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ซึ่งสรุปได้ดังนี้

ผลกระทบในด้านเศรษฐกิจและสังคม การท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมเน้นฤดูกาล ซึ่งหมายความว่าธุรกิจต่าง ๆ ในท้องถิ่นจะต้องสามารถอยู่รอดในช่วงที่ไม่มีรายได้ หรือไม่ใช้ฤดูกาลท่องเที่ยวได้หรือการที่สามารถมีรายได้จากธุรกิจตลอดปี ในทำนองเดียวกันลูกจ้างและพนักงานก็อาจมีงานทำแต่เฉพาะในช่วงใดช่วงหนึ่งของปีเท่านั้น นอกจากนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวช่วยให้มูลค่าที่ดินและทรัพย์สินในท้องถิ่นเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งอาจจะเป็นผลดีต่อผู้ขายแต่จะเป็นผลร้ายต่อประชาชนผู้ซื้อในท้องถิ่น การท่องเที่ยวทำให้สิ่งของจำเป็นอย่างอื่น ๆ ในชีวิตประจำวันเพิ่มราคา วัสดุอุปกรณ์ท้องถิ่นอาจขาดแคลน อันเนื่องมาจากชาวต่างชาติหรือเกษตรกรหรือชาวบ้านในชุมชนอาจผละเหินอาชีพเดิมที่เคยทำมารับจ้างในธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศที่ยังไม่พัฒนารัฐบาลต้องทุ่มเทงบประมาณจำนวนมากลงไปในการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งงบประมาณดังกล่าวน่าจะถูกนำไปใช้ในการให้บริการทางสังคมแก่ประชาชน เช่น การศึกษา การสาธารณสุข การคมนาคม เป็นต้น

ผลกระทบทางสังคม เป็นสิ่งที่รัฐบาลต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ รัฐบาลจะต้องตัดสินใจว่ากลยุทธใดทางความเติบโตของเศรษฐกิจที่ต้องการ รวมทั้งผลกระทบทางด้านสังคมอันเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ในความเป็นจริงนั้นผลกระทบทางเศรษฐกิจก็เป็นส่วนหนึ่งของผลกระทบทางสังคมนั่นเอง ในฐานะที่เป็นส่วนของความต่อเนื่องสัมพันธ์กันโดยตรงต่อการสร้างงานใหม่ ๆ ในบริเวณหนึ่งที่เป็นแหล่งการท่องเที่ยวและยังก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินสดด้วยดังตัวอย่าง การสร้างระบบการท่องเที่ยวก่อให้เกิดงานใหม่ ๆ สำหรับประชาชนในชุมชนและยังดึงดูดให้ประชาชนจากภายนอกซึ่งกำลังแสวงหางานใหม่เข้ามาสู่ชุมชนด้วย คนจากภายนอกที่เข้ามาสู่ชุมชนนี้จะแข่งขันกับคนจากภายในชุมชนในการหางานทำ แต่ขณะเดียวกันก็จะสร้างความต้องการในด้าน การแสวงหาที่พักเพื่อการพักอาศัยเพิ่มขึ้น รวมทั้งบริการอื่น ๆ ที่ชุมชนจะต้องจัดหา ทั้งหมดเหล่านี้กลายเป็นแรงกดดันทางสังคมต่อชุมชนไปในที่สุด ดังนั้น แนวโน้มของอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรจึงเป็นสิ่งที่ต่อตระหนักเมื่อเริ่มทำการพัฒนาเศรษฐกิจโดยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม จากปัญหาที่เห็นชัดจากการแข่งขันในธุรกิจการท่องเที่ยวและผลที่ตามมาคือรัฐบาลและองค์กรอื่น ๆ เริ่มมีความตื่นตัวตระหนักในผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มพิจารณาว่าการป้องกันทรัพยากรการท่องเที่ยวของท้องถิ่นเพื่อที่จะรักษาไว้ชื่นชมต่อไปทั้งนักท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นเอง เมื่อนักท่องเที่ยวเพิ่มจำนวนมากขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวจนเกินขีดความสามารถทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยวที่จะรองรับได้ก็จะก่อให้เกิดการเสื่อมสลายของทรัพยากรพื้นฐานเช่น พื้นดินและแหล่งน้ำต่าง ๆ การขาดการควบคุมความเติบโตของระบบเมืองและความเจริญสมัยใหม่ รวมทั้งรูปแบบอื่น ๆ ของระบบอุตสาหกรรมที่เป็นตัวการทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนั้น สภาพการณ์เช่นนี้

เกิดขึ้นในประเทศกำลังพัฒนาที่ขาดการควบคุมความเติบโตของเมืองที่ประสบปัญหาน้ำสะอาด ระบบสาธารณสุขและกำจัดสิ่งปฏิกูลที่ไม่มีประสิทธิภาพ และปัญหาอื่น ๆ อีกมาก เป็นต้น เหตุเกิด ความเจ็บป่วย โรคระบาด ปัญหาเหล่านี้สามารถที่จะหลีกเลี่ยงได้ถ้ามีการวางแผนควบคุม อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไว้ก่อน แต่การขาดแคลนงบประมาณและสิ่งจูงใจการทำงานเพื่ออนุรักษ์ สิ่งแวดล้อมและธรรมชาติของประเทศหรือท้องถิ่น

ผลกระทบทางวัฒนธรรม ข้อโต้แย้งพื้นฐานที่เกี่ยวกับผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมอัน เกิดจากการท่องเที่ยว ก็คือ ประชาชนในท้องถิ่นไม่ต้องการจะเห็นอิทธิพลของนักท่องเที่ยวมา แทรกแซงวัฒนธรรมท้องถิ่นแต่เมื่อประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้กลายมาเป็นนักท่องเที่ยวเสียเอง เขา ก็จะรู้ว่าเป็นสิทธิของเขาที่จะมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพราะว่าเขาได้จ่ายค่าเดินทาง ท่องเที่ยวแล้วเพื่อการปรับปรุงตัวเขาเองและวัฒนธรรมอื่นและการวางแผนล่วงหน้าอย่างรอบคอบ ในด้านการตลาดและการจัดการ การดำเนินการดังกล่าวนี้ นับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับชุมชนที่จะรักษา องค์ประกอบต่าง ๆ ของวัฒนธรรมที่ทำให้ชุมชนนั้นแตกต่างไปจากชุมชนอื่นยังคงมีความมั่นใจที่จะ สร้างระบบป้องกันวัฒนธรรมท้องถิ่นที่มีคุณค่าไว้ให้เป็นที่ยืนยมนของนักท่องเที่ยวต่อไปเป็นเวลานาน

จากสาระข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว จะมีทั้งด้านดีและด้านเสีย โดยผลกระทบด้านดี เช่น ผลด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวจะช่วยสร้างอาชีพต่าง ๆ และช่วยการ กระจายรายได้สู่ท้องถิ่น ผลด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้นอาจส่งผลให้เกิดความสัมพันธ์อันดีต่อกัน และความร่วมมือร่วมใจอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยวซึ่งแสดงออกถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติ จึงเป็นผลให้เกิดความสามัคคีในสังคม ในทางตรงข้ามผลกระทบด้านเสียจะส่งผลในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เนื่องจากบางครั้งนักท่องเที่ยวอาจจะปฏิบัติตัวไม่เหมาะสมทำให้ เกิดความเข้าใจผิดไม่เข้าใจวัฒนธรรมท้องถิ่น หรืออาจจะทำลายสิ่งแวดล้อมที่สวยงามโดยไม่รู้ตัว ทำให้เกิดความไม่พอใจของคนในท้องถิ่นได้

โดยรวมแล้วผู้วิจัยมองว่า การท่องเที่ยวที่มีอยู่ในปัจจุบันเริ่มจะเน้นถึงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ของคนในพื้นที่มากขึ้นมากกว่าที่จะทำลายวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ โดยกลุ่มคนในพื้นที่ เองตั้งใจที่จะพัฒนาให้เป็นไปในพื้นฐานของวิถีชีวิตโดยไม่หวังเพียงแค่ผลกำไรที่เกิดขึ้น รู้จักที่จะ เป็นผู้ให้และเป็นผู้รับที่ดี ก็สามารถที่จะกล่าวถึงผลกระทบทางการท่องเที่ยวได้ 2 ลักษณะ คือ ผลกระทบด้านดีและผลกระทบด้านเสีย

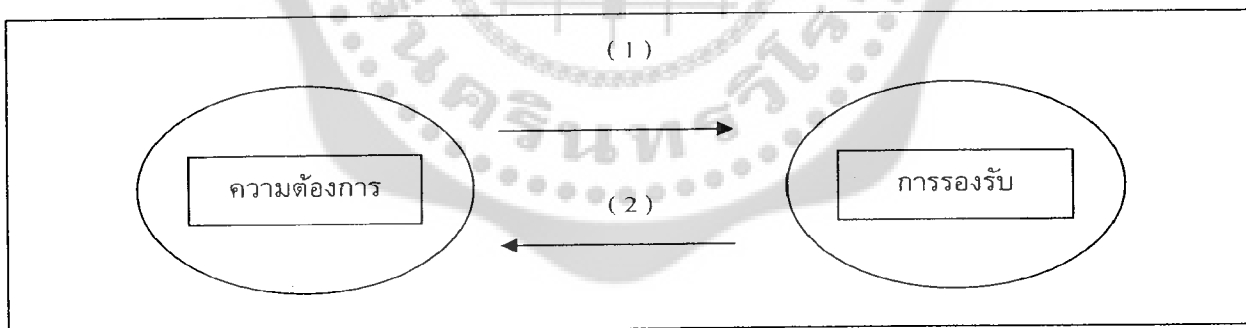
ผลกระทบด้านดีที่น่าจะสำคัญที่สุด คือ ในเชิงของสังคมผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ที่มีการพัฒนา ไปด้วยกัน มีการพึ่งพาอาศัยกัน ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน สามารถทำให้สถานที่นั้นเป็นที่รู้จักของคน ทั่วไป ในเชิงเศรษฐกิจการท่องเที่ยวช่วยเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ ช่วยยกระดับรายได้ของประชากร ท้องถิ่น

ส่วนผลกระทบด้านเสีย ได้แก่ ในเชิงของสังคมถ้าเราไม่มีการสร้างกลุ่มของคนภายใน พื้นที่ให้มีความเข้มแข็งได้แล้ว การพัฒนานั้นก็เป็นไปได้ยากเนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นนั้นอาจจะมา จากความไม่เข้าใจกัน ไม่มีการจัดการที่ดี รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม ทั้งที่เจตนาหรือไม่ เจตนาที่จะทำให้แหล่งท่องเที่ยว เสื่อมโทรม การเพิ่มของขยะมูลฝอย ทำให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย

ในเชิงของเศรษฐกิจนั้น เมื่อมีการจัดการที่ไม่ดี และกลุ่มของคนภายในพื้นที่ที่ขาดความเข้มแข็งแล้ว ก็ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งจำนวนนักท่องเที่ยวรายได้ที่คาดว่าจะได้รับ อีกทั้งการจัดการในช่วงนอกฤดูกาลท่องเที่ยว ถ้าไม่มีการจัดการที่ดี อาจส่งผลเสียอย่างมากมาให้กับนักท่องเที่ยวได้

ตอนที่ 2 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การทำความเข้าใจกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นถือเป็นแนวคิดสำคัญสำหรับการทำวิจัยครั้งนี้ โปวี และคณะ (1993: 5) ได้อธิบายว่าการจัดการ หมายถึง กระบวนการเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมายขององค์การโดยการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การชักนำ (Leading) และการควบคุม (Controlling) มนุษย์ สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ การเงิน ทรัพยากรข้อมูลขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล การอธิบายของโปวีและคณะได้ให้ความเข้าใจกว้าง ๆ สำหรับคำว่าจัดการซึ่งเป็นพื้นฐานของการจัดการการท่องเที่ยวแก่ผู้วิจัย อย่างไรก็ตามความเข้าใจเริ่มมีมากยิ่งขึ้นจากคำอธิบายของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (2544: 209-211) ได้อธิบายวิธีคิดเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวของไทยว่าเป็นความมุ่งหวังที่จะให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในระดับพื้นฐานนั้นคือการจัดหาที่กินอยู่หลับนอนและท่องเที่ยว และพยายามจัดให้มีการรองรับ (Supply) เท่ากับความต้องการ (Demand) ตามภาพประกอบ 3



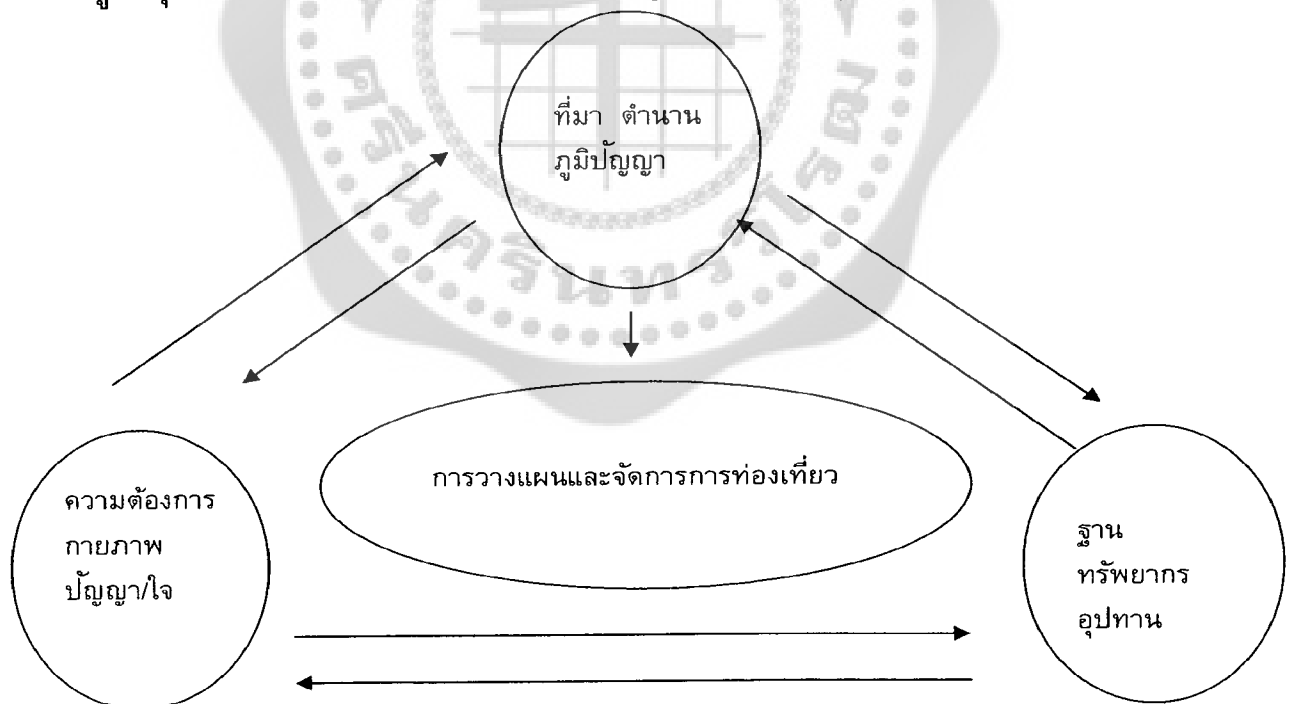
ภาพประกอบ 3 การจัดการท่องเที่ยว

ที่มา: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544 ข)

แต่สำหรับการจัดการการท่องเที่ยวของเอกชนจะเริ่มต้นไปตามความต้องการตลาด (Demand) ก่อนที่การลงทุนสาธารณูปโภคของรัฐเพื่อรองรับ (Supply) จะตามทันทำให้เกิดปัญหา

ขึ้น เช่น ที่พัทยา ภูเกิด สมุข เป็นต้น ที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเห็นปัญหานี้เกิดจนเป็นปกติ และไม่สามารถแก้ไขได้

ดังนั้น การวางแผน การพัฒนา และการบริหาร ที่จะเกิดความยั่งยืน ต้องเริ่มต้นและมีรากฐานบนความพร้อมของชุมชนท้องถิ่น โดยการกระตุ้นให้ชุมชนและผู้บริหารการท้องถิ่นในท้องถิ่นค้นหาประวัติ ตำนาน ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่น และเป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาการท้องถิ่นที่เหมาะสม และความรู้ที่เกิดขึ้นเป็นแหล่งข้อมูลที่ใช้ในการให้ความรู้กับนักท้องถิ่น หรือเป็นที่มาของคำโฆษณา ตลอดจนสัญลักษณ์ประจำถิ่น (ตัวนำโชค) ดอกไม้ต้นไม้ประจำเมือง ฉะนั้น ชุมชนและบริหารท้องถิ่นที่มีความพร้อมและมีความเข้าใจในคุณค่าของทรัพยากรท้องถิ่นในท้องถิ่นของคนเท่านั้น จึงสามารถรักษาทรัพยากรท้องถิ่นให้ยั่งยืนได้ โดยความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ สามารถนำมาสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการท้องถิ่นได้อีกด้วย เช่น ลายศิลปะโบราณสามารถถอดมาเป็นลายผ้า หรือทำเป็นของที่ระลึก ฯลฯ ดังนั้นการลงทุนในการฟื้นฟูผลิตความรู้ และการเตรียมความพร้อมของชุมชนในท้องถิ่นถือเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งในอดีตการพัฒนาการท้องถิ่นมีเพียงการลงทุนในสิ่งก่อสร้าง และสาธารณูปโภคเท่านั้น ดังนั้น การตอบสนองความต้องการของนักท้องถิ่น จึงเป็นการตอบสนองที่พื้นฐานที่สุด และขายสินค้าการท้องถิ่นในราคาที่ถูกต้อง เพราะเป็นการผลิตเพื่อตอบสนองสัญชาตญาณพื้นฐานเท่านั้น



ภาพประกอบ 4 การวางแผนและการบริหารการท้องถิ่น

ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544 ข).

การจะทำให้สินค้าและบริการการท่องเที่ยวมีมูลค่าเพิ่มขึ้น ต้องมีการลงทุนซ้ำๆ ในระบบ สาธารณูปโภคและการลงทุนในอุตสาหกรรม เช่น โรงแรม ภัตตาคาร ฯลฯ มีการลงทุนซ้ำใน การวัดดู ระบบการจัดการและบุคลากรในระดับที่เหมาะสมและต้องลงทุนเพิ่มเติมอีกเป็นระยะ ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและความพึงพอใจจากนักท่องเที่ยว

จากสาระสำคัญข้างต้นผู้วิจัยมีแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวว่าการจัดการ การท่องเที่ยวจะต้องมีการวางแผน การจัดการองค์กร การพัฒนาที่มีพื้นฐานอยู่บนการบริหารชุมชน รวมถึงภูมิปัญญาและวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อเป็นการคงความยั่งยืนของการท่องเที่ยวต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการจัดการที่ประสานการจัดการใน ด้านต่าง ๆ ภายใต้หลักการ พื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และองค์ประกอบในระบบการ ท่องเที่ยว ซึ่งได้กำหนดแนวทางในด้านต่าง ๆ พอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม โดยการกำหนดกรอบการ พัฒนา และการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวที่แน่นอน โดยสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มี ศักยภาพ ซึ่งได้แก่พื้นที่ทางธรรมชาติ และทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ และร่วมกัน วางแผนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวตามขีดความสามารถในการรองรับ รวมทั้งสนับสนุน โครงข่ายการท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกันภายในท้องถิ่น และจัดระบบข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการ เดินทางนอกจากนี้ต้องกำหนดมาตรการในการป้องกันรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อม โดยใช้ เทคโนโลยีที่เหมาะสมในการควบคุม และจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว

2. การให้การศึกษา และสร้างจิตสำนึก โดยการดูแล และจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ เหมาะสมกับรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยการสอดแทรกความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิง นิเวศเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการท่องเที่ยวในทิศทางที่ยั่งยืน ซึ่งอาจจะจัดหาข้อมูล ข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม โดยการจัดการสื่อความหมายที่มี คุณภาพในแหล่งท่องเที่ยว และสนับสนุนให้มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

3. การมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้เกี่ยวข้อง โดยจัดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ พัฒนาแบบแผน และร่วมลงทุนในด้านการผลิตสินค้าและบริการและด้านต่าง ๆ ให้มีผลกระทบ ต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด รวมทั้งร่วมกันจัดตั้งเครือข่ายในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งใน ระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับชาติ โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีอำนาจตัดสินใจ และเปิดโอกาส ให้ประชาชนช่วยกันตัดสินใจ และติดตามการประเมินผล การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้ง เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ควบคุมดูแลการจัดการทรัพยากรด้วยตนเอง โดยจัดให้มีการอบรม และ พัฒนาศักยภาพของคน และให้องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลในการจัดการการท่องเที่ยว อย่างอิสระ นอกจากนี้ภาครัฐจะต้องให้การสนับสนุนงบประมาณเพื่อเอื้อประโยชน์แก่หน่วยงานทุก ระดับที่เกี่ยวข้อง

4. การส่งเสริมการตลาดและการนำเที่ยว โดยส่งเสริมตลาดการท่องเที่ยวในทิศทาง เหมาะสมกับสภาพทรัพยากร และขีดความสามารถในการจัดการรับรองการท่องเที่ยว รวมทั้ง ประสานการท่องเที่ยวเป็นเครือข่ายที่เหมาะสม โดยเน้นการศึกษาและกิจกรรมเชิงนิเวศ และจัดหา

บริการนำเที่ยวเชิงนิเวศที่มีคุณภาพ โดยมุ่งเน้นให้การศึกษา การเรียนรู้จากประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมอย่างเป็นธรรมกับชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนสนับสนุนการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคของการบริการ และกำหนดมาตรฐานการบริการนำเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมการโฆษณาประชาสัมพันธ์ และให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องแก่นักท่องเที่ยว

5. การจัดการโครงสร้างพื้นฐานและบริการการนำเที่ยว โดยการจัดระบบการเดินทางให้เชื่อมโยงและมีความสะดวก โดยเน้นความปลอดภัยเป็นหลัก และใช้พลังงานอย่างประหยัด รวมทั้งจัดให้มีระบบการสื่อสารให้ครอบคลุมทุกพื้นที่แหล่งท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังต้องจัดให้มีการบริการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้มีความสอดคล้องตามสภาพแวดล้อมของธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

6. การส่งเสริมการลงทุน โดยสนับสนุนการลงทุนในธุรกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่าง ๆ ให้มีคุณภาพภายใต้การจัดการท้องถิ่น และส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน รวมทั้งให้การสนับสนุนงบประมาณในการลงทุน และส่งเสริมการผลิตสินค้า อุปกรณ์และเครื่องมือในการจัดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ การจัดบริการ และการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยว

นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2545: 320-322) ได้ให้หลักการที่ควรพิจารณาในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถสรุปดังนี้

1. การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ และท้องถิ่นเดิม ดังนั้นการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกจึงเน้นเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานที่กลมกลืนกับธรรมชาติและส่งผลกระทบท่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด

2. การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จะมองการจัดการการท่องเที่ยวอย่างระบบ นับตั้งแต่การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้รองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืนภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังต้องจัดการด้านการตลาดโดยให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมและรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยว และบริการ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนการสื่อความหมายธรรมชาติ และความยั่งยืนในการสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น

3. การให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถเน้นการจัดทำโปรแกรมการสื่อความหมาย การจัดให้มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หรือการจัดให้มีเอกสารสิ่งพิมพ์ การจัดนิทรรศการ แผ่นป้ายบรรยายตามจุดต่าง ๆ รวมถึงการอบรมมัคคุเทศก์ และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้สามารถอธิบายตามสถานที่ต่าง ๆ ได้

4. การเสริมสร้างความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ควรพิจารณาถึงการจัดให้มีบริการสื่อความหมาย ซึ่งให้ข้อมูลในระดับกว้าง และลึก เพื่อเพิ่มประสบการณ์ และความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว

5. การยอมรับและการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น การเปิดโอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ทั้งทางตรง และทางอ้อม สำหรับรูปแบบของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ได้แก่ การลงทุนเกี่ยวกับการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกขนาดเล็กที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมต่ำ การเป็นภาคีเครือข่ายท้องถิ่น การนำสินค้าที่เป็นศิลปหัตถกรรมพื้นบ้านมาขายแก่นักท่องเที่ยว และการจ้างงานในส่วนบริการอื่น ๆ เป็นต้น

ในความเห็นของผู้วิจัยนั้นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังเป็นแนวคิดที่สำคัญสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้เกิดผลกระทบในทางลบน้อยที่สุดในด้านต่าง ๆ ซึ่งจะมีทั้งผลกระทบในด้านบวกและผลกระทบในด้านลบ

ผลกระทบในทางบวก คือ ทำให้เกิดรายได้จากการใช้จ่ายใช้สอยของนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถ้าเป็นนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ จะทำให้ประเทศไทยมีรายได้เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่ง นอกเหนือไปจากการส่งสินค้าออก นอกจากนี้ เงินที่นักท่องเที่ยวนำไปใช้จ่ายใช้สอยย่อมกระจายไปสู่ท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ ทำให้เศรษฐกิจของท้องถิ่นดีขึ้น นอกจากผลดีทางด้านเศรษฐกิจแล้ว ยังก่อให้เกิดผลดีทางด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยมีการแลกเปลี่ยนและเรียนรู้วัฒนธรรมซึ่งกันและกันระหว่างนักท่องเที่ยวกับคนในท้องถิ่น

ส่วนผลกระทบในทางลบ คือ อาจทำให้สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวเกิดความเสื่อมโทรมจากการไม่ระมัดระวังของนักท่องเที่ยว หรือจากการขาดการวางแผนที่ดีของหน่วยงานในท้องถิ่นในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทำให้มีการใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างสิ้นเปลืองในระยะเวลาสั้น ๆ นอกจากนี้ ชุมชนในท้องถิ่นที่มีแหล่งท่องเที่ยวตั้งอยู่ อาจไม่ได้รับผลประโยชน์ตอบแทนเท่าที่ควร เนื่องจากไม่ได้รับโอกาสเข้าร่วมในการจัดการและการให้บริการ ผลประโยชน์ส่วนใหญ่ไปตกอยู่กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวที่มีเงินทุนมากและอยู่นอกแหล่งชุมชนนั้น ๆ ส่วนชุมชนในท้องถิ่นกลับต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวนำเข้ามา เช่น ปัญหาการส่งเสียงดังรบกวนของนักท่องเที่ยว ปัญหาการจราจรติดขัด และปัญหาค่าครองชีพในท้องถิ่นสูงขึ้น

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยว

ในส่วนของรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวนั้น ศาสตราจารย์แอตไฮคาร์รี (M.Adhikary) แห่งมหาวิทยาลัยเดลี (สุพัตรา พรประสิทธิ์. 2541: 22-25) ได้เสนอรูปแบบการจัดการที่เรียกว่า 7-s Model มาใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยสรุปได้ดังนี้

1. Strategy หมายถึง กลยุทธ์ที่จะสะท้อนให้เห็นถึงความผสมกลมกลืนกันระหว่างวัตถุประสงค์การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุม และขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยการเลือกกลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุด ซึ่งต้องประกอบไปด้วยกลยุทธ์ในการวางแผน การดำเนินงานที่สามารถปฏิบัติได้และต้องเป็นไปตามนโยบายของการท่องเที่ยวแห่งชาติด้วย

2. Structure หมายถึง โครงสร้างในองค์กร ซึ่งควรจะเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับชั้น และการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม เพราะโครงสร้างที่ดีจะเป็นกุญแจสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จ ในการจัดการท่องเที่ยวบางประเทศจะมีกระทรวงการท่องเที่ยวซึ่งจะเป็นผู้จัดการดูแลทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ทั้งองค์การการท่องเที่ยวระดับชาติ เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว ตัวแทนการท่องเที่ยวของภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งกลุ่มเจ้าของโรงแรม ที่พัก ยานพาหนะ มัคคุเทศก์ โดยแต่ละหน่วยงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม หากมีโครงสร้างที่ดีและเป็นรูปธรรมจะสามารถทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวประสบผลสำเร็จได้และโครงสร้างขององค์กรยังขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI ด้วย ซึ่งหมายถึง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) เพราะการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ก็เหมือนกับธุรกิจอื่น ๆ ที่จะต้องมีผู้มีอำนาจมาคอยควบคุมดูแล แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบไปตามลำดับชั้นมีผู้นำการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยว การให้บริการแก่นักท่องเที่ยวในเรื่องต่าง ๆ และที่สำคัญคือ การให้ข่าวสารข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ที่ควรจะเริ่มตั้งแต่จุดแรกที่นักท่องเที่ยวมาถึง เช่น ทำอาภาศยาน สถานีรถไฟ สถานีขนส่ง เป็นต้น

3. System หมายถึง ระบบในการจัดการการท่องเที่ยว ที่ครอบคลุมถึง ระบบการจัดการข้อมูลระบบการดำเนินงาน การปฏิบัติการการเงิน การจัดการ ทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและระบบอื่น ๆ ด้วย โดยทุกระบบต้องมีการประสานความร่วมมือกันและมีความสัมพันธ์กันในทุกขั้นตอน

4. Staff หมายถึง บุคลากร ซึ่งนับเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินการต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่บริการนักท่องเที่ยวจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบแยกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 กลุ่มนี้เป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความผูกพันกับงาน มีความรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี ประสพผลสำเร็จและสามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ

กลุ่มที่ 2 กลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่ทำงานหนัก เอาใจจริงเอาใจ รวดเร็ว มีความสามารถ โดยเฉพาะในการคำนวณ ผลได้ ผลเสีย กำไร ขาดทุน จะทำในสิ่งที่ได้รับผลตอบแทน รางวัล สิ่งที่ทำต้องคุ้มค่า

กลุ่มที่ 3 กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ทำงานเพราะต้องการได้งาน อยู่ในระหว่างการหางานไม่ได้สนใจในรูปแบบของงานว่าเป็นอย่างไร ไม่สัมผัส ไม่จริงใจ จริงจังกับงาน

5. Skill หมายถึง ความชำนาญ งานจะดีและมีประสิทธิภาพ โดยขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่องาน ซึ่งควรมีความสามารถทางเทคนิค การมีมนุษยสัมพันธ์ และการติดต่อสื่อสาร

6. Style หมายถึง การรวมกันระหว่าง บุคลากร และ ความชำนาญ ที่มีรูปแบบในการดำเนินงานที่ต่างกันโดยปกติแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

6.1 Autocratic style หรือ Top down style หมายถึง การสั่งการจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่าง หรือจากผู้บังคับบัญชาลงสู่ผู้ใต้บังคับบัญชา รูปแบบนี้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ไม่พึงพอใจ เพราะไม่ชอบถูกสั่งให้ทำตามแต่ก็จะชอบมีคนคอยดูแลที่คอยช่วยเหลือ ให้ความรู้มากกว่า

6.2 Democratic style หรือ Bottom-up ซึ่งตรงกันข้ามกับรูปแบบแรก รูปแบบนี้เป็น การร่วมกันในการวางแผน การจัดการ ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย จะประสบผลสำเร็จในการจัดการ

7. Share หมายถึง การแบ่งปัน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิดเห็นความรู้ ซึ่งจะนำไปสู่การจัดการการท่องเที่ยวได้ดีที่สุด นักท่องเที่ยวในแต่ละประเทศจะมีความแตกต่างกันในหลาย ๆ ด้าน การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทำให้ได้รับความรู้ และประสบการณ์มากมายที่เป็นประโยชน์ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นที่ผู้ร่วมงานทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลต่าง ๆ มาวางแผน เพื่อนำไปสู่เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

จากการศึกษา การจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งรูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ สรุปได้ว่า การจัดการท่องเที่ยว เป็นกระบวนการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีอยู่ให้เกิดมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวโดยใช้รูปแบบของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์มาประยุกต์ใช้กับการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ในการบริการทางการท่องเที่ยวที่ช่วยเสริมทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ ให้เกิดแรงดึงดูดใจแก่นักท่องเที่ยว และเสนอความต้องการ จนเกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยวในภายหลังที่ได้มาเที่ยวตลาดน้ำ

หลักการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การจัดการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องครอบคลุมองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ด้านการบริการ ด้านตลาดของการท่องเที่ยว และด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งรวมถึงองค์กรและกฎระเบียบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีรายละเอียดดังนี้ ธรรมณี เอมพันธ์ (2547: 3-7)

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว คือ ความสามารถของพื้นที่และระบบนิเวศในการรองรับการท่องเที่ยวเพื่อให้ทรัพยากรท่องเที่ยวยังคงอยู่ได้ยั่งยืนโดยไม่เสื่อมโทรมลงไปอย่างถาวร และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามศักยภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวในการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวรวมไปถึงการกำหนดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เหมาะสม และเน้นการประเมินคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานความสนใจเฉพาะด้านของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีต่อธรรมชาติ วิธีชีวิตท้องถิ่นและการอนุรักษ์ การจัดการเพื่อรักษาคุณค่าความสำคัญในความเป็นธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นไว้ให้ได้ การจำแนกเขตการจัดการพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวและการรักษาระบบนิเวศรวมไปถึงกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขการใช้พื้นที่ต่าง ๆ และแสวงหาความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประชาสัมพันธ์และสร้างความตระหนัก

ในคุณค่าของทรัพยากรการท่องเที่ยวและการติดตามตรวจสอบและประเมินสถานภาพของทรัพยากรท่องเที่ยวอยู่เสมอ กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรเป็นกิจกรรมที่มีโอกาสใกล้ชิดและได้รับประสบการณ์ตรงจากธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น มีโอกาสได้เข้าใจเรียนรู้ และเกิดความตระหนักในคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยว มีโอกาสที่จะสร้างงานและรายได้แก่คนท้องถิ่น เป็นกิจกรรมที่ส่งผลด้านการอนุรักษ์ซึ่งอาจเป็นทางตรงหรือทางอ้อม และไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมธรรมชาติและวิถีชีวิตท้องถิ่น

2. นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการจัดการด้านการตลาด นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะปะปนอยู่ในสังคมส่วนใหญ่จะค่อนข้างไปทางสูงอายุ มีการศึกษาและรายได้ดี นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีความปรารถนาที่จะได้ท่องเที่ยวในสถานที่ที่เป็นธรรมชาติหรือมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่แปลกแตกต่างไปจากชีวิตประจำวัน มีความประสงค์ที่จะได้รับรู้และ/หรือมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม มีความสมบูรณ์สมบรณ์ และมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะเดินทางไปท่องเที่ยวโดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตท้องถิ่น ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่พร้อมจะปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นนั้น และไม่ต้องการให้มีการปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่ออำนวยความสะดวกสบายในลักษณะเช่นเดียวกับถิ่นที่ตนเองอยู่อาศัยหรือคุ้นเคย หรือในลักษณะที่ได้รับจากการบริการในเมืองใหญ่

3. การบริการด้านต่าง ๆ และสิ่งอำนวยความสะดวก การบริการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศครอบคลุมตั้งแต่ ที่พัก อาหาร ยานพาหนะขนส่งนักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยวการนำเที่ยว และการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว ตลอดจนการบริการกิจกรรมท่องเที่ยวการนำเที่ยว และการสื่อความหมายธรรมชาติแก่นักท่องเที่ยว ในบางแห่งการบริการเรื่องที่พักหรืออาหารอาจไม่จำเป็น ขึ้นอยู่กับสภาพหรือลักษณะเฉพาะของแหล่งท่องเที่ยวอย่างไรก็ดี การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเน้นการบริการด้านสื่อความหมายและการให้ข่าวสารข้อมูลเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การบริการศูนย์ข้อมูลและบริการนักท่องเที่ยว การบริการให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวระหว่างการประกอบกิจกรรมท่องเที่ยว เป็นต้น การบริการต่าง ๆ ที่มีโอกาสในการสร้างรายได้ให้กับประชาชนในท้องถิ่น เช่น บริการที่พัก อาหาร ยานพาหนะ และมัคคุเทศก์นำเที่ยวนั้น เน้นให้ประชาชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินกิจการต่าง ๆ ในภาคบริการดังกล่าว

4. การบริหารจัดการ จัดว่าเป็นแกนหรือกลไกสำคัญในการควบคุมดูแลและจัดการให้นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามวัตถุประสงค์ การบริหารจัดการนี้ประกอบด้วยองค์การผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย รวมไปถึง แผนงาน โครงการ มาตรการและกฎระเบียบต่าง ๆ ในการควบคุมดูแลให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นไปตามหลักการที่ถูกต้อง และยังเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการบริหารจัดการ องค์การรับผิดชอบควรทำหน้าที่บริหารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศซึ่งสอดคล้องกับหลักการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ของสำนักพัฒนาบริการท่องเที่ยว ซึ่งได้กล่าวไว้ในหลักสูตรมาตรฐานโฮมสเตย์

สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ การจัดการทรัพยากรจำเป็นต้องมีการจัดการที่ดีมีประสิทธิภาพ มีความต้องการทางด้านเศรษฐกิจ โดยคำนึงว่าการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจชนิดหนึ่งที่ต้องมีความสามารถในการสร้างกำไรเพื่อความอยู่รอดและผลประโยชน์ของชุมชน มีการตอบสนองความต้องการหรือพันธะทางสังคม หมายถึง การให้ความเคารพต่อชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนต่าง ๆ รวมตลอดถึงความหลากหลายและมรดกทางวัฒนธรรม มีความสุนทรีย์ภาพ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมต่าง ๆ ไม่ว่าสถานที่นั้นจะมีความยิ่งใหญ่เพียงใดหรือมีชื่อเสียงมากเพียงไร การธำรงรักษาไว้ซึ่งสุนทรีย์ภาพของสภาพของสถานที่เหล่านั้น คือภารกิจสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยว และมีการคำนึงถึงกระบวนการและขอบเขตทางเชิงนิเวศวิทยา เพื่อให้การพัฒนาสามารถดำรงสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ทั้งทางกายภาพและทางชีวภาพที่เปราะบางเอาไว้ รวมถึงการรักษาไว้ซึ่งความหลากหลายทางชีวภาพ (Biological diversity) ของพืชพรรณและสัตว์ต่าง ๆ เพราะสิ่งเหล่านี้คือทรัพยากรที่สำคัญของการท่องเที่ยว และควรมีการดำรงไว้ซึ่งระบบสนับสนุนชีวิต ซึ่งจะช่วยให้มนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งหมดในโลก มีชีวิตอยู่ได้ต่อไป

ดังนั้น จากหลักการข้างต้น ผู้วิจัยมีความคิดเห็นถึง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น น่าจะหมายถึง กระบวนการทำงานและการใช้ทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของชุมชนที่ตั้งไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดการนี้มีความสำคัญต่อชุมชน เป็นเครื่องมือที่สำคัญในการบริหารและจัดการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีผลที่ทำให้

1. ช่วยทำให้ชุมชนมีระบบการบริหารงานที่ดี
2. ช่วยสร้างประสิทธิผลของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ทำให้คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวมีความคิดในการรักษาความสมดุลทางนิเวศให้คงอยู่
3. ช่วยการบริหารทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ มากกว่าที่จะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้หมดไปโดยไม่ช่วยกันรักษา
4. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการตัดสินใจและเพิ่มการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการตัดสินใจร่วมกัน
5. ช่วยให้เกิดการประสานความร่วมมือระหว่างชาวบ้าน ชุมชน หน่วยงานองค์กรภาครัฐ นักท่องเที่ยว ก่อให้เกิดการบูรณาการที่ยั่งยืนสามารถตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

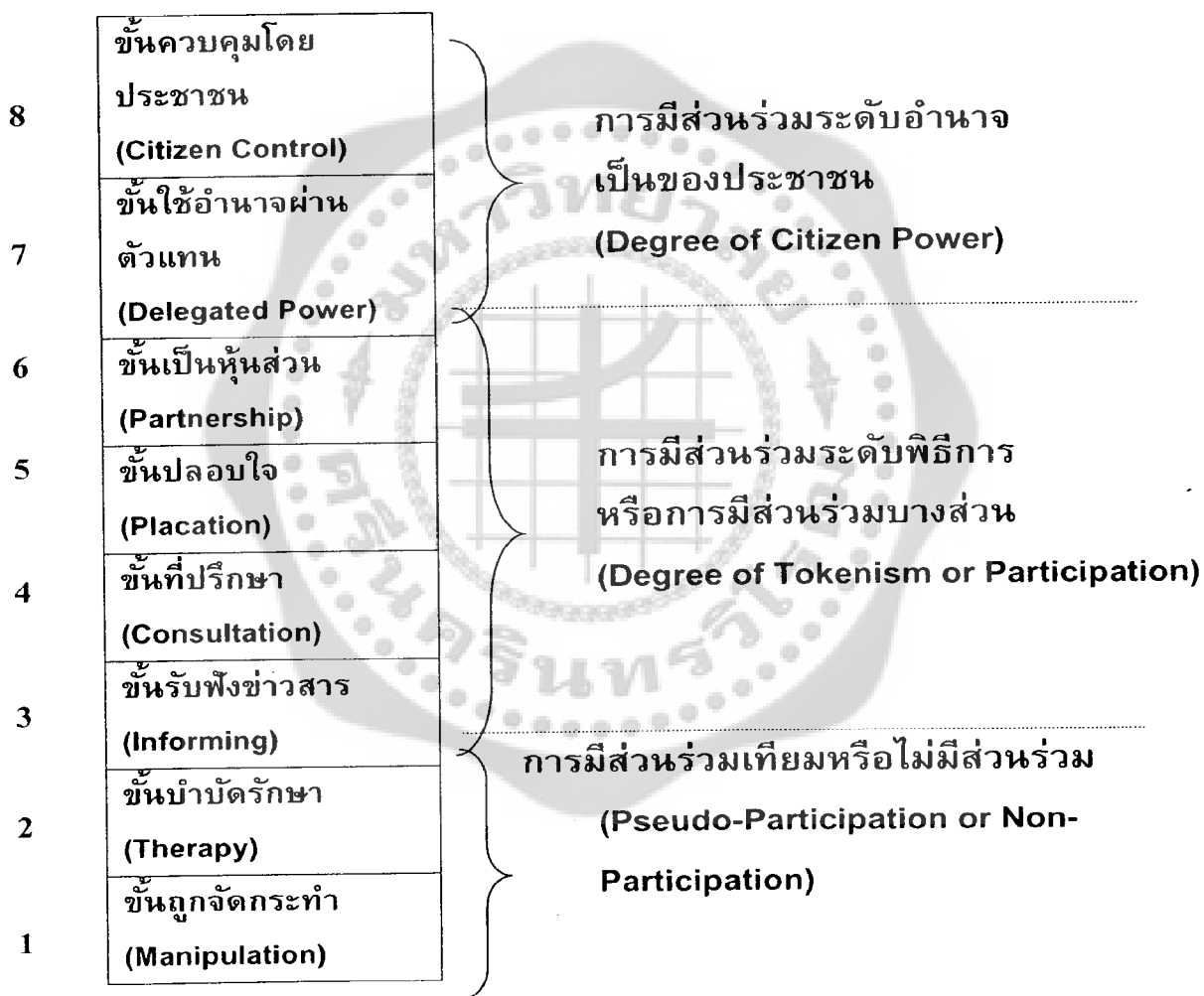
ตอนที่ 3 แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนนับเป็นแนวคิดสำคัญต่อการทำการวิจัยครั้งนี้ เนื่องจากได้นำเสนอประเด็นของการจัดการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นหลัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการค้นคว้าสาระสำคัญต่าง ๆ ของแนวคิดไว้ดังนี้

ความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชน

แอน ริชาร์ดสัน (1983: ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) การมีส่วนร่วม เป็นส่วนหนึ่งของประชาชนที่สามารถทำได้ หรืออาจจะเป็นส่วนหนึ่งของกฎเกณฑ์หรือเครื่องมือของข้อตกลงทางสังคม

แอมสไตน์ (The City Reader 2003: 245-247; อ้างอิงจาก Amstine 1978: 236) มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมมีลักษณะเป็นขั้นบันได (Participation Ladder) 8 ขั้น แสดงไว้ดังภาพ



ภาพประกอบ 5 แสดงบันไดของลักษณะการมีส่วนร่วม

จากภาพประกอบนี้ ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 รวมเรียกว่าเป็นขั้นที่มีส่วนร่วมเทียม หรือไม่มีส่วนร่วมหมายถึงประชาชนยังไม่เข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง

บันไดขั้นที่ 3-5 รวมเรียกว่าเป็นการมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วม บางส่วนหมายถึง เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในบางส่วน บางเรื่องเท่านั้น เพราะบางส่วนผู้มีอำนาจเต็มสวณเอาไว้ แต่ยังนับว่าดีกว่าขั้นที่ 1-2

บันไดขั้น 6-7 รวมเรียกว่ามีส่วนร่วมระดับอำนาจของประชาชนซึ่งเป็นระดับที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจมาก โดยพัฒนาการขั้นที่ 6-7 จนถึงขั้นที่ 8 ขึ้นควบคุมโดยประชาชนเป็นการใช้อำนาจตัดสินใจของประชาชน โดยผ่านตัวแทนหรือประชาชน เป็นผู้ใช้อำนาจนั่นเอง

บุญเลิศ ตั้งจิตวิทยา (2542: 226) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นทางการเมืองที่แบบยั่งยืนเป็นการเปิดโอกาสให้แก่สมาชิกของชุมชนท้องถิ่นอย่างเท่าเทียมกัน ในการเข้าร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน โดยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมในฐานะเจ้าหน้าที่หรือนักวางแผน มีการเรียนรู้ร่วมกันและเข้าร่วมประชุมตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ในขณะที่เดียวกันเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องฝึกฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของชุมชนท้องถิ่นด้วย เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีบทบาทในการวางแผนกำกับดูแล ควบคุมการท่องเที่ยวให้มากขึ้น อาจจะทำให้ชุมชนท้องถิ่นเกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ เกิดความรัก ความหวงแหน และสร้างจิตสำนึกในการดูแลปกป้องรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมให้ยั่งยืน จึงต้องให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน ทุกขั้นตอน เมื่อมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ชุมชนท้องถิ่นขยายตัวอย่างรวดเร็ว และก่อผลกระทบโดยตรงต่อชุมชนท้องถิ่นทั้งทางดีผลบวกและผลลบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นอาจเป็น 4 ด้าน คือ

1. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นทางด้านเศรษฐกิจ
2. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นด้านสังคม
3. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นทางด้านวัฒนธรรม
4. ผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อชุมชนท้องถิ่นทางด้านสิ่งแวดล้อม

สมศักดิ์ เตชะเอราวัณ (2544: 8) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การพัฒนาความสามารถหรือศักยภาพของประชาชนต่อการดูแลและจัดการกับทรัพยากรที่มีในชุมชนตลอดถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์นิเวศในพื้นที่ของตนด้วย โดยแสดงให้เห็นว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนี้เป็นการท่องเที่ยวที่พึงประสงค์ของชุมชน ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการและประโยชน์จะกลับไปสู่ชุมชนโดยตรง

กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์ (2545: 8) ให้ความหมายว่า กระบวนการที่ให้ประชาชนไม่ว่าปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคน ที่เห็นพ้องต้องการเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงาน โดยร่วมกันคิด ร่วมลงมือปฏิบัติกร ร่วมในการแบ่งปันผลประโยชน์ และร่วมในการติดตามและประเมินผล

ไสว ดุ้ยภาค และคณะ (2545: 13) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับล่าง ๆ ของสังคม ซึ่งแต่เดิมไม่เคยมีสิทธิ มีเสียงในการพัฒนาแต่อย่างใด

บัดนี้ มีผู้เห็นความสำคัญ และปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมา มีสิทธิมีเสียงในการกำหนดชะตาชีวิตของตนเอง มิใช่เป็นผู้ถูกกระทำเพียงฝ่ายเดียว

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการ ตั้งแต่ขั้นตอนเริ่มต้น ได้แก่ การวางแผนการดำเนินงาน การตัดสินใจให้เป็นไปตามความต้องการ ตลอดจนการติดตามประเมินผล การแบ่งปันผลประโยชน์ โดยประโยชน์ที่เกิดขึ้นจะกลับคืนสู่ชุมชนโดยตรง

นอกจากความหมายข้างต้นผู้วิจัยได้ทบทวนลักษณะและรูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนร่วมด้วยเพื่อทำความเข้าใจกับรูปแบบการมีส่วนร่วมที่อาจปรากฏในพื้นที่ที่ศึกษาสาระสำคัญในหัวข้อนี้มีดังนี้

ลักษณะของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการทบทวนวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องของลักษณะการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น มีนักวิชาการได้นำเสนอแนวคิดตามความสนใจของแต่ละบุคคล ดังนี้

โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen; & Uphoff: 1980) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจในการปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม อาจเป็นไปในรูปของการเข้าร่วมโดยการสนับสนุน ด้านทรัพยากร การบริหาร การร่วมมือรวมทั้งการร่วมแรงร่วมใจ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคม หรือผลประโยชน์ทางด้านส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล เป็นการเข้าร่วมในการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด

องค์การสหประชาชาติ (ยรรยง การกาง. 2544: 20; อ้างอิงจาก United Nation, Department of International and Social Affairs. 1981: ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้มีการรวบรวมรูปแบบของการมีส่วนร่วมได้ 3 รูปแบบใหญ่ ๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมแบบเป็นไปเอง ซึ่งเป็นโดยการอาสาสมัคร หรือการรวมตัวกันเอง เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง เป็นการกระทำที่ไม่ได้รับความช่วยเหลือจากภายนอก ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นเป้าหมาย
2. การมีส่วนร่วมแบบชักนำ เป็นการเข้าร่วมโดยต้องการความเห็นชอบหรือการสนับสนุนโดยรัฐบาลซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นลักษณะทั่วไปของประเทศกำลังพัฒนา
3. การมีส่วนร่วมแบบบังคับ เป็นผู้มีส่วนร่วมภายใต้การดำเนินการตามนโยบายของรัฐบาลภายใต้การจัดของเจ้าหน้าที่ของรัฐ หรือโดยการบังคับโดยตรง รูปแบบนี้เป็นรูปแบบที่ส่งผลให้

ผู้กระทำได้รับผลทันที แต่จะไม่ได้ผลในระยะยาวและอาจเกิดผลเสียที่ไม่ได้สนับสนุนจากประชาชนในที่สุด

นอกจากนี้ในกลุ่มนักวิชาการไทย สุภิญญา เรือนสอน (2543: 13) ได้แบ่งรูปแบบของการมีส่วนร่วมของประชาชน ได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคติ เป็นลักษณะที่โครงการพัฒนาต่าง ๆ ในชุมชน โดยมีชุมชนเป็นแกนนำในกิจกรรมทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจไปจนถึงการควบคุมติดตามงานและการประเมินผล การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้ มักจะพบในชุมชนชนบทในเรื่องเกี่ยวกับงานของศาสนาหรืองานบุญประจำปี เพราะสมาชิกในชุมชนจะมีความรู้สึกทำเพื่อส่วนรวม ถ้าหากไม่ทำก็จะเกิดความรู้สึกไม่ดีทั้งเกิดขึ้นกับตัวเองและชาวบ้านอาจินทาได้ เช่น เจ้าอาวาสในหมู่บ้านแห่งหนึ่งได้รับพระราชทานพัดยศ ประชาชนต่างมีความยินดีและช่วยกันร่วมแรงกันวางแผนจัดงานฉลองพัดยศด้วยความเต็มใจ และร่วมกันบริจาคเงินเพื่อจ้างมหรสพมาฉลองตลอดจนการแบ่งหน้าที่การทำงานจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หนึ่งลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบอุดมคตินี้เป็นลักษณะที่เกิดจากแรงจูงใจภายในชุมชนเอง สมาชิกรับรู้ร่วมกันเกี่ยวกับปัญหาความต้องการรวมตัวกันและมีการลงแรงสมทบทุนกันเพื่อให้การทำงานบรรลุตามเป้าหมาย

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำ มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก โดยสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน เนื่องจากประชาชนตระหนักถึงสิทธิของตนเองและเห็นถึงผลประโยชน์ส่วนใหญ่ที่ต้องสูญเสียไป แต่อาจมีการต่อต้านในกลุ่มผู้เสียประโยชน์ก็ได้ ประชาชนยกยว่นไปยังหน้าอำเภอเพื่อเรียกร้องให้สร้างคลองส่งน้ำชลประทานให้ทั่วถึงที่ดินของประชาชนส่วนใหญ่ แทนที่จะสร้างผ่านที่ดินผืนใหญ่ไม่กี่คนในหมู่บ้าน จากตัวอย่างแสดงให้เห็นถึงประชาชนได้ตระหนักถึงปัญหาและความต้องการของชุมชน

3. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเจ้าหน้าที่พัฒนาเป็นแกนนำ การมีส่วนร่วมของชุมชนในรูปแบบนี้ เป็นลักษณะที่พบเห็นทั่ว ๆ ไปในชุมชนต่าง ๆ เป็นลักษณะของการทำงานพัฒนาขององค์กรพัฒนาภายนอกชุมชนที่มาจากฝ่ายรัฐบาล หรือเอกชนโดยได้สมมติว่าประชาชนจะต้องมีการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น การนำประชาชนที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ทราบวิธีการและภาวะความเป็นผู้นำ ในการเรียกประชุมประชาชนให้ตระหนักถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน ตั้งแต่การกำหนดแนวคิดวิธีการ และการดำเนินการพัฒนาโครงการต่าง ๆ วิธีการที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมนี้ พิจารณาแล้วเห็นว่าเจ้าหน้าที่พัฒนายังคงเป็นแกนนำทั้งความคิดและการกระทำ แต่อาจจะกล่าวได้ว่าเป็นวิธีการที่เหมาะสมในภาวะปัจจุบัน และพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในอนาคตเปรียบเสมือนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ศึกษา และเรียนรู้การมองปัญหาของชุมชน นอกจากนี้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของประชาชนให้เข้าการมีส่วนร่วม โดยมีเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคอยให้คำปรึกษา ให้กำลังใจ และสนับสนุนประชาชนให้เกิดความตระหนักในปัญหาและให้ประชาชนได้รู้จักประเมินผลได้ผลเสียจากการเข้ามามีส่วนร่วมโดยประชาชนเป็นแกนนำในการพัฒนา

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนแบบสังการ เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมิได้เกิดจากความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้านเกณฑ์ชาวบ้านให้ไปปรับปรุงถนนรื้อบ้าน และบริเวณบ้านให้สะอาด เพื่อต้องการที่จะส่งหมู่บ้านเข้าประกวด ลักษณะการมีส่วนร่วมจึงเป็นแบบสังการ ซึ่งมีได้นำไปสู่การพัฒนาความคิดของประชาชนในชุมชน มักจะเป็นเรื่องที่ทำเพื่อเป็นประโยชน์ในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น

จากรูปแบบการมีส่วนร่วมที่นำเสนอข้างต้นนั้นสิ่งที่ปรากฏคล้ายกันในการจัดรูปแบบการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้นอาจแบ่งออกได้เป็นการมีส่วนร่วมที่ริเริ่มโดยตัวของชุมชนซึ่งบางแนวคิดใช้คำว่าความร่วมมือแบบอุดมคติหรืออสาสมัค ในอีกทางหนึ่งการมีส่วนร่วมจะปรากฏในรูปของการริเริ่มที่มาจากอิทธิพลจากภายนอกซึ่งอาจมาจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือกฎหมายที่มีการบังคับให้เกิดการมีส่วนร่วม ในส่วนต่อไปผู้วิจัยจะได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนซึ่งมีนักวิชาการได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่คล้ายคลึงกันไว้ดังนี้

ขั้นตอนการมีส่วนร่วม

องค์การอนามัยโลก (อัญชนา นิตินุณ. 2543: 20; อ้างอิงจาก องค์การอนามัยโลก. ม.ป.ป. ไม่ปรากฏเลขหน้า) ได้เสนอรูปแบบการมีส่วนร่วมที่ว่า รูปแบบที่แท้จริงหรือสมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการ 4 ขั้นตอน คือ

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมายกำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล และประการสำคัญ คือ การตัดสินใจ

2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงิน และการบริหาร

3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนจะต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ซึ่งเป็นการเพิ่มระดับของการพึ่งตนเอง และการควบคุมทางสังคม

4. การได้รับประโยชน์ ประชาชนจะต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่ที่เท่ากัน ซึ่งอาจจะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือวัตถุก็ได้

นาชัย ทนุผล (2529: 118-119) ได้เสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนประกอบไปด้วย 4 ขั้นตอนคือ

1. การมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหาและสาเหตุของปัญหา ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่สำคัญที่สุดเพราะถ้าประชาชนไม่มีบทบาทในการระบุปัญหาและความต้องการของเขาแล้วโครงการต่าง ๆ ที่วางออกมาก็จะไร้ประโยชน์เพราะโครงการที่วางออกมามีได้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนอีกทั้งประชาชนจะมองไม่เห็นความสำคัญของกิจกรรมและการดำเนินกิจกรรมก็จะไม่ประสบความสำเร็จบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการระบุปัญหา วิเคราะห์ปัญหาด้วยตนเอง โครงการที่วางไว้ก็จะสามารถดำเนินไปสู่จุดมุ่งหมาย

โดยง่าย เพราะประชาชนจะเกิดความรู้สึกที่เป็นเจ้าของโครงการ ซึ่งสามารถตอบสนองความต้องการ หรือแก้ปัญหาให้พวกเขาเอง

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินกิจกรรม เมื่อประชาชนในชุมชนได้มีส่วนร่วม เข้ามามีบทบาทในการระบุปัญหาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือ การร่วมกันวางแผนโครงการดำเนินกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการหรือแก้ปัญหาของพวกเขาด้วยตัวของเขาเอง แต่อย่างไรก็ตามนักพัฒนา หรือผู้มีความรู้ในการวางแผนควรมีส่วนร่วมเข้าไปร่วมในการวางแผนด้วย เพื่อคอยให้คำแนะนำ ประชาชนในการวางแผน กำหนดทางเลือกในการแก้ไขปัญหา แต่มิใช่ให้นักพัฒนาเหล่านี้จะไปเป็นผู้วางแผนกำหนดแนวทางแก้ปัญหาเสียเอง เพราะผลเสียที่จะติดตามมาก็คือ ประชาชนจะไม่สามารถ ดำเนินการช่วยเหลือตัวเองได้ในโอกาสต่อ ๆ ไป การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแรงร่วมใจในการตัดสินใจหาแนวทางแก้ไขปัญหาและแนวทางดำเนินกิจกรรมนี้ จะมีผลทำให้พวกเขาเหล่านี้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของ กิจกรรมนั้นและจะนำมาซึ่งความร่วมมือร่วมใจกันดำเนินกิจกรรมที่วางไว้

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุนและปฏิบัติงาน ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเมื่อประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรมแล้ว ผลที่ตามมาก็คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมที่วางไว้ นอกจากนั้นแล้วนักพัฒนาควรกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการลงทุนในรูปแบบของ ทรัพยากรธรรมชาติที่ประชาชนในชุมชนที่อยู่ ตามกำลังความสามารถของประชาชน แทนที่จะใช้ ทรัพยากรหรือปัจจัยภายนอกของชุมชนเสียทั้งหมด การดำเนินกิจกรรมร่วมกันนั้นจะเป็นการ เสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักการทำงานร่วมกัน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผล การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้ จะทำให้ประชาชนได้มีการประเมินว่า ผลงานที่ตนเองดำเนินไปนั้น ได้รับผลดีหรือได้รับผลประโยชน์ มากน้อยเพียงไร และอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้รับจากการดำเนินกิจกรรมนั้น การที่ประชาชนมีส่วนร่วม ในการประเมินผลนี้ จะทำให้ประชาชนรู้แจ้งเห็นจริงว่า กิจกรรมที่พวกเขาทำไปนั้น ดีหรือไม่ดี อย่างไร ซึ่งพวกเขาจะนำไปใช้วางแผนแนวทางแก้ไขในโอกาสต่อ ๆ ไปได้

จากขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่ได้นำเสนอไปนั้นจะเห็นได้ว่าขั้นตอนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนนั้นมีการนำเสนอที่คล้ายคลึงกันมากโดยเริ่มต้นจากขั้นตอนของการวางแผนซึ่งเป็นขั้นของ การพิจารณาถึงสภาพปัญหาและสาเหตุและวางแผนกิจกรรมต่าง ๆ ต่อมาเป็นขั้นของการดำเนิน กิจกรรมรวมถึงการบริหารทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินการ และขั้นสุดท้าย เป็นขั้นของการติดตาม และประเมินผลซึ่งจะมีการพิจารณาถึงประโยชน์ต่าง ๆ ที่ชุมชนได้รับ และภาคส่วนที่มีความสำคัญที่สุด ในการรับเอา แผน ยุทธศาสตร์ และนโยบายต่าง ๆ ไปปฏิบัติ คือ องค์กรภาครัฐ องค์กรเอกชน และ ชุมชนนั่นเอง (ชุมชนออนไลน์เกษตรกรคลื่นลูกใหม่. 2551: ออนไลน์).

สาระสำคัญเหล่านี้ได้ถูกนำมาใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันอย่างมากทีเดียว จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวที่ พบประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจดังนี้

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

บุญเลิศ ตั้งจิตวิทยา (2542: 287) ได้เสนอวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น ในการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนมีดังต่อไปนี้

1. การร่วมประชุมวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการร่วมถกปัญหาของการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสอบถามความคิดเห็นของชุมชนท้องถิ่นในเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. การให้คำปรึกษาในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการบริหารโครงการการท่องเที่ยว เพื่อให้ชุมชนร่วมรับรู้และร่วมในการตัดสินใจวางแผน
3. การสำรวจความคิดเห็นในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ประชาชนในชุมชนท้องถิ่นได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นด้านการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
4. การประสานงานร่วมกันในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว โดยให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมตั้งแต่การคัดเลือกตัวแทนกลุ่มเข้าไปร่วมงานบริหารหรือการจัดการหรือร่วมในคณะกรรมการที่ปรึกษาจากฝ่ายประชาชน
5. การได้สวนสาธารณะในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการได้สวนข้อมูลจากประชาชนในชุมชนท้องถิ่น เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นก่อนที่รัฐบาลจะตัดสินใจในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว
6. การออกเสียงประชามติโดยตรงในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เป็นการตอบคำถามของรัฐบาลและให้ทุกคนในสังคมเป็นผู้ตัดสินใจแทนรัฐบาลในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว

นอกจากนี้เขายังได้นำเสนอแนวทางการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมและได้รับประโยชน์ โดยนำเสนอว่าแนวทางการส่งเสริมนั้นควรมีการพิจารณาถึงสิ่งต่อไปนี้ คือ

1. ดำเนินการให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการกำหนดความต้องการในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในพื้นที่ของตนเอง โดยพิจารณาจากที่ตั้ง กิจกรรม ความพร้อมและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน
2. ดำเนินการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดการศึกษาและเผยแพร่ความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนในสื่อต่าง ๆ ทั้งในระบบและนอกระบบแก่เยาวชน ประชาชน หรือผู้นำท้องถิ่น
3. ส่งเสริมให้ธุรกิจท่องเที่ยวในท้องถิ่นรวมตัวกันเป็นชมรมหรือสหกรณ์ เพื่อร่วมกำหนดทิศทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน และเพื่อความเข้มแข็งมีอำนาจต่อรองทางการตลาด อันจะทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวของท้องถิ่นสามารถดำรงอยู่ได้ในเชิงธุรกิจ โดยให้องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นที่ปรึกษาแนะนำการจัดการ

4. ในการดำเนินการใด ๆ ควรคำนึงถึงทรัพยากรท้องถิ่นเป็นอันดับแรก ไม่ว่าจะเป็นบุคลากร วัตถุดิบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและเอกลักษณ์ทางท้องถิ่นนั้น ๆ

จากแนวทางการทางการส่งเสริมให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยได้มีการค้นคว้าเพิ่มเติม ซึ่งพบว่าในปัจจุบันการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวนั้นได้มีการระบุสิทธิการมีส่วนร่วมอย่างถูกต้องตามกฎหมาย กล่าวคือ ในฐานะที่ประชาชนและชุมชนผู้เป็นเจ้าของทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นร่วมกัน ย่อมมีบทบาทที่จะต้องจัดการในหลักการ 4 ประการร่วมกัน เพื่อให้การท่องเที่ยวทุกรูปแบบในท้องถิ่นมีความยั่งยืนได้

การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในท้องถิ่นโดยประชาชนและชุมชนร่วมกันได้นั้น เราต้องพิจารณาถึงความหมายการมีส่วนร่วมกัน ได้แก่ การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจหรือมีสำนึกร่วมกัน และการมีส่วนร่วมโดยมีหน้าที่รับผิดชอบตามกฎหมาย (ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตราที่ 56 และ 57)

หลักการแรก ที่กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

ประเด็นแรก โดยชุมชนสมัครใจทำร่วมกันหรือมีสำนึกร่วมกันรับผิดชอบ นับเป็นความรู้สึกร่วมกัน การเป็นกลุ่มเดียวกันและมีการใช้ทรัพยากรท่องเที่ยวร่วมกัน เพื่อความยั่งยืนโดยคำนึงถึงการจัดการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

1. คำนึงถึงความสามารถรองรับของพื้นที่ จำนวนนักท่องเที่ยวที่เข้าไปเที่ยวในแต่ละครั้งต้องมีจำนวนพอดี ไม่ทำให้เกิดความแออัด รักษาความสะอาด ร่มรื่น หากเป็นพื้นที่ธรรมชาติควรกันพื้นที่เฉพาะ (Zoning) และกำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว (ผู้มาเยือน ผู้มาศึกษาดูงาน) ให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถในการจัดการต้อนรับหรือรับรอง

2. การออกแบบอาคารต้องกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่น คำนึงถึงการใช้วัสดุท้องถิ่น คำนึงถึงทิศทางแสงแดดและกระแสลมเพื่อประหยัดพลังงาน

3. คำนึงถึงการลดใช้พลังงาน (เก็บสถิติ) ส่งเสริมการใช้เซลล์แสงอาทิตย์ การสร้างเรือนกระจกตากผ้า

4. การจัดการขยะอย่างมีระบบ ป้องกันขยะล้นพื้นที่ ใช้แล้วใช้ซ้ำ (Reused renew and recycle)

5. ให้ความสำคัญต่อการจัดระบบบำบัดน้ำ ไม่ก่อผลกระทบต่อแหล่งน้ำธรรมชาติของหมู่บ้าน น้ำใช้ น้ำทิ้ง น้ำเสีย น้ำใช้ห้องสุขา น้ำเสียในร้านค้าร้านอาหาร ในครัวควรมีบ่อดักไขมัน

6. การจัดการพื้นที่สีเขียว สวนตกแต่งคำนึงถึงไม้ใช้สอย พืชสวนครัว พืชสมุนไพร ไม้ประดับ การลดการใช้สารเคมี

7. มีการเก็บสถิติ ข้อมูล การประเมินผล เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ประเด็นที่สอง ร่วมกัน ตามหน้าที่ทางกฎหมาย ร่วมกำหนดตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ในหมวดที่ 5 แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ส่วนที่ 8 แนวนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

มาตรา 85 รัฐต้องดำเนินการตามนโยบายด้านที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังต่อไปนี้

1. กำหนดหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินให้ครอบคลุมทั่วประเทศ โดยคำนึงถึงความปลอดภัยกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งผืนดิน ผืนน้ำ วิถีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพและกำหนดมาตรฐานการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยต้องให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากหลักเกณฑ์การใช้ที่ดินนั้นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้วย
2. กระจายการถือครองที่ดินอย่างเป็นธรรมและดำเนินการให้เกษตรกรมีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิในที่ดินเพื่อประกอบเกษตรกรรมอย่างทั่วถึง โดยการปฏิรูปที่ดินหรือวิธีอื่น รวมทั้งจัดหาแหล่งน้ำเพื่อให้เกษตรกรมีน้ำใช้อย่างพอเพียงและเหมาะสมแก่การเกษตร
3. จัดให้มีการวางผังเมือง พัฒนา และดำเนินการตามผังเมืองอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน
4. จัดให้มีแผนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและทรัพยากรธรรมชาติอื่นอย่างเป็นระบบและเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม ทั้งต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการสงวน บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุล
5. ส่งเสริม บำรุงรักษา และคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนควบคุมและกำจัดภาวะมลพิษที่มีผลต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ และคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยประชาชน ชุมชนท้องถิ่นและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการดำเนินงาน

หลักการที่สอง ที่กล่าวว่าต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบร่วมกันในกิจกรรมการท้องเกี่ยว (People participation) ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องประสานการจัดการร่วมกัน เพื่อลดผลกระทบ (ด้านลบ) กับทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรมท้องถิ่นและวิถีชีวิตที่มีต่อการท้องเกี่ยว (Local socio-cultural sustainable)

ประเด็นแรก โดยชุมชนสมัครใจทำร่วมกันหรือมีสำนึกร่วมกันรับผิดชอบ กิจกรรมการท้องเกี่ยวทั้งในแหล่งธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นต้องร่วมจัดการ เพื่อป้องกันการก่อผลกระทบ (ทางลบ) ต่ออัตลักษณ์และชีวิตประจำวันในท้องถิ่น เช่น

1. การจัดกิจกรรมท้องเกี่ยวต้องประสานความร่วมมือและตัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ลงมติเห็นชอบยอมรับกิจกรรมท้องเกี่ยวนั้น ๆ และได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมทั้งทางตรงและทางอ้อมร่วมกันอย่างยุติธรรม จัดกิจกรรมที่ไม่ก่อความรำคาญให้กับเพื่อนบ้าน เช่น การจัดการสถานที่จอดรถ ระบบบำบัดของเสีย

2. กิจกรรมทางวัฒนธรรม งานประเพณีและพิธีกรรม เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวควรรักษาความดั้งเดิม ไม่เป็นวัฒนธรรมประดิษฐ์ (Invented traditional)

3. การร่วมกันลงทุนทำกิจกรรม อาจมีการจัดระบบในรูปแบบสหกรณ์ การเป็นหุ้นส่วนร่วมลงทุนในกิจกรรมร่วมกัน (มีระบบการทำบัญชีชัดเจน โปร่งใส ตรวจสอบได้)

4. การจัดกิจกรรมในแหล่งธรรมชาติที่เปราะบาง ต้องเป็นกิจกรรมที่ไม่ทำลายธรรมชาติ เช่นการทำเส้นทางเดินป่าชมพรรณไม้ ดูนก ดูแมลง เส้นทางพายเรือ เส้นทางขี่จักรยาน ฯลฯ

5. กิจกรรมท่องเที่ยวต้องไม่ก่อความรำคาญให้กับสัตว์นานาชนิด เช่น การส่องนก กำลังพักไข่หรือขณะป้อนอาหารลูก การทำให้เกิดเสียงดังเพื่อให้อัตว์ลุกขึ้นเดินเพื่อให้นักท่องเที่ยวเห็นชัดเจน รวมถึงระวังการให้อาหารสัตว์ป่าเพื่อให้อัตว์ป่าคุ้นเคยกับนักท่องเที่ยว เช่น กวาง ชะนี ลิง เม่น ฯลฯ นับเป็นการเปลี่ยนพฤติกรรมสัตว์ป่าที่เคยหากินเองเป็นการคอยรับประทานอาหารจากมนุษย์

6. พิจารณาจ้างงานบุคลากรในชุมชน ที่ทำหน้าที่ต้อนรับและให้บริการ เช่น เจ้าหน้าที่นำทางท่องเที่ยว/พนักงานบริการในร้านอาหาร/ในที่พัก/ในสวนเกษตร (มีความชัดเจนเรื่องค่าตอบแทน หรือค่าจ้างแรงงาน)

7. ร่วมสร้างเครือข่ายการขายสินค้าของที่ระลึก (สินค้าเกษตร และอาหารพื้นบ้าน) มีระบบการทำบัญชีรับ บัญชีคืน และการจ่ายเงินอย่างมีระบบ

ประเด็นที่สอง ร่วมกันตามหน้าที่ทางกฎหมาย ร่วมกำหนดตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ในหมวดที่ 5 แนวนโยบายแห่งรัฐ ส่วนที่ 10 แนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน

มาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้

1. ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ

3. ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตยทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลาย หรือรูปแบบอื่น

4. ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

มาตรา 290 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นย่อมมีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในเขตพื้นที่
2. การเข้าไปมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่นอกเขตพื้นที่ เฉพาะในกรณีที่มีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของประชาชนในพื้นที่ของคน
3. การมีส่วนร่วมในการพิจารณาเพื่อริเริ่มโครงการหรือกิจกรรมใดนอกเขตพื้นที่ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่
4. การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

หลักการที่สาม ที่กล่าวว่าเน้นการให้ความรู้ การสื่อความหมาย การศึกษา สภาพแวดล้อม ถือว่า การท่องเที่ยวเป็นการเพิ่มประสบการณ์เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี (Education & interpretation for quality of life) กับ

ประเด็นแรก โดยชุมชนสมัครใจทำร่วมกันหรือมีสำนึกร่วมกันรับผิดชอบ สามารถจัดการได้โดย

1. จัดให้มีระบบการสื่อความหมาย เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว เช่น ป้ายบอกทาง ป้ายบอกราคาสินค้าชัดเจน
2. มีข้อมูล ข่าวสาร การแจ้งราคาค่าบริการ ให้ชัดเจน พร้อมทั้งมีความรอบคอบต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น มีระบบป้องกันความเสียหายอันเกิดจากการยกเลิกการจองบริการ การจองสินค้าล่วงหน้า ควรมีระบบการวางมัดจำ แจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบล่วงหน้า
3. บุคลากรในท้องถิ่นผู้ทำหน้าที่ให้บริการและการต้อนรับ (Good service and welcoming) มีความรู้และความพร้อม มีความสามารถในการทำงานอย่างมีมาตรฐาน (ระดับมาตรฐานสากล WTO/PATA) เช่น การเป็นมัคคุเทศก์ เป็นวิทยากรผู้ชำนาญชำนาญ เป็นพนักงานต้อนรับในธุรกิจท่องเที่ยวต่าง ๆ ในท้องถิ่น

ประเด็นที่สอง ร่วมกันตามหน้าที่ทางกฎหมายร่วมกันกำหนดตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 บัญญัติไว้ในส่วนที่ 7

มาตราที่ 50 บุคคลย่อมมีเสรีภาพในทางวิชาการ การศึกษาอบรม การเรียนการสอน การวิจัยและการเผยแพร่งานวิจัยตามหลักวิชาการ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้เท่าที่ไม่ขัดต่อหน้าที่ของพลเมืองและศีลธรรมอันดีของประชาชน

มาตรา 58 บุคคลย่อมมีสิทธิส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในการปฏิบัติราชการทางปกครองอันมีผลหรืออาจมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

หลักการที่สี่ ที่กล่าวว่าต้องมีการประสานความต้องการและกำหนดแผนงานร่วมกัน (Integrating tourism into planning) หลักการนี้ นับเป็นเรื่องใหม่ที่ชุมชนในท้องถิ่น ยังไม่ชำนาญต่อการจัดการ ดังนั้น พันธมิตรหรือหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดจะต้องเป็นแกนนำแบบองค์รวม (Participation approach) โดยเข้าร่วมทำงานและร่วมกิจกรรมในลักษณะหน่วยงานร่วมจัด เช่น

1. ร่วมเป็นหน่วยงาน (แกนนำ) ทำบัญชี (ฐานข้อมูล) แหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มรดกทางวัฒนธรรมในท้องถิ่น และบุคลากรองค์ความรู้ในท้องถิ่นแต่ละสาขา เพื่อนำข้อมูลจัดทำแผนพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนทั้งแผนระยะแรก แผนระยะกลาง และแผนระยะยาว

2. ร่วมเป็นแกนนำสร้างเครือข่าย ประสานแผนงานร่วมกันในลักษณะโยงใยต่อกัน เช่น เครือข่ายเชื่อมโยงในพื้นที่ (Area approach) เครือข่ายเชื่อมโยงในรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยว (Business approach) เป็นต้น

3. ร่วมเป็นแกนนำในการประเมินผล การเก็บข้อมูลสถิติ เพื่อรวบรวมผลกระทบที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น เป็นแนวคิดในการจัดทำแผนงานแก้ไขปัญหาต่อไปได้จากสาระสำคัญที่นำเสนอจะเห็นได้ว่าการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันได้รับการสนับสนุนอย่างชอบธรรมตามกฎหมาย ทั้งการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น การรวมกลุ่มเพื่อการจัดการ และการสนับสนุนจากภาครัฐ

ตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยว

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาค้นคว้าแหล่งท่องเที่ยว พบเครื่องมือสำคัญดังนี้

4.1 ตารางตรวจสอบทรัพยากร (Resource audit)

ตารางตรวจสอบทรัพยากรเป็นเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามของกอดเฟรย์ และแจ็กกี้ (2000: 83 - 88) ซึ่งมีองค์ประกอบจำนวน 6 ตาราง ดังนี้

ตาราง 1 รายการทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อและลักษณะ	ที่ตั้ง	การเข้าถึง	ผู้ใช้ประโยชน์	บริการนักท่องเที่ยว	ข้อมูลนักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
1.1 ภูมิทัศน์และภูมิอากาศ							
1.2 พืช							
1.3 สัตว์							
1.4 น้ำ							

ตาราง 2 รายการทรัพยากรวัฒนธรรม

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อและ ลักษณะ	ที่ตั้ง	การ เข้าถึง	ผู้ใช้ ประโยชน์	บริการ นักท่องเที่ยว	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
2.1 มรดกทางวัฒนธรรม							
2.2 มรดกทางด้านศาสนา							
2.3 ศิลปชาติพันธุ์							

ตาราง 3 รายการทรัพยากรด้านมหกรรม ปรางค์การณสำคัญ

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อและ ลักษณะ	ที่ตั้ง	การ เข้าถึง	ผู้ใช้ ประโยชน์	บริการ นักท่องเที่ยว	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
3.1 งานมหกรรม							
3.2 งานกีฬา							
3.3 งานแสดงสินค้า ธุรกิจ							
3.4 งานแสดงอื่นๆ							

ตาราง 4 รายการทรัพยากรด้านกิจกรรม

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อและ ลักษณะ	ที่ตั้ง	การ เข้าถึง	ผู้ใช้ ประโยชน์	บริการ นักท่องเที่ยว	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
4.1 นันทนาการ							
4.2 บริการ							
4.3 สิ่งอำนวยความสะดวก							

ตาราง 5 รายการพัฒนาทรัพยากรด้านบริการ

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อและ ลักษณะ	ที่ตั้ง	การ เข้าถึง	ผู้ใช้ ประโยชน์	บริการ นักท่องเที่ยว	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
5.1 การขนส่ง							
5.2 ที่พักแรม							
5.3 การต้อนรับ							
5.4 บริการด้านอื่นๆ							

ตาราง 6 รายการมหรหรรรมและเหตุการณ์สำคัญในรอบปี

มหรหรรรมและ เหตุการณ์	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.

4.2 รายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Check List) แบบตรวจสอบนี้ผู้วิจัยได้นำมาจากเอกสารประกอบการเรียนของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. 2547: เอกสารประกอบการเรียน) ประกอบด้วยหัวข้อในการตรวจสอบ ได้แก่

- 4.2.1 ป้ายบอกทางเข้าถึง
- 4.2.2 สิ่งซึ่งบ่งบอกว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว
- 4.2.3 ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว
- 4.2.4 ห้องสุขา
- 4.2.5 ร้านอาหารเครื่องดื่ม
- 4.2.6 ร้ายขายของที่ระลึก
- 4.2.7 การให้ข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับจุดท่องเที่ยว
- 4.2.8 การกำหนดเส้นทางเดินท่องเที่ยวในบริเวณนั้นและมีลูกศรชี้ทาง
- 4.2.9 การมีมีคฤเทศก์ท้องถิ่นอธิบาย
- 4.2.10 การมีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน
- 4.2.11 การมีผังแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว
- 4.2.12 ลานจอดรถ
- 4.2.13 มีที่ให้นักท่องเที่ยวพักผ่อน
- 4.2.14 การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณสถาน

4.2.15 การให้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้งขึ้น

4.2.16 สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มา

ชมโบราณสถาน

4.2.17 การปรับปรุงบริการข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

4.2.18 การดูแลทำความสะอาดบริเวณท่องเที่ยว

4.2.19 นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่าง ๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ

4.2.20 แหล่งท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี

4.3 การสัมภาษณ์ผู้นำหลัก

การสัมภาษณ์ผู้นำหลักเป็นการสำรวจรวบรวมข้อมูลจากบุคคลสำคัญ (Key Information) โดยการสัมภาษณ์ในเบื้องต้น จะยังไม่ใช้แบบสัมภาษณ์ เป็นลักษณะการซักถามให้ผู้ถูกสัมภาษณ์เล่าความเป็นมาและสิ่งที่อยากเล่าก่อน ซึ่งผู้สัมภาษณ์ควรตั้งคำถามตามเรื่องที่กำลังเล่าเพื่อให้เรื่องขยายความมากขึ้นและลงลึกในรายละเอียด จากนั้นจึงใช้แบบสัมภาษณ์ ลักษณะเช่นนี้ช่วยให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ติดตามเรื่องการสัมภาษณ์และเห็นภาพรวมได้ (นันทิยา หุตานุวัตร; และณรงค์ ดานานุวัตร. 2542: 70)

ตอนที่ 5 ความรู้เกี่ยวกับตลาดน้ำ

การนำเสนอในส่วนนี้ผู้วิจัยมุ่งที่จะทำความเข้าใจถึงความเป็นมาของตลาดน้ำซึ่งจากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องพบทั้งประเด็นของการอธิบายลักษณะของตลาดน้ำและความเป็นมาของตลาดน้ำในประเทศไทยซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

ราตรี โตเฟ่งพัฒน์ (2543: 3) ได้ให้ความหมายของ ตลาดน้ำ หมายถึง ที่เรียกแหล่งค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันในห้องน้ำโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ แต่เดิมมีชื่อเรียกกันตลาดเรือ หรือตลาดท้องน้ำ และในที่สุดก็กลายเป็นตลาดน้ำ ดังที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบันและตลาดน้ำมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตในอดีตของคนไทย เนื่องจากสมัยก่อนการคมนาคมติดต่อกันนั้นลำน้ำคือเส้นทางสัญจรที่สำคัญเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณที่ราบลุ่ม ที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นเสมือนแอ่งน้ำ ตลาดน้ำ จึงเป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของสายน้ำในวิถีชีวิตของคนไทยที่ดำเนินชีวิต และหาเลี้ยงชีพด้วยการเป็นเกษตรเป็นส่วนใหญ่ บ้านเมืองของเราไม่มีอาชีพใดจะเหมาะสมเท่ากับเกษตรกรรม ทั้งนี้เพราะความสมบูรณ์ของดินและความอุดมของน้ำดังกล่าว และเมื่อเกษตรกรได้ผลผลิตออกมาแล้วก็นำผลผลิตเหล่านั้นมาซื้อขายแลกเปลี่ยนในสถานที่ที่สะดวกเหมาะสมต่อการติดต่อเดินทาง นั่นก็คือตามสายน้ำนั่นเอง ซึ่งแต่เดิมผู้คนอาศัยอยู่กันอย่างง่าย ๆ รูปแบบการดำรงชีวิตของแต่ละชุมชนเป็นลักษณะของการพึ่งตนเอง ต่อมาเมื่อบ้านเมืองพัฒนามากขึ้น การดำรงชีวิตของมนุษย์ก็เปลี่ยนไป มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสิ่งของซึ่งกันและกัน ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน จากแหล่งชุมชนหนึ่ง ทำให้เกิดสถานที่ที่ถือเป็นแหล่งซื้อขายของชุมชนขึ้นกลายเป็นย่านเศรษฐกิจที่เราเรียกว่าตลาด ชุมชนใดที่ใช้การคมนาคมทางบกในการติดต่อไปมาหาสู่ตลาดอันเป็นแหล่งสำคัญใน

การแลกเปลี่ยนค้าขายก็จะเรียกกันว่า ตลาดบก แต่ถ้าชุมชนนั้นใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรส่วนใหญ่จะเรียกตลาดที่เกิดขึ้นว่า ตลาดน้ำ (ปิยะพร กัญชนะ. 2537: 6)

ตลาดน้ำ เป็นบริเวณที่มีการดำเนินชีวิตรูปแบบหนึ่งของสังคมไทยเดิม ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตและชุมชนริมน้ำเสมอมา บรรยากาศของตลาดน้ำเต็มไปด้วยน้ำใจไมตรีของคนในท้องถิ่นและต่างถิ่น ซึ่งต่างวนเวียนเข้ามาอยู่อาศัยและสร้างสังคมร่วมกัน ฟังพากัน ขณะเดียวกันก็ยังคงความเป็นตนเองในเชื้อชาติและความเชื่อไว้ อันถือว่าเป็นลักษณะที่โดดเด่นของสังคมไทย แต่เดิมในสมัยโบราณ ผู้คนอาศัยอยู่อย่างง่าย ๆ รูปแบบการดำรงชีวิตของแต่ละชุมชนเป็นเอกลักษณ์ของการพึ่งตนเอง ต่อมาเมื่อบ้านเมืองพัฒนามากขึ้น การดำรงชีวิตของมนุษย์ก็เปลี่ยนไป มีการแลกเปลี่ยนซื้อขายสิ่งของซึ่งกันและกัน ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน จากแหล่งชุมชนหนึ่งกับอีกแหล่งชุมชนหนึ่ง ทำให้เกิดสถานที่ที่ถือเป็นแหล่งซื้อขายของชุมชนขึ้นกลายเป็นย่านเศรษฐกิจที่เราเรียกว่า “ตลาด” ตลาดเป็นสถานที่สำคัญที่จะขาดไม่ได้โดยเฉพาะในสังคมที่เป็นชุมชนเมืองโดยทั่วไปแล้วตลาด จะประกอบด้วยร้านค้าและบ้านที่อยู่อาศัย ค้าขายสิ่งของต่าง ๆ เพื่อการอุปโภคในชีวิตประจำวัน ตลาดที่ใกล้ชิดกับคนมากที่สุดน่าจะเป็นตลาดนัด ซึ่งเปลี่ยนวัน เวลา สถานที่ ไปเรื่อย ๆ ตามนัด พ่อค้า แม่ค้าจากหลายถิ่นมีโอกาสนำสินค้ามาขายแลกเปลี่ยนกันชุมชนใดที่ใช้การคมนาคมทางบกในการติดต่อไปมาหาสู่ตลาดนัดอันเป็นแหล่งสำคัญในการแลกเปลี่ยนค้าขายก็จะเรียกกันว่า “ตลาดบก” แต่ถ้าชุมชนนั้นใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจร ส่วนใหญ่ก็เรียกว่า “ตลาดน้ำ” ลักษณะของตลาดจะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน อีกทั้งเป็นการแสดงวัฒนธรรมความเป็นอยู่อีกรูปแบบหนึ่งด้วย พื้นที่ภาคกลางของไทย ได้อาศัยแม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคม ย่านชุมชนที่เกิดขึ้นมักอยู่บริเวณริมน้ำกิจกรรมของตลาดจึงอยู่กับน้ำ เกิดเป็นตลาดน้ำขึ้น ผู้คนที่อยู่ริมแม่น้ำลำคลอง นำผลไม้ ผัก ปลา จากสวนมาแลกเปลี่ยนซื้อขายกันตามอรัยาศัย บ้านและที่อยู่อาศัยริมน้ำก็จะเป็นสถานที่ค้าขายไปด้วยในตัว “น้ำ” จึงเปรียบเสมือนหัวใจของคนไทยมาตั้งแต่เดิม ความเจริญของเมืองและหมู่บ้านเริ่มต้นจากแม่น้ำ เกิดเป็นชุมชนอันหลากหลาย ใช้น้ำในการดำรงชีวิตประจำวัน การทำมาหากินและเป็นเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ

ในอดีต ตลาดน้ำของเมืองอยุธยาเป็นแหล่งการค้าที่เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์ของอยุธยา ซึ่งมีแม่น้ำลำคลองล้อมรอบหลายสาย เกิดเป็นย่านตลาดที่รู้จักกันดีหลายแห่ง เช่น ตลาดคูไม้ร้อง ตลาดปากคลองวัดเดิม ตลาดคลองคูจาม ตลาดหัวรอ เป็นต้น ตลาดขายของเบ็ดเตล็ดในเมืองไทยสมัยก่อน มีลักษณะเป็นอาคารโถงเปิดโล่ง หลังคาสูง ไม่มีข้างฝาติดต่อกันตลอด ทำให้มีลมพัดผ่านเย็นสบาย ด้วยลักษณะสถาปัตยกรรมแบบนี้เอื้ออำนวยไม่ให้อุ่นอึดอัด การอยู่ใกล้ริมแม่น้ำทำให้ได้รับโอเอียนของน้ำ มีการยกพื้นที่สูง เพื่อให้พ้นน้ำในช่วงฤดูน้ำหลาก ที่วางสินค้าขายยกสูงกว่าส่วนที่เป็นทางเดิน ลูกค้าสามารถเลือกซื้อสินค้าได้สะดวก สินค้ามีหลายประเภท ทั้งเครื่องอุปโภค บริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนริมน้ำ โดยเฉพาะร้านขายยาสมุนไพร และร้านขายก่วยเตี๋ยเรือ ซึ่งเป็นที่นิยมมาก นอกจากรายได้ของเบ็ดเตล็ดซึ่งคล้ายกับตลาดกลางของชุมชนแล้ว ในตลาดน้ำก็ยังประกอบด้วยร้านค้าขายของทั่วไป ทั้งที่เป็นร้านค้าที่เป็นส่วนหนึ่งของที่

อยู่อาศัย และร้านค้าขายเพียงอย่างเดียว สินค้าที่ซื้อขายกันนี้ได้สร้างความสมบูรณ์ให้กับชุมชน ตลาดน้ำเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้

การตั้งบ้านเรือนบริเวณตลาดน้ำในสมัยอยุธยา ด้วยเหตุที่ชุมชนริมน้ำ ใช้แม่น้ำเป็นเส้นทางสร้างสัมพันธทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม จึงเป็นชุมชนที่หนาแน่น อาคารเป็นทั้งที่อยู่อาศัยและร้านค้าไปพร้อมกัน การเป็นชุมชนร่วมกันของคนหลายกลุ่มเหล่า ทำให้สภาพภายในตลาดน้ำ มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและความเชื่อตามศาสนา โดยบ้านเรือนของคนทั่วไปจะตั้งกระจายออกมาตามลำน้ำ ที่ใดมีบ้านเรือนหนาแน่นก็จะกลายเป็นชุมชน ลักษณะบ้านเรือนในชุมชนตลาดน้ำในสมัยอยุธยา อาคาร เป็นอาคารทรงไทยริมน้ำ จะปลูกเป็นเรือนใต้ถุนสูง เพื่อให้น้ำไหลผ่านและชะล้างสิ่งสกปรกไปตามน้ำได้ จึงไม่ทำให้สกปรกเสียสภาพแวดล้อม เรือนแพเป็นเรือนที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะโดดเด่นเฉพาะตัวของชุมชนริมน้ำและตลาดน้ำ ซึ่งปัจจุบันหาได้ยาก

วิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำสมัยอยุธยา สังคมไทยภาคกลางแต่เดิม เป็นสังคมที่อยู่ริมน้ำอาศัยน้ำเป็นสื่อในการติดต่อค้าขาย คมนาคม และอื่น ๆ ดังนั้น “เรือ” จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกบ้านจะขาดไม่ได้ เรือที่ใช้ก็มีหลายลักษณะ หลายชนิด ตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น ถ้าเป็นเรือมาจากต่างท้องที่หรือต่างเมือง ก็มักเป็นเรือกระแซง มีหม้อข้าว เตาไฟพร้อม บรรทุกพืชผักมาขาย มักจะมารวมกันหลาย ๆ ลำ เรือบรรทุกข้าวก็บรรทุกข้าวมาขาย ส่วนเรือในท้องถิ่นที่นิยม ได้แก่ เรือสำปั้น เรือมอด เรือบด ฯลฯ ซึ่งเป็นเรือลำเล็ก ๆ ใช้พายไปไหนมาไหนได้สะดวก ไม่เกะกะ หาที่จอดได้ง่าย ถ้าต้องการพักจอดเรือ ก็มีสถานที่สำหรับพักได้ทั้งเรือและเจ้าของเรือ เรียกว่า “อยู่เรือ”

เมื่อขึ้นจากเรือสู่ย่านร้านค้า ซึ่งบางส่วนอยู่ริมน้ำ บางส่วนอยู่ในเรือ การติดต่อสำหรับผู้คนไปมาถึงกัน ต้องอาศัยเส้นทางคมนาคมทางบก เช่น “ สะพาน ” วัสดุที่ใช้ทำส่วนใหญ่จะเป็นท่อนไม้ ท่อขี้ผึ้งลำน้ำธรรมชาติหรือไม้ทำคานเป็นแบบง่าย ๆ สะพานไม้รุ่นแรก ๆ จะมีขนาดเล็กสำหรับคนเดินสัญจรไปมา ถ้าเป็นสะพานที่ข้ามแม่น้ำ ลำคลอง จำเป็นต้องยกสะพานให้สูง เพื่อให้เรือที่ลากจูงเรือแพ ลอดไปมาได้สะดวก สะพานที่มีหลังคาคลุมตลอด เป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้เดินทาง ได้อาศัยนั่งพักเหนื่อย หลบลมแดด ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่พักปะ สนทนาหรือเป็นจุดนัดพบได้ บริเวณที่เป็นสะพาน จะมีโคมส่องทางเดินแขวนอยู่บนเสาสูง เพื่อให้ผู้เดินทางมองเห็นได้ในระยะไกลใช้เป็นสัญญาณบอกได้ว่า มีสะพานอยู่ข้างหน้า ตัวโคมก็ใช้ตะเกียงน้ำมัน มีโคมติดกระจกกรอบอีกที่ส่วนหัวเสา มักจะประดิษฐ์เป็นลวดลายสวยงาม ทำเป็นรูปหงส์ พญานาค เป็นส่วนประดับเพิ่มให้สะพานดูมีคุณค่ามากยิ่งขึ้น ทำเรือจ้าง เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนตลาดน้ำ ที่ทำเรือจะเกราะไม้ไผ่ไว้ให้สั้นเรียก แต่เดิมจะแขวนเกราะไว้ที่ท่าข้ามทั้งสองฟาก เพื่อให้ผู้ต้องการข้ามส่งสัญญาณด้วยการสั้นเกราะให้คนเรืออีกฟากหนึ่งนำเรือมารับ เรือจ้างมีทั้งชนิดที่ใช้วิธีนั่งพายเรือ และชนิดที่ยืนแจวเรือ ปัจจุบันไม่ค่อยพบเรือจ้างข้ามฟาก

ในสมัยก่อนไม่มีไฟฟ้าใช้ สิ่งที่ให้แสงสว่างได้ก็มีพวกได้ เทียนไข ตะเกียง คบไฟ เมื่อจะไปไหนมาไหนในเวลากลางคืนมักจะถือคบไฟ ซึ่งทำด้วยไม้ ใบไม้ นำมามัดรวมกันแล้วจุดไฟส่องนำทาง หรืออาจจะใช้ได้ เทียนไข ตะเกียง ก็แล้วแต่ความจำเป็น ตะเกียงที่ใช้ในสมัยก่อนมีหลายชนิดที่ใช้กันแพร่หลาย เช่น ตะเกียงกระป๋อง ใช้น้ำมันมะพร้าว ใช้น้ำมัน หรือใส่หญ้าปล้องมาทำเป็นไส้ตะเกียง

เจ้าพายุหรือตะเกียงลาน เป็นตะเกียงที่ให้แสงสว่างมาก ผู้ที่มีฐานะดีจะใช้ตะเกียงน้ำมันก๊าดตะเกียงรั้ว ใช้จุดประดับตามรั้วเวลาถึงงาน มีลักษณะเป็นโคม หูหิ้วไว้สำหรับถือส่องทางเดินในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 มีการดัดถนนหลายสาย ตามริมถนนก็ยังมีการใช้โคมส่องทางเดินมีลักษณะเป็นเสาโคมสังกะสีติด กระจกเป็นรูปสี่เหลี่ยมปักเป็นระยะห่าง ๆ เวลาบ่าย ๆ จวนเย็นก็จะมีเจ้าพนักงานแบกบันไดหิ้ว กระบองน้ำมันมาเติม และจุดตะเกียงตามเสาโคมแต่ละต้น ในช่วงปี พ.ศ. 2444 มีไฟฟ้าใช้จึงเปลี่ยน มาเป็นโคมไฟฟ้าแทน (ปิยะพร กัญชนะ. 2537: 6)

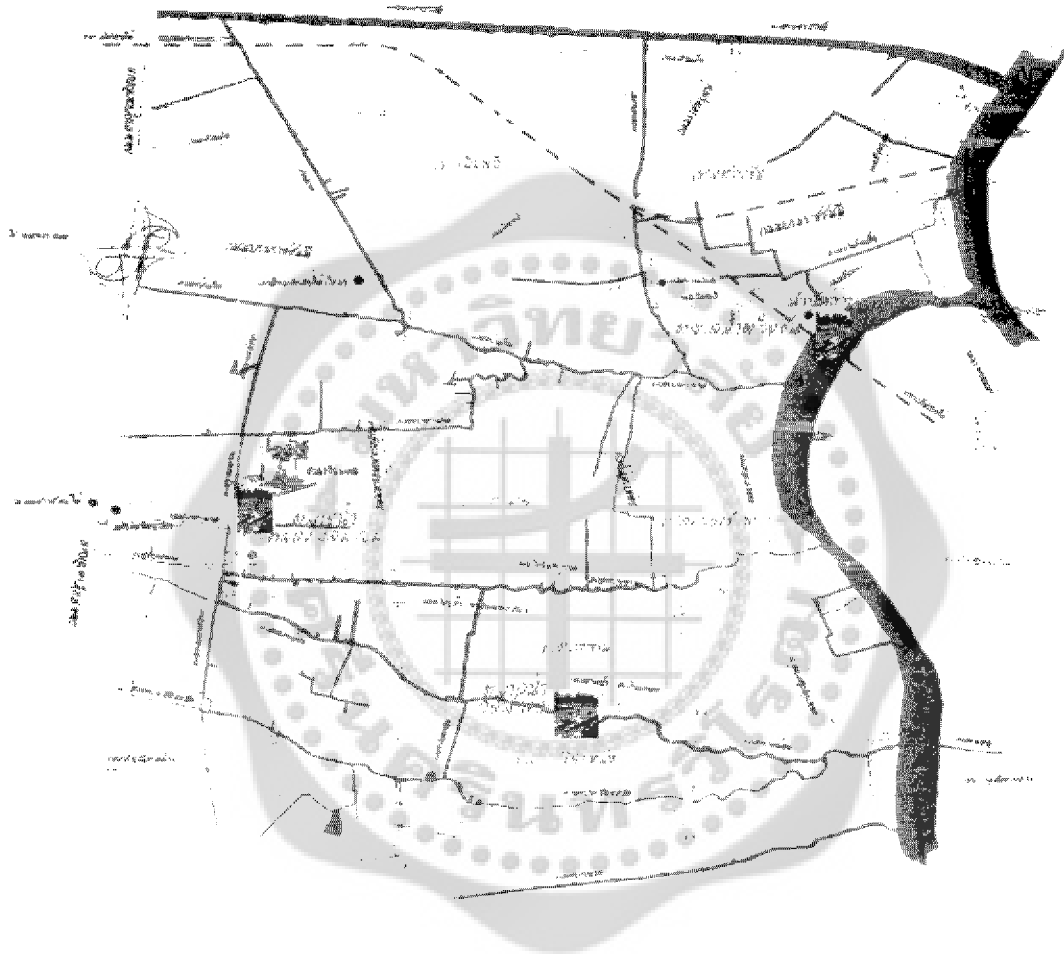
ตลาดน้ำในอดีตจนถึงปัจจุบันมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของประชาชนชายฝั่งมาตลอด ความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแต่หลากหลายด้วยวัฒนธรรมของชุมชน ความเชื่อและวิถีชีวิตแบบไทย รอยยิ้มที่เปี่ยมไปด้วยไมตรีจิตของชาวบ้าน ตลอดจนถึงสินค้าพืชพันธุ์เกษตรล้วนเป็นสิ่งดึงดูดให้นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาสัมผัสตลาดน้ำแหล่งรวมวัฒนธรรมที่งดงามของชุมชนริมฝั่งน้ำของไทย เสมอมา

ในปัจจุบันตลาดน้ำได้เปลี่ยนแปลงรูปแบบและลักษณะการดำเนินการไปตามกาลเวลา ผู้วิจัยจึงได้พิจารณาถึงความหมายของตลาดน้ำในปัจจุบันซึ่งน่าจะให้ความหมายของตลาดน้ำดังนี้ ตลาดน้ำ เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำที่ยังคงแสดงถึงการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของทั้งจากภายนอก และภายในชุมชนด้วยวิธีการใด ๆ โดยการซื้อขายแลกเปลี่ยนยังแสดงถึงวัฒนธรรม ประเพณีในการ ติดต่อไปมาหาสู่ การซื้อขาย ถิ่นฐานที่ตั้ง ของผู้คนในท้องถิ่นที่ใช้การคมนาคมทางน้ำเป็นตัวเชื่อม การมีปฏิสัมพันธ์ในด้านต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น โดยยังคงร่องรอยที่แสดงถึงวัฒนธรรมประเพณีในการซื้อขายแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน

ตอนที่ 6 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับเขตดลิ่งชัน

แต่เดิมมาเขตดลิ่งชันเป็นอำเภอหนึ่งของจังหวัดธนบุรี ตั้งอยู่บริเวณคลองบางกอกน้อย ตำบลบางบำหรุ ท้องที่อำเภอบางกอกน้อย ต่อมาได้ย้ายไปตั้งที่ปากคลองวัดไก่อเตี้ย ริมคลอง บางกอกน้อย อำเภอดลิ่งชัน และในราวปี พ.ศ. 2457 ได้ย้ายที่ว่าการอำเภอมาตั้งอยู่ที่ริมทางรถไฟ สายใต้ ตำบลคลองชักพระ เมื่อมีการปฏิรูปการปกครองในเขตนครหลวงโดยการรวมเอาจังหวัดพระ นครกับจังหวัดธนบุรีซึ่งเป็นส่วนราชการบริหารส่วนภูมิภาค เป็น “จังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี” และรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี และรวมองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรี ซึ่งเป็นราชการบริหารราชการส่วน ท้องถิ่นเป็น “องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพ - ธนบุรี” ตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 24 พ.ศ. 2514 นอกจากนั้นยังรวมเอาเทศบาลกรุงเทพกับเทศบาลนครธนบุรีซึ่งเป็นราชการส่วนท้องถิ่นเป็น เทศบาลนครหลวง ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ได้ตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการ กรุงเทพนครใหม่ กำหนดให้กรุงเทพมหานครเป็นทบวงการเมือง มีฐานะเป็นราชการบริหาร ส่วนท้องถิ่นนครหลวงเพียงองค์กรเดียว อำเภอดลิ่งชันจึงเป็นอำเภอหนึ่งของกรุงเทพมหานคร และ ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงเป็นเขตจนถึงปัจจุบัน

แผนที่เขตตลิ่งชัน



ภาพประกอบ 6 แผนที่เขตตลิ่งชัน

ลักษณะโดยทั่วไปของเขตตลิ่งชัน

เขตตลิ่งชันมีเนื้อที่ประมาณ 29.479 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.88 ของพื้นที่เขตกรุงเทพมหานคร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

- ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี
- ทิศใต้ ติดต่อกับเขตภาษีเจริญ
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับเขตบางกอกน้อย และบางพลัด
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับเขตทวีวัฒนา

การแบ่งเขตการปกครอง

ตาราง 7 การแบ่งเขตการปกครอง

ลำดับที่	แขวง	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ประชากร	จำนวน หลังคาเรือน
1	คลองซึกพระ	1.251	11,494	4,183
2	ดลิ่งซัน	5.183	28,735	9,530
3	ฉิมพลี	7.338	25,329	8,050
4	บางพรม	4.253	11,411	4,091
5	บางระมาด	8.539	17,926	6,001
6	บางเชือกหนัง	2.915	10,735	3,246
รวม		29.479	108,630	35,101

ที่มา : สำนักผังเมือง. (2547: ตุลาคม) ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการเมือง.

หมายเหตุ ข้อมูลชุมชนและประชาชนจำนวนรอบครัว เป็นสถิติเมื่อเดือนมิถุนายน 2551

ปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก เนื่องจากการตัดถนนบรมราชชนนี ถนนคูขนานลอยฟ้าบรมราชชนนี ถนนกาญจนาภิเษก ถนนพุทธมณฑลสาย 1 และถนนราชพฤกษ์ ซึ่งเป็นถนนสายสำคัญ ที่ทำให้เขตดลิ่งซันมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนั้นยังมีถนนสายหลัก ๆ หลายสาย ได้แก่ ถนนซึกพระ ถนนสวนผัก ถนนชัยพฤกษ์ และถนนทุ่งมังกร

จากสภาพการเปลี่ยนแปลงด้านคมนาคม ทำให้ที่ดินมีราคาสูงเกิดการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์ขึ้น จึงเกิดชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

นอกจากการตัดถนนสายสำคัญเหล่านี้ ทำให้มีการขยายตัวด้านหมู่บ้านจัดสรร กิจการร้านอาหาร สวนอาหารเกิดขึ้นมากมายทั้งริมถนนบรมราชชนนี และถนนสายต่าง ๆ เป็นที่นิยมของผู้ชอบแสวงหาอาหารอร่อย บรรยากาศดี ซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของการขยายตัว ด้านเศรษฐกิจในพื้นที่เขตดลิ่งซัน

5. อาชีพและการใช้ที่ดิน

เนื่องจากพื้นที่ของเขตดลิ่งซันด้านในยังคงเป็นพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งเป็นอาชีพเก่าแก่จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตร ได้แก่ การทำสวน เช่น สวนผัก สวนดอกไม้ต่าง ๆ อาชีพรองลงมา ได้แก่ ค้าขาย รับจ้าง และอาชีพอื่น ๆ

เนื่องจาก เขตดลิ่งชั้นมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มรอบด้วยทั้ง 3 ด้าน เมื่อถึงฤดูน้ำมีน้ำท่วมขังในพื้นที่โดยน้ำได้พาเอาตะกอนปุ๋ยต่าง ๆ มาทิ้งไว้ในพื้นที่จึงทำให้พื้นที่อุดมไปด้วยปุ๋ยต่าง ๆ เหมาะกับการปลูกพืชผล จึงเป็นแหล่งผลิตผลการเกษตรแหล่งใหญ่ที่ส่งผลผลิตออกสู่ตลาดในกรุงเทพมหานคร โดยแบ่งเป็น

การทำสวนผัก เกษตรกรในเขตดลิ่งชั้นปัจจุบันมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง การใช้ที่ดินจากการทำสวนผักเพิ่มขึ้น โดยวิธีการตอนและเพาะชำ อันได้แก่ กระท้อน ขนุน มะม่วง มะพร้าว เพราะทำได้ผลคุ้มค่ากว่าพื้นที่ทุกแขวงเว้นคลองชักพระจะมีการปลูกพืชผัก โดยเฉพาะสวนพืชผักสวนครัว จำพวกตะไคร้ โหระพา ขิง ข่า มะกรูด ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจสามารถทำรายได้ไม่น้อย แต่เนื่องจากปัจจุบันเกิดหมู่บ้านจัดสรรในเขตพื้นที่เขตเป็นจำนวนมาก ทำให้ราคาที่ดินในเขตดลิ่งชั้น มีราคาสูง เกษตรกรบางรายจึงหันมาขายที่ดินและยกเลิกการทำสวน จึงทำให้พื้นที่การเกษตรลดน้อยลง

สวนผลไม้และไม่ยืนต้น ได้แก่ มะม่วง กระท้อน กล้วย มะพร้าว ฯลฯ

ไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ ชวนชม เตย กล้วยไม้

6. ศาสนา

ส่วนใหญ่แล้ววัดต่าง ๆ จะตั้งอยู่บริเวณริมน้ำ ซึ่งเป็นชุมชนดั้งเดิม เพราะอาศัยการคมนาคมทางน้ำเป็นหลัก และเนื่องจากชาวดลิ่งชั้นส่วนใหญ่จะนับถือศาสนาพุทธ จึงนิยมที่จะสร้างวัดขึ้นตามศรัทธา เขตดลิ่งชั้นจึงมีวัดอยู่จำนวนมาก และตั้งอยู่ในบริเวณที่ไม่ห่างกันมากนัก ฉะนั้นการทำนุบำรุงดูแลรักษาและการทำบุญของประชาชนจึงต้องกระจายกันไป วัดในพื้นที่ทั้งหมด 29 วัด

- แขวงคลองชักพระจำนวน 6 วัด ได้แก่ วัดดลิ่งชั้น, วัดช้างเหล็ก, วัดราชฎาธิฐาน (วัดเงิน), วัดกาญจนสิงหาสน์ (วัดทอง), วัดเรไร, วัดปากน้ำฝั่งเหนือ

- แขวงดลิ่งชั้น จำนวน 4 วัด 2 ศาลเจ้า ได้แก่ วัดชัยพฤกษมาลา, วัดน้อยโน, วัดไก่เตี้ย, วัดนครป่าหมาก, ศาลเจ้าพ่อจ้อย, ศาลเจ้าเห้งเจีย

- แขวงฉิมพลี จำนวน 5 วัด ได้แก่ วัดมณฑป, วัดทอง, วัดกระจิง, วัดพุทธจักรมงคลขาราม, วัดสมรโกฏิ

- แขวงบางระมาด จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดมะกอก, วัดโพธิ์, วัดอินทราวาส, วัดจำปา

- แขวงบางพรหม จำนวน 70 วัด ได้แก่ วัดประสาธ, วัดแก้ว, วัดใหม่เทพพล, วัดกระโจมทอง, วัดสะพาน, วัดเพลงกลางสวน, วัดสิริวิมานาราม

- แขวงบางเขื่อนขันธ์จำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดเกาะ, วัดทอง ล วัดพิบูล

วัดที่สำคัญในเขตดลิ่งชั้นที่เป็นพระอารามหลวง มีอยู่ 3 วัด คือ

1. วัดชัยพฤกษมาลา แขวงดลิ่งชั้น หมายเลขโทรศัพท์ 02-4241702
2. วัดกาญจนสิงหาสน์ (วัดทอง) แขวงคลองชักพระ หมายเลขโทรศัพท์ 02-4185067
3. วัดราชฎาธิฐาน (วัดเงิน) แขวงคลองชักพระ หมายเลขโทรศัพท์ 02-4183448

ตลาดน้ำวัดสะพาน ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองบางกอกน้อย ยังคงบรรยากาศและวิถีชีวิตของชุมชนริมน้ำ วัด บ้านทรงไทย ทั้งแบบเก่าและแบบประยุกต์ ชาวบ้าน เรือขายของสองฝั่งคลอง แวดล้อมด้วยสวนกล้วยไม้ สวนผัก และผลไม้พื้นบ้าน อาทิ เติยหอม มะพร้าว มะม่วง ขนุน เป็นต้น ตลาดน้ำวัดสะพานเป็นตลาดกึ่งชนบทผสมผสาน ระหว่างชีวิตริมน้ำกับธรรมชาติ ตลาดจะมีเฉพาะวันเสาร์ – อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์เท่านั้น โดยประมาณ 7 โมงเช้า พ่อค้า แม่ค้า ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวสวนในพื้นที่จะเริ่มนำผลผลิตจากสวน ซึ่งมีทั้ง พันธุ์ไม้ ผักสด ผลไม้ต่าง ๆ มาจำหน่าย เหมือนกับตลาดสดทั่วไป เพียงแต่ผลผลิตเหล่านี้จะเปลี่ยนไปตามฤดูกาล และวิถีชีวิตของชาวสวน นอกจากนี้ยังมีร้านอาหารให้นั่งรับประทานพร้อมกับสัมผัสธรรมชาติริมฝั่งคลอง ซึ่งมีอาหารไทยและขนมหวานหลากชนิด งานหัตถกรรมจากภูมิปัญญาชาวบ้าน หรือจะซื้อติดมือกลับบ้านด้วยราคามิตรภาพ แล้วยังจะได้ของสดใหม่ปลอดจากสารพิษอีกด้วย

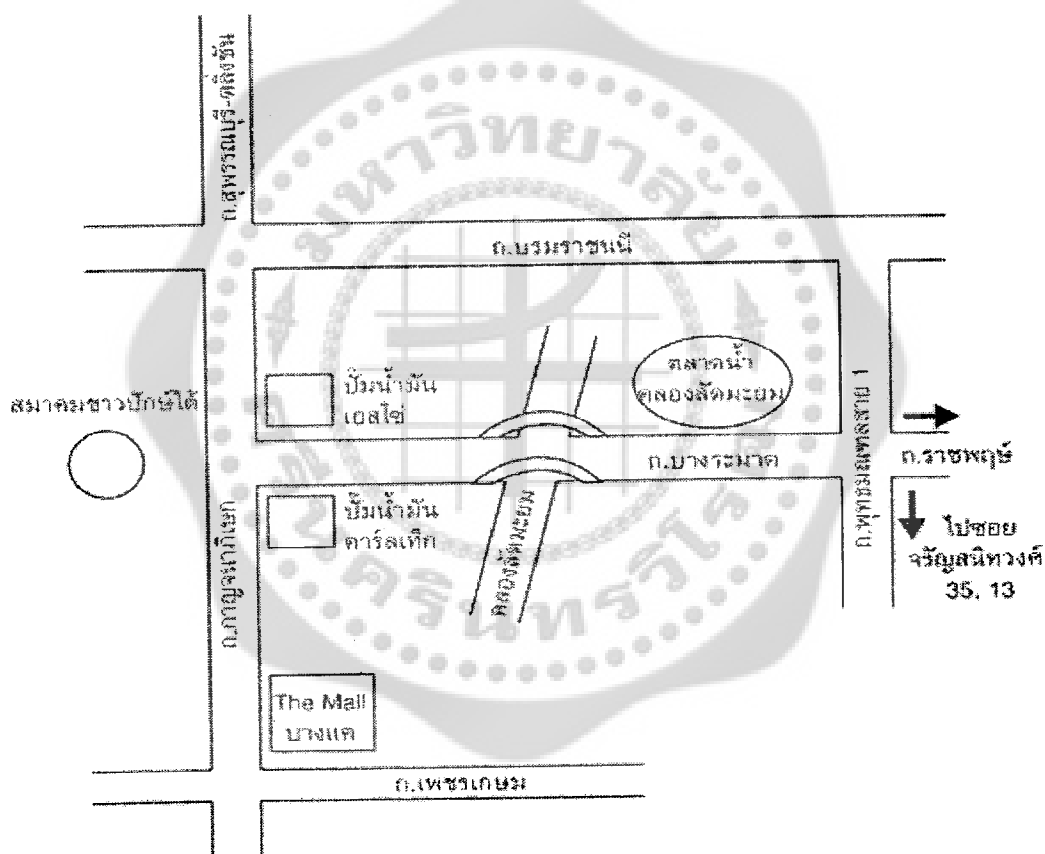
วัดสะพานเป็นวัดเก่าแก่สร้างประมาณ พ.ศ. 2320 การสร้างแต่เดิมนั้นเป็นอาคารไม้เป็นส่วนใหญ่ เมื่อครั้งไทยรบกับพม่า ถูกข้าศึกทำลายพระพุทธรูปไปหลายองค์ ด้วยคิดว่าช่างในจะเป็นทองเช่นเดียวกับที่อยู่ชญา อาคารเสนาสนะได้รับความเสียหายและได้ปรับปรุงในระยะเวลาต่อมา มีพระพุทธรูป 9 องค์ ที่รอดจากการถูกพม่าทำลาย อันได้แก่ หลวงพ่อโต หลวงพ่อกกลาง และหลวงพ่อดำ ซึ่งยังคงความศักดิ์สิทธิ์เป็นที่เคารพเลื่อมใสศรัทธามาจนถึงทุกวันนี้

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เปิดบริการทุกวันเสาร์ – อาทิตย์ ตั้งอยู่บริเวณคอสะพาน ข้างคลอง ถนนบางระมาด หมู่ที่ 15 แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ พื้นที่ประมาณ 2 ไร่ เป็นที่ดินของชาวบ้านในชุมชน เปิดจำหน่ายอาหาร เช่น ขนมจีน ขนมครก ผัก ผลไม้ พื้นบ้าน เช่น มะขวิด มะม่วง ภายในบริเวณตลาดน้ำมีพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นบ้านหัตถกรรม ภายในมีการจัดแสดงประวัติเส้นทางเดินเรือชนิดต่าง ๆ เครื่องมือ อุปกรณ์จับสัตว์น้ำ เครื่องมือการเกษตรและผลิตภัณฑ์ OTOP จำหน่าย

ข้างในตลาดน้ำคลองลัดมะยมมี “สวนเจียมตน” เป็นสวนไม้ยืนต้นและไม้จำพวกสมุนไพร และสวนเกษตรผสมผสานซึ่งเป็นห้องเรียนธรรมชาติ ภายในสวนมีเรือให้ล่องกายเล่น มีศาลาเอนกประสงค์ ห้องสมุด กิจกรรมดนตรี เสวนา และอบรมความรู้สู่ชุมชนและสาธารณชน ส่วนที่ขาดไม่ได้คือไอศกรีมโบราณ สูตรเป็นแบบดั้งเดิม แม้จะเป็นร้านเล็ก ๆ แต่ก็มีเสน่ห์เพราะบรรยากาศล้อมรอบด้วยธรรมชาติและบวกกับราคาที่เบากันเอง ตรงข้ามกับตลาดน้ำคลองลัดมะยมมี “บ้านหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์เรือจำลอง” ของคุณสุรัชย์ รุณบุญรอด ผู้มีความสามารถรอบรู้เชี่ยวชาญการทำเรือจำลองขนาดเล็ก ภายในมีการจัดห้องแสดงเรือรูปแบบต่าง ๆ ให้ดูหลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นเรือผีหลอก เรือท่าฉลอม เรือหางเมงป่อง เรือใบ และประวัติเส้นทางเดินเรือ ฯลฯ ซึ่งน่าสนใจไม่น้อย พร้อมทั้งอุปกรณ์วิถีชาวคลองชาวสวน เครื่องมืออุปกรณ์ จับสัตว์น้ำ เครื่องมือเกษตร เพื่อให้ความรู้แก่ผู้มาเยี่ยมชมได้เป็นอย่างดีและมีผลิตภัณฑ์ OTOP จำหน่าย

ตอนที่ 7 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตั้งอยู่ที่ 30 หมู่ 15 ถนนบางระมาด แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ตลาดน้ำจะมีเฉพาะวันเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดนักขัตฤกษ์ เริ่มตั้งแต่ประมาณ 09.00-15.00 น. การเดินทางไปตลาดน้ำคลองลัดมะยม ให้วิ่งมาตามถนนบรมราชชนนีมุ่งหน้าไปทางพุทธมณฑล จากนั้นเลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนกาญจนาภิเษก (บางแค-บางบัวทอง) จะผ่านปั้มน้ำมันเอสโซ่ (ปั้มน้ำที่1) ปั้มน้ำเจ็ด และปั้มน้ำเอสโซ่ (ปั้มน้ำที่2) ให้เลี้ยวซ้ายเข้าซอยข้างปั้มน้ำเอสโซ่ที่ 2 ปากซอยเขียนว่าเป็นทางลัดสู่จรัญสนิทวงศ์ 35 วิ่งเข้ามาในซอยประมาณ 1 กิโลเมตร ก็จะเห็นตลาดน้ำคลองลัดมะยมอยู่ทางซ้ายมือ (Handuang (ห้องสนทนา). 2551: ออนไลน์)



ภาพประกอบ 7 แผนที่ตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ที่มา : รายละเอียดและแผนที่การเดินทางไปยังร้าน "ไอติมโบราณ". (2551: ออนไลน์)

ความเป็นมา

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เกิดขึ้นจากกิจกรรมที่จัดขึ้นร่วมกันระหว่างเขตคลองสานและชาวบ้านริมคลองลัดมะยม เพื่อเก็บขยะ ดายหญ้า ปลูกต้นไม้ สองฝั่งคลองลัดมะยม เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ในโครงการคลองสะอาด เจริญพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ เนื่องในวโรกาสครบ 6 รอบ ในวันที่ 12 สิงหาคม พ.ศ. 2547 ต่อจากวันนั้นมาก็เริ่มเปิดเป็นตลาดน้ำจำหน่ายสินค้าเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน พ.ศ. 2547 โดยมีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อเน้นการรักษาแม่น้ำลำคลอง ทำให้ชุมชนได้เห็นว่า คู คลอง ที่เรามีอยู่ในชุมชน เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ต้องช่วยกันดูแลรักษาให้สะอาดสวยงามอยู่เสมอ ธรรมชาติที่สวยงามนี้จะสร้างรายได้จากการขายสินค้าและการท่องเที่ยวเกี่ยวกับเราได้ ขณะนี้น้ำในคลองยังใสสะอาด มีปลาน้ำจืดมากมายหลายชนิด

2. เพื่อให้ชุมชนได้มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่ผลิตในชุมชน รวมทั้งสินค้าในชุมชนอื่น ๆ ของกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดด้วย ไม่ว่าจะเป็น ผัก ผลไม้ ขนมหวาน ที่ทำสืบทอดกันมาหลายชั่วอายุคน

3. ให้ชุมชนได้หวนกลับมาทำงานร่วมกันอีกครั้ง รื้อฟื้นประเพณีที่ดีงาม มีคุณค่าทางจริยธรรม เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นในชุมชน ด้วยสภาพพื้นที่บริเวณตลาด ยังมีสภาพเป็นสวน มีต้นไม้ สายน้ำอันร่มรื่น ชุ่มเย็น เหมาะที่จะเป็นที่พักผ่อนท่องเที่ยว ในอนาคตต้องการให้เป็นแหล่งสินค้าชุมชนของกรุงเทพฯ และต่างจังหวัดด้วย

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมอยู่ในพื้นที่ริมลำคลองลัดมะยมที่เป็นย่านสวนรอบนอกของท้องถื่นคลองสาน มีทั้งพื้นที่สวนผลไม้และสวนผัก อยู่ห่างไกลไปจากเมืองมากกว่าตลาดน้ำคลองสาน จากความเข้มแข็งทั้งในด้านความคิดและการลงทุนของคนในได้ทำให้ตลาดน้ำแห่งนี้เติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ความสำคัญของตลาดน้ำแห่งนี้ที่นอกเหนือไปจากการค้าขายผลิตภัณฑ์ผลิตผลและอาหารท้องถิ่นให้กับคนมาเที่ยวแล้วก็ถือเป็นแหล่งการเรียนรู้ชีวิตชาวสวนที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในกรุงเทพฯ-ธนบุรี ซึ่งถ้าจัดการดีจะทำให้เป็นเสมือนพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งที่มีชีวิตนั่นก็คือบริเวณนี้มีพื้นที่ของชนชั้นสวนกร่องที่เป็นสวนผลไม้ สวนผัก มีร่องสวน ลำปะโดง ลำคลองและบ้านเรือนของคนบ้านสวนที่ยังใช้เส้นทางน้ำในการคมนาคมอยู่ ซึ่งชาวบ้านและผู้นำทางความคิดจัดการอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้การจัดตั้งบ้านหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์เรือจำลอง รวมทั้งการจัดให้เรียนรู้เกี่ยวกับสวนผลไม้ การพายเรือเที่ยวตามลำคลองและลำปะโดง เป็นต้น ส่วนชาวบ้านที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่มีฝีมือในการทำอาหารและขนม ให้พื้นฟูภูมิปัญญาของตน จัดทำอาหารมาขายในวันที่มีตลาดน้ำ ตลาดน้ำคลองลัดมะยมจึงเป็นแหล่งที่พึ่งในเรื่องอาหารการกินของคนในสังคมอุตสาหกรรมที่อยู่โดยรอบซึ่งสวนมากเป็นครอบครัวเดี่ยวและอยู่ตามบ้านจัดสรรที่ไม่มีความเป็นชุมชน คนเหล่านี้ไม่ทำอาหารรับประทาน เพราะไม่คุ้มกับเวลาและปริมาณอันเนื่องมาจากสมาชิกในครอบครัวมีไม่กี่คน จึงนิยมรับประทานอาหารนอกบ้านและซื้อหามาเก็บไว้รับประทานเป็นสำคัญ ร้านอาหารและร้านค้าของ

ตลาดน้ำแห่งนี้จึงเป็นที่พึ่งที่ทำให้คนจากภายนอกเข้ามาซื้อหาจับรับประทานกันอย่างล้นหลาม (สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร.และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.2551: 13-14)



ภาพ ก ป้ายตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ข สวนเจียมตน



ภาพ ค โซนจำหน่ายต้นไม้-กล้วยไม้

ภาพประกอบ 8 (ก-ค) บรรยากาศภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ง ร้านจำหน่ายรองเท้าทำมือ



ภาพ จ ที่นั่งรับประทานอาหาร



ภาพ ฉ ร้านขนมจีนน้ำยา-น้ำพริก

ภาพประกอบ 8 (ง-ฉ) บรรยากาศภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ช ร้านหมูสะเต๊ะ



ภาพ ช ร้านขนมครก



ภาพ ณ ร้านค้าภายในตลาดคลองลัดมะยม

ภาพประกอบ 8 (ช-ณ) บรรยายภาพภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ที่มา : <http://www.jackoru43.multiply.com/photos/album/44/44-179> k (ออนไลน์)

ตอนที่ 7 ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พัชรา ลาภลือชัย (2546) ศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดน้ำท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก และตลาดน้ำท่าคา ปัจจัยที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวผลการวิจัย พบว่า นักท่องเที่ยวเพศหญิงมาเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวกและตลาดน้ำท่าคา มากกว่าเพศชาย ส่วนใหญ่อยู่ระหว่าง 15-24 ปี สถานภาพโสดการศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษาหรือปวช. อาชีพเป็นพนักงานเอกชน และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 6,500 บาท ลักษณะการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก และตลาดน้ำท่าคา มีความคล้ายคลึงกัน โดยพบว่าส่วนใหญ่ต้องการพักผ่อน เป็นแรงจูงใจในการท่องเที่ยว มีโอกาสท่องเที่ยวในช่วงวันหยุดเสาร์ – อาทิตย์ นักท่องเที่ยวจะร่วมเดินทางกับครอบครัวมากที่สุด โดยใช้รถยนต์ส่วนตัวเป็นพาหนะในท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวได้รับข้อมูลข่าวสารของตลาดน้ำดำเนินสะดวกมากกว่า ตลาดน้ำท่าคา และแหล่งข้อมูลข่าวสารที่นักท่องเที่ยวได้รับมากที่สุด คือ โทรศัพท์ นักท่องเที่ยวมีความคาดหวังต่อการจัดการท่องเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวก ให้มีความสำคัญกับการประกอบอาชีพของคนในท้องถิ่นมากที่สุด ส่วนตลาดน้ำท่าคาให้ความสำคัญกับ สภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนตลาดน้ำมากที่สุดและด้านการจัดการบริการทางการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำดำเนินสะดวกและตลาดน้ำท่าให้ความสำคัญเหมือนกัน คือ ผู้ขายควรมีอัธยาศัยไมตรีที่ดีและไม่เอาเปรียบนักท่องเที่ยว

พจนา บุญคุ้ม (2550) ศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง จังหวัดนครปฐม การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อศึกษาปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเพื่อเสนอแนวทางพัฒนาตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ผลจากการวิจัยโดยประมวลความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงในด้านต่าง ๆ พบว่า สภาพโดยทั่วไปของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงทั้งในด้านเป็นแหล่งสร้างงาน เป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว จำนวนวันที่เปิดให้บริการ และการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยรวมอยู่ในระดับมาก จุดเด่นของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงทั้งในด้านความเป็นธรรมชาติ บรรยากาศร่มเย็นแม่น้ำใสสะอาด มีสัตว์น้ำชุกชุม มีความสงบ และมีความเป็นมิตรของคนในพื้นที่ โดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหา และอุปสรรคของตลาดน้ำวัดคูเวียงโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่พบว่าอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ประชาชนขาดความรู้ในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และขาดการประชาสัมพันธ์ โอกาสในการพัฒนาตลาดน้ำวัดคูเวียงในเรื่องการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว และเรื่องสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับมาก ส่วนในเรื่องสิ่งอำนวยความสะดวก สินค้าและบริการการบริหารจัดการและการตลาด กิจกรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน อยู่ในระดับปานกลาง

พินิตนาถ วรวิจิตรกาล (2550) ทำการศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน หลังธรณีพิบัติภัย (สึนามิ) กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาศักยภาพในการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศศึกษาความเห็นของประชาชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาและฟื้นฟูการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา หลังธรณีพิบัติภัย คลื่นยักษ์ชายฝั่ง (สึนามิ) ผลการวิจัยพบว่า หลังเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัย (สึนามิ) แหล่งท่องเที่ยว 7 แหล่ง ในตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา ได้แก่อุทยานแห่งชาติ เขาหลัก-ลำรู่ หาดเขาหลักหาดนางทอง หาดบางเนียง หาดคึกคัก แหลมปะการังหาดปากทวีป ยังขาดการดูแลและพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบ และสะอาดมากขึ้น ขาดการแสดงผังภาพรวมของจุดท่องเที่ยว ด้านสถานที่พักและด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ยังไม่เพียงพอ เช่น โทรศัพท์ ร้านค้า ไฟฟ้า ยังไม่เพียงพอต่อการท่องเที่ยวซึ่งแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่มีศักยภาพดีในอนาคต หากมีการฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ด้านความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างดังนี้

1. กลุ่มประชาชน พบว่า ต้องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาและจัดการด้านการท่องเที่ยวจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อกระจายได้สู่ท้องถิ่น
2. กลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่า มีความพึงพอใจต่อศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ในตำบลคึกคักกว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์ ที่พักมีทำเลสวย บรรยากาศดี ควรปรับปรุงเรื่องด้านการคมนาคม การบริการด้านขนส่งมวลชน ด้านประชาสัมพันธ์ ด้านรักษาความปลอดภัย
3. กลุ่มเจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่า ด้านการจัดการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมควรฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกควรพัฒนาโครงการพื้นฐาน เช่น ถนน ไฟฟ้า ด้านกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประชาสัมพันธ์ควรมีการจัดอบรมเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแก่บุคลากรที่มีส่วนร่วมด้านการท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่าควรกำหนดรูปแบบสิ่งก่อสร้างให้กลมกลืนกับสภาพสิ่งแวดล้อมและจัดตั้งหน่วยรักษาความปลอดภัยบริเวณชายหาด
4. กลุ่มผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว พบว่า ด้านการจัดการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อมควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ชายหาดบางเนียง หาดนางทอง ฯลฯ ด้านการพัฒนาการบริการและสิ่งอำนวยความสะดวกควรสร้างมาตรฐานด้านบุคลากรและการบริการด้านการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมส่งเสริมให้ความรู้ทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการประชาสัมพันธ์ควรจัดทำคู่มือ เส้นทางแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยว ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรเสริมสร้างความมั่นใจในระบบเตือนภัย ด้านการจัดการเชิงธุรกิจ ผู้ประกอบการควรร่วมมือและช่วยเหลือซึ่งกันและกันในด้านธุรกิจ

สิริจิตรา ฤกษ์บ้าย (2550) ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี การวิจัยครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบความคิดเห็นของ

นักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ตามตัวแปรเพศ อายุ และอาชีพ ผลการวิจัยพบว่านักท่องเที่ยวที่มีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง และนักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการการท่องเที่ยวเกาะเกร็ดจังหวัดนนทบุรีไม่แตกต่างกัน ส่วนนักท่องเที่ยวที่มีอายุและอาชีพ ต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรีแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5

วิภาวรรณ ปิ่นแก้ว (2551) ทำการศึกษาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและวิเคราะห์รายละเอียดของพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวรวมถึงบริบทเชิงการท่องเที่ยวในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี เพื่อศึกษาทรัพยากรที่มีคุณค่าแก่การท่องเที่ยว รวมทั้งเสนอแนะเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว และเสนอแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ผลการศึกษาพบว่า เมืองเพชรบุรีประกอบไปด้วยทรัพยากรการท่องเที่ยวที่หลากหลายทั้งทางธรรมชาติ ทางวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ เทศกาล และงานประเพณี รวมถึงกิจกรรม และการบริการ ทั้งนี้มีความโดดเด่นของทรัพยากรท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์มากที่สุด ในการศึกษาครั้งนี้จึงได้เสนอแนะเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยว 5 เส้นทาง โดยเน้นการท่องเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ได้แก่ 1) เส้นทางงานศิลป์ถิ่นช่างเมืองเพชร 2) เส้นทางเยี่ยมเยือนวัดวัง สถาปัตยกรรม และโบราณสถาน 3) เส้นทางเลาะเลีย่วเที่ยวธรรมชาติ แวะชมหาดเจ้าสำราญ 4) เส้นทางนมัสการสิ่งศักดิ์สิทธิ์คู่เมืองเพชร 5) เส้นทางเที่ยวชมวิถีชีวิต กิจกรรม ย่านของฝากเมืองเพชร และได้เสนอแนะแนวทางในการพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการพัฒนาพื้นที่ 2) ด้านการจัดการ 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้ และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้ผู้วิจัยได้เห็นกรอบแนวคิดในการศึกษาของงานวิจัยต่าง ๆ และวิธีการเก็บข้อมูลซึ่งมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทำให้เป็นแนวทางที่ดีสำหรับการสร้างกรอบแนวคิดการศึกษาและการกำหนดวิธีการศึกษาสำหรับการวิจัยในครั้งนี้ ทั้งนี้ในการศึกษาครั้งนี้จะเน้นการจัดการจัดการใน 4 ด้าน ได้แก่ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการ ด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งศึกษาผลกระทบด้านต่าง ๆ ต่อชุมชน โดยรอบได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม โดยจะเน้นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพเป็นสำคัญเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกมากที่สุด

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบกรณีศึกษา ใช้วิธีการสังเกต สัมภาษณ์และสอบถามมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การสำรวจพื้นที่
2. การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. การเก็บรวบรวมข้อมูล
5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การสำรวจพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจพื้นที่ศึกษาโดยการตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resource Audit) และการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Check List) รวมทั้งสร้างแผนที่แหล่งท่องเที่ยว

2. การกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ จึงต้องมีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักและผู้ให้ข้อมูลรอง ผู้วิจัยจึงได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม จำนวน 3 คน ประชาชนในชุมชนจำนวน 15 คน กลุ่มพ่อค้าและแม่ค้าที่ขายสินค้าบริเวณตลาดน้ำจำนวน 20 คน นักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน และเจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชันจำนวน 2 คน รวม 70 คน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชุดได้แก่

3.1 แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resource Audit) แบบตรวจสอบนี้ผู้วิจัยดัดแปลงจากเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามของกอดเฟรย์ และแจ็กกี้ (Godfrey; & Jackie. 2000: 83 – 88) ซึ่งมีองค์ประกอบจำนวน 6 รายการ ดังนี้

- 3.1.1 รายการทรัพยากรธรรมชาติ
- 3.1.2 รายการทรัพยากรวัฒนธรรม
- 3.1.3 รายการทรัพยากรมหกรรมปรากฏการณ์ที่สำคัญ
- 3.1.4 รายการทรัพยากรด้านกิจกรรม
- 3.1.5 รายการทรัพยากรด้านบริการ
- 3.1.6 รายการกิจกรรมการท่องเที่ยว

3.2 รายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Check List) แบบตรวจสอบนี้ผู้วิจัยได้นำมาจากเอกสารประกอบการเรียนของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. 2547 : เอกสารประกอบการเรียน) ประกอบด้วยหัวข้อในการตรวจสอบได้แก่

- 3.2.1 ป้ายบอกทางเข้าถึง
- 3.2.2 สิ่งซึ่งบ่งบอกว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว
- 3.2.3 ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว
- 3.2.4 ห้องสุขา
- 3.2.5 ร้านอาหารเครื่องดื่ม
- 3.2.6 ร้ายขายของที่ระลึก
- 3.2.7 การให้ข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับจุดท่องเที่ยว
- 3.2.8 การกำหนดเส้นทางเดินท่องเที่ยวในบริเวณนั้นและมีลูกศรชี้ทาง
- 3.2.9 การมีมีคฤเทศก์ท้องถิ่นอธิบาย
- 3.2.10 การมีป้ายข้อมูลเกี่ยวกับโบราณสถาน
- 3.2.11 การมีผังแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว
- 3.2.12 ลานจอดรถ
- 3.2.13 มีที่ให้นักท่องเที่ยวพักผ่อน
- 3.2.14 การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับโบราณสถาน
- 3.2.15 การให้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้งขึ้น
- 3.2.16 สิ่งอำนวยความสะดวกเหมาะสมกับนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มา

ชมโบราณสถาน

- 3.2.17 การปรับปรุงบริการข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ
- 3.2.18 การดูแลทำความสะอาดบริเวณท่องเที่ยว
- 3.2.19 นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่าง ๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ
- 3.2.20 แหล่งท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี

ลักษณะของแบบตรวจสอบทั้งสองนั้นมีลักษณะเป็นแบบบันทึกซึ่งผู้วิจัยจะทำการบันทึกด้วยตนเอง

3.3 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม และผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการออกเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยตนเองเพื่อทำการตรวจสอบทรัพยากรและสิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่ตลาดน้ำ

4.2 ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อขอความร่วมมือในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มต่าง ๆ และนัดหมายเวลาเพื่อทำการสัมภาษณ์

4.3 การสัมภาษณ์

4.3.1 วิธีการสัมภาษณ์

ผู้สัมภาษณ์จะถามถึงการจัดการโดยจะเน้นใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านพื้นที่ ด้านการจัดการด้านกิจกรรมและกระบวนการ และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งถามถึงผลกระทบด้านต่าง ๆ ต่อชุมชนโดยรอบได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านวัฒนธรรม โดยในการสัมภาษณ์ จะให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นออกมาอย่างเสรี ซึ่งในการสัมภาษณ์จะเป็นคำถามแบบเปิดและไม่มีการถามนำให้ผู้ถูกสัมภาษณ์คล้อยตาม

4.3.2 การบันทึก การตรวจทานแก้ไข

ในขณะที่ผู้ให้สัมภาษณ์กำลังให้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์ขอบันทึกเสียงลงในเครื่องบันทึกเสียง โดยภายหลังการสัมภาษณ์ผู้วิจัยทำการถอดบันทึกการสัมภาษณ์ และจัดพิมพ์ร่างบันทึกการให้สัมภาษณ์ ให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตรวจสอบความถูกต้อง ตลอดจนแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ตามที่เห็นสมควรอย่างเป็นอิสระ

4.3.3 การสรุปผลหรือการเรียบเรียงผลการสัมภาษณ์

การเรียบเรียงนั้นมี 4 ขั้นตอนคือ การบรรยายสรุป การวิเคราะห์ การตีความ และการวินิจฉัย

การบรรยายสรุป เป็นการจำแนกแจกแจงความคิดที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน หรือเป็นความเห็นร่วมกันของผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่ ในแต่ละหัวข้อของการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ เป็นการค้นหาและตรวจสอบคำอธิบายสำหรับกรณีที่มีบางแนวความคิดเบี่ยงเบนหรือขัดแย้งกับแนวความคิดของคนส่วนใหญ่

การตีความ เป็นการหาความสัมพันธ์ของแนวความคิดที่ปรากฏอยู่ในรายงานการสัมภาษณ์

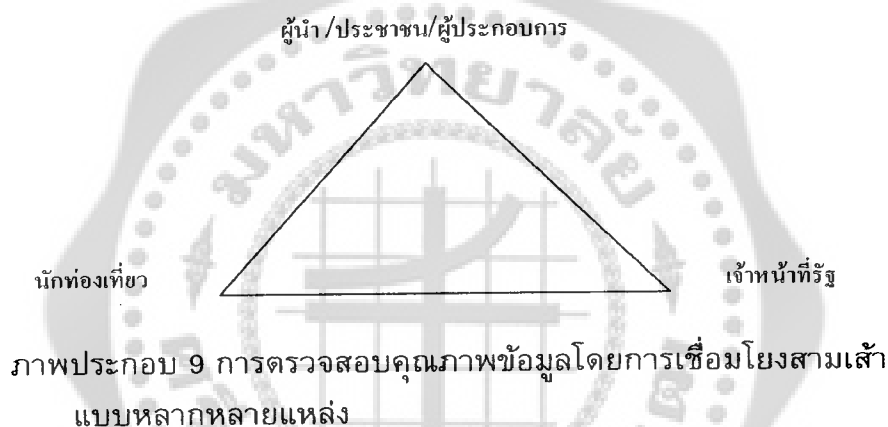
การวินิจฉัย เป็นการแสวงหาทางที่นำไปสู่การแก้ปัญหา และการขัดแย้งที่พบอยู่ในรายงานการสัมภาษณ์

กระบวนการสรุปผลหรือเรียบเรียงผลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยกระทำไปเรื่อย ๆ ทั้งนี้ เพราะขั้นตอนต่าง ๆ มีความสัมพันธ์คาบเกี่ยว สลับซับซ้อน และเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน

5. การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากการสังเกตและการบันทึก ผู้วิจัยนำมาสรุปตามประเด็นที่ต้องการ

5.2 ข้อมูลที่ได้จากการจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้จำแนกข้อมูล และสร้างข้อสรุปแนวคิดในข้อมูลตามประเด็นการศึกษา และตรวจสอบคุณภาพข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้การเชื่อมโยงแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งเป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นว่าข้อมูลหลักฐานและผลการวิจัยที่อาศัยการตีความหมายของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีความวางใจได้ว่ามีความถูกต้องตรงกับความเป็นจริงในทางปฏิบัติกระทำได้โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลายแหล่ง หลายหลายวิธี และโดยนักวิจัยหลายคน (องอาจ นัยวัฒน์. 2549: 154) ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้การเชื่อมโยงสามเส้าแบบหลากหลายแหล่งคือเก็บรวบรวมข้อมูลจากทั้งกลุ่มผู้นำการจัดการ เจ้าหน้าที่รัฐ ประชาชน ผู้ประกอบการร้านค้าและนักท่องเที่ยว ดังภาพประกอบ 9



5.3 ข้อมูลจากการตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยใช้แผนที่ประกอบ

5.4 วิเคราะห์ SWOT จากข้อสรุปที่ได้ในข้อ 5.1 5.2 และ 5.3

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในบทนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากประชากรที่ใช้ในการวิจัย 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม ประชาชนในชุมชน กลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่ขายสินค้าบริเวณตลาดน้ำ นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน โดยการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ผลการศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำคลองลัดมะยม
 - 1.1 แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resource Audit)
 - 1.2 รายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Check List)
 - 1.3 แผนที่อธิบายบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม
2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยม
 - 2.1 ด้านพื้นที่
 - 2.2 ด้านการจัดการ
 - 2.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ
 - 2.4 ด้านการมีส่วนร่วม
 - 2.5 ข้อเสนอแนะในการจัดการตลาดน้ำ
3. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน
 - 3.1 ด้านเศรษฐกิจ
 - 3.2 ด้านสังคม
 - 3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม
 - 3.4 ด้านวัฒนธรรม
4. การวิเคราะห์ SWOT ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1. ผลการศึกษาศักยภาพของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

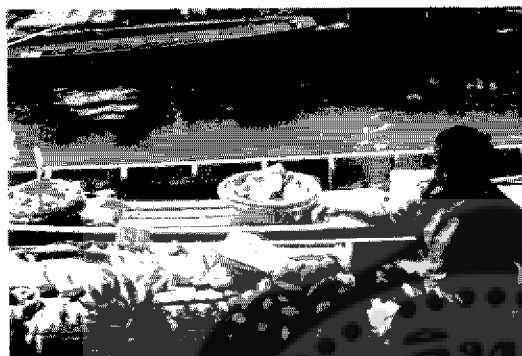
1.1 ผลการตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว

ในการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของตลาดน้ำ ผู้วิจัยได้ใช้แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยวในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม จำนวน 6 รายการ ได้ผลดังนี้

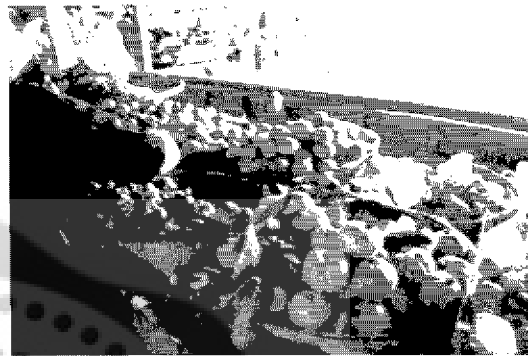
1.1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ

ภูมิทัศน์และภูมิอากาศ พื้นที่บริเวณนี้เป็นสวนกร่องที่เป็นสวนผัก สวนผลไม้ มีร่องสวน ลำปะโดง ลำคลอง และบ้านเรือนของคนบ้านสวนที่ยังใช้เส้นทางน้ำในการคมนาคมอยู่ แม่น้ำลำคลองมีความสะอาด อากาศบริสุทธิ์ มีอากาศถ่ายเทที่ดี ทรัพยากรธรรมชาติหลักที่ได้จากที่นี่จะมาจากพืชไร่ในสวน ได้แก่ มะกูด ขิง ข่า ตะไคร้ โหระพา ผลไม้ ได้แก่ มะละกอ

มะขวิด มะพร้าว มะไฟ มะดัน กระท้อน กล้วย ชมพู ชนุน มะม่วงพราหมณ์ขายเมีย ซึ่งเป็นมะม่วงที่มีรสชาติหวานอร่อยจนพราหมณ์ต้องยอมขายเมียเพื่อแลกกับมะม่วง ส่วนผลไม้ที่นำจากที่อื่นมาขาย ได้แก่ มังคุด ส้ม เงาะ ทุเรียน ลิ้นจี่ ลำไย ลองกอง สตอเบอร์รี่ องุ่น และยังมีไม้ดอกไม้ประดับ ได้แก่ ชวนชม เตย กล้วยไม้ อีกด้วย



ภาพ ก แม่ค้าขายเรือขายผลไม้



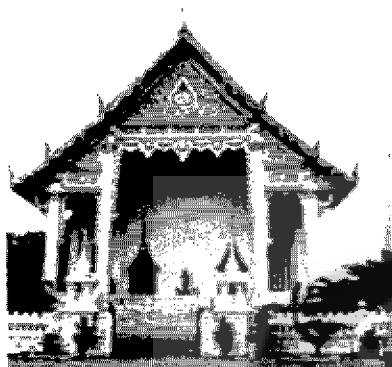
ภาพ ข ร้านผลไม้บนบก

ภาพประกอบ 10 (ก-ข) ผักและผลไม้ท้องถิ่น

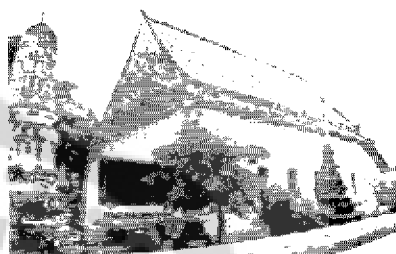
1.1.2 ทรัพยากรวัฒนธรรม

เนื่องจากชาวลี้ชังส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ จึงนิยมที่จะสร้างวัดขึ้นตามศรัทธา เขตดลี้ชังจึงมีวัดอยู่จำนวนมาก วัดที่สำคัญที่เป็นพระอารามหลวง มีอยู่ 3 วัด คือ วัดชัยพฤกษมาลา เป็นพระอารามหลวงชั้นโท ชนิดราชวรวิหาร วัดแห่งนี้มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ต่อมาถูกรื้อเอาอิฐไปสร้างกำแพงเมืองในสมัยธนบุรี และได้รับการปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ 2 ครั้ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามว่า “วัดชัยพฤกษมาลา” สิ่งนำขึ้นชมภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถหลังเก่า มีรูปครุฑยุดนาค ซึ่งเป็นตราประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ส่วนหน้าบันมีรูปมงกุฎซึ่งเป็นตราประจำพระองค์พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว วัดกาญจนสิงหาสน์ เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร เดิมชื่อ “วัดทอง” โดยสมเด็จพระบุปศิริโสภาคย์มหานาคนารี ได้สถาปนาขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 1 และมีการปฏิสังขรณ์อีก 2 ครั้ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้พระราชทานนามขึ้นใหม่ว่า “วัดกาญจนสิงหาสน์” ศาสนสถานวัตถุที่สำคัญของวัด ได้แก่ พระอุโบสถหลังเก่า ซึ่งสะดุดตาที่หลังคาไม้ซ้อนชั้น ผนังภายในเจาะช่องสำหรับประดิษฐานพระพุทธรูปจำนวนทั้งสิ้น 20 องค์ และมีพระเจดีย์เก่าแก่รายล้อมพระอุโบสถถึง 8 องค์ วัดรัชฎาธิษฐาน เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดราชวรวิหาร เดิมชื่อ “วัดเงิน” ตามนามผู้สร้างคือเจ้าขรรค์เงิน พระภักศา (สามี) ของสมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกรมพระศรีสudarักษ์ พระพี่นางเธอองค์ที่ 2 ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอด

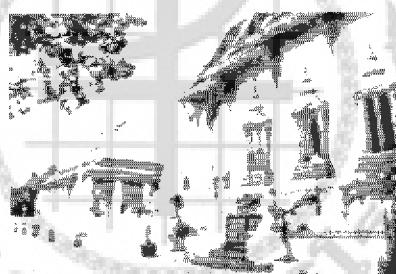
ฟ้าจุฬาโลกมหาราช ต่อมาสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงบูรณะใหม่ทั้งอาราม และยกขึ้นเป็นพระอารามหลวง สิ่งสำคัญภายในวัด ได้แก่ พระอุโบสถหลังเก่า สร้างขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 2 วิหารประดับลวดลายปูนปั้นอย่างเทศ หอไตรหมู่ 4 หลังติดกัน และศาลาการเปรียญ ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นพระตำหนักที่สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีพระราชทานให้กับวัด



ภาพ ก วัดชัยพฤกษมาลา



ภาพ ข วัดกาญจนสิงหาสน์



ภาพ ค วัดรัชฎาธิษฐาน

ภาพประกอบ 11 (ก-ค) พระอารามหลวงที่สำคัญ

1.1.3 ทรัพยากรมหรรรมปรากฏการณ์ที่สำคัญ

มิงานประเพณีชักพระ เริ่มมาตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ โดยท่านพระยาโชฎิกกราชฯ เสด็จขึ้น ร่วมกับสมเด็จพระรูปศิริภาัยมหานาคนารี ซึ่งเป็นพระสัสสุ (แม่ยาย) รัชกาลที่ 1 ได้ร่วมกันบูรณะปฏิสังขรณ์วัดนางชี ซึ่งเป็นวัดสร้างมาแต่สมัยพระชัยราชาธิราช กษัตริย์องค์ที่ 13 แห่งกรุงศรีอยุธยา ประมาณปี พ.ศ. 2082 และในการบูรณปฏิสังขรณ์พบว่ามีพระบรมสารีริกธาตุประดิษฐานอยู่ จึงถือเป็นนิมิตดี และต้องการที่จะให้ชาวบ้านบริเวณวัดนางชีและใกล้เคียง ได้มีโอกาสชื่นชมและสักการะพระบรมสารีริกธาตุ จึงให้มีการถวายเป็นการสงฆ์และทำพิธีแห่พระบรมสารีริกธาตุไปตามคลองเอกชัยออกคลองบางกอกน้อย พอถึงเวลาเพลก็มาถึงวัดไก่เตี้ย หยุดให้ภิกษุสามเณรที่ไปกับขบวนได้ฉันภัตตาหาร เสร็จก็เคลื่อนขบวนออกไปตาม

ลำน้ำเจ้าพระยาเข้าคลองบางหลวง วกลงเอกชัยมาหยุดและอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุเสด็จโดยทางน้ำ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “งานชักพระ” ถือว่าเป็นงานพระเพณีสำคัญของพุทธศาสนิกชน โดยเฉพาะชาวฝั่งธนบุรีที่ได้ถือปฏิบัติมา ในวันแรม 2 ค่ำ เดือน 12 จนถึงปัจจุบัน



ภาพประกอบ 12 งานประเพณีชักพระ

1.1.4 ทรัพยากรด้านกิจกรรม

มีการแสดงของนักเรียนในโรงเรียนพื้นที่ เช่น การแสดงดนตรีไทย ฟันดาบ เส้นทางจักรยานท่องเที่ยว มีเส้นทางท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่ใช้จักรยานเป็นยานพาหนะ ชื่อกิจกรรม “จักรยานท่องกรุง” (Sight Seeing Bangkok by Bike) และควายเทียมเกวียน ที่ให้บริการนักท่องเที่ยวตามความสนใจ โดยคิดอัตราค่าบริการ สำหรับคนไทย ผู้ใหญ่ 40 บาท เด็ก 20 บาท สำหรับชาวต่างชาติ ผู้ใหญ่ 100 บาท เด็ก 70 บาท



ภาพ ก อัตราค่าบริการ

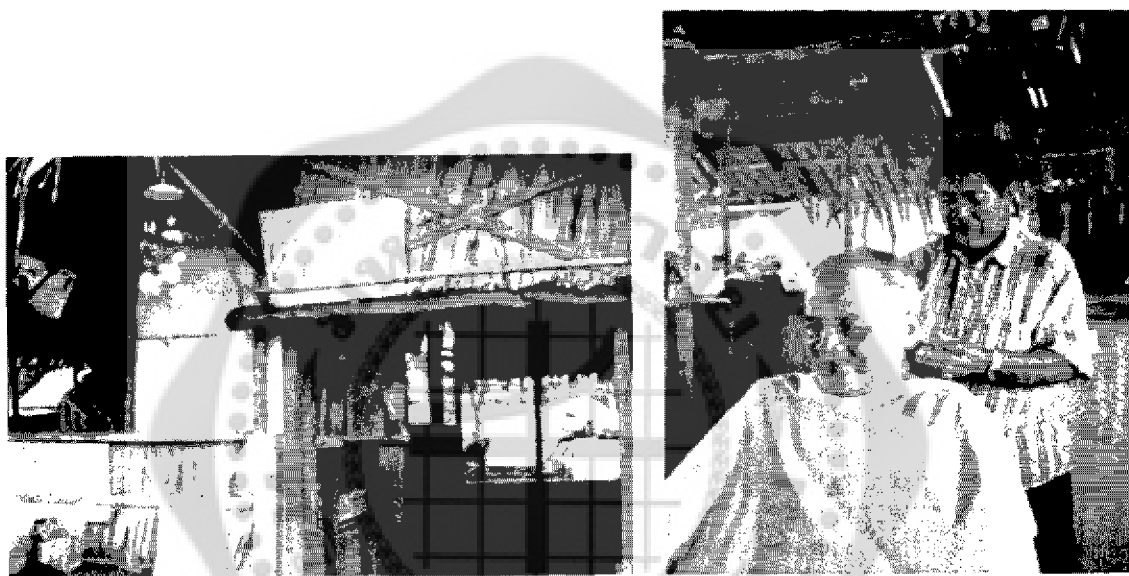


ภาพ ข นักท่องเที่ยวบนควายเทียมเกวียน

ภาพประกอบ 13 (ก-ข) กิจกรรมนั่งควายเทียมเกวียน

1.1.5 ทรัพยากรด้านบริการ

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีที่พักแบบโฮมสเตย์ โดยโฮมสเตย์ที่นี้จะแตกต่างจากทั่วไป คือ ไม่อนุญาตให้ดื่มเหล้า หรือสูบบุหรี่ แต่จะจัดให้กับนักท่องเที่ยวที่ต้องการมาพักผ่อนตามธรรมชาติจริง ๆ เท่านั้น โดยคิดค่าบริการ 300 บาทต่อคน อีกทั้งยังมีพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวได้กางเต็นท์ มีจักรยานบริการให้นักท่องเที่ยว แต่ไม่เป็นที่นิยมนัก (จุดประสงค์หลักเพื่อให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติมาใช้บริการ) บริการการนวดแผนไทย บริการร้านตัดผมสำหรับผู้ชาย ชื่อร้านลมโซบาร์เบอร์ มีห้องน้ำและที่จอดรถแต่ยังไม่เพียงพอต่อการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว



ภาพ ก ร้านตัดผม “ลมโซบาร์เบอร์”

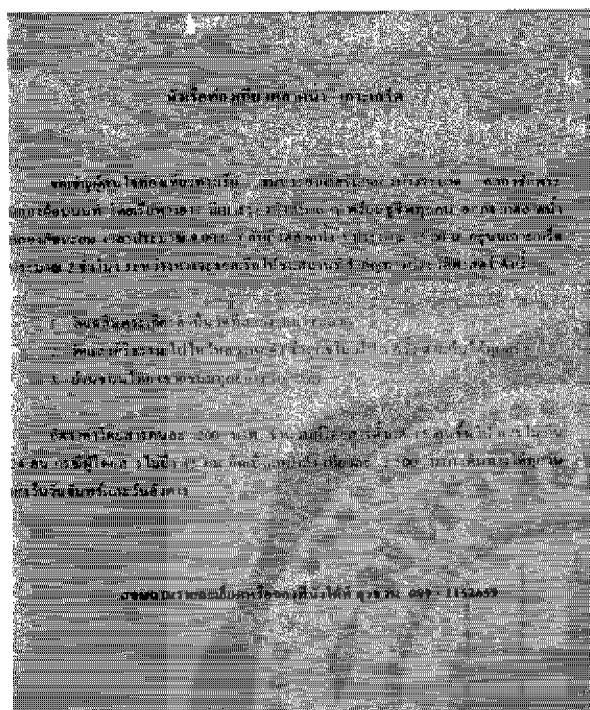
ภาพ ข เจ้าของร้านและลูกค้า

ภาพประกอบ 14 (ก-ข) ร้านตัดผมสำหรับผู้ชาย

1.1.6 กิจกรรมการท่องเที่ยว

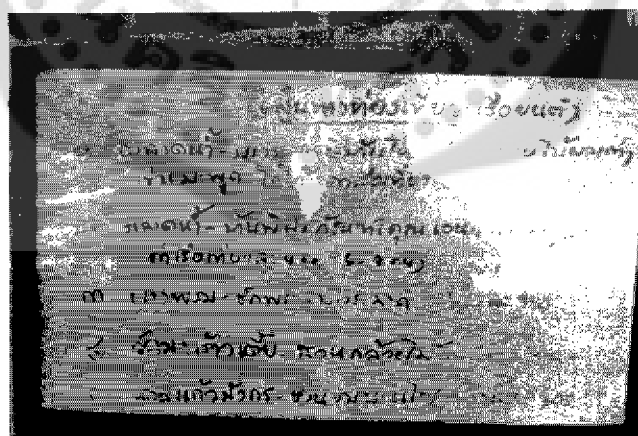
ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้ทำหลายอย่าง ทั้งการท่องเที่ยวนั่งเรือชมคลอง กิจกรรมระบายสี เพ้นผ้าบาติก ปั่นดินเหนียวสำหรับเด็ก การศึกษาห้องเรียนธรรมชาติที่สวนเจียมตนเป็นที่ซึ่งอบรมความรู้สู่ชุมชนและสาธารณชน บ้านหัตถกรรมพิพิธภัณฑ์เรือจำลอง ของคุณสุรัช รุนบุญรอด ผู้มีความเชี่ยวชาญการทำเรือจำลองขนาดเล็ก ภายในมีการจัดแสดงเรือรูปแบบต่าง ๆ ให้ดูหลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นเรือผีหลอก เรือท่าฉลอม เรือหางแมงป่อง เรือใบ ประวัติเส้นทางเรือ รวมถึงเครื่องมืออุปกรณ์จับสัตว์น้ำ การพายเรือชมनावัว มีการให้บริการกับนักท่องเที่ยวทั้งที่เป็น เรือ (แบบเหมา) เรือพาย และที่พลาดไม่ได้คือ “มะยมทัวร์” ที่บริการการท่องเที่ยวทางน้ำแบบสบาย ๆ ตามใจนักท่องเที่ยว มีหลากหลายเส้นทางให้เลือกเที่ยว เช่น สวนพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นชุมชนพุน้ำเป็ด บ้านพิพิธภัณฑ์ของคุณ

อเนก นาวิกมูล สวนผลไม้และไม้ตัดย่านทวีวัฒนา ด้วยเรือ ขนาด 5 – 10 คน โดยมี “ลุงเสรีรัฐ และ ลุงชวน” ให้ความรู้และความสนุกสนาน หลากหลายราคาตามอัตราที่ทางตลาดกำหนดไว้



ภาพ ก เส้นทางท่องเที่ยวโดยเรือหางยาว

ภาพ ข เส้นทางท่องเที่ยวโดยเรือพาย



ภาพ ค เส้นทางท่องเที่ยวโดยเรือยนต์

ภาพประกอบ 15 (ก-ค) เส้นทางท่องเที่ยวทางน้ำ และอัตราค่าบริการ

กล่าวโดยสรุปว่า ศักยภาพของตลาดน้ำ ด้านทรัพยากรทางการท่องเที่ยว พบว่า มีธรรมชาติ สภาพแวดล้อมที่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของชาวสวน ความสมบูรณ์ของธรรมชาติที่ยังคงอยู่ให้ศึกษา วัฒนธรรม ความรู้ ที่สามารถศึกษาได้ การคงไว้ซึ่งวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทย แบบเก่าควบคู่กันกับธรรมชาติ โอกาสที่บริสุทธิ์ ตามแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ที่ถือว่าตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีศักยภาพทางทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 ผลการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว

ในการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพของตลาดน้ำ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม โดยใช้รายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว จำนวน 20 รายการ ได้ผลดังนี้

1.2.1 ป้ายบอกทางเข้าถึง

พบว่า การเดินทางเพื่อไปท่องเที่ยวในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม สามารถเดินทางมาได้หลายเส้นทาง ทั้งการเดินทางรถยนต์ส่วนตัว หรือการใช้บริการ รถสองแถว จากท่าหน้าศิริราช เมื่อถึงตลาดจะพบป้ายบอกชื่อ “ตลาดน้ำคลองลัดมะยม” และลักษณะป้ายที่มีขนาดเล็ก ไม่ชัดเจน



ภาพ ก แสดงเส้นทางการเดินทาง ตลาดจะอยู่บนถนนบางระมาด แยกจากถนนกาญจนาภิเษก ซึ่งเป็นถนนวงแหวนรอบนอก หากตั้งต้นที่ถนนบรมราชชนนี ขาออก หอเจดีย์พญาลอย ออก “บางแค - บางบัวทอง”

ภาพประกอบ 16 (ก) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ ข ให้เตรียมชิดซ้ายออกที่ทางคู่ขนาน



ภาพ ค หากใช้คู่ขนานลดย่านบรมราชชนนีขาออก เจอป้ายให้แยกลงจากทางยกระดับ

ภาพประกอบ 16 (ข-ค) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ ก เลี้ยวซ้ายเข้าสู่ถนนกาญจนาภิเษก ตามป้าย “บางแค”



ภาพ จ ใช้ช่องทางคู่ขนาน สังกะตมไมเอสเซ่ ป้ายที่ 2 ซิดซ้ายเตรียมเลี้ยว

ภาพประกอบ 16 (ง-จ) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ ฉ. ทางแยกด้านซ้าย มีป้ายบอกทางลัดไปออกถนนราชพฤกษ์ได้



ภาพ ช. เลี้ยวซ้ายถนนบางระมาด

ภาพประกอบ 16 (ฉ-ช) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ ข บ่ายนอกทางไปตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ฉ วิ่งตามทางมาราว 1 กม.

ภาพประกอบ 16 (ข-ฉ) เส้นทางการเดินทาง

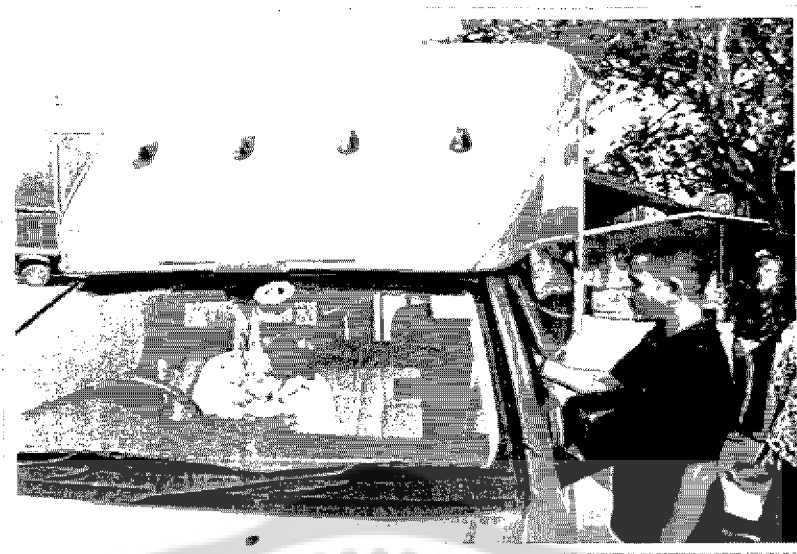


ภาพ ๗ ป้ายเตือนให้เปิดไฟเลี้ยวตั้งแต่ก่อนขึ้นสะพาน



ภาพ ๘ รถสองแถววิ่งผ่านตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ภาพประกอบ 16 (๗-๘) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ ตู้รถโดยสาร รถไฟ - บุตร ตั้งต้นแรกทางรถไฟช่วง จ.ราชบุรี (คนละห้ากับห้าหัวหลัง)



ภาพ ต. การถคนละ 5.50 บาท

ภาพประกอบ 16 (รูป-๗) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ จ. ข้ามเรือมาจากท่าพระจันทร์



ภาพ จ. ที่ท่าพระจันทร์ จะขึ้นเรือข้ามฟาก ไปทั้ง ท่ารถไฟ ท่าช้าง และท่าพระจันทร์ ก่อนลงเรือให้ดูป้ายบนเรือก่อนว่าเป็นเรือรับส่ง ท่ารถไฟ ท่าพระจันทร์

ภาพประกอบ 16 (ท-ณ) เส้นทางการเดินทาง



ภาพ ๑ ชั้นเรื่อที่ทำการไปแล้วเดินออกจากท่ามร่อ รดสองเกาะสาย รถไฟ - บุเต รถม่าน จุร พลัก ๕ ไร่รู้ชาคือ หน้าตลาดบางขุนแพ หรือ ตรงหน้าวงษ์เข้าทำการเขตตงจัน เรือกวาดำ ไปฝั่งตลาดน้ำตงจันแล้ว วิศ ขมารภขึ้นลงเกาะสายให้เข้าตลาด น้ำคลองลัดมะยมต่อไป

กลุ่มภาพประกอบ 16 (ด) เส้นทางการเดินทาง

ที่มา : ชุมชนออนไลน์เกษตรกรคลื่นลูกใหม่. (2551: ออนไลน์).

1.2.2 สิ่งซึ่งบ่งบอกว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว

การเดินทางเข้าตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีหลายเส้นทาง สิ่งซึ่งบ่งบอกว่ามาถึงจุดท่องเที่ยวที่นี้ อันดับแรก คือจากปากทางเข้าถนนกาญจนาภิเษก ฝั่งตีกเนติบัณฑิต จะมีป้ายทางเข้าตลาดน้ำ และ ทางเข้าบ้านฟ้ากรีนพาร์ค เช่นเดียวกับฝั่งทางเข้าจากถนนราชพฤกษ์ (ขณะนี้อยู่ในช่วงการก่อสร้างถนน) จะพบว่า มีป้ายทางเข้าตลาดน้ำ และทางเข้าบ้านฟ้ากรีนพาร์ค เมื่อขับมาถึงจุดที่เป็นตลาดจะพบกับป้ายด้านฝั่งใต้ และเหนือ เขียนว่า “ตลาดน้ำคลองลัดมะยม” (แต่ป้ายนี้มีขนาดเล็กและไม่ใหญ่มากนักและมีต้นไม้บังเล็กน้อย หรืออาจด้วยมุมที่ติดตั้งทำให้นักท่องเที่ยวไม่ทันสังเกตเห็นได้ ซึ่งอาจต้องมีการปรับปรุงให้ชัดเจนยิ่งขึ้น)



ภาพ ก แสดงบริเวณป้ายบอกจุดที่ตั้งของตลาดน้ำคลองลัดมะยม จุดที่ 1



ภาพ ข แสดงบริเวณป้ายบอกจุดที่ตั้งของตลาดน้ำคลองลัดมะยม จุดที่ 2

ภาพประกอบ 17 (ก-ข) แสดงสิ่งชี้บ่งบอกว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว



ภาพ ค แสดงบริเวณป้ายบอกจุดที่ตั้งของตลาดน้ำคลองลัดมะยม จุดที่ 3

ภาพประกอบ 17 (ค) แสดงสิ่งชี้บ่งบอกว่ามาถึงจุดท่องเที่ยว

1.2.3 ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว

ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตั้งอยู่ที่บริเวณด้านหน้าทางเข้าสวนเจียมตน จะมีเอกสารและแผ่นพับแจกให้กับนักท่องเที่ยว แต่ส่วนใหญ่มีคุณลุงชวนเป็นผู้ให้ข้อมูลเป็นหลัก โดยมีการฝึกมัคคุเทศก์ที่เป็นเด็กในพื้นที่ให้สามารถแนะนำ และให้ข้อมูลการท่องเที่ยวได้



ภาพประกอบ 18 ที่ตั้งศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1.2.4 ห้องสุขา

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีห้องสุขาให้บริการ 2 จุด โดยสุขาฝั่งเหนือตั้งอยู่บริเวณข้างศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว ประกอบด้วยห้องน้ำชาย จำนวน 3 ห้อง ห้องน้ำหญิง จำนวน 3 ห้อง ส่วนสุขาฝั่งใต้ตั้งอยู่บริเวณข้างร้านไอติมโบราณ ประกอบด้วยห้องน้ำชาย จำนวน 1 ห้อง ห้องน้ำหญิง จำนวน 1 ห้อง มีสัญลักษณ์บอกชัดเจน แต่ป้ายบอกเส้นทางไปห้องสุขาไม่ชัดเจน ห้องน้ำมีความสะอาดมาก ด้านนอกจะมีรองเท้าแตะให้เปลี่ยนก่อนเข้า ทำให้พื้นห้องน้ำไม่เลอะ ส่วนด้านในจะมีกระดาษชำระเตรียมไว้ให้ จำนวนห้องน้ำมีไม่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวที่เดินทางมา จากการสังเกตในช่วงเวลาที่ต่างกัน พบว่ามีนักท่องเที่ยวต่อคิวรอใช้ห้องน้ำ และหากมีนักท่องเที่ยวมีจำนวนมากขึ้นอาจทำให้เกิดปัญหาได้ในอนาคต



ภาพประกอบ 19 ห้องสุขา

1.2.5 ร้านอาหารเครื่องต้ม

สภาพของพื้นที่ตั้งมีการแบ่งพื้นที่ของร้านอาหาร ร้านน้ำ เรือขายอาหาร ที่จัดไว้ด้านริมคลอง แยกเป็นส่วน ซึ่งอยู่ในบริเวณติดกันกับลานการแสดงดนตรีไทยของนักเรียนจำหน่ายอาหารหลากหลายประเภท ทั้งของคาวและของหวาน เช่น ขนมจีน ก๋วยเตี๋ยวเรือ หอยทอด ผัดไทย ขนมผักกาด ส้มตำ ปลาเผา ขนมเบี๊ญญวน กุ้งจิ้ม สาธุ ข้าวเกรียบปากหม้อ ใส่อั่ว ปลาแนม ทอดมัน หมูสะเต๊ะ เบ็ดพะโล้ ห่อหมก เมี่ยงคำ ก๋วยเตี๋ยวลุยสวน ก๋วยเตี๋ยวหลอด ปอเปี๊ยะทอด ข้าวหมอบหม้อดิน ซาลาเปา ยำเหนมข้าวทอด ปลาหมึกย่าง ลูกชิ้นหมูปิ้ง ขนมครก ขนมถั่วแปบสด ขนมกล้วย ขนมตาล ข้าวหลาม ข้าวต้มมัด ข้าวหมาก

ข้าวเกรียบปลา ข้าวเกรียบวาวซึ่งปัจจุบันหารับประทานได้ยาก ฯลฯ ผักและผลไม้ปลอดสาร เช่น พริกขี้หนูสวน พัก น้ำเต้า บวบ ผักบุ้ง กวางตุ้ง มะรุม มะกรูด ขิง ข่า ตะไคร้ โหระพา มะขวิด มะพร้าว มะไฟ มะดัน มะละกอ มะม่วง กระท้อน กล้วย ชมพู ขนุน ฝรั่ง ฯลฯ ส่วนร้านเครื่องดื่ม ได้แก่ ร้านกาแฟโบราณ ร้านน้ำสมุนไพร ร้านน้ำผลไม้ปั่น ร้านน้ำมะพร้าว ร้านน้ำพั้นซ์ ของขึ้นชื่อ คือ ไอศกรีมโบราณ ซึ่งเป็นสูตรแบบดั้งเดิม ไอศกรีมสูตรโบราณนี้ใช้ผลไม้ไทยเป็นส่วนผสม มีให้เลือกหลายรส เช่น กระเจี๊ยบ ลำไย ทูเรียน และไอศกรีมกะทิ ถ้ามาแล้วไม่ได้ทานไอศกรีมโบราณถือว่ายังมาไม่ถึง



ภาพ ก ร้านขายหมูสะเต๊ะ



ภาพ ข ร้านขายก๋วยเตี๋ยวเรือ



ภาพ ค ร้านขายผัก



ภาพ ง ร้านขายผลไม้ประดับ

ภาพประกอบ 20 (ก-ง) ร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ จ ร้านขายขนมไทย (ถั่วแปบ) ภาพ ด ร้านขายกาแฟโบราณ



ภาพ ช ร้านขนมเบื้องไทย

ภาพประกอบ 20 (จ-ซ) ร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ซ ร้านขนมตาล



ภาพ ฅ ร้านไอศกรีมโบราณ

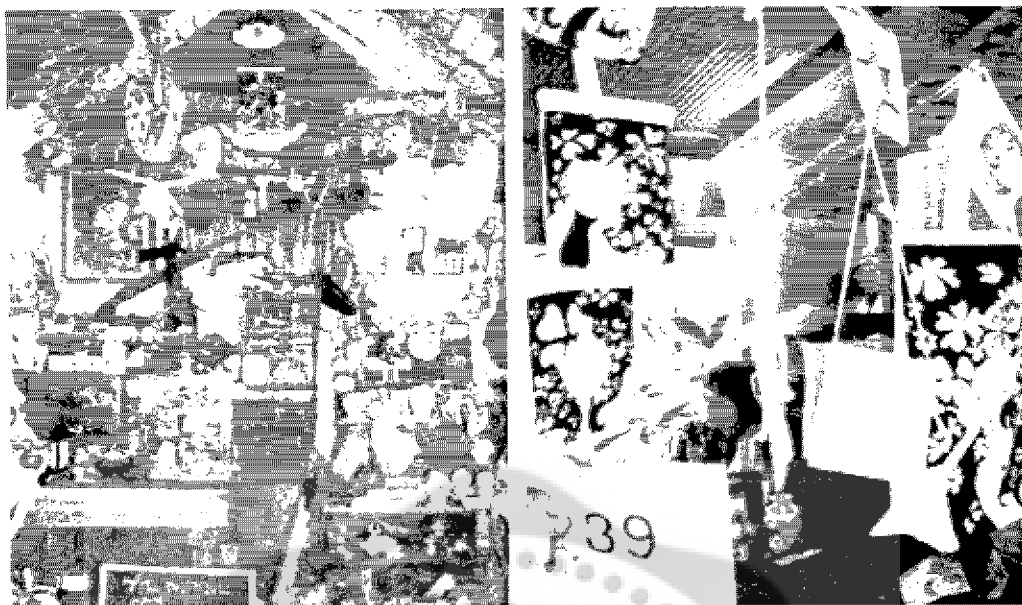


ภาพ ญ ไอศกรีมมะพร้าว

ภาพประกอบ 20 (ซ-ญ) ร้านค้าต่าง ๆ ในตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1.2.6 ร้านขายของที่ระลึก

ร้านขายของที่ระลึกส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณทางเดินเข้าสวนเจียมตน ระหว่างทางจะมีร้านค้าเล็ก ๆ หลายร้าน เช่น ร้านขายของเล่นโบราณ ตุ๊กตาดินเผา กระเป๋าแฟชั่นมือ ตะเกียง ตุ๊กตาการะบูร หมวกสาน โคมบายกะลา



ภาพ ก ร้านขายของเล่นโบราณ

ภาพ ข ร้านขายกระเป๋าแฟนท์มีโอ

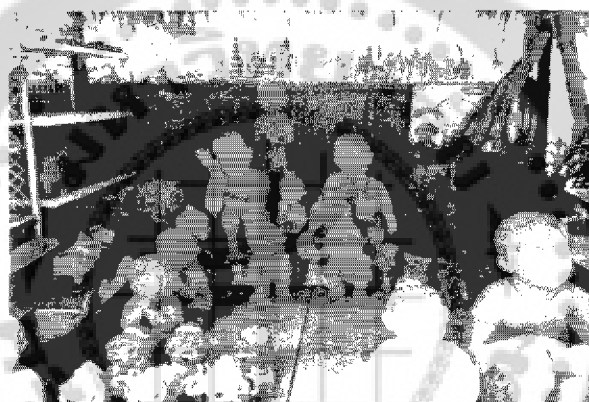


ภาพ ค ร้านขายเครื่องมือ อุปกรณ์ชาวสวน

ภาพประกอบ 21 (ก-ค) ร้านจำหน่ายของที่ระลึก



ภาพ ง ร้านขายสิ่งประดิษฐ์จากมือ



ภาพ จ ร้านขายตุ๊กตาปั้นจากดินเหนียว



ภาพ ฉ กระเป๋าผ้าที่ระลึกของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

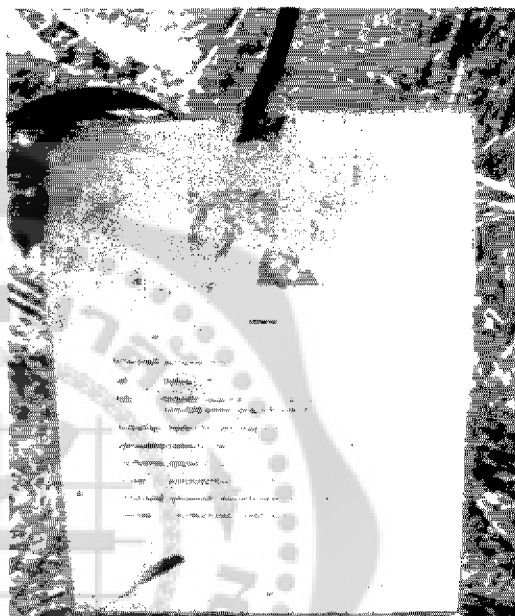
ภาพประกอบ 21 (ง-ฉ) ร้านจำหน่ายของที่ระลึก

1.2.7 การให้ข้อมูลและการสื่อความหมายเกี่ยวกับจุดท่องเที่ยว

มีการให้ข้อมูลและการสื่อความหมายในส่วนเจียมตน โดยจะมีป้ายสื่อความหมายบอกถึงชื่อของพืชสวนแต่ละชนิด วัสดุที่ใช้ทำมาจากวัสดุที่ต่างกัน เช่น พลาสติก ไม้ กระดาษแข็ง ส่วนในพิพิธภัณฑ์เรือจำลองจะมีป้ายสื่อความหมายบอกถึงชื่อของเรือประเภทต่าง ๆ บอกประวัติความเป็นมา ซึ่งให้ข้อมูลเฉพาะภาษาไทยไม่มีภาษาอังกฤษ



ภาพ ก ป้ายบอกชื่อพรรณไม้ จุดที่ 1



ภาพ ข ป้ายบอกชื่อพรรณไม้ จุดที่ 2



ภาพ ค ป้ายบอกชื่อพรรณไม้ จุดที่ 3

ภาพประกอบ 22 (ก-ค) ป้ายบอกชื่อพรรณไม้

1.2.8 การกำหนดเส้นทางเดินท่องเที่ยว

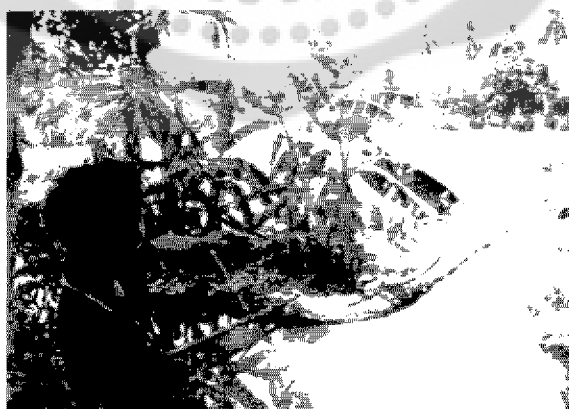
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยมไม่มีการกำหนดเส้นทางเดินท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะกำหนดด้วยตัวเองว่าจะเดินเที่ยวในส่วนไหนก่อน และไม่พบป้ายลูกศรชี้เส้นทางการเดินทาง นอกจากป้ายบอกสถานที่ ทั้งนี้อาจด้วยเจตนาารมณ์ของผู้ก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่ต้องการให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินชมสถานที่ต่าง ๆ ตามความสบายใจของนักท่องเที่ยวจึงไม่ได้ทำลูกศรชี้แนวทาง

1.2.9 การมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่น

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีผู้ขับเรือและมัคคุเทศก์ คือ คุณลุงเสรีฐ และคุณลุงชวน ที่จะให้ความรู้และความสนุกสนาน นอกจากนั้นยังมีมัคคุเทศก์ที่เป็นเด็กในชุมชน และลูกหลานพ่อค้าแม่ค้าในตลาดที่สามารถทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์ได้ อีกทั้งในส่วนของบ้านหัตถกรรมพิพิธภัณฑ์เรือจำลอง จะมีคุณลุงสุรัช รุดบุญรอด ให้ความรู้ให้แก่ผู้เข้าชมด้วย



ภาพ ก คุณชวน ชูจันทร์ ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ
และยังทำหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่นอีกด้วย



ภาพ ข ยุมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ขณะอธิบายพรรณไม้ที่ปลูกไว้ในสวน

ภาพประกอบ 23 (ก-ข) มัคคุเทศก์ท้องถิ่น

1.2.10 ป้ายข้อมูลให้นักท่องเที่ยว

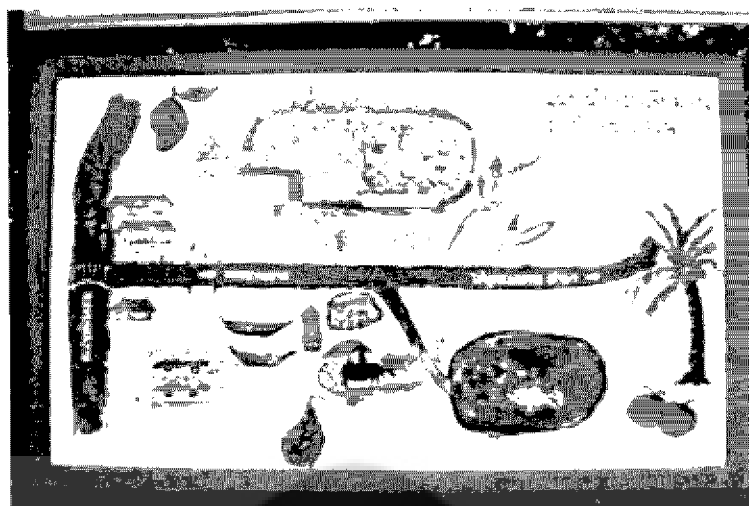
ป้ายข้อมูลมีสองส่วน คือส่วนที่หนึ่งฝั่งเหนือ มีอยู่บริเวณทางเข้าลานแสดง และด้านหน้าศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวติดกับสวนเจียมตน ส่วนที่สองฝั่งใต้ อยู่บริเวณบ้านหัตถกรรม และบริเวณร้านไอติมโบราณ ซึ่งในแต่ละจุดยังพบว่าป้ายให้ข้อมูลมีลักษณะที่ไม่ถาวร ตัวหนังสือซีดจาง ทำให้อ่านรายละเอียดไม่ชัดเจน และไม่อยู่ในจุดที่เป็นที่สังเกต ผู้นำตลาดมีความประสงค์ให้ตลาดน้ำแห่งนี้ปลอดจากขยะและมลพิษ จึงไม่ได้มีการจัดเอกสารแผ่นพับแจกที่บริเวณตลาด แต่ขอแผ่นพับนี้ได้ที่ศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยว)



ภาพประกอบ 24 ป้ายข้อมูลที่เป็นแหล่งข้อมูลให้นักท่องเที่ยว

1.2.11 ฝั่งแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีฝั่งแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว อยู่บริเวณด้านหน้าของทางเข้า สวนเจียมตน



ภาพประกอบ 25 ผังแสดงภาพรวมของจุดท่องเที่ยว

1.2.12 ลานจอดรถ

มีลานจอดรถให้กับนักท่องเที่ยว 4 จุด อยู่บริเวณฝั่งเหนือ 2 จุด ฝั่งใต้ 2 จุด และในขณะนี้กำลังมีการปรับปรุงลาดถนนยางมะตอยที่ลานจอดรถแห่งใหม่ โดยอยู่ในขณะประสานงานกับเจ้าหน้าที่เขต ส่วนการจราจรในบริเวณที่จอดยังไม่เป็นระเบียบเรียบร้อย เนื่องจากไม่มีผู้เข้ามาจัดการดูแลการจอดรถ จึงทำให้การจอดรถไม่เป็นระเบียบ ทำให้รถคันอื่นไม่สามารถจอดรถได้



ภาพ ก ที่จอดรถ จุดที่ 1 ฝั่งร้านไอศกรีมโบราณ

ภาพประกอบ 26 (ก) ลานจอดรถของตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ข ที่จอดรถ จุดที่ 2 ผังสวนเจียมตน



ภาพ ค ที่จอดรถ จุดที่ 3 เป็นลานดิน ซึ่งอยู่ในระหว่างดำเนินการลายางมะตอย

ภาพประกอบ 26 (ข-ค) ลานจอดรถของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1 2.13 ที่ให้นักท่องเที่ยวนั่งพัก

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีการจัดที่พักให้กับนักท่องเที่ยว บริเวณลานแสดงกิจกรรม ห้างสมุดในสวนเจียมตน และระหว่างทางเดินในสวนเจียมตน ในอนาคตทางผู้ก่อตั้งตลาด มีแผนในการปรับปรุงสถานที่ อาจจะมีการเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต ด้วยเพราะสถานที่ฝั่งใต้

บริเวณร้านอาหารเริ่มมีจำนวนมากขึ้น ประกอบกับจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น จึงต้องมีที่นั่งพักให้มากขึ้น

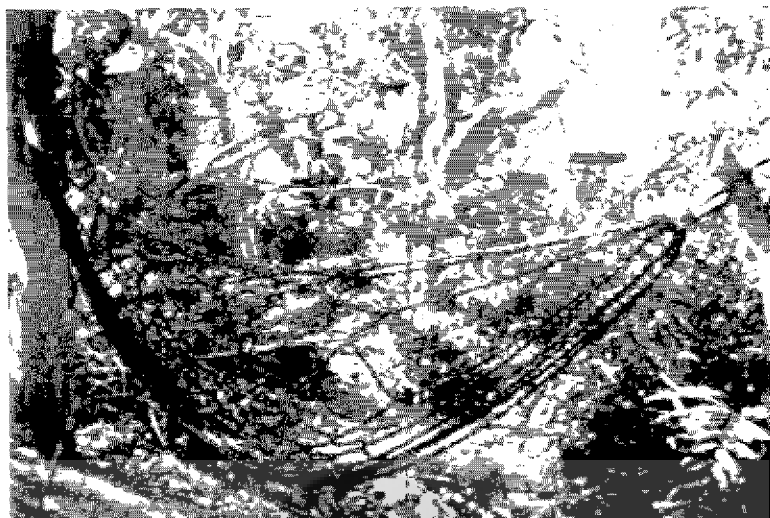


ภาพ ก ที่นั่งพักบริเวณลานแสดงกิจกรรม



ภาพ ข ที่นั่งพักในบริเวณสวน

ภาพประกอบ 27 (ก-ข) ที่นั่งพักผ่อนในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพ ค แปลนอนสำหรับนั่งพักผ่อนบริเวณใกล้ทางออกสวน

ภาพประกอบ 27 (ค) ที่นั่งพักผ่อนในบริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1.2.14 การเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ไม่มีการเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของตลาดน้ำคลองลัดมะยม หากแต่มีสวนเจียมตน บ้านหัตถกรรม และพิพิธภัณฑ์เรือจำลองที่จะถ่ายทอดเรื่องราวของวิถีชีวิตของชาวตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1.2.15 การให้ข้อมูลที่ละเอียดและลึกซึ้ง

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมไม่มีการให้ข้อมูลที่ละเอียดลึกซึ้ง แต่จะมีการให้คำอธิบายจากมัคคุเทศก์

1.2.16 สิ่งอำนวยความสะดวก

ในปัจจุบันทางผู้ดูแลหรือผู้นำของทางตลาดน้ำได้มีการจัดสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว โดยอยู่ในระหว่างการปรับปรุงและพัฒนาให้เหมาะสมกับตลาดน้ำ โดยยึดตามแบบธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และบรรยากาศที่เหมาะสมกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด เช่นมีน้ำให้ดื่ม เสื้อสำหรับปูนอนหรือนั่งอ่านหนังสือ ทางเดินในสวนเจียมตนที่ใช้แผ่นคอนกรีตปู



ภาพ ก จุดบริการน้ำดื่ม จุดที่ 1



ภาพ ข จุดบริการน้ำดื่ม จุดที่ 2



ภาพ ค สถานที่พักผ่อนมีเสื่อสำหรับปูนอนหรือนั่งอ่านหนังสือ

ภาพประกอบ 28 (ก-ค) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

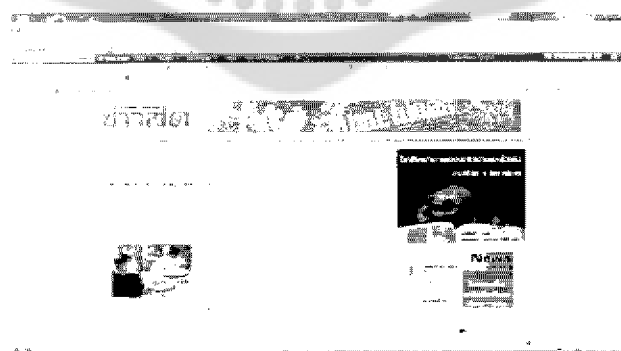


ภาพ ง ทางเดินในส่วนเจียมต้นที่ใช้แผ่นคอนกรีตปู เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เดินสะดวกขึ้น

ภาพประกอบ 28 (ง) สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับนักท่องเที่ยว

1.2.17 การปรับปรุงบริการข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ

ผู้นำการก่อตั้ง คุณลุงชวน ชูจันทร์ ได้มีการปรับปรุงพัฒนาระบบการบริการข้อมูลให้ทันสมัยอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นเอกสารสิ่งพิมพ์เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนการใช้สื่อทั้งทางโทรทัศน์ และทางอินเทอร์เน็ต



ภาพประกอบ 29 การประชาสัมพันธ์ตลาดน้ำผ่านเว็บไซต์

1.2.18 การดูแลทำความสะอาดบริเวณท่องเที่ยว

บริเวณโดยรอบของตลาดน้ำ มีความสะอาดและมีการดูแลทำความสะอาดเป็นอย่างดี การทำความสะอาดบริเวณพื้นที่ร้านค้าในตลาดเป็นหน้าที่ของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด ส่วนในคลองจะมีชาวบ้านซึ่งอาสามาช่วยเก็บขยะ ส่วนจำนวนถังขยะสังเกตเห็นว่ามีน้อย ผู้วิจัยจึงสอบถามผู้นำการก่อตั้ง ซึ่งบอกว่าการมีถังขยะน้อยเพื่อต้องการให้นักท่องเที่ยวลดการใช้ขยะ ส่วนบริเวณหลังตลาดมีบ่อบำบัดน้ำเสียก่อนทิ้งลงคลอง พบร่องระบายน้ำซึ่งเป็นร่องดินมีฝาปิดเป็นบางช่วง หากเกิดฝนตก หรืออากาศร้อน อาจทำให้ส่งกลิ่นรบกวนบริเวณโดยรอบได้



ภาพ ก ที่ตั้งถังขยะบริเวณทางเดิน

ภาพ ข จุดทิ้งขยะรวม

ภาพประกอบ 30 (ก-ข) ถังขยะตามจุดต่างๆ

1.2.19 นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่างๆ ได้มากเท่าที่ต้องการ

นักท่องเที่ยวสามารถเดินดูสิ่งต่างๆ และเลือกซื้ออาหารหรือสินค้าได้ตามใจชอบ โดยไม่มีการบังคับให้เลือกใช้บริการที่จัดไว้

1.2.20 แหล่งท่องเที่ยวมีภาพลักษณ์ที่เป็นที่รู้จักกันดี

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการก่อตั้งขึ้นมาประมาณ 4 ปี ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ของชาวสวนดั้งเดิม จึงทำให้ยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก แต่ด้วยความร่วมมือของผู้นำและ

เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันพัฒนา ประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่แพร่หลาย และการบอกต่อๆ กัน
ของนักท่องเที่ยว

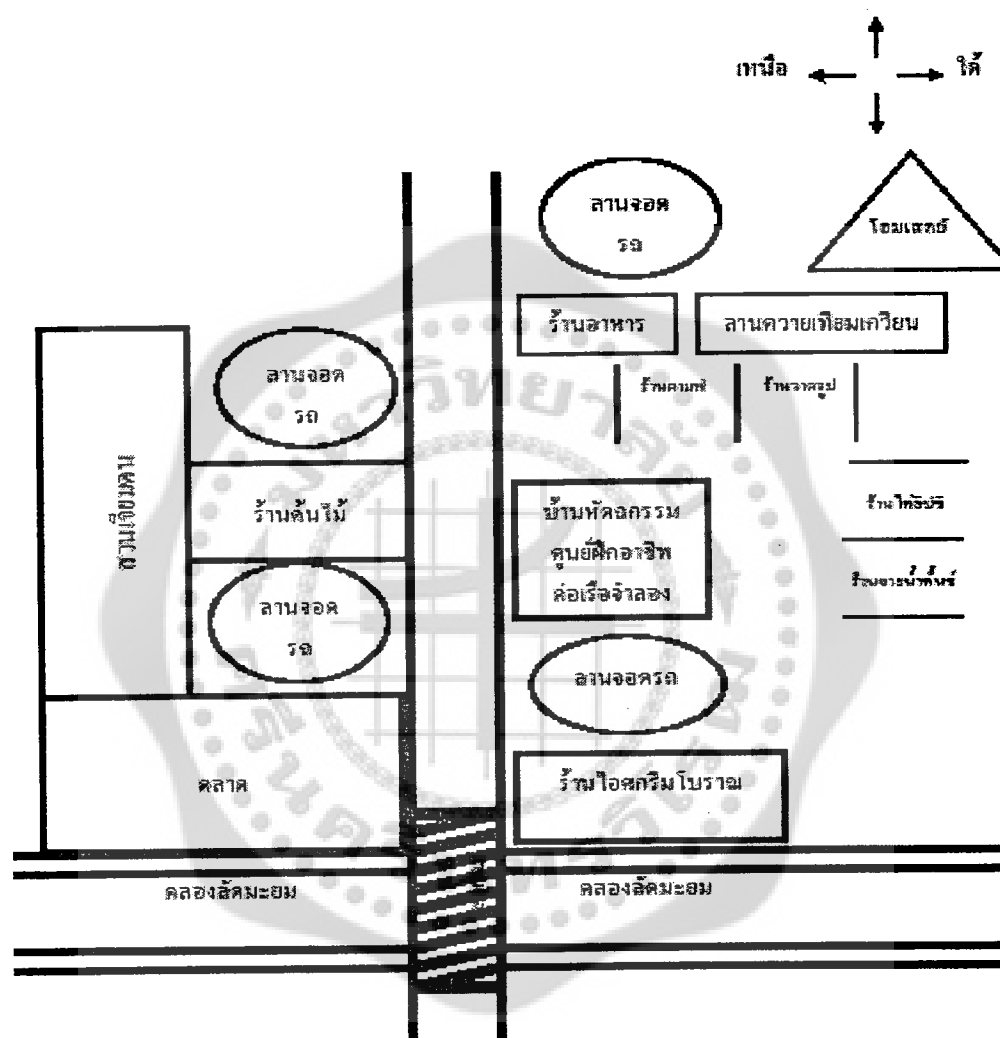
กล่าวโดยสรุปว่า ศักยภาพของตลาดน้ำ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า มีความสะดวกและเพียงพอ ซึ่งอาจจะต้องมีการปรับปรุงบ้างในบางส่วนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมกับอนาคตที่อาจจะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น เพราะตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีความโดดเด่นกว่าตลาดน้ำหลายแห่ง โดยเฉพาะความเป็นธรรมชาติแบบดั้งเดิม บรรยากาศ อากาศบริสุทธิ์ ความไม่แออัดของนักท่องเที่ยว การเดินทางใกล้กรุงเทพฯ และอาหารพื้นบ้านที่หาซื้อได้ง่าย

แผนที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

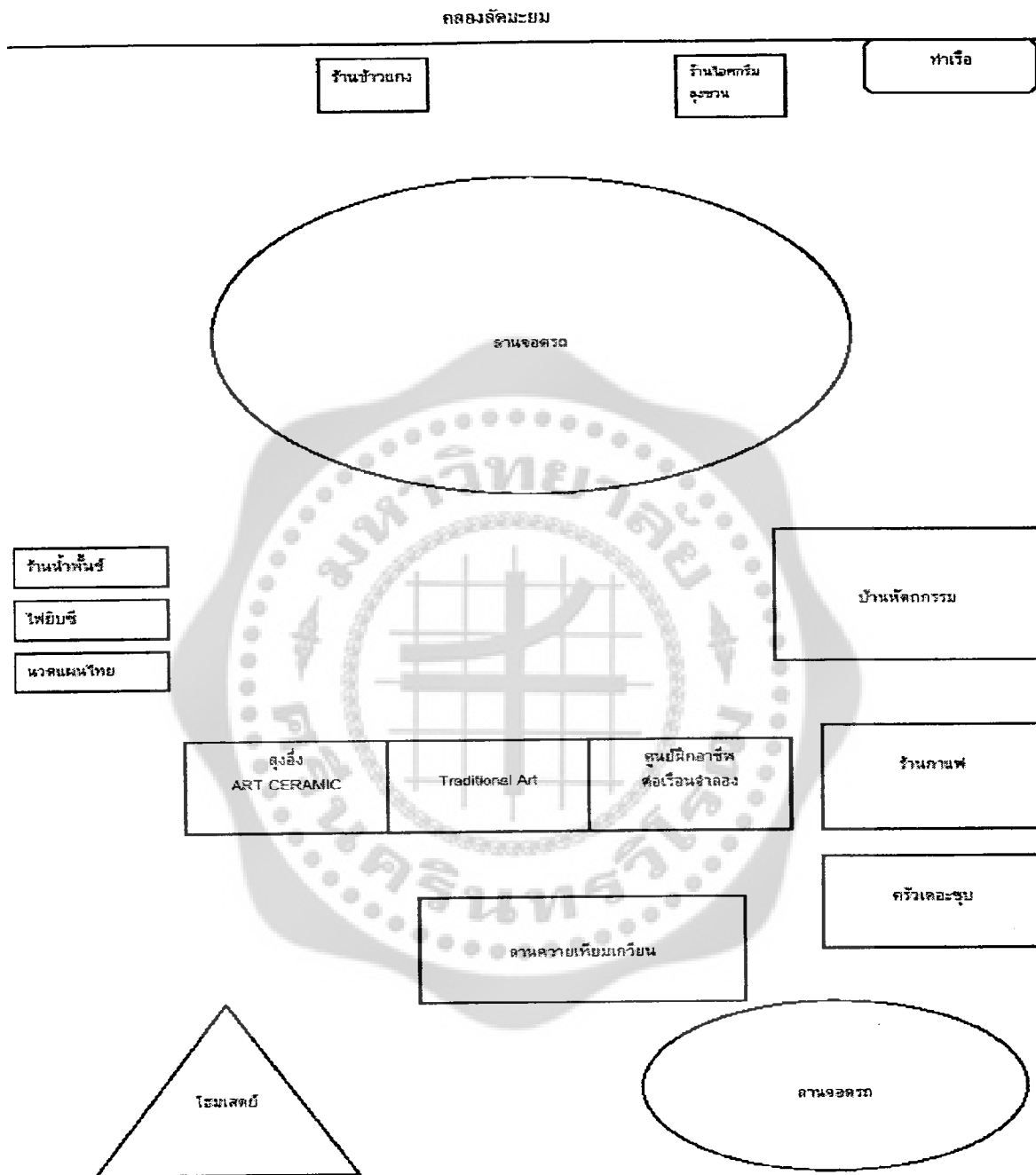


ภาพประกอบ 31 แผนที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน

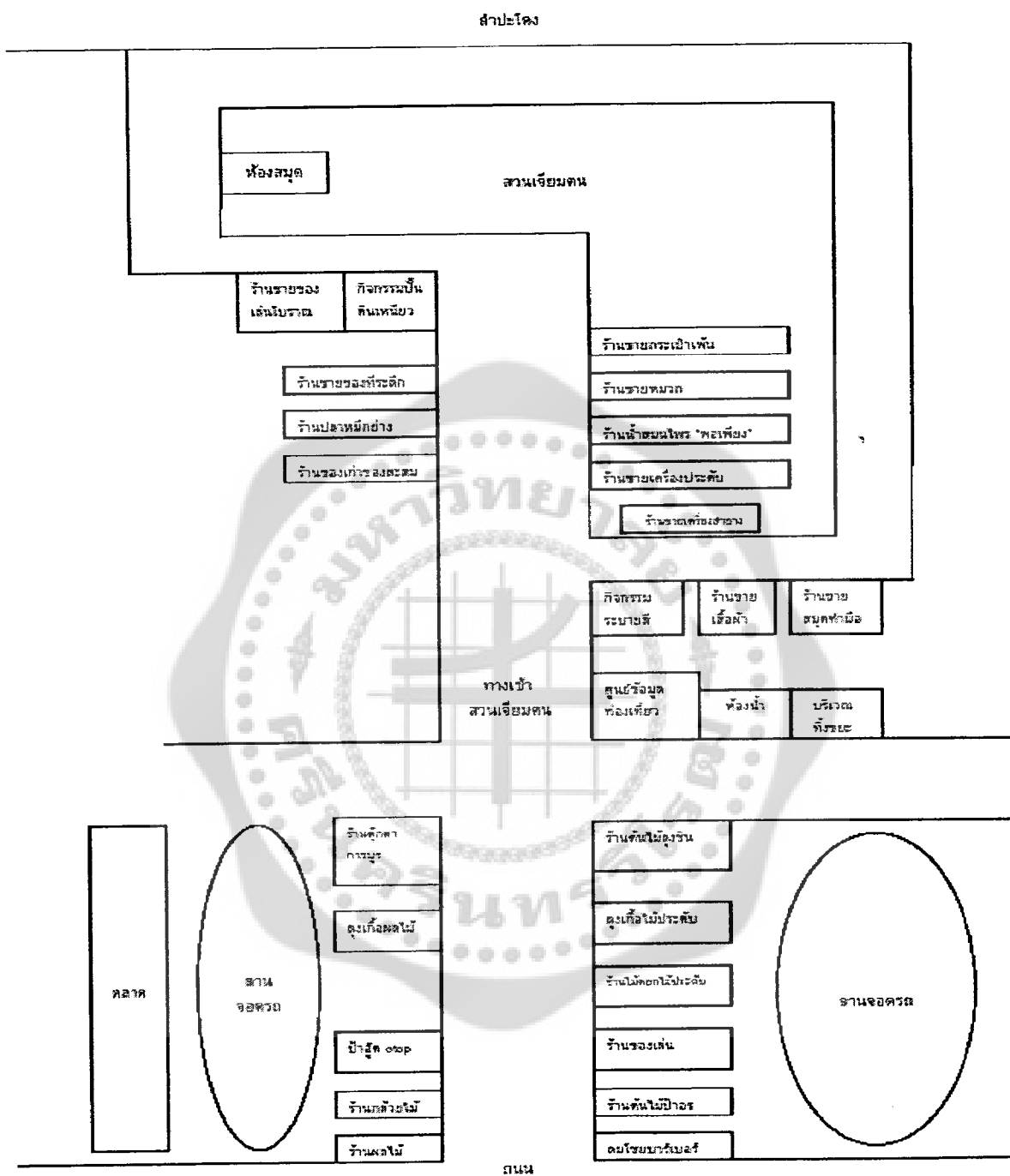
ในการศึกษาข้อมูลจากการตรวจสอบทรัพย์สินทางการท่องเที่ยวและการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งผลจากการสังเกต ผู้วิจัยได้นำมาจัดทำแผนที่การท่องเที่ยว ดังภาพ



ภาพประกอบ 32 แผนที่ท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม



ภาพประกอบ 33 แผนที่ท้องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม
บริเวณฝั่งใต้



ภาพประกอบ 35 แผนที่ท้องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยมบริเวณฝั่งเหนือ
โซนจำหน่ายไม้ดอกไม้ประดับ และสวนเจียมตน

ผลจากการสำรวจเส้นทางไปตลาดน้ำคลองลัดมะยม พบว่า ในการเดินทางเข้ามีเส้นทางหลายเส้นทางที่สามารถเดินทางเข้าไปได้ทั้งทางน้ำ และทางบก โดยการเดินทางบกสามารถเดินทางได้ทั้งรถส่วนบุคคลที่ขับจากถนนสายหลัก เส้นทางกาญจนาภิเษก ฝั่งตรงข้ามเป็นสมาคมชาวปักษ์ใต้ และทางเข้าจะอยู่ใกล้กับตึกเนติบัณฑิต จุดสังเกตจะมีป้ายบอกทางตลาดน้ำคลองลัดมะยม ตรงหน้าปากซอย ส่วนด้านถนนราชพฤกษ์ จะพบทางเข้าหมู่บ้านฟ้ากรีนพาร์ค หรือเดินทางมาโดยรถโดยสารขนาดเล็ก จากท่าน้ำศิริราช ฝั่งโรงพยาบาลมีรถมีสาย ปู่เถร – รถไฟ เมื่อเดินทางถึงตลาดน้ำคลองลัดมะยม จะพบตลาดมี 2 ฝั่ง ซึ่งเดิมที ตลาดจะมีการขายของที่ฝั่งใต้ แต่หลังจากมีการขยายพื้นที่ เนื่องจากเกิดความต้องการของกลุ่มพ่อค้าแม่ค้าที่มีมากขึ้นเรื่อย ๆ ทางผู้ก่อตั้งจึงได้ปรับปรุงและขยายพื้นที่จากตลาดน้ำฝั่งใต้มาเพิ่มที่ฝั่งเหนือ โดยได้จัดสรรพื้นที่ให้ทั้ง 2 ฝั่งมีพื้นที่ดังปัจจุบัน คือ

ตลาดน้ำฝั่งใต้ ซึ่งเป็นตลาดน้ำเริ่มแรก โดยจะมีร้านไอติมโบราณของลุงชวน พิพิธภัณฑ์เรือจำลอง หรือบ้านหัตถกรรม ลานจอยรถ และร้านขาย จะมีร้านกาแฟ ร้านวาดรูป ศิลปะ ร้านไฟยิปซี ร้านขายน้ำพื้ช ทั้งยังมีการขยายร้านอยู่อีกจำนวนหนึ่ง การท่องเที่ยวทางน้ำด้วยเรือพาย เรือยนต์ และส่วนที่จัดเพิ่มเติมคือบริการนั่งควายเทียมเกวียน

ตลาดฝั่งเหนือ ประกอบไปด้วย ตลาดที่พ่อค้าแม่ค้านำผักผลไม้และอาหารมาขาย ติดกันกับตลาดจะมีลานแสดงกิจกรรมของนักเรียน เช่น การแสดงดนตรีไทย โดยมีลานจอยรถอยู่บริเวณด้านหน้า ถัดไปจะเป็นบริเวณของร้านขายต้นไม้ ดอกไม้ ส่วนด้านหลังเป็นลานจอยรถ (ลานดิน) ซึ่งอยู่ระหว่างการปรับพื้นที่ และส่วนด้านสวนเจียมตน เป็นพื้นที่บริเวณสวนที่ภายในมีการจัดพื้นที่สำหรับเป็นสถานที่จัดประชุม ห้องสมุด ห้องเรียนธรรมชาติ

2. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ในการศึกษา เกี่ยวกับการจัดการ และผลกระทบของการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยมเชิงนิเวศ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ข้อมูลต่าง ๆ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เริ่มต้นจากการที่ชุมชน ชูจันทร์ ซึ่งเป็นประชาชนในพื้นที่ที่เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม ที่เปลี่ยนแปลงไปทางแยง อากาศในกรุงเทพก็เสียทุกแห่งสิ่งแวดล้อมน้ำดินเสียไปเรื่อย ๆ ซึ่งชุมชน ก็เกิดความคิดว่าจะทำอะไรดี ถ้าจะอยู่เฉย ๆ โดยไม่ทำประโยชน์ให้เกิดในพื้นที่ ซึ่งมีถนนตัดเข้ามา ชาวบ้านก็ขายที่ ก็มาซื้อปลูกบ้านกัน เอน้ำเน่าเข้ามา เอาขยะเข้ามา เมื่อได้เจอปัญหานี้ ชุมชน จึงเลือกที่จะใช้พื้นที่ที่เป็นที่ดินในกรุงเทพ แต่ถ้าไปเลือกซื้อเช่าพื้นที่ในกรุงเทพ ก็ไม่มีโอกาสที่จะซื้อที่จะเข้ามาทำกิจกรรมเหล่านี้ เพราะจะทำให้ได้รับค่าตอบแทนน้อย แต่ถ้าเป็นที่ดินของตนเองหรือที่ดินของญาติก็ไม่ต้องเช่าไม่ต้องซื้อ ซึ่งถ้าจะซื้อก็ไม่มีความทำได้ เพราะมีราคาแพง โดยเริ่มแรกก็ที่ดินของชุมชน ซึ่งเป็นที่ดินของพ่อ เริ่มจากเงินทุนของชุมชนเอง แล้วขอแรงงานจากชาวบ้าน

ในระยะเริ่มแรก จะมีร้านของคุณชวน ที่เปิดขายไอศกรีมโบราณ มีญาติ ๆ ของคุณชวน เข้ามาเริ่มขายของกัน จนกระทั่งตลาดน้ำคลองลัดมะยม เริ่มเป็นที่รู้จักมากขึ้น มีพ่อค้าแม่ค้าที่ ต้องการเข้ามาขายของเพิ่มมากขึ้น คุณชวนจึงได้ คิดขยายตลาดเพิ่ม โดยได้ปรึกษาคณะไหน ขาว เจริญ และ คุณวันธนี นิดชิน เพื่อขอใช้พื้นที่ในส่วนของที่ดินในฝั่งเหนือ ซึ่งเป็นที่ดินของคุณพ่อ ของทั้งสองท่าน คือ คุณตาบุญช่วย ปานพรม และก็ได้ได้รับความร่วมมือจากทั้ง 2 ท่าน ในการให้ใช้ พื้นที่ในการนำไปปรับปรุงพัฒนาเป็นพื้นที่ของตลาดต่อมา โดยคุณลุงชวน ชูจันทร์มีวัตถุประสงค์ใน การที่จะก่อตั้งตลาดน้ำ มี 3 ข้อ ที่ตกลงร่วมกัน คือ 1. เพื่อรักษาสีงแวดล้อม 2. เพื่อให้มีตลาดเป็น แหล่งใช้เงินในชุมชน 3. เพื่อให้กิจกรรมของชุมชนพลิกฟื้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง และจากวันแรกในการ เริ่มต้นจนกระทั่งถึงวันนี้ เป็นระยะเวลาประมาณ 5 ปี ก็สามารถขยายขยายตลาดจนเติบโตขึ้นมา เรื่อย ๆ และมีหน่วยงานต่าง ๆ มาร่วมสนับสนุน เช่น บางกอกฟอรั่ม มหาวิทยาลัยศิลปากร การ ท่องเที่ยวกรุงเทพมหานคร การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานเขตคลองสาน จะเห็นได้จากคำ ให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า “มีชาวบ้านแถวนี้เข้ามาช่วยลุงชวน โดยมีลุงชวนเป็น แกนนำในการชักชวนโดยที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านในพื้นที่เอาของเข้ามาขายในวันเสาร์อาทิตย์ที่ ไม่ได้ทำอะไร โดยที่ทำกันแบบชาวบ้านชาวบ้าน จนปีที่ 4 ก็มีทางมหิดล กลุ่มที่เค้าส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เค้าเข้ามาทำวิจัย มาถามชาวบ้านว่าชาวบ้านต้องการอะไร ชาวบ้านก็บอกว่า ต้องการการประชาสัมพันธ์ เค้าเลยเข้ามาช่วยเรื่องการประชาสัมพันธ์ หลังจากนั้นคนก็เริ่มทยอยมา เทียวเยอะขึ้น สื่อต่าง ๆ ก็เริ่มเข้ามา เช่น บางกอกฟอรั่ม” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2)

จากการสัมภาษณ์ของผู้ที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำคลองลัดมะยม พบว่า ในการจัดตั้งตลาด น้ำคลองลัดมะยมเริ่มจากที่คุณชวน ชูจันทร์ ได้เสนอแนวคิดในการทำตลาดน้ำขึ้นมาเพื่อต้องการให้ ชาวบ้านได้มีอาชีพ รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ต่อไป โดยพื้นที่ในบริเวณ ตลาดมีการจัดตั้งตลาดแบ่งเป็น 2 ฝั่ง คือ ฝั่งใต้กับฝั่งเหนือ โดยจัดโซนให้เป็นสัดส่วน พื้นที่ตลาดน้ำ คลองลัดมะยมมีลักษณะที่โดดเด่นในเรื่องของธรรมชาติที่เป็นแบบดั้งเดิม วิถีชีวิตชาวบ้าน ชาวสวน ชาวคลอง ที่สามารถศึกษาจากชีวิตจริงได้ ส่วนในประเด็นที่เกี่ยวกับเรื่องของที่ดินที่ใช้ในการสร้าง ตลาด จะเห็นได้จากคำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่กล่าวว่า

“ตอนแรกก็ หนึ่ง ที่ดินของเรา ที่ดินของพ่อเรา ใครไม่เห็นด้วยก็ไม่เป็นไร ก็แค่มาช่วยแรง ก็ไม่ได้ เสียหายอะไรมาก เพราะต้องเริ่มต้นที่เรา เงินเรา แรงงานชาวบ้านก็มีครับ แต่ว่าแถวนี้ก็เป็นญาติกัน อยู่แล้ว ก็ประชุมกันว่าจะเปิดแล้วใครมีอะไรมาขายบ้าง ตอนนั้นก็เริ่มต้นเล็ก ๆ เริ่มต้นด้วยตัวเราเล็ก ๆ ก่อน แล้วก็ค่อย ๆ ขยับ ๆ ออกไป คือตอนนั้นก็แบ่งง่ายว่าส่วนกินส่วนผักผลไม้ก็อยู่ในที่เดียวกัน ส่วนต้นไม้อยู่ส่วนหนึ่ง ส่วนนี้อุปกรณ์อื่น ๆ ก็แยกออกไปอีกประเภทหนึ่ง” (ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ)

“ตอนแรกเราขายขนมจีนอยู่ฝั่งโน้นด้วยกัน เริ่มแรกก็อดทนขายมาด้วยกันจนกระทั่งจะ ขยายตลาด เค้าก็มาถามว่าจะขยายตลาดกันจะเข้ามาฝั่งนี้ เห็นเป็นอย่างไร เราก็กินดีด้วย เรายังจะ มาขยายฝั่งนี้ เราก็กินถามพ่อ คุยกับพ่อ พ่อเค้าก็บอกว่าแล้วแต่ลูก เราก็กิน ๆ ปรึกษาพี่น้องกัน แห ละก็มีน้องสาวอีกคนชื่อวันธนี เป็นน้องสาวก็คิดกันมีสามคนเ็นยที่ร่วมกันคิดกันแล้วก็มีแฟนพี่ด้วย แฟนชื่อชัชท ขาวเจริญ ก็คิดสร้าง นี่แฟนเป็นคนสร้างนะเ็นย” (ผู้ร่วมก่อตั้งตลาด คนที่ 1)

“ตอนที่มาทำตลาดกัน ก็ไม่ได้อะไรนะ เห็นดีไหม พี่ก็เหมือนเห็นดีไหมทำด้วยกัน จะทำไหม เพราะว่าพื้นที่เรามันต่อเนื่องกันอยู่ตรงนี้ เราก็เห็นดีด้วยกันก็ทำเพราะว่าตอนที่เปิดตลาดครั้งแรก ก็มีพี่ไฉนเป็นแม่ค้าคนแรก เราก็เลยพาไปลงในคลองวันนี้จะขายกันได้ไหมเนี่ย ที่เค้าเปิดครั้งแรกเลยที่ฝั่งโน้น ยังไม่มีฝั่งทางนี้เลย คือตั้งแต่ที่แรกเลยคุยไว้ว่าจะทำทั้งสองฝั่งแต่ว่าก็เริ่มเล็ก ๆ จากฝั่งทางนั้นก่อน แล้วก็ค่อยเป็นค่อยไป เราไม่ได้มีงบประมาณมาจากไหน คือช่วย ๆ กัน” (ผู้ร่วมก่อตั้งตลาด คนที่ 2)

เช่นเดียวกับที่ผู้สัมภาษณ์ได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอีกท่าน ซึ่งได้กล่าวว่ากล่าวหาว่า

“หลักแล้วก็มีเค้าคนเดียว แล้วก็ มี ผู้เกี่ยวข้องก็คือ พี่ไฉน ชาวเจริญ พี่ไฉนก็คือบ้านอยู่ตรงตลาดก็คือเป็นเจ้าของที่ดิน แต่พี่ไฉนไม่แน่ใจว่าไฉนเป็นของเค้าหรือของพ่อเค้า พ่อของพี่ไฉนชื่อคุณดาบุญช่วย ปานพรม ก็จะยินดีที่จะเสียสละที่ดินนั้นมาให้ทำตลาด ตอนแรกเลยตลาดจะเริ่มจากฝั่งของครอบครัวพี่ชวนฝั่งที่เป็นร้านไอศกรีมโบราณปัจจุบันที่เป็นร้านขายข้าว คือเริ่มจากตรงนั้น พอพัฒนาไปเรื่อย ๆ แล้วก็ดูว่ามันคับแคบไป แล้วถึงย้ายมาอีกฝั่งที่เป็นบ้านพี่ไฉน” (เจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน คนที่ 1)

2.1 ด้านพื้นที่

การจัดการด้านพื้นที่ของตลาดน้ำ ผู้ก่อตั้งแบ่งพื้นที่ตลาดในปัจจุบันออกเป็น 2 ส่วน คือฝั่งเหนือและฝั่งใต้โดยฝั่งใต้จะเป็นจุดที่เป็นตลาดน้ำเดิม ซึ่งมีความคับแคบ และได้ทำการย้ายตลาดมาอยู่ฝั่งเหนือ ปัจจุบันฝั่งใต้ยังคงเหลือร้านค้า บ้างแต่ไม่มาก และยังมีร้านอาหารของผู้ประกอบการก่อตั้งตลาดน้ำยังคงทำกิจกรรมค้าขายที่ฝั่งนี้ ส่วนฝั่งเหนือเป็นส่วนของตลาดน้ำที่ขยายออกมาใหม่ มีความพร้อมของพื้นที่ในการทำตลาดสูงกว่าฝั่งใต้ เนื่องจากมีปริมาณที่ดินมากกว่า ซึ่งปัจจุบันมีร้านค้าประมาณ 80 ร้าน

จากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า

“ในเรื่องการแบ่งพื้นที่ใช้สอยมีการวางแผน คือ แบ่งง่าย ๆ ว่าส่วนกินส่วนพักผ่อนไม่ก็อยู่ในที่เดียวกัน ส่วนต้นไม้อยู่ส่วนหนึ่ง ส่วนนี้อุปกรณ์อื่น ๆ ก็แยกออกไปอีกประเภทหนึ่ง แต่ตอนนี้ก็ยังไม่ได้เป็นกิจจะลักษณะมากนัก ปล่อยไปก็รุงรังมากขึ้นเรื่อย ๆ แต่เดี๋ยวก็เข้าที่เข้าทางเอง” (ผู้ดำเนินการก่อตั้งตลาดน้ำ)

“การจัดพื้นที่หรือจัดมุมจัดอะไรเราก็ไปเที่ยวดูที่อื่น ที่อื่นเค้ามาเค้าก็ไม่ได้จัดบูธแบบนี้เค้าเหมือนตั้งโต๊ะตั้งอะไรแล้วดูไม่สวยงามเราก็ว่าเออมุมอย่างนั้นมุนั้น เราจะจัดอย่างไรให้เป็นระเบียบ มีโต๊ะนั่งทานมีเป็นโซนกินเนี่ย อยู่ในนี้เป็นโซนกินให้เป็นโซนกิน ถ้าเป็นของขายอะไรที่ระลึกก็อยู่ในสวน” (ผู้ร่วมก่อตั้ง คนที่ 1)

“การจัดสรรพื้นที่นั้นมีการแบ่งโซนอาหารและการแสดงแยกกันน่าจะโอเคแล้ว รวมทั้งในเรื่องของการจัดสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ด้วย ก็ได้อยู่ในระดับหนึ่งแล้ว” (นักท่องเที่ยวก่อนหน้านี้ คนที่ 2)

“การจัดพื้นที่ใช้สอยในตลาด เจ้าแบ่งงานกันแบ่งร้านโช้ใหม่ ทุกวันนี้ก็เหมาะนะแต่อาจจะเรื่องรูปทรงของร้าน เรื่องแรกที่พี่คิดว่าเค้าควรจะทำใหม่ เพราะว่ามันเตี้ยไปนิดนึง อาจจะทำให้ลมเข้าน้อย แต่การแบ่งซอยร้านก็โอเค” (เจ้าหน้าที่เขตดลิ่งชัน คนที่ 1)

ตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นตลาดน้ำที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการจัดการเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามารถที่จะผสมผสานวิถีชีวิตของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ **มีวิถีชีวิตริมคลองที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำคลองลัดมะยม** คือวิถีชีวิตริมคลองที่ชาวบ้านดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีคลองเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต การคมนาคมทางน้ำด้วยเรือ การเป็นชาวสวนที่มีการปลูกพืชสวนต่าง ๆ ตลอดจนบ้านเรือนของคนบ้านสวน วิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้สามารถนำมาผสมผสานกับการท่องเที่ยวที่จัดขึ้นได้อย่างลงตัว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “ส่วนมากคนที่เค้าคัดสรรมาเป็นแม่ค้า ก็จะเป็นชาวไร่ชาวนาจริง ๆ ก็คือคนในชุมชนจริง ๆ ของก็ส่วนมากก็จะเป็นของที่เค้าหาได้ในชุมชนอย่างที่ได้ปลูกไว้ ของที่ขายก็ถือทำมาถนอมเอง ไม่ซื้อที่อื่นมาขาย เอาของที่มีอยู่มาทำเป็นสินค้าเพื่อมาขายตลาดน้ำ ก็คือคนขายเค้าจะเป็นคนในพื้นที่จริง ๆ ของที่มาขายก็คือของในสวน แล้วก็อาหารก็จะเน้นอาหารแบบโบราณที่ชาวสวนเค้าทำกินกัน” (เจ้าหน้าที่เขตดลิ่งชัน คนที่ 2) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าประชาชนในชุมชนได้ดำเนินการหรือเข้ามามีส่วนร่วมด้วยตัวของพวกเขาเองรวมทั้งการนำผลผลิตในสวนมาเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกันในตลาดน้ำ

ลักษณะอีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกับประเด็นของวิถีชีวิตริมคลองข้างต้นคือ**การจัดการตลาดน้ำอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิต** ซึ่งหมายความว่าสิ่งที่ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมสามารถนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาร่วมในการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้อย่างกลมกลืนเห็นได้จากกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การนั่งเรือชมคลอง การนั่งควายเทียมเกวียน วิถีชีวิตในสวน ชาวบ้านที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่มีฝีมือในการทำอาหารหวานคาวอาหารหวานที่ทำกินในชีวิตประจำวัน ได้ฟื้นฟูภูมิปัญญาของตน ทำอาหารมาขายเพื่อเป็นรายได้เสริมที่ตลาดน้ำในวันเสาร์อาทิตย์ การจัดสร้างตลาดน้ำจัดให้มีลักษณะที่โดดเด่นของชาวสวนคือการใช้จากมุงหลังคา และพิพิธภัณฑ์เรือ ซึ่งแสดงถึงความเป็นวิถีชาวบ้านริมน้ำอย่างแท้จริง ตลอดจนการสร้างห้องสมุดเพื่อให้ตลาดน้ำเป็นที่แสวงหาความรู้ของชุมชน

นอกจากพื้นที่ในการทำเป็นตลาดน้ำแล้วยังมีการจัดพื้นที่ในบริเวณหนึ่ง เรียกว่าสวนเจียมตน เป็นพื้นที่เอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวในการศึกษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ โดยการจัดสวนที่เป็นธรรมชาติดั้งเดิมของพื้นที่ สวนพืชสมุนไพรยังคงปลูกอยู่ภายในสวนแสดงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของเจ้าของพื้นที่ก่อนมีตลาดน้ำ ด้วยวัฒนธรรมชุมชนที่เป็นวัฒนธรรมชาวสวนจึงได้ถูกนำมาผนวกเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยวคือสวนเจียมตนที่เป็นสวนเพื่อการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยมุ่งหวังให้เป็น “แหล่งเรียนรู้ชีวิตชาวสวน” โดยมีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้แก่เด็กหรือบุคคลที่สนใจเข้าไปศึกษา

จากสวนเจียมตนข้างต้นที่เป็นแหล่งการศึกษาทางการเกษตร สวนแห่งนี้ยังมีความโดดเด่นในประเด็นของความเป็นธรรมชาติในสวนเจียมตน ซึ่งประกอบไปด้วยร่องสวน ลำปะโดง ลำคลอง ต้นไม้ยืนต้น พืชสวนต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร “สวนเครื่องต้มยา” เช่น ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด พริกขี้หนูสวน นอกจากนี้ยังนำพืชผลจากสวนนี้ไปขายในตลาดน้ำคลองลัดมะยม ด้วย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “เค้าจะมีจุดเด่น เรื่องเน้นธรรมชาติ เค้าจะมีสวนให้เดินด้วย สวนเจียมตนที่อยู่ข้างตลาดน้ำ เดินดูสวนสนุก เคี้ยวนี้เค้ามีนี้ด้วย นึ่งเกวียน” (เจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน คนที่ 1) โดยแนวคิดผู้ก่อตั้งอยากให้สวนเจียมตนเป็นส่วนที่แสดงเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นซึ่งบ่งบอกถึงธรรมชาติและระบบนิเวศของพื้นที่อยู่อาศัยในอดีตก่อนจะมีการพัฒนาของสังคมเมือง เพื่อสร้างจิตสำนึกในการที่จะรักษาให้คงอยู่สืบชั่วลูกชั่วหลาน การสร้างจิตสำนึกกับผิชอบ พบว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมการจัดระบบนิเวศ ซึ่งมีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ นั่นคือชุมชนมีการจัดทำพื้นที่สำหรับล้างจานชามไว้เฉพาะหนึ่งที และข้างใต้มีบ่อบำบัดน้ำเสีย ก่อนปล่อยทิ้งลงคลอง นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “จริงแล้วถึงขยะก็ตั้งไว้พอสมควร แต่เป้าหมายเราไม่ใช่เพิ่มถึงขยะแต่เป็นลดถึงขยะ ไม่เช่นนั้นถึงขยะจะเกะกะไปหมด ฉะนั้นนักท่องเที่ยวต้องเตรียมถุงขยะใส่เอาเอง โดยอาจใช้ถุงผ้า เราต้องรณรงค์กัน แต่จริง ๆ แล้วแม่ค้าไม่ได้อยากใส่หรือยกกล่องโฟม” (ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ) สิ่งนี้แสดงถึงการวางกลยุทธ์การจัดการขยะในพื้นที่ท่องเที่ยวโดยการจำกัดจำนวนถึงขยะให้น้อยเพื่อว่านักท่องเที่ยวจะได้นำขยะใส่ถุงพลาสติกเก็บไปทิ้งที่บ้าน เป็นการสร้างจิตสำนึกกับผิชอบทั้งในส่วน of ชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว

2.2 ด้านการจัดการ

การจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมเมื่อพิจารณาถึงวิธีการและกระบวนการมุ่งรับผิชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคมแล้วพบว่าตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีการดำเนินวิธีการต่าง ๆ ที่มุ่งการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของชุมชน รวมทั้งป้องกันกำจัดมลพิษต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น กล่าวคือในการรักษาสภาพแวดล้อมของลำคลองนั้นพบวิธีการที่สำคัญคือ การมีกติการ่วมกัน ชุมชนได้ยึดหลักความร่วมมือบนฉันทามติร่วมกันนั่นคือชุมชนมีกติการ่วมกันในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั่นคือจะไม่ทิ้งเศษอาหารหรือขยะลงสู่ลำคลอง นอกจากนี้ยังมีการรณรงค์เรื่องการใช้พาหนะที่จะไม่ใช่รถยนต์แต่ให้ใช้เรือพายแทนเนื่องจากการใช้รถยนต์ทำให้น้ำมันจากเรือไหลสู่คลองได้

ความร่วมมือบนกติการ่วมกันนั้นเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นลักษณะที่โดดเด่นของชุมชนที่ยึดหลักการสำคัญคือ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากกิจกรรมที่มีข้อตกลงร่วมกันแล้วการรักษาสภาพแวดล้อมโดยรอบหรือภายในตลาดน้ำ ชุมชนยังมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ทั้งการวางระบบท่อบำบัดน้ำใต้ดิน การจัดการเรื่องของขยะ การรักษาแม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “คือจริงแล้วสวนเจียมตนเป็นที่เดิมของผมที่อยู่ปาก

ชอยผมอยู่มาประมาณเกือบ 20 ปี ส่วนนี้ผมจะทำแบบผสมผสาน ไม่ให้มียาฆ่าแมลงอะไรเข้ามาเลย มีคนมาจองผลไม้มากมาย พอเจ้าของที่เก่ามาเอาคืน เลยย้ายมาอยู่ในที่ของหลาน หลักก็คือทำแบบผสมผสาน ทำแบบให้ใช้ยาฆ่าแมลงให้น้อยหลัง ๆ เค้าก็มีการใช้บ้างแต่ผม ไม่ใช่เลย เพื่อที่จะให้มีของกินที่ปลอดภัย ก็ทางเราหลักก็คือเราปลูกกินไ้ที่ของเราเราอยากกินอะไรเราก็ปลูกอย่างนั้น อยากกินผักก็ปลูกผัก อยากกินหอมก็ปลูกหอม และก็เอาไว้ให้คนได้ดูด้วย มันเหลือก็ขาย ขายที่ไหนก็ขายที่ตลาดของเราไม่ต้องไปส่งขาย แต่เนื่องด้วยในหัวใจลงชอบการเกษตรด้วยมันจะมีพวกทำปุ๋ยทำอะไรให้ดูด้วย” (ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ) คำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำให้เห็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการอนุรักษ์เริ่มตั้งแต่การปลูกพืชสวนในสวนเจียมตน ชาวบ้านในชุมชนจะใช้ปุ๋ยชีวภาพ ไม่ใช้ยาฆ่าแมลง หรือสารเคมีใด ๆ หากพืชสวนถูกแมลงหรือวัชพืชกัดกินชาวบ้านจะเปลี่ยนไปปลูกพืชผักชนิดอื่นผลัดเปลี่ยนเวียนกันไปเพื่อไม่ให้ดินเสีย

การรณรงค์การใช้ภาชนะที่มาจากวัสดุธรรมชาติ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความมุ่งหวังเพื่อลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติกในพื้นที่ ผู้นำการก่อตั้งก็พยายามที่จะรณรงค์ให้ใช้โฟมและพลาสติกให้น้อยที่สุด ให้ใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติจำพวก ใบตองแทน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอธิบายให้เห็นการรณรงค์ในเรื่องนี้ว่า “ก็อย่างวัสดุที่ใช้ใส่ของบางที่เค้าก็จะเน้นพวกใบตอง ช่วยลดพวกขยะพลาสติกต่าง ๆ แต่เรื่องการทิ้งก็จะมีจุดทิ้ง” (เจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน คนที่ 1) และ “คือต่อไปเราจะ เราจะพยายามให้ใช้โฟมและพลาสติกน้อยลง ให้เปลี่ยนเป็นใบตองได้ไหม ซึ่งบางส่วนก็โอเค บางส่วนก็แอนตี้ อยู่อย่างนี้ก็ไม่ว่ากัน เช่น อาหารที่เป็นน้ำมันก็ไม่สามารถใช้ใบตองได้ก็ต้องใช้พลาสติกต่อไป เสร็จแล้วจะทำอย่างไรที่จะใช้พลาสติกให้น้อยที่สุด เพื่อที่จะทำให้เกิดพวกที่เกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ ได้น้อยที่สุด” (พ่อค้าแม่ค้า) จะเห็นได้ว่าวัสดุธรรมชาติในพื้นที่ได้ถูกนำมาใช้ประโยชน์มากที่สุด ดังนั้น เมื่อเข้าไปในตลาดน้ำคลองลัดมะยมจะพบเห็นภาชนะใส่อาหารที่มาจากใบตองหรือกะลาซึ่งเป็นวัสดุธรรมชาติในหลาย ๆ ร้านที่ให้ความร่วมมือ

การควบคุมสัตว์ในพื้นที่ กิจกรรมหลักอีกอย่างหนึ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นคือการเสริมเรื่องความสะอาดเพื่อให้พื้นที่ปราศจากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้ง หนู แมลงวัน โดยให้ผู้ประกอบการต่าง ๆ ทำความสะอาด เก็บกวาดร้านค้า นำขยะไปทิ้งยังสถานที่ที่จัดไว้ ซึ่งทางตลาดไม่ต้องการให้มีการสะสมขยะไว้ในพื้นที่เพราะจะเป็นที่มาของสัตว์ต่าง ๆ การควบคุมยังรวมถึงการควบคุมสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะสุนัข เนื่องจากหากมีสุนัขในตลาดทำให้เกิดทั้งขยะและความสกปรกจากการให้อาหารในพื้นที่ ตลอดจนมูลสัตว์

การควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต เป็นอีกสิ่งที่น่าสนใจสำหรับตลาดน้ำคลองลัดมะยมในการจัดการสิ่งแวดล้อม ในส่วนของโฮมสเตย์แม่ตลัดน้ำจะมีการจัดบ้านพักแบบโฮมสเตย์เช่นตลาดน้ำอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยม แต่ที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยมจะไม่เหมือนแห่งอื่น คือมีการจำกัดการเข้าพักเฉพาะกลุ่มโดยเน้นกลุ่มที่เข้าพักเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่รับนักท่องเที่ยวทั่วไป เนื่องจากเกรงว่ากิจกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวทั่วไปจะเป็นการรบกวนหรือส่งผลเสียต่อระบบนิเวศได้ เช่นการกินดื่มของนักท่องเที่ยวอาจทำให้เกิดขยะ และมลภาวะทาง

เสียง ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ชุมชน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังประสบปัญหาในการจัดการพื้นที่ร้านค้าเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ แม้จะมีการกำหนดโซนขายสินค้าอย่างชัดเจน แต่การเพิ่มขึ้นของร้านค้าได้กระจายไปยังโซนอื่นที่ไม่ใช่พื้นที่ที่กำหนดเช่น สวนเจียมตนเดิมกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ เช่นมีกิจกรรมการเรียนรู้วาดภาพระบายสี เพ้นต์ผ้าบาติก แต่ในปัจจุบันพื้นที่นี้มีร้านค้าจำหน่ายอาหาร เข้ามาซึ่งพบเห็นได้ตั้งแต่ทางเดินภายในสวนเจียมตน แนวทางแก้ไขในปัจจุบันทำได้เพียงขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ที่อนุญาตให้ร้านค้าเหล่านั้นเข้าพื้นที่พิจารณาประเภทสินค้าก่อนตัดสินใจให้เข้าพื้นที่

การใช้สื่อเพื่อการอนุรักษ์ เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นตลาดน้ำที่ได้รับความสนใจจากสื่อจำนวนมากไม่น้อยทั้งสื่อทีวีและหนังสือพิมพ์ ชุมชนจึงได้ใช้กลไกของสื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์และจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “อย่างเรื่องของขยะพี่ก็ไม่เห็นเค้าทิ้งเกลื่อนกลาดก็คือคนที่มาเที่ยวเค้าก็จะรู้ว่าเที่ยวแบบอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ชุมชนอนุรักษ์ แล้วเค้าจะเน้นเรื่องการ รายการทีวีก็สำคัญก็เหมือนอย่างออกรายการตลาดสดสนามเป้า เค้าก็จะบอกเลยว่าตลาดนี้เน้นพวกอนุรักษ์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” (เจ้าหน้าที่เขตคลองสาน คนที่ 1) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนได้ใช้สื่อสะท้อนภาพของการท่องเที่ยวของตลาดน้ำแห่งนี้ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้ถึงการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมต่อการมาท่องเที่ยว ณ ตลาดน้ำแห่งนี้

2.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

สำหรับการจัดกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ทั้งชาวบ้านในชุมชน หรือบุคคลนอกชุมชน ได้ปรากฏกิจกรรมหรือวิธีการดังนี้

กิจกรรมที่ส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่โดยผู้นำ ผู้นำการก่อตั้งพยายามที่จะปลูกฝังเรื่องการรักษาความสะอาดในแม่น้ำลำคลองมาตั้งแต่ต้น ก่อนหน้าที่ผู้นำการก่อตั้งจะมาทำตลาดน้ำ โดยปกติมักจะพายเรือเก็บขยะในคลองเป็นประจำอยู่แล้วเพื่อเป็นตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของแม่น้ำลำคลอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “คือเริ่มจากที่ลุงชวนเข้ามาพายเรือเก็บขยะ ชาวบ้านก็คิดว่าทำไปเพื่ออะไร ทำไปทำไม พอหลังๆ สื่อมาเห็น สื่อต้องการทุกคนก็กลับมาปรบมือให้ หลัง ๆ คนก็ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ มีคนเคยคิดว่าแถมเพี้ยนด้วย คือคนไม่รู้ว่าจุดประสงค์ของแถมคืออะไร แต่แถมเป็นคนที่รักต้นไม้รักน้ำรักข้าว” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2) สิ่งนี้ชาวบ้านในชุมชนเห็นและได้ซึมซับภาพที่เห็นและปฏิบัติตามเรื่อยมา นอกจากนี้ผลของกิจกรรมเชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมอื่น ๆ เมื่อผู้นำขอความร่วมมือในการเข้าร่วมอีกด้วย

กิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อมให้กับโรงเรียนในพื้นที่ และองค์กรต่าง ๆ ที่มีความสนใจเข้าร่วม โดยการช่วยกันเก็บขยะในคลอง และบริเวณตลาดน้ำ กิจกรรมส่วนนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าให้ฟังว่า “จริง ๆ เท่าที่พี่ชวนเค้าเคยพูดให้ดูก็คือ เค้าจะมีจัดเหมือนอบรมอะไรอย่างนี้ แล้วก็จะมีพวกข้าราชการ นักศึกษาอะไรอย่างนี้มาเข้าฟังเข้าค่ายอะไรอย่างนี้ เค้าก็จัดกิจกรรมให้เข้าไปทำความสะอาดรอบตลาดอะไรอย่างนี้ ตรงนี้ก็เหมือนการส่งเสริม

เสียง ก่อให้เกิดความรำคาญแก่ชุมชน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังประสบปัญหาในการจัดการพื้นที่ร้านค้าเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ แม้จะมีการกำหนดโซนขายสินค้าอย่างชัดเจน แต่การเพิ่มขึ้นของร้านค้าได้กระจายไปยังโซนอื่นที่ไม่ใช่พื้นที่ที่กำหนดเช่น สวนเจียมตนเดิมกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ เช่น มีกิจกรรมการเรียนรู้วาดภาพระบายสี เพ้นต์ผ้าบาติก แต่ในปัจจุบันพื้นที่นี้มีร้านค้าจำหน่ายอาหาร เข้ามาซึ่งพบเห็นได้ตั้งแต่ทางเดินภายในสวนเจียมตน แนวทางแก้ไขในปัจจุบันทำได้เพียงขอความร่วมมือจากเจ้าของที่ดินอนุญาตให้ร้านค้าเหล่านั้นเช่าพื้นที่พิจารณาประเภทสินค้าก่อนตัดสินใจให้เช่าพื้นที่

การใช้สื่อเพื่อการอนุรักษ์ เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นตลาดน้ำที่ได้รับความสนใจจากสื่อจำนวนมากไม่น้อยทั้งสื่อทีวีและหนังสือพิมพ์ ชุมชนจึงได้ใช้กลไกของสื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์และจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “อย่างเรื่องของขยะพื้ก็ไม่เห็นเค้าทิ้งเกลื่อนกลาดก็คือคนที่มาเที่ยวเค้าก็จะรู้ว่าเที่ยวแบบอนุรักษ์ เป็นพื้นที่ชุมชนอนุรักษ์ แล้วเค้าจะเน้นเรื่องการ รายการทีวีก็สำคัญก็เหมือนอย่างออกรายการตลาดสดสนามเป้า เค้าก็จะบอกเลยว่าตลาดนี้เน้นพวกอนุรักษ์ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม” (เจ้าหน้าที่เขตคลองสาม คนที่ 1) สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าชุมชนได้ใช้สื่อสะท้อนภาพของการท่องเที่ยวของตลาดน้ำแห่งนี้ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้ถึงการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมต่อการมาท่องเที่ยว ณ ตลาดน้ำแห่งนี้

2.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

สำหรับการจัดกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ทั้งชาวบ้านในชุมชน หรือบุคคลนอกชุมชน ได้ปรากฏกิจกรรมหรือวิธีการดังนี้

กิจกรรมที่ส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่โดยผู้นำ ผู้นำการก่อตั้งพยายามที่จะปลูกฝังเรื่องการรักษาความสะอาดในแม่น้ำลำคลองมาตั้งแต่ต้น ก่อนหน้าที่ผู้นำการก่อตั้งจะมาทำตลาดน้ำ โดยปกติมักจะพายเรือเก็บขยะในคลองเป็นประจำอยู่แล้วเพื่อเป็นตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของแม่น้ำลำคลอง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “คือเริ่มจากที่ลุงชวนเข้ามาพายเรือเก็บขยะ ชาวบ้านก็คิดว่าทำไปเพื่ออะไร ทำไปทำไม พอหลัง ๆ สื่อมาเห็น สื่อต้องการทุกคนก็กลับมาปรบมือให้ หลัง ๆ คนก็ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ มีคนเคยคิดว่าแถมเพี้ยนด้วย คือคนไม่รู้ว่าจุดประสงค์ของแถมคืออะไร แต่แถมเป็นคนที่ยึดมั่นไม่รักน้ำรักข้าว” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2) สิ่งนี้ชาวบ้านในชุมชนเห็นและได้ซึมซับภาพที่เห็นและปฏิบัติตามเรื่อยมา นอกจากนี้ผลของกิจกรรมเชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมอื่น ๆ เมื่อผู้นำขอความร่วมมือในการเข้าร่วมอีกด้วย

กิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อม มีการจัดกิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อมให้กับโรงเรียนในพื้นที่ และองค์กรต่าง ๆ ที่มีความสนใจเข้าร่วม โดยการช่วยกันเก็บขยะในคลอง และบริเวณตลาดน้ำ กิจกรรมส่วนนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าให้ฟังว่า “จริง ๆ เท่าที่พี่ชวนเค้าเคยพูดให้ดูก็คือ เค้าจะมีจัดเหมือนอบรมอะไรอย่างเงี้ย แล้วก็มีพวกข้าราชการ นักศึกษาอะไรอย่างเงี้ยมาเข้าฟังเข้าค่ายอะไรอย่างเงี้ย เค้าก็จัดกิจกรรมให้เข้าไปทำความสะอาดรอบตลาดอะไรอย่างเงี้ย ตรงนี้ก็เหมือนการส่งเสริม

การจัดประชุม ประเด็นนี้แม้ว่าชาวบ้านในชุมชนจะไม่ได้มีส่วนร่วมอย่างเป็นทางการดังที่นำเสนอในข้างต้น แต่การประชุมระหว่างชาวบ้านยังมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกเดือน แต่มีได้มีการบังคับให้ชาวบ้านต้องเข้าร่วมกันทุกคน การประชุมเป็นไปในลักษณะแจ้งให้ทราบ แจ้งให้ร่วมปฏิบัติตาม ขอความคิดเห็น ขอความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกื้อกูลซึ่งกันและกันมากกว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอธิบายถึงการจัดการประชุมที่เกิดขึ้นว่า “มีการประชุมทุกเดือน เป็นเรื่องการประชุมเกี่ยวกับกฎและมารยาท การใช้ที่จอดรถ ความสะอาด” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2) หรือ “มีการประชุม แต่ก็ไม่ได้กำหนดในแต่ละเดือน แต่ก็มีการประชุมด้วยกันบ่อย ๆ เพราะว่าบางครั้งผมก็ไม่ได้เข้าร่วม เป็นแบบเวียนกัน ครั้งที่ประชุมกันล่าสุดก็เป็นเรื่องเกี่ยวกับว่าเราจะเปิดวันไหนกันบ้าง และเราควรที่จะพัฒนาอะไรกันบ้าง รูปแบบวัสดุที่ใช้ แพ็คสินค้าจะต้องมีการปรับปรุงกันมัย ให้ใช้วัสดุธรรมชาติกันมากขึ้นมัย เราก็มายุกับรุ่นนี้” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 1) และ “ประชุม พูดถึงกรรมกรของเรานั้นก็มีไม่มาก ก็ มี 2-3 คนที่มีการพูดคุยกันอยู่ คือก็จะมีพูดคุยถึงแนวทางว่าจะมีการทำอะไรต่อไป ชักประมาณ แต่ก็ไม่ได้มีการนั่งประชุมกันเป็นเรื่องเป็นราว ส่วนมากก็จะเป็น นี่จะทำอะไรอย่างนี้ บางทีนั่งอยู่ในครัว มา ๆ นั่งกินข้าวเอายังไง จะเป็นการพูดคุยในลักษณะแบบนี้มากกว่า ไม่ได้ว่ามานั่งประชุมอะไรกันมาก อย่างพ่อค้าแม่ค้าก็พรั่งนี้เค้าต้องต้อนรับงาน ที่ถ่ายทอดก็ต้องประชุมกันอย่างวันนี้ ธรรมดาที่เดินบอกบางทีก็เดินบอกอะไรอย่างนี้ ทำยังไงนะ บางทีก็บอกโดยการทำจดหมาย ทำหนังสืออ่านอะไรอย่างนี้ รู้สึกว่าการทำหนังสือให้อ่านจะไม่ค่อยมีผลเท่าไร” (ผู้ร่วมก่อตั้งตลาดน้ำ คนที่ 2) สิ่งที่ถูกถ่ายทอดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญนี้อาจกล่าวได้ว่าการจัดการประชุมของชุมชนนั้นไม่ได้มีระเบียบอย่างแน่ชัดแต่ออกมาในรูปของสังคมชาวบ้านที่มีการพูดคุยกันอย่างเป็นกันเองไม่เป็นทางการ

2.5 ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยม

ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่าง 5 กลุ่ม สามารถสรุปเป็นข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้ดังนี้ได้ดังนี้

1. ต้องการให้การจัดสรรพื้นที่ค้าขายในตลาดมีความยุติธรรมโปร่งใสแบบนี้ตลอดไป
2. ต้องการให้มีพิพิธภัณฑ์อื่นที่ให้ความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากพิพิธภัณฑ์เรือ
3. ต้องการให้มีการนำสินค้าที่เป็นของสด จากสวนมาจำหน่ายในตลาดน้ำให้มากขึ้น
4. ต้องการให้มีจุดบริการเฉพาะกลุ่มบุคคล เช่น บริการสปา นวดแผนไทย สำหรับ ผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และจัดให้มีพื้นที่ของเด็ก ๆ ที่มีการเล่นแบบไทย ๆ ให้เด็กได้เล่นกัน
5. ต้องการให้พัฒนาที่จอดรถให้มีพื้นที่จอดรถลาดด้วยยางมะตอยทั้งหมด
6. ต้องการให้มีที่นั่งพักให้นักท่องเที่ยวมากขึ้น
7. ต้องการให้มีป้ายบอกทางเข้าตลาดมากกว่านี้

3. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

จากการสัมภาษณ์ความเห็นของผู้ประกอบการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกี่ยวกับผลกระทบใน 4 ด้าน สรุปได้ดังนี้

3.1 ด้านเศรษฐกิจ

การเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของคนในชุมชนอย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของการเพิ่มขึ้นของรายได้ มูลค่าผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มขึ้นรวมทั้งการสร้างอาชีพใหม่ให้กับท้องถิ่น ซึ่งผลกระทบแต่ละด้านมีสาระสำคัญดังนี้

การเพิ่มขึ้นของรายได้ นับตั้งแต่ตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้ถูกจัดตั้งขึ้นชาวบ้านในชุมชนเริ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนตัวเองไปสู่การเป็นพ่อค้าแม่ค้าที่นำผลผลิตในพื้นที่ของตนเองมาขาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าถึงผลกระทบในประเด็นนี้ว่า “ด้านดีน่าจะเยอะกว่าด้านไม่ดี คือ ทำให้ชาวบ้านแถวนี้ได้มีรายได้” (ประชาชนในชุมชน คนที่ 1) หรือ “ดีขึ้นค่ะ ก็มีรายได้เพิ่มขึ้น เหมือนมีเงินอะไรมันก็ดีขึ้น ก็ไม่ต้องเป็นหนี้ใครค่ะ มีใช้ มีเก็บ” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 3) รายได้ที่เพิ่มขึ้นนี้สูงถึงวันละ 300 - 500 บาท เนื่องจากการซื้อขายไม่ได้มีการผ่านพ่อค้าคนกลางเหมือนการซื้อขายในตลาดอื่น ๆ

การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น การเพิ่มขึ้นของรายได้ในประเด็นข้างต้นมีความเชื่อมโยงกับประเด็นนี้อย่างมาก เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของรายได้มาจากการที่ชาวบ้านได้นำเอาพืชสวนผลไม้มาแปรรูปทำให้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เดิม เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนที่มีราคาสูงขึ้นเช่น การนำขิงมาทำเป็นขิงดอง นำกล้วยในสวนมาทำเป็นข้าวต้มมัด มะพร้าวมาทำเป็นน้ำมะพร้าวหรือไอศกรีม การนำกะลามะพร้าวมาประดิษฐ์เป็นของเล่นสำหรับเด็กซึ่งล้วนที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว

การสร้างงานสร้างอาชีพ นอกจากนั้นการมีตลาดน้ำยังทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพเกิดอาชีพใหม่แก่ชาวบ้านในชุมชนจากการเป็นชาวไร่ชาวนาได้เปลี่ยนบทบาทไปสู่การเป็นพ่อค้าแม่ค้าในวันเสาร์อาทิตย์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเล่าว่า “ก็เดิมก็คือเค้าจะทำอาชีพชาวนาสวนขนาดใหญ่พอมีตลาดน้ำก็เพิ่มอาชีพเป็นพ่อค้าแม่ค้า” (เจ้าหน้าที่รัฐ คนที่ 1) และ “เดี๋ยวนี้ ทำให้เค้ารู้จักหาเอาไอนั่นไอนี้มาขาย จากที่เคยอยู่ว่าง ๆ ก็ทำให้เกิดอาชีพ ทำให้เกิดรายได้” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2) การเปลี่ยนแปลงบทบาทนี้ทำให้เกิดการกระตุ้นการผลิตและธุรกิจการบริการต่าง ๆ เช่น บริการนวดแผนไทย บริการร้านตัดผม โหราศาสตร์ ได้เกิดขึ้นตามมา

การเพิ่มขึ้นของมูลค่าที่ดินและทรัพย์สินในท้องถิ่น จากการที่มีการท่องเที่ยวตลาดน้ำขึ้นมานั้นทำให้ที่ดินรอบข้างมีมูลค่าสูงขึ้น อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งการเพิ่มขึ้นของมูลค่าของที่ดินสูงขึ้นเนื่องจากปัจจุบันเกิดหมู่บ้านจัดสรรขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้ราคาที่ดินในเขตดลิ่งชันมีราคาสูงซึ่งชาวนาบางรายหันมาขายที่ดินและยกเลิกการทำสวน จึงทำให้มีพื้นที่ทำการเกษตรลดน้อยลง สิ่งนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของตลาดน้ำในอนาคตได้

ก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยว โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการจัดระเบียบของคนในสถานที่ การกำจัดของเสียและขยะมูลฝอย ค่าใช้ในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากร จนถึงค่าใช้จ่ายในการจัดหาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จาก การที่ชุมชน ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้ขยายพื้นที่ออกไปทำเป็นพื้นที่ขายของและที่จอดรถ เพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งต้องใช้เงินในจำนวนมาก จึงมีการทำเรื่องขอเงินสนับสนุนจากทางเขตตลิ่งชัน เพื่อดำเนินการต่อไป

3.2 ด้านสังคม

ผลกระทบทางด้านสังคมจากการเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมพบในสามประเด็นสำคัญคือด้านการพัฒนาสาธารณูปโภคด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการกล่าวคือ

ด้านการพัฒนาสาธารณูปโภค หลังจากมีการจัดตั้งตลาดน้ำทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการเพื่อเอื้อต่อการท่องเที่ยว อาทิ ถนนเข้าสู่ตลาดน้ำแต่เดิมเป็นถนนลูกรังแต่ขณะนี้เปลี่ยนเป็นถนนลาดยาง และมีการตัดเชื่อมกับถนนสายหลักทั้งกาญจนาภิเษกและราชพฤกษ์ทำให้ง่ายต่อการเดินทางมาท่องเที่ยว และสามารถติดต่อกับชุมชนภายนอกได้สะดวกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดสาธารณูปโภคทั้งน้ำ ไฟฟ้า บริการแก่นักท่องเที่ยวและชาวบ้าน

ด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต จากการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรวมถึงผลกระทบด้านรายได้ล้วนส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวมของชาวบ้านในชุมชน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “หลายคนที่เคยเสาร์อาทิตย์เข้ามาเล่นการพนัน เดี่ยวนี้หลาย ๆ คนก็มาขายของ ทำให้ทุกคนมีอาชีพ” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 1) แสดงให้เห็นว่าการที่ตลาดเป็นแหล่งของการสร้างอาชีพใหม่ทำให้ชาวบ้านในชุมชนที่ไม่มียานพาหนะสามารถกลับมามีโอกาสในการดำรงชีพอีกครั้ง ในขณะที่ชาวบ้านที่แต่เดิมมีคุณภาพชีวิตที่ดีอยู่แล้วก็ยิ่งมีมากยิ่งขึ้นทั้งรายได้ที่เพิ่มขึ้นและสาธารณูปโภคที่พร้อมและสะดวกมากขึ้นนั่นเอง

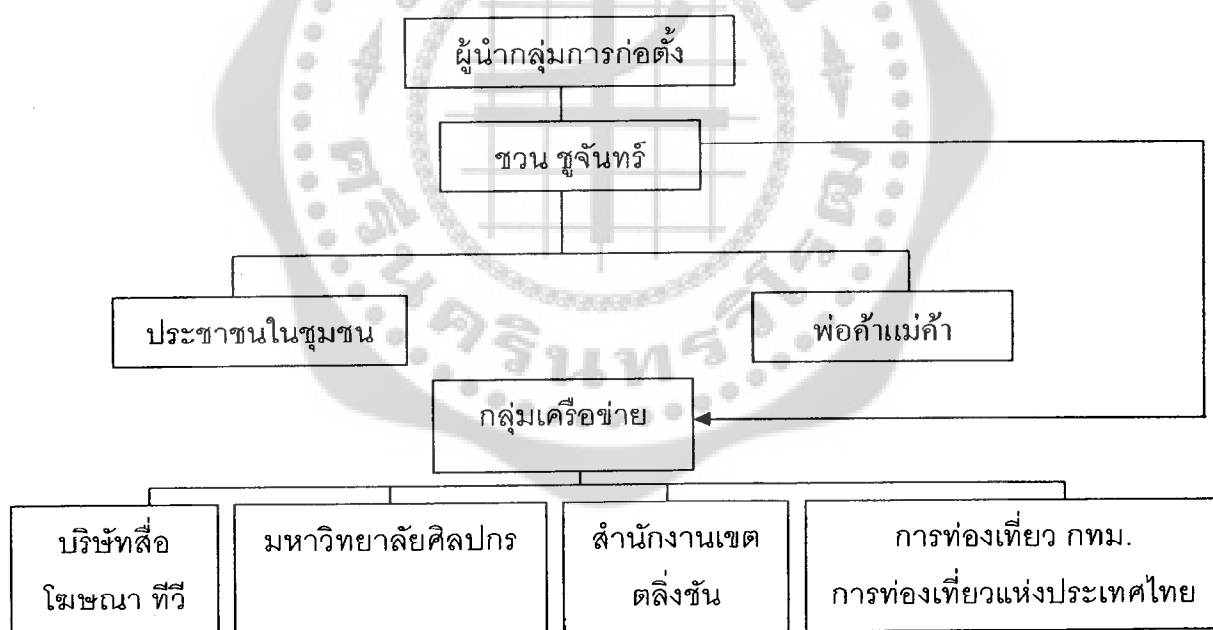
ด้านการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการ แม้ชุมชนแห่งนี้จะไม่มีการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการอย่างเป็นทางการแต่การรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการนั้นก็เกิดขึ้นบ่อยครั้งเช่นมีการประชุมผู้ประกอบการในตลาดเดือนละครั้ง หากมีวาระพิเศษจะมีการแจ้งเป็นครั้ง ๆ ไป ทั้งนี้ยังมีโครงการจัดการ ในการจัดการโครงการขายการทำงานของงานที่ดี เนื่องจากจะสามารถจัดการบริหารในส่วนของการตลาดน้ำ การประชาสัมพันธ์ การทำกิจกรรม การบริการต่าง ๆ ย่อมจะสำเร็จลงได้ด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่าย ซึ่งควรจะมีกระบวนการจัดการการบริหารงานด้วย ซึ่งทางตลาดน้ำคลองลัดมะยมก็เช่นกัน ที่มีการวางระบบโครงการขายการทำงานของงานที่เป็นลักษณะของการทำงานโดยชุมชนโดยแท้ กล่าวคือ การบริหารจัดการที่เกิดจากคนในชุมชนเอง ที่มี คุณชน ชูจันทร์ เป็นผู้นำในการบริหารจัดการ และมีคุณไฉน ขาวเจริญ และคุณวันธนี นิดชิน ผู้ร่วมก่อตั้ง ที่มีส่วนในการสนับสนุนในการทำงานร่วมกัน พร้อมทั้งทุกคนในชุมชน

จากการให้สัมภาษณ์ของผู้ประกอบการก่อตั้ง ที่กล่าวถึงโครงข่ายการทำงานว่า

“การทำงาน จะเป็นลักษณะช่วยกันทำมากกว่า แต่ที่ตอนนี้จะมีพนักงานของกทม มาทำให้เราอยู่ พวกถนนหนทางอะไรอย่างนี้ทำความสะอาดถนน เก็บขยะ แล้วก็ ทำความสะอาดห้องน้ำ มีการจัดให้ญาติ ๆ มามีส่วนร่วม แต่อยู่ ๆ จะไปจ้างปู่ป้าให้เข้ามาทำเนี่ย มันไม่ได้หรอก มันต้องเป็นสืบทอด เค้าทำไม่เป็นมันก็มีปัญหา ทำไม่เป็นเราก็ต้องทำก่อน จะมีหลาน ๆ ดูอยู่ ตอนนี้ผมเริ่มจะมีเวลาน้อยลงในเรื่องสวน หลานก็ทำ ตอนนี้เรามีงานตลาดที่ต้องทำหลายเรื่อง ตลาดยังไม่เรียบร้อยเท่าไร แล้วก็ มีทางราชการทำให้อยู่ของนักท่องเที่ยว ต่างชาติ เป็นส่วนงานการท่องเที่ยว กทม. ที่ทำให้ ททท. เค้าก็ทำ แต่เป็นหนังสือแจก แล้วก็เว็บไซต์ให้” (ผู้ประกอบการก่อตั้งตลาดน้ำ)

“พี่ชวนนะเป็นหลักเลยเค้าจะมีการประชาสัมพันธ์โดยที่ว่าเป็นเครือข่ายเค้า เป็นบริษัทเยอะ เป็นสื่อทีวี ทั้งรายการต่าง ๆ หนังสือพิมพ์ วิทยุเป็นหัวใจสำคัญ และก็ความมีเอกลักษณ์ของตลาดเอง เป็นตลาดที่ไม่ใหญ่มากเล็ก ๆ ของชุมชนแล้วก็ส่วนใหญ่ก็จะเป็นคนในพื้นที่เข้ามาขายของ ตัวของของก็เป็นของจากสวน พวกผักตามสวนผลไม้ แล้วก็ของกินที่เป็นของบ้าน ๆ สำหรับคนที่ติดใจรสชาติและบรรยากาศ” (เจ้าหน้าที่เขตดลิ่งชัน คนที่ 1)

ซึ่งสามารถสรุปลักษณะโครงข่ายการทำงาน โดยนำเสนอในรูปของแผนผัง ดังนี้



ภาพประกอบ 36 แผนผังโครงข่ายของการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม

การจัดการเรื่องภายในตลาดน้ำล้วนแต่เป็นแนวคิดความต้องการของผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ ไม่ว่าจะเป็นการคิดวางแผนกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ การเป็นแกนนำการประชุมพ่อค้าแม่ค้าในตลาดน้ำ การออกไปติดต่อกับหน่วยงานของรัฐเพื่อขอความช่วยเหลือด้านงบประมาณ การพัฒนาตลาดในด้านต่าง ๆ เป็นวิทยากรในการบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพแวดล้อมภายในตลาด ส่วนพ่อค้าแม่ค้าเป็นไปในลักษณะการช่วยเหลือผู้นำการก่อตั้ง ในการดำเนินกิจการค้าขายสินค้าในตลาดน้ำ การรักษาความสะอาดในพื้นที่ขายสินค้า การเข้าร่วมประชุมพ่อค้าแม่ค้าตามวาระต่าง ๆ การแนะนำตลาดน้ำให้คนภายนอกได้รู้จัก การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่ถูกจัดขึ้นตามการร้องขอของเจ้าหน้าที่เขต หน่วยงานของรัฐจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณที่ถูกร้องขอจากผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำในการพัฒนาตลาดน้ำในด้านต่าง ๆ ส่วนการจัดการภายในหน่วยงานของรัฐจะไม่เข้ามายุ่งเกี่ยวให้เป็นการจัดการของผู้นำการก่อตั้งและประชาชนในชุมชน

3.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมพบผลสำคัญคือการดำรงอยู่ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแม้ความเจริญเข้าสู่ชุมชนมากขึ้นแต่ชุมชนยังคงสามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพเดิมไว้ได้ กล่าวคือพื้นที่ที่เป็นสวนยังคงอยู่เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านยังเล่าให้ฟังว่า “ปัจจุบันแม่น้ำแควนี้ดูเหมือนจะสะอาดขึ้น เพราะว่าเรือมันวิ่ง ๆ มา พวกตะกอน พวกสาหร่ายมันก็หายไป เพราะว่าสมัยแรก ๆ ที่ผมเขามาดูเนี่ย กากมะพร้าวลอยฟ่องเลย แต่เรื่องผักตบชวาเนี่ยธรรมดาเนาะ เพราะผักตบชวาเนี่ยเยอะอยู่แล้ว โดยภาพรวมผมมองว่ามันดีขึ้น” (ประชาชนในชุมชน คนที่ 1) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสภาพลำคลองมีความสะอาดดีขึ้นกว่าเดิมทั้งนี้เหตุผลสำคัญของความสามารถในการรักษาสภาพแวดล้อมนั้นผู้ให้ข้อมูลสำคัญกล่าวว่า “ปัญหาเรื่องขยะไม่ค่อยมี เนื่องจากนักท่องเที่ยวรู้ว่าตรงนี้เป็นพื้นที่อนุรักษ์ ทุกคนจึงให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2) และ “ไม่มีนะ ที่คลองลัดมะยมยังไม่มีปัญหาตรงนี้เพราะว่า เพราะพี่ชวนเค้าจะเน้นเรื่องนี้อยู่แล้วละ รักษาสภาพแวดล้อมอะไรอย่างเงี๊ยะ แม่ค้าเค้าก็ต้องหาที่ล้างอะไรจัดการอยู่แล้ว ส่วนมากเค้าจะเน้นใช้ของธรรมชาติ น้ำยาล้างจานอะไรอย่างเงี๊ยะเค้าก็ทำเอง” (เจ้าหน้าที่เขตคลองลัดมะยม คนที่ 2) เหล่านี้แสดงให้เห็นเหตุผลว่าชาวบ้านและนักท่องเที่ยวต่างมีความตระหนักถึงสภาพแวดล้อมและความสะอาดของพื้นที่ท่องเที่ยวทำให้มีการจัดการที่เป็นระบบรวมทั้งการเน้นความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุดผลกระทบจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังจะเห็นได้จากการปรับพื้นที่จากสวนให้เป็นที่จอดรถหรือพื้นที่ขายของ เพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีการถมที่ทับพื้นที่สวนดั้งเดิม

3.4 ด้านวัฒนธรรม

ผลกระทบทางด้านวัฒนธรรมผลการศึกษาในส่วนนี้พบผลที่สำคัญดังนี้

ด้านการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตว่า “เรื่องการดำเนินชีวิตน่าจะเปลี่ยนค่ะเพราะว่าได้สัมผัสเหมือนคนที่อยู่ในสวนได้ออกมาสู่โลกภายนอกอะไรอย่างงี้ ได้สัมผัสกับคนในเมืองก็จะเห็นว่าเค้าควรที่จะพัฒนาอะไรขึ้น จากที่ทำสวนอะไรอย่างเดียวยู่กับบ้าน อาจจะมีการข้าวของของใช้อะไรอย่างงี้ อาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง การดำเนินชีวิต อาหารการกินน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม” (เจ้าหน้าที่เขตดลิ่งชัน คนที่ 2) ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นอย่างชัดเจนคือการเปลี่ยนแปลงจากชาวไร่มาเป็นพ่อค้าแม่ค้า การพบปะผู้คนนอกชุมชน กลายเป็นชุมชนเปิดในฐานะตลาดขายสินค้า

ด้านความสัมพันธ์ในชุมชน การมีตลาดน้ำทำให้ความสัมพันธ์ร่วมกันในชุมชนดีขึ้น ทุกสัปดาห์ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุยกัน ปรีกษาสารทุกข์สุกดิบกัน จนได้รับสมญานามจากกลุ่มบางกอกฟอรั่มว่า “ตลาดน้ำแห่งความสุขของทุกคน”

ด้านเอกลักษณ์ชุมชน แม้ว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตนอย่างไรก็ตามในเรื่องของเอกลักษณ์ชุมชนนั้นชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยืนยันในประเด็นนี้ว่า “เราได้ความสะอาดสบายเพิ่มขึ้นแต่วัฒนธรรมเราก็พยายามที่จะรักษาไว้อยู่ ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ชาวบ้านแถวนี้ก็ยังใช้ชีวิตแบบชาวสวน ยังมานั่งซักผ้าริมน้ำเหมือนเดิม ยังมาพายเรือเหมือนเดิม” (พ่อค้าแม่ค้า คนที่ 2) ความสามารถในการรักษาเอกลักษณ์ชุมชนเป็นสิ่งสำคัญเนื่องจากเอกลักษณ์เป็นจุดสำคัญต่อการนำมาใช้ใน การจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั่นเอง

4.การวิเคราะห์ SWOT ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

สำหรับการวิเคราะห์ SWOT ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจากข้อมูลที่เป็นเอกสารของทางตลาดน้ำคลองลัดมะยม จากการสัมภาษณ์ การสังเกตจากการเข้าไปศึกษาข้อมูลจากสถานที่จริง แล้วนำมาประมวลผล ซึ่งผลที่ได้วิเคราะห์เป็น SWOT ได้ดังนี้

จุดแข็ง (Strength : S)

1. อาหารและสินค้าที่นำมาขายมีราคาถูก
2. ประชาชนในชุมชน พ่อค้าแม่ค้าที่มีอัธยาศัยและมิตรไมตรี
3. มีสวนเกษตรผสมผสาน และเป็นห้องเรียนธรรมชาติให้นักเรียน นักศึกษาเข้ามาศึกษาธรรมชาติ โดยสร้างจิตสำนึกและให้การศึกษาในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
4. เป็นตลาดน้ำที่การท่องเที่ยวอยู่บนพื้นฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน
5. ยังคงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของตนเองได้เป็นอย่างดี

จุดอ่อน (Weakness : W)

1. ห้องน้ำและที่จอดรถไม่เพียงพอ
2. ศักยภาพของประชาชนในชุมชนในเรื่องการบริหารจัดการ
3. ลักษณะการบริหารจัดการยังคงดำเนินการโดยผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำเป็นส่วนใหญ่

โอกาส (Opportunity : O)

1. เป็นตลาดน้ำที่อยู่ในพื้นที่เขตกรุงเทพฯ และมีสภาพแวดล้อมเป็นธรรมชาติ
2. มีเส้นทางคมนาคมสะดวก
3. มีการร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาตลาด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องสถานที่ หรือการประชาสัมพันธ์
4. อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงกับสถานที่ท่องเที่ยวอื่น เช่น ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำวัดสะพาน
5. มีช่องทางการท่องเที่ยวที่หลากหลาย เช่น บริการนำเที่ยว 3 ตลาดน้ำ (ตลาดน้ำตลิ่งชัน ตลาดน้ำวัดสะพาน ตลาดน้ำคลองลัดมะยม) ทัวร์ไหว้พระ 9 วัด
6. มีการออกสื่อประชาสัมพันธ์ทางโทรทัศน์ในบางโอกาส

อุปสรรค (Threat : T)

1. การเดินทางโดยใช้บริการรถสาธารณะไม่สะดวก
2. พื้นที่โดยรอบซึ่งเป็นพื้นที่สวน ได้ถูกเปลี่ยนแปลงไปเป็นหมู่บ้านจัดสรร

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน กรณีศึกษา ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปผลตามขั้นตอนการวิจัยดังนี้

1. ความมุ่งหมายของการวิจัย
2. ความสำคัญของการวิจัย
3. วิธีการดำเนินงานวิจัย
4. สรุปผลการวิจัย
5. อภิปรายผลการวิจัย
6. ข้อเสนอแนะ

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำคลองลัดมะยม
2. เพื่อศึกษาผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

ความสำคัญของการวิจัย

ผลของการวิจัยครั้งนี้ทำให้ทราบถึงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่มีการจัดการร่วมกันของคนในชุมชน ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้จากการทำวิจัยสามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแก่ตลาดน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพต่อไปในอนาคต และเพื่อประโยชน์ต่อชุมชนโดยรอบ ตลอดจนเป็นแบบอย่างการจัดการให้กับตลาดน้ำแห่งอื่น ๆ ได้ อีกทั้งยังศึกษาถึงผลกระทบที่มีผลต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเป็นแนวทางต่อการเพิ่มศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

วิธีการในการดำเนินงานวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมี 5 กลุ่มคือ 1. ผู้ก่อตั้งและผู้ร่วมก่อตั้ง จำนวน 3 คน 2. พ่อค้าแม่ค้าในตลาดจำนวน 20 คน 3. ประชาชนในพื้นที่ 15 คน 4. เจ้าหน้าที่เขต 2 คน 5. นักท่องเที่ยวจำนวน 30 คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 70 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 3 ชุดได้แก่

1. แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการท่องเที่ยว (Resource Audit) แบบตรวจสอบนี้ ผู้วิจัยดัดแปลงจากเครื่องมือรวบรวมข้อมูลภาคสนามของกอดเฟรย์ และแจ็กกี้ (Godfrey. & Jackie. 2000: 83 - 88)
2. รายการตรวจสอบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Check List) แบบตรวจสอบนี้ผู้วิจัยได้นำมาจากเอกสารประกอบการเรียนของสถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. 2547: เอกสารประกอบการเรียน)
3. แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับกระบวนการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม และผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้สรุปผลได้ดังนี้

1. การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จัดตั้งขึ้นจากความร่วมมือของผู้นำการก่อตั้งและประชาชนในชุมชนทั้งนี้โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ 1. เพื่อรักษาสิ่งแวดล้อม 2. เพื่อให้มีตลาดเป็นแหล่งใช้เงินในชุมชน 3. เพื่อให้กิจกรรมของชุมชนพลิกฟื้นกลับมาอีกครั้งหนึ่ง

1.1 ด้านพื้นที่

การจัดการด้านพื้นที่ของตลาดน้ำ ผู้ก่อตั้งแบ่งพื้นที่ตลาดในปัจจุบันออกเป็น 2 ส่วน คือฝั่งเหนือและฝั่งใต้ โดยฝั่งใต้จะเป็นจุดที่เป็นตลาดน้ำเดิม ซึ่งมีความคับแคบ จึงได้ทำการย้ายตลาดมาอยู่ฝั่งเหนือ ปัจจุบันฝั่งใต้ยังคงเหลือร้านค้าบ้างแต่ไม่มาก ส่วนฝั่งเหนือเป็นส่วนของตลาดน้ำที่ขยายออกมาใหม่ มีความพร้อมของพื้นที่ในการทำตลาดสูงกว่าฝั่งใต้ เนื่องจากมีปริมาณที่ดินมากกว่า ซึ่งปัจจุบันมีร้านค้าประมาณ 80 ร้าน ตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นตลาดน้ำที่มีความโดดเด่นในเรื่องของการจัดการเป็นอย่างมากเนื่องจากสามารถที่จะผสมผสานวิถีชีวิตของชุมชนกับการจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างกลมกลืน กล่าวคือ มีวิถีชีวิตริมคลองที่เป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชุมชนโดยรอบตลาดน้ำคลองลัดมะยม ที่ชาวบ้านดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีคลองเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิต การคมนาคมทางน้ำด้วยเรือ การเป็นชาวสวนที่มีการปลูกพืชสวนต่าง ๆ ตลอดจนบ้านเรือนของคนบ้านสวน วิถีชีวิตของชุมชนเหล่านี้สามารถนำมาผสมผสานกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่จัดขึ้นได้อย่างลงตัว

ลักษณะอีกประการหนึ่งที่สอดคล้องกับประเด็นของวิถีชีวิตริมคลองข้างต้นคือการจัดการตลาดน้ำอย่างกลมกลืนกับวิถีชีวิต ซึ่งหมายความว่าถึงแม้ที่ประชาชนในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมสามารถนำเอกลักษณ์ของชุมชนมาร่วมในการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้อย่างกลมกลืนเห็นได้อย่างชัดเจนคือกิจกรรมการท่องเที่ยว อาทิ การนั่งเรือชมคลอง วิถีชีวิตในส่วนชาวบ้านที่เป็นแม่บ้านแม่เรือนที่มีฝีมือในการทำอาหารหวานคาวอาหารหวานที่ทำกินในชีวิตประจำวัน ได้ฟื้นฟูภูมิปัญญาของตน ทำอาหารมาขายเพื่อเป็นรายได้เสริมที่ตลาดน้ำในวันเสาร์อาทิตย์ การจัดสร้างตลาดน้ำจัดให้มีลักษณะที่โดดเด่นของชาวสวนคือการใช้จากมุงหลังคา รวมถึงพิพิธภัณฑสถานเรือ ซึ่งแสดงถึงความเป็นวิถีชาวบ้านริมน้ำอย่างแท้จริง และการสร้างห้องสมุดเพื่อทำให้ตลาดน้ำเป็นที่แสวงหาความรู้ของชุมชน

นอกจากพื้นที่ในการทำเป็นตลาดน้ำแล้วยังมีการจัดพื้นที่ ที่เรียกว่า “สวนเจียมตน” เป็นส่วนที่เอื้อประโยชน์แก่นักท่องเที่ยวในการศึกษาเอกลักษณ์ของพื้นที่ พืชสมุนไพรโดยมุ่งหวังให้เป็น “แหล่งเรียนรู้วิถีชีวิตชาวสวน” โดยมีการจัดการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้แก่เด็กหรือบุคคลที่สนใจเข้าไปศึกษา สวนแห่งนี้ยังมีความโดดเด่นในประเด็นของความเป็นธรรมชาติ ซึ่งประกอบไปด้วยร่องสวน ลำปะโดง ลำคลอง ต้นไม้ยืนต้น พืชสวนต่าง ๆ โดยส่วนใหญ่เป็นพืชสมุนไพร “สวนเครื่องดัมยา” เช่น ข่า ตะไคร้ ใบมะกรูด พริกขี้หนูสวน นอกจากนี้ การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบ พบว่า ชุมชนมีวัฒนธรรมการจัดระบบนิเวศ เช่น มีการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ นั่นคือชุมชนมีการจัดทำพื้นที่สำหรับทำถังขยะตามบ้านเรือนให้หนึ่งที และข้างใต้มีบ่อบำบัดน้ำเสีย ก่อนปล่อยทิ้งลงคลอง มีการจำกัดจำนวนถังขยะให้น้อยเพื่อว่านักท่องเที่ยวจะได้นำขยะใส่ถุงพลาสติกเก็บไปทิ้งที่บ้าน เป็นการสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบทั้งในส่วน of ชุมชนและกลุ่มนักท่องเที่ยว

1.2 ด้านการจัดการ

การรักษาสภาพแวดล้อมของลำคลองนั้นพบวิธีการที่สำคัญคือ การมีกติการ่วมกัน ชุมชนได้ยึดหลักความร่วมมือบนฉันทามติร่วมกันนั่นคือชุมชนมีกติการ่วมกันในการจัดการสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ทิ้งเศษอาหารหรือขยะลงสู่ลำคลอง นอกจากนี้ยังมีการรณรงค์เรื่องการใช้พาหนะที่จะไม่ใช่รถยนต์แต่ให้ใช้เรือพายแทน เนื่องจากการใช้รถยนต์ทำให้น้ำมันจากเรือไหลสู่คลองได้ แสดงให้เห็นลักษณะที่โดดเด่นของชุมชนที่ยึดหลักการสำคัญคือ ความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งนอกจากกิจกรรมที่มีข้อตกลงร่วมกันแล้ว ชุมชนยังมีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมไปถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและขจัดมลพิษ และควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ทั้งการวางระบบท่อบำบัดน้ำได้ต้น การจัดการเรื่องของขยะ การรักษาแม่น้ำลำคลอง ทำให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ชาวบ้านในชุมชนจะใช้บุ๋ยชีวภาพ ไม่ใช้ยา

ฆ่าแมลง หรือสารเคมีใด ๆ หากพืชสวนถูกแมลงหรือวัชพืชกัดกินชาวบ้านจะเปลี่ยนไปปลูกพืชผักชนิดอื่นผลัดเปลี่ยนเวียนกันไปเพื่อไม่ให้ดินเสีย

การรณรงค์การใช้ภาชนะที่มาจากวัสดุธรรมชาติ เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความมุ่งหวังเพื่อลดปริมาณการใช้ถุงพลาสติก **การควบคุมสัตว์ในพื้นที่** ถือเป็นกิจกรรมหลักอีกอย่างหนึ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อรักษาความสะอาดในพื้นที่ให้ปราศจากสัตว์ที่เป็นพาหะของโรคระบาดที่อาจเกิดขึ้นได้ทั้ง หนู แมลงวัน รวมถึงการควบคุมสัตว์เลี้ยงโดยเฉพาะสุนัข เนื่องจากหากมีสุนัขในตลาดทำให้เกิดทั้งขยะและความสกปรกจากการให้อาหารในพื้นที่ตลอดจนมูลสัตว์

การควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต ในส่วนของโฮมสเตย์มีการจำกัดการเข้าพักเฉพาะกลุ่มโดยเน้นกลุ่มที่เข้าพักเพื่อการศึกษาเท่านั้น ไม่รับนักท่องเที่ยวทั่วไป เนื่องจากเกรงว่ากิจกรรมบางอย่างของนักท่องเที่ยวทั่วไปจะเป็นการรบกวนหรือส่งผลเสียต่อระบบนิเวศได้ อย่างไรก็ตามในปัจจุบันยังประสบปัญหาในการจัดการพื้นที่ร้านค้าเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ แม้จะมีการกำหนดโซนขายสินค้าแต่ละประเภทอย่างชัดเจน แต่การเพิ่มขึ้นของร้านค้าได้กระจายไปยังโซนอื่นที่ไม่ใช่พื้นที่ที่กำหนด

การใช้สื่อเพื่อการอนุรักษ์ เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นตลาดน้ำที่ได้รับความนิยมจากสื่อจำนวนมากไม่น้อยทั้งสื่อทีวีและหนังสือพิมพ์ ชุมชนจึงได้ใช้กลไกของสื่อเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์และจัดการสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ โดยสื่อได้สะท้อนภาพของการท่องเที่ยวของตลาดน้ำแห่งนี้ ทำให้นักท่องเที่ยวรู้ถึงการปฏิบัติตัวที่เหมาะสมต่อการมาท่องเที่ยว ณ ตลาดน้ำแห่งนี้

1.3 ด้านกิจกรรมและกระบวนการ

สำหรับการจัดกิจกรรมและกระบวนการต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้และสร้างความตระหนักแก่บุคคลกลุ่มต่าง ๆ ทั้งชาวบ้านในชุมชน หรือบุคคลนอกชุมชน ได้แก่ **กิจกรรมที่ส่งเสริมการรักษาสภาพแวดล้อมในพื้นที่โดยผู้นำ** ในการเป็นตัวอย่างที่จะแสดงให้เห็นชาวบ้านตระหนักถึงความสำคัญของแม่น้ำลำคลอง ทำให้ชาวบ้านในชุมชนเห็นและได้ซึมซับภาพที่เห็นและปฏิบัติตามเรื่อยมา นอกจากนี้ผลของกิจกรรมเชื่อมโยงไปสู่ความสำเร็จในกิจกรรมอื่น ๆ เมื่อผู้นำขอความร่วมมือในการเข้าร่วมอีกด้วย **กิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อม** มีการจัดกิจกรรมรักษาสภาพแวดล้อมให้กับโรงเรียนในพื้นที่ และองค์กรต่าง ๆ ที่มีความสนใจเข้าร่วม โดยการช่วยกันเก็บขยะในคลอง และบริเวณตลาดน้ำ **กิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้** เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมหลากหลายกิจกรรมได้ถูกจัดขึ้นในสวนเจียมตน ซึ่งใช้เป็นห้องเรียนธรรมชาติ โดยมีการจัดอบรมความรู้เชิงเกษตรให้แก่นักเรียนนักศึกษาบุคคลที่สนใจทั่วไป รวมทั้งกิจกรรมเรียนรู้ที่จัดขึ้นยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกอีกด้วย

1.4 ด้านการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแห่งนี้เห็นได้ชัดในส่วนของ การปฏิบัติซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมอย่างไม่เป็นทางการ ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นพ่อค้าแม่ค้าขายของในตลาด รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม การจัดประชุม ระหว่างชาวบ้านยังมีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกเดือน แต่มิได้มีการบังคับให้ชาวบ้านต้องเข้าร่วมกันทุกคน การประชุมเป็นไปในลักษณะแจ้งให้ทราบ แจ้งให้ร่วมปฏิบัติตาม ขอความคิดเห็น ขอความร่วมมือ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและเกื้อกูลซึ่งกันและกันมากกว่า

1.5 ข้อเสนอแนะในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยม

มะยม

พ่อค้าแม่ค้าได้ให้ข้อเสนอแนะในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตลาดน้ำคลองลัดมะยมไว้เกี่ยวกับความต้องการให้การจัดสรรพื้นที่ค้าขายในตลาดมีความยุติธรรมโปร่งใส ส่วนนักท่องเที่ยวต้องการให้มีพิพิธภัณฑ์อื่นที่ให้ความรู้เพิ่มเติมนอกเหนือจากพิพิธภัณฑ์เรือ ต้องการให้มีการนำสินค้าที่เป็นของสดจากสวนมาจำหน่ายในตลาดน้ำให้มากขึ้น ต้องการให้มีจุดบริการเฉพาะกลุ่มบุคคล เช่น บริการสปา นวดแผนไทย สำหรับผู้ใหญ่และผู้สูงอายุ และจัดให้มีพื้นที่ของเด็ก ๆ ที่มีการเล่นแบบไทย ๆ ต้องการให้พัฒนาที่จอดรถให้มีพื้นที่จอดรถลาดด้วยยางมะตอยทั้งหมด ต้องการให้มีที่นั่งพักให้นักท่องเที่ยวมากขึ้น และ ต้องการให้มีป้ายบอกทางเข้าตลาดมากขึ้น

2. ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

การเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมได้ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของคนในชุมชนอย่างชัดเจน ในเรื่องของ การเพิ่มขึ้นของรายได้ ชาวบ้านในชุมชนเริ่มมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการเปลี่ยนตัวเองไปสู่การเป็นพ่อค้าแม่ค้าที่นำผลผลิตในพื้นที่ของตนเองมาขาย รายได้เพิ่มขึ้นนี้สูงถึงวันละ 300 - 500 บาท เนื่องจากการซื้อขายไม่ได้มีการผ่านพ่อค้าคนกลางเหมือนการซื้อขายในตลาดอื่น ๆ การเพิ่มขึ้นของรายได้ในประเด็นข้างต้นมีความเชื่อมโยงกับประเด็นการเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของรายได้มาจากการที่ชาวบ้านได้นำเอาพืชสวนผลไม้มาแปรรูปทำให้เพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์เดิม เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ของชุมชนที่มีราคาสูงขึ้น นอกจากนี้การมีตลาดน้ำยังทำให้เกิดการสร้างงานสร้างอาชีพเกิดอาชีพใหม่แก่ชาวบ้านในชุมชนจากการเป็นชาวไร่ชาวนาได้เปลี่ยนบทบาทไปสู่การเป็นพ่อค้าแม่ค้าในวันเสาร์อาทิตย์ เกิดการกระตุ้นการผลิตและธุรกิจการบริการต่าง ๆ เกิดขึ้นตามมาเช่น บริการนวดแผนไทย บริการร้านตัดผม โหราศาสตร์ และจากการที่มีการจัดตั้งตลาดน้ำขึ้นมานั้นทำให้เกิดการเพิ่มขึ้นของมูลค่าที่ดินและทรัพย์สินในท้องถิ่น อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งการเพิ่มขึ้นของมูลค่าของที่ดินสูงขึ้นเนื่องจากปัจจุบันเกิดหมู่บ้านจัดสรรขึ้นเป็นจำนวนมาก ทำให้

ราคาที่ดินในเขตดลิ่งชั้นมีราคาสูง ซึ่งชาวสวนบางรายหันมาขายที่ดินและยกเลิกการทำสวน จึงทำให้มีพื้นที่ทำการเกษตรลดน้อยลง สิ่งนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของตลาดน้ำในอนาคตได้

อย่างไรก็ตาม การเกิดขึ้นของตลาดน้ำได้ก่อให้เกิดปัญหาค่าใช้จ่ายในการจัดระเบียบของแหล่งท่องเที่ยวท่องเที่ยว โดยต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นในการจัดระเบียบของคนในสถานที่ การกำจัดของเสียและขยะมูลฝอย ค่าใช้ในการบูรณะซ่อมแซมความเสียหายของทรัพยากร จนถึงค่าใช้จ่ายในการจัดหาสาธารณูปโภคเพิ่มขึ้น

2.2 ด้านสังคม

ผลกระทบทางด้านสังคมจากการเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมพบว่า หลังจากมีการจัดตั้งตลาดน้ำทำให้มีการพัฒนาสาธารณูปโภคสาธารณูปการเพื่อเอื้อต่อการท่องเที่ยว อาทิ การพัฒนาถนนเข้าสู่ตลาดน้ำและมีการตัดเชื่อมกับถนนสายหลัก สามารถติดต่อกับชุมชนภายนอกได้สะดวกมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีการจัดสาธารณูปโภคทั้งน้ำ ไฟฟ้า บริการแก๊พ้อคัมคัม นักท่องเที่ยว และประชาชนในชุมชน จากการพัฒนาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น รวมถึงผลกระทบด้านรายได้ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยรวมของชาวบ้านในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนที่ไม่มียานพาหนะสามารถกลับมามีโอกาสในการดำรงชีพอีกครั้ง ในขณะที่ชาวบ้านที่แต่เดิมมีคุณภาพชีวิตที่ต่ำอยู่แล้วก็ยิ่งมีมากยิ่งขึ้นทั้งรายได้ที่เพิ่มขึ้นและสาธารณูปโภคที่พร้อมและสะดวกมากขึ้นนั่นเอง นอกจากนี้ในเรื่องของการรวมกลุ่มเพื่อการบริหารจัดการชุมชนแห่งนี้มีการรวมกลุ่มแบบไม่เป็นทางการบ่อยครั้ง เช่นมีการประชุมผู้ประกอบการในตลาดเดือนละครั้ง หากมีวาระพิเศษจะมีการแจ้งเป็นครั้ง ๆ ไป ทั้งนี้ยังมีโครงข่ายการจัดการที่ดีด้วยความร่วมมือจากทุกฝ่ายเป็นลักษณะของการทำงานโดยชุมชนโดยแท้ การจัดการภายในเป็นการจัดการของผู้นำการก่อตั้งและประชาชนในชุมชน หน่วยงานของรัฐจะให้การสนับสนุนด้านงบประมาณที่ถูกร้องขอ

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม

ผลกระทบทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการเกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองลัดมะยมพบผลสำคัญคือการดำรงอยู่ของสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพแม้ความเจริญเข้าสู่ชุมชนมากขึ้นแต่ชุมชนยังคงสามารถรักษาสภาพแวดล้อมทางกายภาพเดิมไว้ได้ พื้นที่ที่เป็นสวนยังคงอยู่เพื่อใช้เป็นที่อยู่อาศัยและแหล่งทำมาหากินของชาวบ้าน สภาพลำคลองมีความสะอาดดีขึ้นกว่าเดิมเพราะชาวบ้านและนักท่องเที่ยวต่างมีความตระหนักถึงสภาพแวดล้อมและความสะอาดของพื้นที่ท่องเที่ยวทำให้มีการจัดการที่เป็นระบบรวมทั้งการเน้นความเป็นธรรมชาติให้มากที่สุด อย่างไรก็ตามผลกระทบจากการเติบโตอย่างรวดเร็วของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ก่อให้เกิดปัญหาการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ดังจะ

เห็นได้จากการปรับพื้นที่จากสวนให้เป็นที่จอดรถหรือพื้นที่ขายของ เพื่อรองรับปริมาณนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้มีการถมที่ทับพื้นที่สวนดั้งเดิม

2.4 ด้านวัฒนธรรม

ชาวบ้านในชุมชนยอมรับถึงการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตที่เกิดขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เห็นอย่างชัดเจนคือการเปลี่ยนแปลงจากชาวไร่ชาวนามาเป็นพ่อค้าแม่ค้า มีการพบปะผู้คนนอกชุมชน กลายเป็นชุมชนเปิดในฐานะตลาดขายสินค้า การมีตลาดน้ำทำให้ความสัมพันธ์ร่วมกันในชุมชนดีขึ้น ทุกสัปดาห์ชาวบ้านได้มาพบปะพูดคุยกัน ปรึกษาสารทุกข์สุกดิบกัน จนได้รับสมญานามจากกลุ่มบางกอกฟอร์มว่า “ตลาดน้ำแห่งความสุขของทุกคน” และแม้ว่าชาวบ้านส่วนหนึ่งจะมีการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตของตน อย่างไรก็ตามในเรื่องของเอกลักษณ์ชุมชนนั้นชุมชนยังคงรักษาเอกลักษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเอกลักษณ์เป็นจุดสำคัญต่อการนำมาใช้ในการจัดกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั่นเอง

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาในครั้งนี้เมื่อพิจารณาในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้นสามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้กลไกสำคัญของการจัดการอยู่ที่ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำและการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนนั่นเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะได้นำเสนอการอภิปรายผลตามประเด็นสำคัญดังนี้

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำของลัดมะยม

ตลาดน้ำคลองลัดมะยม เกิดขึ้นจากแนวคิดของผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ คือ คุณชวน ชูจันทร์ โดยจุดประสงค์ในการจัดตั้งตลาดน้ำนั้นเพื่ออนุรักษ์สภาพแวดล้อมของพื้นที่ให้อยู่ในสภาพเดิม และเพื่อให้ตลาดน้ำเป็นแหล่งจำหน่ายสินค้าที่มีในท้องถิ่น พร้อมทั้งให้คนในชุมชนมีโอกาสร่วมกันอีกครั้ง โดยการจัดการและทุนในการดำเนินการส่วนใหญ่ เป็นเงินที่มาจากผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำและผู้ร่วมก่อตั้งในการพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ จนกลายเป็นตลาดน้ำจนถึงปัจจุบัน ซึ่งหน่วยงานของรัฐมีส่วนช่วยในเรื่องสนับสนุนงบประมาณบางส่วนตามที่ถูกร้องขอจากผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ

การจัดการการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้นถือว่าเป็นการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เนื่องจากผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่าชาวบ้านสามารถนำวิถีชีวิตริมคลองซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ และภูมิปัญญาท้องถิ่นต่าง ๆ ของชุมชนมาสู่การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวได้อย่างดียิ่ง อีกทั้งชุมชนเองยังมีกลไกในการจัดการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของชุมชนทำให้ไม่เกิดผลกระทบได้อย่างดีอีกด้วย ผลวิจัยนี้อาจกล่าวได้ว่าลักษณะการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่ปรากฏมีความสอดคล้องกับคุณลักษณะสำคัญของการ

ท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นำเสนอโดยนักวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ พยอม ธรรมบุตร. (ม.ป.ป.: 3) ที่ได้นำเสนอไว้ว่าลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นต้องให้ความสำคัญกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมทั้งด้านวิถีวัฒนธรรมประเพณีโดยจะต้องยึดหลักการสำคัญที่ว่าของอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมเหล่านั้นไว้ให้ดีที่สุดเพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ไอริน (2006: 71 - 73) ที่ระบุว่าการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะมีลักษณะเป็นการท่องเที่ยวต้องสร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด เน้นการศึกษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สามารถสร้างประโยชน์ต่อชุมชนในระยะยาว และเป็นการรักษาและการจัดการต่อระบบเศรษฐกิจยั่งยืน รวมทั้งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพจนานุกุล (2550) ที่ศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง จังหวัดนครปฐม ซึ่งพบผลวิจัยว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในพื้นที่นั้นอยู่ในระดับมากโดยจุดเด่นของตลาดน้ำวัดกลางคูเวียงคือความเป็นธรรมชาติ เช่นเดียวกันกับตลาดน้ำคลองลัดมะยมแห่งนี้ ซึ่งกล่าวได้ว่าตลาดน้ำแห่งนี้ประสบผลสำเร็จในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเนื่องจากมีความสอดคล้องตามหลักการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2545: 320-322) ทั้งความสามารถในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติ และท้องถิ่นเดิม การจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนที่มองการจัดการการท่องเที่ยวอย่างระบบ นับตั้งแต่การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวให้รับรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน ภายใต้ขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่ โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ยังต้องจัดการจัดการด้านการตลาดโดยให้มีจำนวนนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมและรักษาระดับความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรการท่องเที่ยวและบริการ รวมทั้งการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การบริการสิ่งอำนวยความสะดวก ตลอดจนการสื่อความหมายธรรมชาติและควมยั่งยืนในการสร้างรายได้แก่ชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งชุมชนยังมีการให้ความรู้และการสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แก่นักท่องเที่ยวโดยวิธีต่าง ๆ ทั้งป้ายประชาสัมพันธ์ แผ่นป้ายบรรยายตามจุดต่าง ๆ รวมถึงการอบรมปลูกจิตสำนึกอีกด้วย

ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม จะอยู่ที่ปัจจัยสำคัญสองประการกล่าวคือ ประการแรกการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแห่งนี้โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ แม้จะไม่ได้มีรูปแบบอย่างเป็นทางการที่จะประชุมเป็นวาระ แต่เมื่อมีการบอกต่อขอความร่วมมือในการดำเนินการต่าง ๆ ที่เป็นผลประโยชน์ร่วมของชุมชน ชาวบ้านก็ยินดีในการให้ความร่วมมือ แม้ว่าตลาดน้ำจะถูกจัดการโดยผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำและผู้ร่วมก่อตั้ง แต่ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเมื่อพิจารณาตามแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนตามแนวคิดของแอมสไตน์ (The City Reader 2003: 245-247;

อ้างอิงจาก Amstien 1978: 236) ที่กล่าวถึงการมีส่วนร่วมแบบขั้นบันได (Participation ladder) 8 ขั้น กล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในตลาดคลองลัดมะยมนี้อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมระดับพิธีการหรือการมีส่วนร่วมบางส่วน (Degree of tokenism or participation) หรือเมื่อพิจารณาตามแนวคิดของ โคเฮน และอัฟฮอฟ (Cohen; & Uphoff: 1980) การมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งนี้มีลักษณะเป็นการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมในรูปของการเข้าร่วมโดยการสนับสนุนด้านทรัพยากร การร่วมมือทั้งการร่วมแรงร่วมใจและการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางด้านสังคมและผลประโยชน์ทางด้านส่วนบุคคล นอกจากนี้การมีส่วนร่วมที่ปรากฏยังเป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบประชาชนเป็นแกนนำ มุ่งผลประโยชน์ของชุมชนเป็นหลัก โดยสมาชิกในชุมชนได้ตระหนักถึงปัญหาร่วมกัน ตามแนวคิดของสุกัญญา เรือนสอน (2543: 13) มิใช่เป็นการมีส่วนร่วมของชุมชนแบบเจ้าหน้าที่เป็นแกนนำ

ประเด็นของการมีส่วนร่วมนี้ถือว่าเป็นประเด็นสำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศสอดคล้องตามหลักการการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความเห็นตรงกันถึงการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งอาทิ พยอม ธรรมบุตร. (ม.ป.ป.: 3) และ บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา (2542: 16-17) ซึ่งล้วนกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งสิ้น นอกจากนี้จากการศึกษาพบว่าการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยมยังสามารถจัดการได้ตามหลักองค์ประกอบสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544: 2-4) ระบุไว้ด้วย

ประการที่สองปัจจัยแห่งความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดแห่งนี้อยู่ที่ ผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำ จากผลการศึกษาพบว่าผู้นำมีบทบาทอย่างมากนับตั้งแต่การก่อตั้ง การวางแผนกิจกรรมและโครงการต่าง ๆ การระดมความช่วยเหลือ การประชุมในวาระต่าง ๆ รวมทั้งการเป็นแบบอย่างให้กับชาวบ้านในชุมชนในการดำเนินชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมชุมชน ซึ่งหากพิจารณาตามรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวที่ศาสตราจารย์ แอดไฮคาร์ (M.Adhikary) แห่งมหาวิทยาลัยเดลี (สุพัตรา พรประสิทธิ์. 2541: 22-25) ได้เสนอรูปแบบการจัดการที่เรียกว่า 7-s Model มาใช้กับการจัดการการท่องเที่ยวอนุรักษ์ นับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสอดคล้องกับปัจจัย Staff หรือบุคลากรที่เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการ ผู้นำการก่อตั้งถือเป็นบุคลากรที่มีลักษณะผสมผสานทั้งเป็นผู้ที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความรับผิดชอบให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ทำงานดี สามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจ เป็นผู้ทำงานหนัก เอาจริงเอาจัง มีความสามารถ โดยเฉพาะในการคำนวณ ผลได้ ผลเสีย กำไร ขาดทุน ด้วยคุณลักษณะที่เอื้อต่อการทำงานเพื่อพัฒนางานการก่อตั้งและการบริหารตลาดน้ำคลองลัดมะยมจึงทำให้ผู้นำกลายเป็นปัจจัยสำคัญและมีบทบาทอย่างมากต่อตลาดน้ำแห่งนี้

อุปสรรคและปัญหาการจัดการ

อย่างไรก็ตามแม้การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยรวมของตลาดน้ำจะประสบผลสำเร็จ แต่ยังมีอุปสรรคและปัญหาที่จะมีผลต่อการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยม คือ การขาดงบประมาณ การขาดความร่วมมือของประชาชนบางส่วนในชุมชน การมองมุมด้านธุรกิจและผลประโยชน์จนลืมนึกถึงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมที่ดีของตลาด ได้แก่ การควบคุมร้านค้าเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ กล่าวคือการเพิ่มขึ้นของร้านค้าได้กระจายไปยังโซนอื่นที่ไม่ใช่พื้นที่ที่กำหนดเช่น สวนเจียมตนเดิมกำหนดให้เป็นพื้นที่เพื่อการเรียนรู้ เช่น มีกิจกรรมการเรียนรู้วาดภาพพระบารมีพันผ้าบาติก แต่ในปัจจุบันพื้นที่นี้มีร้านค้าจำหน่ายอาหาร เข้ามาซึ่งพบเห็นได้บริเวณทางเดินภายในสวนเจียมตน ทั้งนี้เป็นเพราะว่าผู้ร่วมก่อตั้งตลาดน้ำซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินบริเวณฝั่งเหนืออนุญาตให้ผู้ประกอบการต่าง ๆ เข้ามาเช่าพื้นที่นั้นยังไม่ได้สังเกตเห็นถึงผลกระทบที่จะตามมา ทั้งที่พื้นที่บริเวณนี้มีวัตถุประสงค์สำหรับการเรียนรู้โดยเฉพาะ

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในส่วนของผลกระทบอาจกล่าวได้ว่าโดยรวมชุมชนได้รับผลกระทบในทางที่ดีทั้งเรื่องของการรายได้ของชาวบ้านในชุมชนเพิ่มขึ้นเกิดการสร้างงานสร้างอาชีพใหม่ มีการกระตุ้นการผลิตและธุรกิจการบริการต่าง ๆ มากขึ้นเช่น บริการนวดแผนไทย บริการร้านตัดผม โหราศาสตร์ นอกจากนี้ยังรวมถึงการเพิ่มขึ้นของมูลค่าที่ดินและทรัพย์สินในท้องถิ่นอีกด้วย ผลที่เกิดขึ้นเช่นนี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดของจิราภรณ์ อัมพรพรรดิ (2551: ออนไลน์) ที่ได้นำเสนอผลกระทบของการท่องเที่ยวโดยระบุถึงผลกระทบต่อการท่องเที่ยวในทางบวกต่อเศรษฐกิจของพื้นที่ทั้งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางเศรษฐกิจ การสร้างงาน สร้างรายได้ และเกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้ตั้งข้อสังเกตว่าแม้ในปัจจุบันผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำโดยรวมจะยังไม่พบผลกระทบในทางลบ แต่อีกด้านหนึ่งผลกระทบด้านลบอาจเกิดขึ้นได้ในประเด็นหนึ่งคือการเพิ่มขึ้นของมูลค่าที่ดินโดยรอบตลาดน้ำที่สูงขึ้น เป็นเพราะปัจจุบันเกิดหมู่บ้านจัดสรรขึ้นเป็นจำนวนมากทำให้ราคาที่ดินในเขตดังกล่าวมีราคาสูงทำให้ชาวสวนบางรายหันมาขายที่ดินและยกเลิกการทำสวน จึงทำให้มีพื้นที่ทำการเกษตรลดน้อยลง สิ่งนี้อาจเป็นอุปสรรคต่อการท่องเที่ยวของตลาดน้ำในอนาคตได้ หรือในอีกประเด็นเกี่ยวกับการเติบโตขึ้นของตลาดน้ำอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมของคนในชุมชนเช่นการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยมแบบดั้งเดิมมาเป็นแบบสมัยใหม่ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอาจเกิดขึ้นได้เช่นกันหากไม่สามารถจัดการได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้จากที่ได้กล่าวในขั้นต้นแล้วว่ากลไกสำคัญนอกจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนแล้วผู้นำการก่อตั้งตลาดน้ำถือเป็นกลไกที่สำคัญของการจัดการตลาดน้ำแห่งนี้ซึ่งใน

อนาคตหากขาดผู้นำการก่อตั้งที่ดีอย่างคุณชวน ชูจันทร์ อาจเป็นไปได้ว่าการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมต้องเผชิญกับปัญหาด้านการจัดการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

1.1 ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งประชาคมตลาดน้ำคลองลัดมะยม เพื่อพัฒนาตลาดน้ำโดยมีการจัดการที่เป็นรูปธรรมและเป็นระบบมากยิ่งขึ้น รวมทั้งประชาชนทุกคนจะได้มีส่วนร่วมและร่วมมือกันในการจัดการ

1.2 ผู้ประกอบการและประชาชนในชุมชนควรให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามกติกาที่ได้ตกลงกันไว้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่โดยรอบตลาดน้ำคลองลัดมะยม

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นตลาดน้ำที่กำลังได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวและเติบโตมาไม่นานนัก การเปลี่ยนแปลงทั้งเรื่องของการจัดการและผลกระทบน่าจะยังเป็นประเด็นที่ควรให้ความสนใจศึกษา ดังนั้นควรมีการศึกษาถึงการจัดการการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมรวมทั้งผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนในช่วงเวลาที่ต่างกัน

2.2 การวิจัยครั้งนี้ เป็นการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการใช้การวิจัยเชิงปริมาณเข้ามามีส่วนในเรื่องของการศึกษาจะทำให้สามารถมองเห็นความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวต่อการจัดการบริการการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ของตลาดน้ำคลองลัดมะยมและนำมาปรับปรุงแก้ไขต่อไป



บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนกอร รัตนอุดมสวัสดิ์. (2545). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวสามเหลี่ยมทองคำ อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- กวี วรกวิน; พิพัฒน์ นวลอนันต์; และพิเศษ เสนาวงค์. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยวประเทศไทย. กรุงเทพฯ: พัฒนาคุณภาพวิชาการ (พว.).
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2544 ก). แผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวภาคกลางตอนบน. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- (2544 ข). แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแห่งชาติ. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- จริญญา เจริญสุกใส; และสุวัฒน์ จุฑากรณ์. (2545) แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- จิราภรณ์ อัมพรพรรดี. (2551). ครั้งที่ 9...ผลกระทบของการท่องเที่ยว. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก <http://elearning.spu.ac.th/allcontent/svi314/class9p4.htm>.
- ดรรชนี เอมพันธุ์; สุทัศน์ วรรณเลิศ; และเรณูภา; รัชโน. (2547). คู่มือการจำแนกเขตท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชุมชนออนไลน์เกษตรกรคลื่นลูกใหม่. (2551). สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก <http://www.newwavefarmer.com/forum/index.php?action=printpage;topic=338.0>.
- ตลาดน้ำคลองลัดมะยม. (2551). สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก http://www.thaiweekender.com/index.php?option=com_content&task=view&id=76&Itemid=29&limit=1&limitstart=2.
- นพดล ปราศราคี. (2547). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (พัฒนาสังคม). กรุงเทพฯ: คณะพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- นำชัย ทนุผล. (2529). การพัฒนารูขี้อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน บ้านโป่ง อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. จุลสารการท่องเที่ยว. 21 (1) : 44 - 45. (มกราคม - มีนาคม).
- นิคม จารุมณี. (2544). การท่องเที่ยวและการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- นันทิยา หุตานุวัตร; และณรงค์ หุตานุวัตร. (2542). SWOT การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน. อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2542, มกราคม-มีนาคม). มารู้จักการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกันเถิด.
 จุลสารการท่องเที่ยว. 18 (1) : 15-18.
- (2543). การวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์
 มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- (2548). การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : เพรส แอนด์ ดีไซน์.
- ปรีชา แสงโรจน์. (2544). อุตสาหกรรมท่องเที่ยวสู่ศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: ไฟว์ แอนด์ไฟว์
 พรินติ้ง
- ปิยนุช พุทธรัตน์. (2545). การสื่อสารกับการพัฒนาประชาคมตลาดน้ำตลิ่งชัน. ปรินญาณิพนธ์
 ศป.ม. (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ปิยะพร กัญชนะ. (2537). ตลาดน้ำ : ย่านชุมชนริมน้ำในสังคมเมืองสยาม. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- พยอม ธรรมบุตร. (ม.ป.ป.). หลักการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. (เอกสารประกอบการสอน).
 กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.
 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พัชรา ลาภลือชัย. (2546). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อการจัดการการท่องเที่ยว
 ตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี และตลาดน้ำท่าคา จังหวัดสมุทรสงคราม.
 ปรินญาณิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยว
 เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
 ถ่ายเอกสาร.
- พิศาล ดันสิน. (2547). การออกแบบและพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิง
 อนุรักษ์ในลักษณะแนวคิด : กรณีศึกษาชุมชนบ้านทุ่งสูง จังหวัดกระบี่. วิทยานิพนธ์
 วท.ม. (อุทยานและนันทนาการ) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
 ถ่ายเอกสาร.
- พจนา บุญคุ้ม. (2550). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตลาดน้ำวัดกลางคูเวียง
 จังหวัดนครปฐม. ปรินญาณิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่อ
 อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
 ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พนิตนาถ วรรณวิภาส. (2550). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนหลัง
 ธรณีพิบัติภัย (สึนามิ) กรณีศึกษาแหล่งท่องเที่ยวตำบลคึกคัก อำเภอตะกั่วป่า
 จังหวัดพังงา. สารนิพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์
 สิ่งแวดล้อม) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว.
 เอกสารประกอบการสอนหน่วยที่ 9 - 15. นนทบุรี: ภาควิชาวิทยาการจัดการ
 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.

- ยรรยง กางการ. (2544). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของหมู่บ้าน
รอบแนวเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น
- ราตรี โด่งพัฒน์ (2543). ตลาดน้ำ : วิถีชีวิตของเกษตรกรภาคกลาง. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- รำไพพรรณ แก้วสุริยะ (2548). เอกสารการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
ภายใต้โครงการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2545 วันที่ 7 – 9 มีนาคม 2545
ณ ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์. กรุงเทพฯ: กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- ร้านค้าภายในตลาดคลองลัดมะยม. (2551). สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก
<http://www.jackoru43.multiply.com/photos/album/44/44-179> k
- รายละเอียดและแผนที่การเดินทางไปยังร้าน "ไอติมโบราณ". (2551). แผนที่ตลาดน้ำ
คลองลัดมะยม. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก <http://www.manager.co.th/Travel/ViewNews.aspx?NewsID=9510000048488>.
- วรรณ วลัยวานิช. (2546). ภูมิศาสตร์การท่องเที่ยว. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วาลิกา แสนคำ. (2545). การพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมบ้านเปียงหลวง อำเภอเวียงแหง
จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- วิภาวรรณ ปิ่นแก้ว. (2551). เส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศในอำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี.
ปริญญาณพนธ์ วท.ม. (การวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม)
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- วิวัฒน์ชัย บุญยภักดิ์. (2533). การท่องเที่ยว(เอกสารนิเวศการศึกษา ฉบับที่30). กรุงเทพฯ:
ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการ. หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- ศรัณยา วรากุลวิทย์. (2546). ปฐมนิเทศอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว. พระนครศรีอยุธยา:
สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตพระนครศรีอยุธยา ท้าวาสกรี.
- ศูนย์วิจัยป่าไม้. (2540). คู่มือพัฒนาและออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวแบบ
การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. กรุงเทพฯ: คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมศักดิ์ เดชะเอราวัณ. (2544). การจัดการธุรกิจบ้านพักแบบชุมชนที่มีส่วนร่วม :กรณีศึกษาบ้าน
แม่กำปอง กิ่งอำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ ศป.ม.
(การจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.
- สุกัญญา เรือนสอน. (2543). กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนรอบกว๊านพะเยาในการป้องกันการ
บุกรุกพื้นที่สาธารณะ. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม). เชียงใหม่:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. ถ่ายเอกสาร.

- สมณฑา หลบภัย. (2543). จิตสำนึกในการอนุรักษ์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกของผู้ประกอบการค้าบริเวณตลาดน้ำดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี. ปรินญาณพนธ์ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (สิ่งแวดล้อม). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- สุพัตรา พรประสิทธิ์. (2541). การรับรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของนักท่องเที่ยวชาวไทยในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต ภาควิชาบริหารธุรกิจ และการตลาดการเกษตร คณะธุรกิจการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยแม่โจ้. ถ่ายเอกสาร.
- สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2544). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษาเพื่อทำแผนปฏิบัติการอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งชาติในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549). กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม. (2547). โครงการสัมมนาเพื่อการวางแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์แบบบูรณาการอย่างยั่งยืนในจังหวัดระนอง 25-27 เมษายน 2548. วัดสุวรรณคีรีวิหาร อำเภอเมือง. จังหวัดระนอง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สถาบันพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม.
- สิริจิตรา ฤกษ์บ้าย. (2550, มกราคม - เมษายน). ความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการท่องเที่ยวเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วารสารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 13 (1) : 63 - 72.
- ไสว ตัญยาศ; และคณะ. (2545). โครงการการพัฒนาเครือข่ายป่าชุมชนตำบลทากาศ อำเภอแม่ทา จังหวัดลำพูน. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อัญชนา นิตินุณ. (2543). การมีส่วนร่วมในโครงการส่งเสริมการพัฒนาอาชีพสตรีของชาวเขาเผ่ากระเหรี่ยงโดยโครงการการพัฒนาป่าไม้ สวนป่าสิริกิติ์ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (ส่งเสริมการเกษตร). บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยแม่โจ้. ถ่ายเอกสาร.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. (2545, ตุลาคม - ธันวาคม). การท่องเที่ยวแบบยั่งยืน กรณีศึกษาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนในประเทศไทย. จุลสารการท่องเที่ยว. 21(4) : 38 - 53.
- อุดม เขยทิวังค์; วิมล สีโรจพันธุ์; และ ประชิด สกฤษณ์พัฒน์. (2548). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- อุไรวรรณ ไทรชมพู่. (2548). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนเพื่อชุมชนบางกระเจ้าตำบลบางน้ำผึ้ง อำเภอพระประแดง จังหวัดสมุทรปราการ. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร. ถ่ายเอกสาร.
- องอาจ นัยพัฒน์. (2549). วิถีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สามลดา.
- สำนักผังเมือง. (2547). ข้อมูลพื้นฐานเพื่อการเมือง ข้อมูลชุมชนและประชาชนจำนวนครอบครัว. กรุงเทพฯ: สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร.
- สำนักวัฒนธรรม กีฬา และการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร. และคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2551). ชุมชนท่องเที่ยวที่ยั่งยืนตลิ่งชัน. กรุงเทพฯ: สำนักงานเขตตลิ่งชัน.

- Ann Richardson. (1983). *Participation*. United State. Routledge.
- Charles R. Goeldner, J. R. Brent Ritchie. (2006). *Tourism: Principles, Practices, Philosophies Tenth Edition*. United State. John Wiley and Sons.
- Godfrey, Kerry; Clarke, Jackie. (2000). *The Tourism Development Handbook*. London: Cassell.
- Handuang (ห้องสนทนา). (2551). ตลาดน้ำคลองลัดมะยม. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก <http://haduang.multiply.com/journal/item/23>
- Holloway; J.C. (1983). *The Business of Tourism*. Plymouth: Macdonald and Evans Ltd.
- Irene M. Herremans. (2006). *Cases in Sustainable Tourism: An Experiential Approach to Making Decisions*. United State. Haworth Press.
- Mette Børgesen; Karen Svold Coates; & Trine Kruse Larsen. (2003). *Participation in development : A critical analysis of the empowerment processes within participatory approaches*. Denmark. University of Aarhus
- Peter E. Murphy. (1985). *Tourism: A Community Approach*. New York : Routledge.
- Richard T. LeGates; Frederic Stout. (2003). *The City Reader*. New York : Routledge.
- Stuart S. Nagel. (2002). *Environmental Policy and Developing Nations*. North Carolina : United State. McFarland.
- Thomas G. Bauer. (2001). *Tourism in the Antarctic: Opportunities, Constraints, and Future Prospects*. United State. Haworth Press.
- Tourism New South Wales. (2008). *NSW Tourism Awards*. New South Wales : Australia. Tourism New South Wales.
- Tourism Western Australia. (2004). *Keeping it Real: A Nature Based Tourism Strategy for Western Australia*. Perth : Australia. Tourism Western Australia.
- Tourism Authority of Thailand. (2551). ข้อมูลสถิตินักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างประเทศ. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2551, จาก http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php.
- World Tourism Organization. (2001). การท่องเที่ยวปี 48 ใน บทวิเคราะห์แนวโน้มของการท่องเที่ยวโลกในปี 2563. จาก <http://www.scb.co.th/LIB/th/article/ktb/data/k8-58.html>.







**แบบสัมภาษณ์
ผู้นำการก่อตั้ง
เรื่อง**

**การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร**

โดย นางสาวรภัทร สยนานนท์

**นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

(ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยจะปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์รวบรวมในเชิงเนื้อหา
เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ)

แบบสัมภาษณ์ผู้นำการก่อตั้ง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ - นามสกุล
2. อายุ ปี
3. อาชีพ

**ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำ
คลองลัดมะยม**

1. ท่านมีวัตถุประสงค์อย่างไรในการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม เพราะอะไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าเพราะเหตุใดนักท่องเที่ยวจึงเข้ามาท่องเที่ยวที่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

3. อะไรคือเอกลักษณ์สำคัญของตลาดน้ำแห่งนี้

.....

.....

.....

4. ท่านได้นำเอาเอกลักษณ์เหล่านั้นมาใช้หรือไม่ อย่างไรในการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

5. การจัดสรรพื้นที่การใช้สอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีแนวทางการจัดสรรอย่างไร
ท่านเห็นว่ามีเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านมีการจัดการและป้องกันอย่างไรเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของตลาดน้ำคลอง
ลัดมะยม

.....

.....

.....

7. มีการจัดกิจกรรมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบบริเวณตลาดน้ำแห่งนี้หรือไม่ มีกิจกรรมใดบ้าง และชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

8. ในการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น หน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. มีการวางแผนควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยมอย่างไร

.....

.....

.....

10. กิจกรรมต่างๆที่ทำให้ชุมชน เช่น หอสมุดประชาชน การปลูกผักสวนครัว ฯ มีประโยชน์อย่างไรต่อผู้เข้าร่วมในกิจกรรมนั้น

.....

.....

.....

11. มีวิธีการอย่างไรที่ทำให้คนในชุมชนคลองลัดมะยม มีจิตสำนึกในการรักษาความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

12. จากการเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีการค้าขายโดยไม่มีการควบคุมดูแล ซึ่งต่างจากปัจจุบันที่สร้างอาชีพและมีรายได้เพิ่มขึ้นในชุมชน ท่านมีวิธีการอย่างไรที่จะทำให้ผลที่เกิดขึ้นนั้นคงอยู่ต่อไป

.....

.....

.....

13. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมอย่างไร

.....

.....

.....

14. คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอย่างไร

.....

.....

.....

15. คนในชุมชนร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

.....

.....

.....

16. มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อร่วมกันพัฒนาตลาดน้ำหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

17. ท่านมีการวางแผนอย่างไรในการร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

18. การร่วมกันจัดการของคนในชุมชนส่งผลพลอยได้อะไรบ้างให้แก่ชุมชน

.....

.....

.....

19. มีการจัดประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินการของตลาดน้ำหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

1. ในการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมส่งผลในเรื่องของรายได้เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ในการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม สามารถเพิ่มช่องทางในการสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

3. การจัดตั้งตลาดน้ำทำให้มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตและการให้บริการเพิ่มขึ้นหรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

4. จากพื้นที่ที่ไม่มีใครรู้จัก เมื่อมีตลาดน้ำเกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น ท่านคิดว่าจาก
เหตุผลข้างต้นทำให้มูลค่าของที่ดินและทรัพย์สินของทรัพยากรในชุมชนมีมูลค่าเพิ่มขึ้นหรือไม่
อย่างไร

.....

.....

.....

5. เมื่อมีคนรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมมากขึ้น ท่านคิดว่าเมื่อมีคนรู้จักมากขึ้นจะส่งผลกระทบ
ทางด้านดี และด้านไม่ดี อย่างไรต่อชุมชน

.....

.....

.....

6. เมื่อเป็นที่รู้จักมากขึ้นในปัจจุบัน ระบบคมนาคมขนส่งที่มีอยู่ เช่นที่จอดรถ เส้นทางถนน การ
เดินเท้าภายในตลาด มีการอำนวยความสะดวกที่เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. เมื่อมีตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกิดขึ้น ท่านคิดว่าระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการพัฒนา
ที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. ในพื้นที่ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการให้ความสะดวกในเรื่องของระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และน้ำประปา ที่ดีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. จากการพัฒนาและก้าวหน้าของตลาดน้ำ ท่านคิดว่าสามารถทำให้ร่วมมือในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมของคนในชุมชนเป็นอย่างไร พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

10. การจัดการสิ่งปฏิกูลที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร และจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

11. เนื่องจากพื้นที่ได้จัดเป็นรูปแบบของตลาดน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แม่น้ำลำคลองในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมากน้อยเพียงใด และสามารถจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

12. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำนั้นท่านคิดว่ามีปัญหและอุปสรรคอะไรบ้าง และท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

13. จากการที่เป็นแหล่งค้าขายเล็กๆจนสามารถพัฒนามาเป็นตลาดน้ำที่ผู้คนรู้จัก สร้างความเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

14. การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ต้องรับวัฒนธรรมอื่นๆเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนเองมีความเข้มแข็งในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมไว้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

15. ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากชุมชนเองและมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

16. วัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น ก่อให้เกิดวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

.....

.....



แบบสัมภาษณ์
เจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน
เรื่อง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

โดย นางสาวรภัทร สยนาพันธ์

นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยจะปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์รวบรวมในเชิงเนื้อหา เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ)

แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่เขตตลิ่งชัน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ - นามสกุล
2. อายุ ปี
3. อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

1. ท่านคิดว่า วัตถุประสงค์ของผู้ก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม เป็นแนวคิดในเชิงบวก หรือเชิงลบ
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าสาเหตุใดที่ทำให้คนมาเที่ยวที่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

3. อะไรคือเอกลักษณ์สำคัญของตลาดน้ำแห่งนี้

.....

.....

.....

4. การที่ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำมีแนวคิดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ท่านคิดว่า มีผลดีผลเสียอย่างไร

.....

.....

.....

5. การจัดสรรพื้นที่การใช้สอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมจากที่ได้

.....

.....

.....

7. ท่านมีวิธีการอย่างไรในที่จะเสนอแนะในเรื่องการช่วยกันรักษาความสะอาดของตลาดน้ำ
คลองลัดมะยม

.....

.....

.....

8. มีการจัดกิจกรรมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบบริเวณตลาดน้ำแห่งนี้ ท่านคิดว่าเหมาะสม
หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. ในการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น หน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

10. ท่านคิดว่า มีสิ่งไหน หรือจุดไหนของตลาดน้ำคลองลัดมะยม บ้างที่ท่านคิดว่า น่าจะปรับปรุง ให้
ดีขึ้น

.....

.....

.....

11. กิจกรรมต่างๆที่ทางผู้ก่อตั้งตลาดน้ำ จัดทำให้ชุมชน เช่น สวนเจียมตน ห้องสมุดประชาชน
ควายเทียมเกวียน ท่านคิดว่ามีประโยชน์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

12. ท่านคิดว่า สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ เพียงพอต่อความต้องการหรือไม่

.....

.....

.....

13. ท่านคิดว่า ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

14. หลังจากที่มีการตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมขึ้นแล้วนั้น ท่านได้ให้การช่วยเหลือ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

15. ท่านทราบมาก่อนหรือไม่ว่า จะมีการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมขึ้นในพื้นที่

.....

.....

.....

16. ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำ ได้เข้ามาปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งตลาดน้ำหรือไม่

.....

.....

.....

17. การที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมนั้น มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

18. มีการจัดตั้งกลุ่มระหว่าง เจ้าหน้าที่เขต กับประชาชน เพื่อร่วมกันพัฒนาตลาดน้ำหรือไม่

.....

.....

.....

19. ท่านมีการวางแผนอย่างไรในการร่วมกันกับชาวบ้าน พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

19. ท่านคิดว่าการแบ่งโซนขายของและโซนจัดแสดง มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

20. เมื่อท่านได้มาสัมผัสตลาดน้ำคลองลัดมะยมแล้ว ท่านคิดว่าประทับใจ และน่าเสริมเสริมให้ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

1. ในการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมส่งผลในเรื่องของการที่ทำให้คนทั่วไปรู้จักเขตดลิ่งชันมากขึ้น อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ในความคิดของท่าน การจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม สามารถเพิ่มช่องทางในการสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชนอย่างไร

.....

.....

.....

3. การจัดตั้งตลาดน้ำทำให้มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตและการให้บริการเพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า ปัจจัยใดบ้างที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

5. เมื่อมีคนรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมมากขึ้น ท่านคิดว่าเมื่อมีคนรู้จักมากขึ้นจะส่งผลกระทบต่อด้านดี และด้านไม่ดี อย่างไรต่อชุมชน

.....

.....

.....

6. เมื่อมีตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกิดขึ้น ท่านคิดว่าระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. ในพื้นที่ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม ท่านมีการให้ความสะดวกในเรื่องของระบบสาธารณูปโภค เช่นไฟฟ้า และน้ำประปา ที่ดีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. จากการพัฒนาและก้าวหน้าของตลาดน้ำ ท่านคิดว่าสามารถทำให้ร่วมมือในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมของคนในชุมชนเป็นอย่างไร พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. การจัดการสิ่งปฏิกูลที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร และจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

10. เนื่องจากพื้นที่ได้จัดเป็นรูปแบบของตลาดน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แม่น้ำลำคลองในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมากน้อยเพียงใด และสามารถจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

11. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำนั้นท่านคิดว่ามีปัญหและอุปสรรคอะไรบ้าง และท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

12. จากการที่เป็นแหล่งค้าขายเล็กๆจนสามารถพัฒนามาเป็นตลาดน้ำที่ผู้คนรู้จัก สร้างความเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

13. ท่านคิดว่า ควรจะส่งเสริม ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่มีภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากชุมชนเอง และมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

14. ท่านคิดว่า ชาวบ้านต้องการความช่วยเหลือในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมในด้านใดบ้าง

.....

.....

.....

15. ท่านคิดว่า มีช่องว่างระหว่างเจ้าหน้าที่กับกลุ่มชาวบ้านเกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....



**แบบสัมภาษณ์
ประชาชนในชุมชน**

เรื่อง

**การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน
บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร**

โดย นางสาวรภัทร สยนาทนันท์

**นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ**

(ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยจะปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์รวบรวมในเชิงเนื้อหา
เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ)

แบบสัมภาษณ์ประชาชนในชุมชน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ - นามสกุล
2. อายุ ปี
3. อาชีพ

**ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำ
คลองลัดมะยม**

1. ท่านทราบหรือไม่ว่าตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกิดขึ้นได้อย่างไร ใครเป็นผู้ก่อตั้ง

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าเอกลักษณ์ (จุดเด่น) ที่สำคัญของตลาดน้ำคลองลัดมะยมแห่งนี้คืออะไร

.....

.....

.....

.....

3. ประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการตลาดน้ำคลองลัดมะยมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าได้จัดแบ่งพื้นที่ใช้สอยได้อย่างเหมาะสมแล้วหรือไม่ มีการจัดแบ่งพื้นที่สำหรับกิจกรรมแต่ละประเภทอย่างไร

.....

.....

.....

.....

5. ท่านคิดว่าปัจจุบันการรองรับของพื้นที่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยวที่นับวันจะเพิ่มขึ้นหรือไม่ ถ้าไม่จะมีการขยายพื้นที่หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่า ตลาดน้ำคลองลัดมะยม แตกต่างกับ ตลาดน้ำที่อื่นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

.....

7. ท่านคิดว่า ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม จะมีการจัดการอย่างไรเกี่ยวกับการสนับสนุนให้คนมาเที่ยวที่ตลาดน้ำแห่งนี้

.....

.....

.....

8. ท่านคิดว่า ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม จะมีการจัดการอย่างไรเกี่ยวกับการดูแลรักษาสภาพแวดล้อมของตลาดน้ำ

.....

.....

.....

9. เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดมะยม เป็นตลาดน้ำที่เกิดขึ้นใหม่ ท่านคิดว่าผู้ก่อตั้งมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

1. เมื่อเกิดตลาดน้ำคลองลัดมะยมขึ้นมาในชุมชน ท่านคิดว่ามีผลกระทบในด้านใดบ้างที่เกิดขึ้น

.....

.....

.....

2. ท่านมีแนวทางอย่างไรในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่า นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น ประทับใจอะไร และจะมีวิธีใดที่จะรักษาความประทับใจของนักท่องเที่ยวได้

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าเมื่อมีคนรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมมากขึ้นจะส่งผลกระทบต่อทางด้านดี และด้านไม่ดีอย่างไรต่อชุมชน

.....

.....

.....

5. เมื่อเป็นที่รู้จักมากขึ้นในปัจจุบัน ท่านคิดว่าถนน ทางเดินเท้าภายในตลาดมีการอำนวยความสะดวกที่เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านคิดว่าระบบสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ของชุมชนได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. เมื่อมีตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกิดขึ้น ท่านคิดว่าคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. เมื่อตลาดน้ำคลองลัดมะยมเป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวมากขึ้น ท่านคิดว่าจะทำให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไปอย่างไร

.....

.....

.....

9. ท่านคิดว่า การจัดการสิ่งปฏิกูลที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร และจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

10. จากพื้นที่ที่ได้จัดเป็นรูปแบบของตลาดน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แม่น้ำลำคลองมีมากน้อยเพียงใด และสามารถจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....



แบบสัมภาษณ์

พ่อค้าแม่ค้า

เรื่อง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

โดย นางสาวรภัทร สยนาทนันท์

นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยจะปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์รวบรวมในเชิงเนื้อหา
เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ)

แบบสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้า

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ - นามสกุล
2. อายุ ปี
3. อาชีพ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำ
คลองลัดมะยม

1. การที่ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำมีแนวคิดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ท่านคิดว่า มีผลดีผลเสีย
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าสาเหตุใดที่ทำให้คนมาเที่ยวที่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

3. อะไรคือเอกลักษณ์สำคัญของตลาดน้ำแห่งนี้

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า มีสิ่งไหน หรือจุดไหนของตลาดน้ำบ้างที่ท่านคิดว่า น่าจะปรับปรุงให้ดีขึ้น5.
การจัดสรรพื้นที่การใช้สอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

5. ท่านมีวิธีการอย่างไรในการช่วยกันรักษาความสะอาดของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

6. มีการจัดกิจกรรมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบบริเวณตลาดน้ำแห่งนี้ ท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. ในการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น หน่วยงานราชการเข้ามามีบทบาทหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. หลังจากที่มีการตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมขึ้นแล้วนั้น ท่านได้ให้การช่วยเหลือ อย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

9. กิจกรรมต่างๆที่ทางผู้ก่อตั้งตลาดน้ำจัดทำให้ชุมชน เช่น สวนเจียมตน ห้องสมุดประชาชน
ควายเทียมเกวียน ท่านคิดว่ามีประโยชน์หรือไม่

.....

.....

.....

10. มีวิธีการอย่างไรที่ทำให้คนในชุมชนคลองลัดมะยม มีจิตสำนึกในการรักษาความเป็นแหล่ง
ท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

11. ท่านทราบมาก่อนหรือไม่ว่า จะมีการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมขึ้นในพื้นที่

.....

.....

.....

12. พ่อค้าแม่ค้าในชุมชนมีส่วนร่วมในการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมอย่างไร

.....

.....

.....

13. พ่อค้าแม่ค้าในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปอย่างไร

.....

.....

.....

14. พ่อค้าแม่ค้าในชุมชนร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร

.....

.....

.....

15. มีการจัดตั้งกลุ่มเพื่อร่วมกันพัฒนาตลาดน้ำหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

16. ท่านมีการจัดการอย่างไรในการร่วมกันพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

17. การร่วมกันจัดการส่งเสริมตลาดน้ำของประชาชนในชุมชน ทั้งพ่อค้าแม่ค้า ผู้ก่อตั้ง
นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่เขต ส่งผลพลอยได้อะไรบ้างให้แก่ชุมชน

.....

.....

.....

18. มีการจัดประชุมเพื่อติดตามผลการดำเนินการของตลาดน้ำหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

19. ท่านคิดว่าพื้นที่ภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่ยังว่าง น่าจะจัดทำประโยชน์อย่างไร

.....

.....

.....

20. ท่านคิดว่า พื้นที่ขายสินค้าที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพียงพอหรือไม่

.....

.....

.....

21. ท่านคิดว่า มีความปลอดภัยหรือไม่ในขณะที่ท่านเดินชมสวนธรรมชาติ

.....

.....

.....

22. ท่านรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมจากที่ใด เพราะเหตุใดท่านจึงนำสินค้ามาขายที่ตลาดน้ำ
แห่งนี้

.....

.....

.....

23. เมื่อท่านได้มาขายสินค้าที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยมแล้ว ท่านคิดว่าประทับใจหรือไม่

.....

.....

.....

24. ท่านคิดว่าการแบ่งโซนขายของและโซนจัดแสดง มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

**ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อ
ชุมชน**

1. ในการก่อตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมส่งผลในเรื่องของรายได้เป็นอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

2. ในการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยม สามารถเพิ่มช่องทางในการสร้างอาชีพให้แก่คนในชุมชน
อย่างไร

.....

.....

.....

3. ท่านคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพของสินค้าและการให้บริการที่ดีขึ้นหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

4. จากพื้นที่ที่ไม่มีใครรู้จัก เมื่อมีตลาดน้ำเกิดขึ้นทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักมากขึ้น ท่านคิดว่าจากเหตุผลข้างต้นทำให้มูลค่าของที่ดินและทรัพย์สินของทรัพยากรในชุมชนมีมูลค่าเพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

5. เมื่อมีคนรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมมากขึ้น ท่านคิดว่าเมื่อมีคนรู้จักมากขึ้นจะส่งผลกระทบต่อทางด้านดี และด้านไม่ดี อย่างไรต่อชุมชน

.....

.....

.....

6. เมื่อเป็นที่รู้จักมากขึ้นในปัจจุบัน ระบบคมนาคมขนส่งที่มีอยู่ เช่น ที่จอดรถ เส้นทางถนน การเดินเท้าภายในตลาด มีการอำนวยความสะดวกที่เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. เมื่อมีตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกิดขึ้น ท่านคิดว่าระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. ในพื้นที่ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการให้ความสะดวกในเรื่องของระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และน้ำประปา ที่ดีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. จากการพัฒนาและก้าวหน้าของตลาดน้ำ ท่านคิดว่าสามารถทำให้ร่วมมือในการพัฒนาตลาดน้ำคลองลัดมะยมของคนในชุมชนเป็นอย่างไร พัฒนาไปในทางที่ดีขึ้น หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

10. การจัดการสิ่งปฏิกูลที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร และจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

11. เนื่องจากพื้นที่ได้จัดเป็นรูปแบบของตลาดน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แม่น้ำลำคลองในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมากน้อยเพียงใด และสามารถจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

12. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำนั้นท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง และท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

13. จากการที่เป็นแหล่งค้าขายเล็กๆจนสามารถพัฒนามาเป็นตลาดน้ำที่ผู้คนรู้จัก สร้างความเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

14. การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ต้องรับวัฒนธรรมอื่นๆเข้ามาในชุมชน ชาวบ้านในชุมชนเองมีความเข้มแข็งในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมไว้หรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

15. ชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมมีภูมิปัญญาที่เกิดขึ้นจากชุมชนเองและมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

16. วัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมนั้น ก่อให้เกิดวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาใหม่เกิดขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

.....





แบบสัมภาษณ์

นักท่องเที่ยว

เรื่อง

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน

บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

โดย นางสาวรภัทร สยนาทนัท

นิสิตปริญญาโท สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากท่าน ผู้วิจัยจะปกปิดไว้เป็นความลับ แต่จะนำมาวิเคราะห์รวบรวมในเชิงเนื้อหา
เพื่อนำไปใช้ให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพ)

แบบสัมภาษณ์นักท่องเที่ยว

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ - นามสกุล
2. อายุ ปี
3. อาชีพ.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนของตลาดน้ำ
คลองลัดมะยม

1. การที่ผู้ก่อตั้งตลาดน้ำมีแนวคิดที่จะส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ ท่านคิดว่า มีผลดีผลเสีย
อย่างไร

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่าสาเหตุใดที่ทำให้ท่านมาเที่ยวที่ ตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

3. อะไรคือเอกลักษณ์สำคัญของตลาดน้ำแห่งนี้

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า มีสิ่งไหน หรือจุดไหนบ้างของตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่ท่านคิดว่า น่าจะปรับปรุงให้ดีขึ้น

.....

.....

.....

5. การจัดสรรพื้นที่การใช้สอยของตลาดน้ำคลองลัดมะยมท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

6. ท่านมีวิธีการอย่างไรในการช่วยกันรักษาความสะอาดของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

7. มีการจัดกิจกรรมเพื่อการจัดการสิ่งแวดล้อมรอบบริเวณตลาดน้ำแห่งนี้ ท่านคิดว่าเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. ท่านทราบมาก่อนหรือไม่ว่า จะมีการจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมขึ้นในพื้นที่

.....

.....

.....

9. การที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิมนั้น มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

10. กิจกรรมต่างๆที่ทางผู้ก่อตั้งตลาดน้ำ จัดทำให้ชุมชน เช่น สวนเจียมตน ห้องสมุดประชาชน ควายเทียมเกวียน ท่านคิดว่ามีประโยชน์หรือไม่

.....

.....

.....

11. มีวิธีการอย่างไรที่ทำให้คนที่มาเที่ยวตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีจิตสำนึกในการรักษาความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

.....

.....

.....

12. การที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมให้อยู่ในสภาพเดิม นั้น มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

13. ท่านคิดว่าการแบ่งโซนขายของและโซนจัดแสดง มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

14. ท่านรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมจากที่ใด

.....

.....

.....

15. ท่านคิดว่า มีความปลอดภัยหรือไม่ในขณะที่ท่านเดินชมสวนธรรมชาติ

.....

.....

.....

16. ท่านคิดว่า พื้นที่ขายสินค้าที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยว เพียงพอหรือไม่

.....

.....

.....

17. ท่านคิดว่าพื้นที่ภายในตลาดน้ำคลองลัดมะยมที่ยังว่าง น่าจะจัดทำประโยชน์อะไรได้บ้าง

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบจากการท่องเที่ยวของตลาดน้ำคลองลัดมะยมต่อชุมชน

1. เมื่อท่านได้มาสัมผัสตลาดน้ำคลองลัดมะยมแล้ว ท่านคิดว่าประทับใจหรือไม่

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า ปัจจัยใดบ้างที่จะส่งผลกระทบต่อการพัฒนาของตลาดน้ำคลองลัดมะยม

.....

.....

.....

3. ในความคิดของท่าน การจัดตั้งตลาดน้ำคลองลัดมะยมทำให้มีการพัฒนาคุณภาพของผลผลิตและการให้บริการเพิ่มขึ้นหรือไม่อย่างไร

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่า ในครั้งต่อไปท่านจะมาเที่ยวที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยมอีกหรือไม่

.....

.....

.....

5. เมื่อมีคนรู้จักตลาดน้ำคลองลัดมะยมมากขึ้น ท่านคิดว่าเมื่อมีคนรู้จักมากขึ้นจะส่งผลกระทบทางด้านดี และด้านไม่ดี อย่างไรต่อชุมชน

.....

.....

.....

6. เมื่อเป็นที่รู้จักมากขึ้นในปัจจุบัน ระบบคมนาคมขนส่งที่มีอยู่ เช่นที่จอดรถ เส้นทางถนน การเดินเท้าภายในตลาด มีการอำนวยความสะดวกที่เพียงพอหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

7. เมื่อมีตลาดน้ำคลองลัดมะยมเกิดขึ้น ท่านคิดว่าระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนมีการพัฒนาที่ดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

8. ในพื้นที่ของตลาดน้ำคลองลัดมะยม มีการให้ความสะดวกในเรื่องของระบบสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และน้ำประปา ที่ดีหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

9. ในการมาเที่ยวที่ตลาดน้ำคลองลัดมะยม ท่านประทับใจในสิ่งไหน

.....

.....

.....

10. การจัดการสิ่งปฏิกูลที่มีอยู่ในชุมชน ซึ่งเกิดจากการท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างไร และจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

11. เนื่องจากพื้นที่ได้จัดเป็นรูปแบบของตลาดน้ำ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการใช้แม่น้ำลำคลองในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นมากน้อยเพียงใด และสามารถจัดการได้อย่างไร

.....

.....

.....

12. ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกบริเวณพื้นที่ตลาดน้ำนั้นท่านคิดว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง และท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรบ้าง

.....

.....

.....

13. จากการที่เป็นแหล่งค้าขายเล็กๆจนสามารถพัฒนามาเป็นตลาดน้ำที่ผู้คนรู้จัก สร้างความเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตและวิถีชีวิตของชุมชนหรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

14. การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทำให้ต้องรับวัฒนธรรมอื่นๆเข้ามาในชุมชน ท่านคิดว่าชาวบ้านในชุมชนเองมีความเข้มแข็งในการรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำคลองลัดมะยมไว้หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

15. ท่านคิดว่า ตลาดน้ำคลองลัดมะยม จะเติบโตเป็นตลาดน้ำเชิงพาณิชย์หรือไม่ อย่างไร

.....

.....

.....

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาการท่องเที่ยว

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....





ภาคผนวก ข

แบบตรวจสอบทรัพยากรทางการเงินที่เกี่ยวข้อง

แบบสำรวจรายการทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

ชื่อแหล่งท่องเที่ยว

.....

ผู้ดูแล

.....

สถานที่ตั้ง

.....

.....

ประเมินเมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ตาราง 1 รายการทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อลักษณะ	ที่ตั้ง	การเข้าถึง	ผู้ใช้ประโยชน์	การบริการ นักท่องเที่ยว	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
1.1 ภูมิทัศน์และภูมิอากาศ :							
1.2 พืช :							
1.3 สัตว์ :							
1.4 น้ำ :							

ตาราง 2 รายการทรัพยากรวัฒนธรรม

ทรัพยากรธรรมชาติ	ชื่อลักษณะ	ที่ตั้ง	การเข้าถึง	ผู้ใช้ประโยชน์	การบริการ นักท่องเที่ยว	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ผู้ติดต่อ
2.1 มรดกวัฒนธรรม :							
2.2 มรดกด้านศาสนา :							
2.3 ศิลปชาติพันธ์ :							

ตาราง 3 รายการทรัพยากร ด้านมหกรรม ปรากฏการณ์สำคัญ

ทรัพยากรมหกรรม ปรากฏการณ์สำคัญ	ชื่องานแสดง เหตุการณ์	ที่ตั้ง	วันที่	ประเภท ของกิจกรรม	จำนวน ผู้เข้าร่วม	คุณสมบัติ ผู้เข้าร่วม	ชื่อ/สถานที่ ที่จะติดต่อโทรศัพท์
3.1 งานมหกรรม :							
3.2 การแข่งขันกีฬา :							
3.3 งานแสดงสินค้าธุรกิจ :							
3.4 งานแสดงอื่นๆ :							

ตาราง 4 รายการทรัพยากร ด้านกิจกรรม

ทรัพยากรกิจกรรม	ชื่อและลักษณะ	ที่ตั้ง	เวลาเปิด - ปิด	มีฤดูใดบ้าง	ค่าผ่านประตู	ข้อมูล นักท่องเที่ยว	ชื่อผู้จะติดต่อ สถานที่/โทรศัพท์
4.1 นันทนาการ :							
4.2 บริการ :							
4.3 สิ่งอำนวยความสะดวก							

ตาราง 5 รายการทรัพยากร ด้านบริการ

ทรัพยากรกิจกรรม	ชื่อ/ประเภท บริการ ลักษณะ	ที่ตั้ง	จำนวนของห้อง จำนวนคน	ราคาของการ ให้บริการ	เวลาเปิดทำการ	บริการต่างๆ	ชื่อผู้จะติดต่อ สถานที่/โทรศัพท์
5.1 การขนส่ง :							
5.2 ที่พักแรม :							
5.3 การต้อนรับ :							
5.4 บริการอื่นๆ							

ตาราง 6 รายการงานมหกรรมและเหตุการณ์สำคัญในรอบปี

[illegible]



ที่ ศธ 0519.12/2380



บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

6 มีนาคม 2552

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีวิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา

เนื่องด้วย นางสาวรภัทร สอนานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตคลองสาน จังหวัดกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท คร.ไพฑูริย์ อ่อนมั่ง และ อาจารย์ ดร.รักษนก โคโต เป็นคณะกรรมการ ควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์ ดร.ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร และ อาจารย์ ดร.สิรินทร์ ภูจินดา คอบแบบสัมมนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำ คลองลัดมะยม เขตคลองสานจังหวัดกรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมีนาคม 2552

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นางสาวรภัทร สอนานนท์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-296-2000 ต่อ 1786, 081-919-1589

ที่ ศร 0519.12/2382



บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

6 มีนาคม 2552

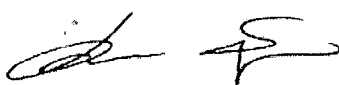
เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน ผู้อำนวยการเขตคลังชั้น สำนักงานเขตคลังชั้น

เนื่องด้วย นางสาวรภัทร สยมนานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตคลังชั้น จังหวัดกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เว็ท โพธิ์บุญ อ่อนมั่ง และ อาจารย์ ดร.รักษนก โคโค เป็นคณะกรรมการ ควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ น.ส.อังฉรา แสงทวีป นักวิชาการเกษตร 5 และ นางสาวพรพิมล ไตรธรรม เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป 5 ตอบแบบสัมภาษณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตคลังชั้นจังหวัด กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมีนาคม 2552

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาวรภัทร สยมนานนท์ ได้เก็บข้อมูล เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ


(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-296-2000 คับ 1786, 081-919-1589

ที่ ศธ 0519.12/2381



บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

6 มีนาคม 2552

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เพื่อการวิจัย

เรียน นายชวน ชูจันทร์

เนื่องด้วย นางสาววรภัทร สยมนานนท์ นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาการวางแผนและการจัดการ การท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชัน จังหวัดกรุงเทพมหานคร” โดยมี ผู้ช่วยศาสตราจารย์ เรือโท ดร.ไพฑูริย์ อ่อนมั่ง และ อาจารย์ ดร.รักษนก โสโต เป็นคณะกรรมการ ควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณี นิสิตมีความจำเป็นต้องเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัย โดยขอให้ ท่าน คอบแบบสัมภาษณ์การจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน บริเวณตลาดน้ำคลองลัดมะยม เขตตลิ่งชันจังหวัด กรุงเทพมหานคร ในระหว่างเดือนมีนาคม 2552

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ นางสาววรภัทร สยมนานนท์ ได้เก็บข้อมูล เพื่อการวิจัย และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมกรุณาติดต่อ นิสิต โทรศัพท์ 02-296-2000 ต่อ 1786, 081-919-1589



ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อชื่อสกุล	นางสาววรรภัทร สยนานนท์
วันเดือนปีเกิด	21 พฤษภาคม 2518
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	10/231 ถนนโชคชัย 4 แขวงลาดพร้าว เขตลาดพร้าว จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2542	ปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการจัดการการโรงแรมและการท่องเที่ยว จากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
พ.ศ. 2549	ประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2552	ปริญญาโท วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ